322
İnceleme

Kent Hakkı

Don Mitchell

SOSYAL ADALET VE KAMUSAL ALAN MÜCADELESİ

İngilizceden Çeviren: Aydın Çavdar

KENT HAKKI • Don Mitchell

AYRINTI

DON MITCHELL

Dr. Don Mitchell, Syracuse Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 1992 yılında Rutgers Üniversitesi'nde doktora çalışmalarını tamamladıktan sonra Syracuse Üniversitesi'ndeki kariyerine başlamadan önce bir süre Colorado Üniversitesi'nde görev yapmıştır. Lynn Staeheli ile birlikte yazdığı *The People's Property?: Power, Politics, and the Public* (2008) adlı kitabın yanı sıra, *They Saved the Crops: Landscape, Labor, and the Struggle for Industrial Farming in Bracero-Era California* (2012) adlı eserin de yazarıdır.

Ayrıntı: 1441
İnceleme Dizisi: 322

Kent Hakkı
Sosyal Adalet ve Kamusal Alan Mücadelesi
Don Mitchell

Kitabın Özgün Adı
The Right to the City
Social Justice and the Fight for Public Space

Dizi Editörü
Güven Gürkan Öztan

İngilizceden Çeviren
Aydın Çavdar

Yayıma Hazırlayan
Güven Gürkan Öztan

Son Okuma
Ayten Koçal

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

© 2003 The Guilford Press A Division of Guilford Publications, Inc.
Postscript© 2014 The Guilford Press

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Ali Laçin – Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu – İstanbul – Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: *Eylül, 2020*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-470-0
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

t itter.com/ayrintiyayınevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Don Mitchell

Kent Hakkı

Sosyal Adalet ve Kamusal Alan Mücadelesi

İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

LENİN 2017
Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak
Vladimir İlyich Lenin , Slavoj Žižek

EKİM
Rus Devriminin Hikâyesi
China Miéville

DÜNYAYA VE KENDİMİZE DAİR
Zygmunt Bauman & Stanislaw Obirek

FAŞİZM VE KAPİTALİZM
Faşizmin Sosyal Kökenleri ve İşlevleri Üstüne Teoriler
Angelo Tasca, Arthur Rosenberg, Otto Bauer, August Thalheime

TANRI'YA VE İNSANA DAİR
Stanislaw Obirek, Zygmunt Baumane

İSTİSNA HÂLİ
Giorgio Agamben

BENLİK PRATİKLERİ
Zygmunt Bauman & Rein Raud

EŞYA VE İNSAN
Bir Pratik İlişkinin Felfesefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi
Arnd-Michael Nohl

KUŞATILMIŞ TOPLUM
Zygmunt Bauman

KAPIMIZDAKİ YABANCILAR
Zygmunt Bauman

DEMİR KAFES
Max Weber ve Weberci Marksizm
Michael Löwy

YEMEK VE ULUSAL KİMLİK
Gündelik Yaşamdan Küresel Siyasete
Atsuko Ichijo & Ronald Ranta

KORSANLAR VE İMPARATORLAR: ESKİLER VE YENİLER
Gerçek Dünyada Uluslararası Terörizm
Noam Chomsky

KÜRESELLEŞMENİN ÇÖKÜŞÜ
Dünyanın Yeniden Keşfi
John Ralston Saul

AVRUPA
Bitmemiş Bir Macera
Zygmunt Bauman

AKIŞKAN HAYAT
Zygmunt Bauman

KİTLE KATLİAMLARI
Cinai Bölmeler
Abram De Swaan

HAVVA'NIN SAKLI YÜZÜ
Arap Dünyasında Kadınlar
Nevâl es-Sâdevî

RADİKAL KURBAN
Terry Eagleton

EDEBİYATA ÖVGÜ
Zygmunt Bauman & Riccardo Mazzeo

PASİF DİRENİŞ
Mitin Ötesinde Bir Tarih
Domenico Losurdo

BORÇLU ZAMANLARDA YAŞAMAK
Citlali Rovirosa-Madrazo ile Söyleşi
Zygmunt Bauman

GREV!
Jeremy Brecher

MARKSİZM, ORYANTALİZM, KOZMOPOLİTANİZM
Gilbert Achcar

MARKSİZM VE KENT
Ira Katznelson

MİZAH
Terry Eagleton

EĞİTİM ÜZERİNE
Riccardo Mazzeo ile Söyleşi
Zygmunt Bauman

ANLATININ SÖYLEMİ
Yöntem Hakkında Bir Deneme
Gérard Genette

İçindekiler

Giriş - Kamusal Alan Mücadelesi - Ne Değişti? 11

1 Hyde Park'a Yeniden Gitmek - Kamusal Alan, Hak ve Sosyal Adalet 28
Kamusal Alan ve Kent Hakkı 36
Alan, Haklar ve Adaletin İçeriği 56

2 Muhalif Yaklaşımların Demokrasi Açısından Güvenli Hale Getirilişi - Şiddet, Düzen ve Kamusal Alanın Yasal Coğrafyası 66
Balon Yasaları, Kürtaj Yasaları ve Kamusal Alanın Hukuki Kapsamı 68
Kamusal Alana Düzenleme Getirilmesi 73
Şiddet, Düzen ve Kamusal Alanın Çelişkileri 80
I. Dünya Savaşı'ndan Önce Düzensizlik, Şiddet ve Kamusal Alanın Hukuki Oluşumu 85
Muhalefetin Demokrasi İçin Güvenli Hale Getirilişi 91
Kamusal Forumlara Düzenleme Getirilmesi 110
Sonuç 115

3 İfade Özgürlüğünden Halkın Parkına Lokasyonel Mücadele ve Kent Hakkı 120
Konformizm Karşıtları, Anarşistler ve Komünistler: Berkeley'de İfade Özgürlüğü 124
İfade Özgürlüğünden Karşıt Kültüre: Kentsel Yenilenme ve People's Park için Savaş 154

4 Kamusal Alanın Sonu mu? People's Park, Toplum ve Kent Hakkı 168
Kamusal Alan İçin Mücadele: Voleybol İsyanları 168
Kamusal Alanın Diyalektiği 181
Demokratik Toplumlarda Kamusal Alanın Önemi 186
Kamusal Alanda ve Toplumun Bir Parçası Olarak Evsizlerin Durumu 192
Çağdaş Kentte Kamusal Alan 196
Kamusal Alanın Sonu mu? 203
Cismani Kamusal Alanların Gerekliliği 211
Sonuç: People's Park'ın Kamusal Alan Olarak Sonu mu? 216
Coda (Final) 218

5 Alanın Yasalarca Yok Edilişi - Evsizler Karşıtı Yasalar ve Hak Sahasının Daralışı 223
Yok Edici Ekonomi 227
İnsanların Hukuk Tarafından Yok Edilişi 232
Düzenleme Getirme Problemi 241
Kent Alanlarında Vatandaşlık: Gaddar Bir Kamusal Çevre 253
Peyzaj Alanı mı, Kamusal Alan mı? 258
Sonuç 267

6 Kent Hakkınız Yok - Evsiz Karşıtı Kampanyalar, Kamusal Alanın Bölümlere Ayrılışı ve Zaruri İhtiyaç Problemi 269
"Kırık Camlar" 276
Santa Ana Kamp Yapma Karşıtı Yasa ve Zaruri İhtiyaç Problemi 283
Evsiz Karşıtı Kampanyalar ve Günümüz Kent Adaletinin Kapsamı 291
Kamusal Alanın Bölümlendirilmesi (Zoning) 294
Sonuç 306
Sonuç Bölümü -Düzen İllüzyonu ve Gereksinimi - Adil Bir Kente Doğru 312
Adalet Alanları 317
Ek Bölüm (2014) - Peki Şimdi Ne Değişti? 327
Kaynakça 340
Dizin 364

"Kent hakkı bir yakarış ve talep işidir."
Henri Lefebvre, *The Right to the City** (1996 [1968])

"Kenti güvenli hale getirmek adına çıkılan seferin genel neticesi, gerçekten demokratik denebilecek hiçbir alan bırakmamasıdır."
Mike Davis, *Fortress Los Angeles* (1992)

* Henri Lefebvre, *Şehir Hakkı*, Çev: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Teşekkürler

Kendi politik düşüncelerim dolayısıyla ve lokasyon sorunu hakkında verdiği seminerde Bob Lake'in bana yüklediği görev neticesinde, on yılı aşkın süredir kamusal alan konusunda bir kitap yazmayı düşünür durumdaydım. Fikirlerimin gelişmesi ve dönüşüme uğraması neticesinde de ödemekle yükümlü olduğum entelektüel borçlarım gitgide artmıştı. Bilerek veya bilmeyerek bu kitaba katkı sağlamış her bir kişiye teşekkür etmem gerçekten güç ama en azından bir başlangıç yapmak istiyorum. Teşekkürler: Bob Lake, ilk olarak bu ilgimi tetiklediğin ve son derece üretken, zihin açıcı sorularla beni tetiklediğin için. Daha ilk başlarda beni teşvik eden ve tasavvur edebileceğimden çok daha fazla yönde şekil veren Neil Smith, sana da teşekkürler.

Makale haline gelme aşamalarında taslak çalışmamı gözden geçiren herkese, özellikle Sallie Marston'a, kamusal alan ve hukuk hakkında yazdığım her şeyi okuyan ve yapıcı eleştirilerle destek-

leyen, ayrıca kitap taslağının tamamını okuyarak sayısız yorumla yardımını esirgemeyen Nick Blomley'ye teşekkür ediyorum.

Matt Hannah da taslak metnin tamamını okuyarak son derece derin analizler yaptı; bunların bazıları bu kitapta değişikliklere gitmemi sağladı, bazılarıysa ümit ediyorum ki gelecekte meyve verecek. Ayrıca bu analizlerini kendi çalışmaları için de kullanacağını umuyorum.

Taslak metnin tamamını İngilizce dilbilgisi açısından okuyan ve saçma hatalar yapmamı önleyen Rich Van Deusen (Rich görsellerin de takibini yaptı) ve Clayton Rosati'ye, kaynakçayı düzenleyen Reecia Orzeck'e de teşekkür ederim.

Bir çalışma arkadaşım ve dostum olarak Lynn Staeheli fikirlerimi yeni yönlere taşımamı sağladı ve San Diego'da üzerine döktüğüm şarap konusunda da pek şikâyet etmedi.

Geçen yüzyılda bir kitabımın basımından sorumlu olan ancak bir yıllık tavsiye, kibarca dürtme ve kahve sürecinin ardından sonucu görmeden Guilford Press'ten ayrılan Peter Wissoker'a, Peter'ın görevini devralan ve kitabı bitirebileceğim ölçüde hız kazanmamı sağlayan Kristal Hawkins'e, redaksiyon işlemleri için K. K. Waering Jr.'a ve tüm üretim süreci boyunca kitabı gözden geçiren Anna Nelson'a teşekkür ederim.

Anne ve babam Jim ve Bunny'ye, kardeşim David'e ve eşi Nora'ya teşekkür ederim; hepsi de 1991 Berkeley ayaklanmaları esnasında benim için bilgi ve gazete topladılar ve yorumlarımla hemfikir olmayacak ölçüde bana zaman ayırdılar.

Kitaba son rötuşları yapmak üzere İskoçya'nın batısında bana sıcak ve konforlu bir ortam sunan Ann ve Bob Millar'a teşekkür ederim.

Glasgow Üniversitesi ve Oslo Üniversitesi coğrafya bölümleri, bu kitabın yazımında son aşamaya geldiğimde bana hem kaynak hem de yoldaşlık sundular, onlara teşekkür ediyorum.

Ve özellikle de beni sorgulayan, çalışmamı destekleyen ve gündelik hayatlarımızın çılgınca akışında sağduyulu kalabilmemi sağlayan Susan Millar'a teşekkür ederim.

Giriş
Kamusal Alan Mücadelesi Ne Değişti?

New York Times, korkunç terör saldırılarının gerçekleştiği 11 Eylül 2001 salı gününü takip eden pazar günü tam sayfa bir makale yayımlayarak New York'un "kamusal alanlarını saldırılara karşı güvenli kılmanın" bedelinin ne olabileceğini sordu (Barstow 2001, 1:16). Gazete, "dokuz güvenlik ve terör uzmanıyla" yaptığı röportajlarla "bu uğurda paranın söz konusu edilmediği maksimum güvenlikli bir New York şehri tasavvuru" yaratmaya çalıştı. Tartışma etkileyiciydi. *Times*'ta yazılanlara göre "Daha önceleri nahoş, uygulanamaz veya fazlasıyla pahalı bulunarak göz ardı edilen güvenlik seçenekleri benimsenecekti".

"Uzun kuyruklar oluşacak, beklenmedik ani aramalar yapılacak, yeni kimlik tanımlama sistemleri kullanılacak ve biyometrik, delinatör, bomba etkisini azaltan kutular ve akıllı kapılar gibi yeni terimler hayatımıza girecekti." Uzmanlardan biri lafı dolandırmadan, "Bir kale anlayışı geliştirmelisiniz" diyordu (Barstow 2001, 1:16).

New York halkı bu anlayışa zaten bir süredir belli ölçüde hazırlanır durumdaydı. 11 Eylül'den epey önceleri, bir önceki nesil boyunca kamusal alan, önemli ölçüde güvenlik adına çoktan tahkim edilmişti veya en azından radikal bir dönüşüme uğratılmıştı. Parklar yeniden inşa edilmiş ve çitlerle çevrilmişti, çocuklar ve bakıcıları için özel kapalı alanlar oluşturulmuştu. Boyut olarak küçük meydanlardan oldukça büyük şehir parklarına kadar kamusal alanların polislendirilmesi işlemi, Business Improvement Districts [İş Geliştirme Bölgeleri] tarafından karşılanan ve yönetilen özel ve ücretli kolluk kuvvetlerine teslim edilmişti. Kamusal alandaki davranış şekilleri üzerinde yeni kısıtlamalar genelgeçer bir uygulama halini almakla kalmamış, aynı zamanda bu kısıtlamalara kent sokaklarında da uyulması beklenir hale gelmişti (ve her daim göze çarpan tabelalarla belirtiliyordu). Güvenlik kameraları günlük yaşamda manzaranın bir parçası olmuştu. Kamusal alanların tamamı, günün büyük bölümünde kapalı hale gelmişti, istenmeyen kullanıcılara karşı sıkı sıkı kapatılmıştı.

New York'taki bu dönüşümlerin bağlamı ve nedeni, birçok Amerikan şehrinde olduğu gibi, terörist saldırısı tehdidi değil uygunsuz kişilerden duyulan korkuydu: evsizler, uyuşturucu satıcıları, aylak gençler ve önemsiz denemeyecek şekilde belediye binasının önünde protesto gösterileri düzenleyen siyasi aktivistler, sokaklarda yürüyenler veya park ve meydanlarda toplananlar. Geçmiş nesilde şehrin kamusal alanları açısından olumsuz olduğu düşünülen bu rahatsızlıkları çözmek adına çevresel değişimler, davranış düzenlemeleri ve sıkı polis önlemleri şeklinde bir kombinasyon oluşturulmuştur. Bu dönüşümleri

haklı çıkarmak için öne sürülen gerekçe ise kamusal alanların istenmeyen kişilerce gaspedilmesi yerine "kamusal" kalmasını garanti altına almak düşüncesiydi.

Terörist saldırıların ardından *Times*'ın röportaj yaptığı uzmanların hepsi, bu aşamada daha da fazla çevresel dönüşümün gerekli olduğunda hemfikirdi, bu önlemler arasında kilise, katedral ve sinagogların girişlerinin kapatılması, önemli kamusal alanlara ve "tehlikeye açık" sokaklara yüzlerce güvenlik kamerası yerleştirilmesi, daha fazla "bombaya dayanıklı" camların, çöp kovalarının ve benzerlerinin kullanılması vardı. Hemfikir oldukları bir başka nokta da polisin daha fazla devreye girmesi konusuydu. Bazıları bomba arama köpeklerinden ve eğiticilerinden kurulu bir ordunun kullanılmasından, rastgele durdurma ve arama hakkı olmasından bahsediyordu. Örneğin New York şehrinin eski polis amiri Howard Safir'in de dahil olduğu bir başka kitle de, yüz tanıma yazılımlarının sokak güvenlik kameralarına derhal entegre edilmesi gerektiği söylüyordu; böylece sokaklarda dolaşanlar "bilinen teröristlerin fotoğraflarıyla kıyaslanabilecekti" (Barstow 2001, 1:16). Britanya'da halihazırda kullanılan bir teknolojiydi bu (Rosen 2001) ve 2001 Amerikan futbolu final maçında da kullanılmıştı; bazı küçük çapta hırsızlık yapanlar stadyuma girmekte olan taraftar kalabalığının arasından ayıklanabilmişti (*Los Angeles Times*, 2001).

Sayfanın büyük bölümünü kaplayan bir grafik, New York'un kamusal alanı için neler düşünüldüğünü detaylarıyla gözler önüne seriyordu (ve buna bağlı olarak diğer Amerikan şehirleri için de ne düşünüldüğü anlaşılıyordu): lamba direklerinde yüz tanımlama kameraları, her köşe başında polis veya güvenlik görevlileri, meydanlarda ve parklarda dolanan köpekler ve eğiticileri, güvenliği artırılmış daha ziyade sığınak görünümlü binalar, değişen koşullara uyumlu trafik kısıtlamaları (kaldırımda yükselebilen ve sokakları neredeyse anında kapatabilen bariyerler vasıtasıyla), kilit nokta denebilecek kamusal alanlarda ve önemli binaların yakınlarında "tüm yerüstü ve yeraltı park

yerlerinin" elimine edilmesi, kamuya açık meydanlarda topluma hizmet eden anonsların sürekli yayını (havaalanlarında vatandaşlara dikkat etmeleri gereken hususları söyleyen anonslar gibi) ve sayısız çiçek saksısının, trafik dubasının ve patlamaya dayanıklı çöp kovalarının yerleştirilmesi. Ama enteresan şekilde, tüm bunlar önerilirken Safir ("yaşam kalitesi"nin önemli mimarlarından biridir; "yaşam kalitesi": York'ta orta ve üst sınıf kent sakinlerinin ve turistlerin güvenliğine dair varsayılan çıkarları gözetmek adına kamusal alanları sıkı şekilde denetim altına almak yönündeki 1990'ların denetim kampanyası)"sığınak ve bomba kampı anlayışından" uzak durulması gerektiğini iddia ediyordu (Barstow 2001, 1:16).

Bu yaklaşım bir hafta sonra *Times*'ta Cooper Union mimarlık bölümünün kıdemli üyesi Anthony Vidler (2001) tarafından tekrarlandı ama onun ses tonu kesinlikle farklıydı. Vidler, 20. yüzyıl kentsel gelişimi ve süregelen saldırı korkularıyla (Zeplin bombardımanı endişelerinden, IRA bombalı saldırılarına kadar) ilişkisini kısaca gözden geçirerek,[1] büyük şehirlerde nüfus yoğunluğu azalımı yönünde güçlü bir etki meydana getiren bu tarihçe ışığında, terörist saldırılar ertesinde şehirden "kaçmak adına anlaşılabilir bir yönelim olacağını" öne sürüyordu (Vidler 2001, 4:6).[2] Ancak Vidler, diğer şehirlerin terörizm tecrübele-

1. İlgi çekici şekilde Vidler, soğuk savaş döneminde ABD hükümetinin nükleer saldırı korkusuyla yöneldiği planlardan, yani yönetimi merkezden uzaklaştırıp yerelleştirme planlarından bahsetmez. Bu tür planların –savunma amaçlı olarak eyaletler arası bir sistem geliştirilmesinden Detroit'teki sanayinin organize biçimde başka bölgelere aktarılmasına kadar– Amerikan şehirleri üzerinde derin etkileri vardı.

2. Alanın önemli isimlerinden "yeni şehirci" James Howard Kunstler'in (Nikos Salingaros ile birlikte yazmıştır) saldırıların üzerinden bir gün geçmeden yazmış olduğu ve birçok yerde kullanılan bir makalesinde bunu halihazırda yapmış olduğundan kesinlikle haberdar olan Vidler "bu 'yeni şehirleşme' hareketinin, modern dönem öncesi Amerika'nın küçük kasaba hayatını tekrarlamak üzere tasarlanmış Florida'daki Seaside veya Celebration'daki düşük yoğunluklu kentleşme örnekleriyle birlikte yüksek binaları doğal olarak hata şeklinde ifşa edeceğini" belirtmişti. Kunstler ve Salingaros'un makalesi "The End of Tall Buildings"in ["Yüksek Binaların Sonu"] bir versiyonu ve buna karşılık bazı reaksiyonlar için bkz. http://www.peoplesgeography.org/space.htm

rinin aslında şunu da gösterdiğini öne sürüyordu: "Tek başına terörizm, toplumların sosyal hayatı için şehir merkezlerinin sahip olduğu önemi azaltmazdı", çünkü "son hafta yaşananlardan da açıkça görüldüğü üzere [spontane halk toplantılarından ve anma törenlerinden bahsediyor] gerçek toplum, banliyölerden ziyade şehre daha güçlü duygularla bağlanmış durumdaydı" (Vidler 2001, 4:6).

Vidler, kamusal alanı bir tehdit olarak gören "güvenlik uzmanlarına" kıyasla çok farklı bir resim çizer: "Sokağı, bir etkileşim, birliktelik ve yabancıların birbirine destek mecrası olarak; meydanı, bir toplanma ve nöbet alanı olarak; köşe başındaki dükkânı, bilgi iletim ve paylaşım noktası" olarak görür. "Bu alanlar, romantizm veya nostalji duygularını işin içine katmadan da hâlâ bir şehir kültürü oluşturur, varlığının sona erişini 'güvenceye' alacak tüm çabalara direnir." Vidler, kamusal alanların nasıl güvenli hale getirilebileceğini ve bunun kaça patlayacağını merak etmek yerine (daha önceki *Times* makalesindeki uzmanlar "Bir milyar dolardan daha azıyla çok şey yapılabilir" tahminini yapmışlardı [Barstow 2001, 1:16]), gerçek güvenliğin –veya yaşamaya değecek bir kent yaşamının– kamusallığın ta kendisinden oluştuğunu öne sürer. Güvenlik uzmanları panelinin ortaya koyduğu tipteki önerilerin, "pek de yaşamaya değmeyecek bir dünya yaratacağını ve normalde kentlerin teşvik ettiği yoğunlukla gelen etkileşimi azaltacağını" söylemektedir ısrarla (Vidler 2001, 4:6). Devamında da "kentteki kamusal alanların son 20 yılda büyük darbeler aldığını, internet hizmetine bağlı olarak tetiklenen özelleştirme artışından tutun da yalnızca en büyük zincir mağazaların ayakta kaldığı alışveriş merkezi etkisinin yaygınlaşmasına kadar çeşitli dertlerden mustarip olduğunu" ifade etmektedir. Ve şöyle söyler: "Mevcut kriz çerçevesinde, kamusal alan fikrinin ve şehir halkıyla ilişkilerinin sürdürülmesi çok daha önemli" (Vidler 2001, 4:6).

Okumakta olduğunuz bu kitap da bu "fikirle" ve daha da önemlisi Amerikan şehirlerindeki kamusal alan uygulamala-

rıyla alakalı. 11 Eylül 2001'deki terörist saldırılar, kamusal alan hakkında halihazırda varolan ("demokratik" şehir kavramı var olduğu sürece varlığını sürdüren) tartışmayı derinleştirmenin haricinde yeni bir tartışma konusu eklemek açısından pek bir şey doğurmadı. Kamusal alan konusu, 20. yüzyılın akışı boyunca (hatta daha öncesinde) çeşitli şekillerde alevlenen bir tartışma veya daha doğrusu, süregiden bir sosyal mücadele: savaş karşıtı aktivistler sokağa çıktığında, emekçi sınıf iddialarını ortaya koymak adına kamusal alanı gerekli bir ortam haline getirme arayışına girdiğinde, ifade özgürlüğü aktivistleri resmi bildiriler için kullanılan zemini işgal ettiklerinde, kadınlar "kamunun" bir parçası olarak kendileri için bir alan oluşturduklarında ve gitgide daha fazla sayıda şehir evsizler ergenler ve diğer "istenmeyenler" hakkında ne yapılacağına karar vermeye çalıştığında alevlenen bir tartışma. Bu kitaba yön veren soru, kent hakkına ve kentin kamusal alanlarına kimin sahip olduğu sorusu. Bu hak hem yasalar karşısında hem de sokakların ta kendisinde nasıl belirleniyor? Bu hakkın güvenliği nasıl sağlanıyor, nasıl meşru kılınıyor veya baltalanıyor? Ve bu hak –ki genelde sınırlıdır, doğası gereği tartışmaya açıktır–, kentteki sosyal adalete (veya adaletsizliğe) nasıl biçim veriyor?

Terörist saldırıların ardından gelen ilk yorumlar, Amerikalıların (ve belki de özellikle Amerika'da yaşayan yabancıların) bazı sivil haklarından mahrum kalmanın kaçınılmazlığına kendilerini hazırlamaları gerektiği izlenimini uyandırıyordu. *Times*'ın belirttiğine göre, Amerikan Sivil Özgürlükler Sendikası bile böylesi yaklaşımlar karşısında genelde otomatik hale gelmiş kınama pozisyonunu almaktan sakınıyordu (Barstow 2001). Ancak böylesi tartışmalarda sıkça atlanan unsur, bu özgürlüklerin varlığının her zaman belli oranlarda zaten tartışmalı oluşudur; özgürlük ancak uygulamaya geçebildiğinde kanıtlanmış olur, soyut anlamda asla garanti değildir. Birinci bölümde göreceğimiz gibi, haklar soyut şekilde işlerlik göstermez. Örneğin evsizler için sivil özgürlükler ve kamusal alan

hakkı, şehir yaşamının kalitesini, barınma imkânı bulan sakinlerin ve ziyaretçilerin yaşamının kalitesini ve "güvenliğini" artırmak uğruna neredeyse bütünüyle ortadan kaldırılmıştır. Çeşitli ifade özgürlüğü hareketlerinin –1910'lardâ 1960'lardan az değildi– getirdiği yaklaşımlara göre konuşma hakkı sıklıkla, kişinin nerede konuşabileceğine dair ortaya çıkan mekânsal sınırlamalarla baltalanmış oluyordu. Çalışan hareketleri adına ve son yıllarda kürtaj karşıtı gösteriler düzenleyenler adına protesto faaliyeti Amerikan Yüce Mahkemesi gibi en üst seviye bir devlet organı tarafından şiddet eylemi olarak tanımlanmış durumda. Anthony Vidler'in öne sürdüğü üzere, eğer kamusal alan fikri ve şehir hayatındaki rolü korunacaksa, bizim de bu fikrin asla garanti altına alınmadığından haberdar olmamız gerekir. Bu hak yalnızca düzenli mücadeleyle kazanılmıştır ve sonrasında ancak fiili bir durum halini aldığında yasalarca (belli ölçüde) garanti altına alınmıştır.

Vidler'in (2001, 4:6) şehre dair vizyonu –özellikle de "şehir hayatı açısından faydalı, yoğun ve canlılık dolu bir karışımı koruyan alternatifler geliştirme arayışı, günün koşullarına uymayan alan kullanımı sınırlamalarından, gayrimenkul ve özel mülkiyet anlayışından kaynaklanan dışlamaları yeniden gözden geçirmek isteyişi"– oldukça cazip görünüyor (ki bence de öyle) ve bu durumda kamusal alan için mücadeleyi sürdürme ihtiyacı her zamankinden daha fazla. Mevcut aciliyet hissiyle beraber otomatik olarak oluşan dürtü, işi güvenlik uzmanlarına ve onların düzenli-güvenli şehir vizyonuna bırakmak yönünde. Vidler'in vizyonunda saklı olan alternatif ise buna kıyasla hayli zorlu görünüyor. Onun teşvik ettiği şehir anlayışı muhakkak risk ve tehlike için bazı ihtiyat payları barındırmış olacak. Bu anlayış, şehir yaşamında en azından belli bir seviyede "korkunun" her zaman var olacağını kabul etmek zorunda. Bu fikir belki de 11 Eylül'den önce bile cazip görünecek bir yaklaşım değil ve riskler içerdiğini kabul etmek gerekiyor. Mücadele –ki kamusal alan hakkını koruyabilmek ve sosyal adaleti geliştirebilmek adına

tek yol bu– şiddet tehlikesinden asla uzak olamaz. Bu şiddet potansiyelinin nasıl güvenlik altına alınabileceği, nasıl bir yasal çerçeveye sığdırılabileceği, nasıl dizayn edilebileceği veya nasıl ilerlemeci ya da gerici amaçlara hizmet eder hale geleceği ise farkı yaratan asıl unsurlar konumunda.

Benim bu kitaptaki amacım geride bıraktığımız yüzyılda Amerikan şehirlerinde bu mücadelenin bazı ana hatlarını değerlendirebilmek. Kitabın devamında okuyacaklarınızın büyük bölümü daha önce de yayımlanmıştı; ama bazen geniş çaplı, bazen de küçük dokunuşlarla yeniden yazıldı ve güncellendi. Bu çalışmaları tek bir kitap halinde toplama sebebim ise Fransız Marksist ve sosyal kuramcı Henri Lefebvre'in "kent hakkı" dediği şeyin hassas yapısı hakkında bir argüman oluşturmak. Kitabın akışı içinde açıklığa kavuşacağını umduğum bu hak, kamusal alana bağlı. Ama kamusal alanın ne olduğu ve bu hakka kimin sahip olduğu ender olarak net şekilde ifade edilir ve kesinlikle soyut şekilde oluşturulamaz. Anlatımımı yaparken genel olarak tarihsel bir düzen içinde ilerliyorum, dolayısıyla Amerikan kamusal alanında toplumsal dışlama, sosyal haklar ve sosyal adalet arasındaki ilişkiyi keşfe çıkan birbiriyle ilişkili bir dizi örneği inceliyorum. Bu incelemeler arasında çok fazla sayıda bağlantı var, bu bağlantılar şu unsurları da ele alıyor: kamusal alan yasalarındaki değişimler ve toplumsal aktivizm, toplumsal dışlamanın odağı olarak marjinalleştirilmiş aktörler (göçmen işçiler, evsizler), kamusal alan yaratma ihtiyacına ilave olarak (coğrafya alanında çok sayıda çalışmanın ele aldığı üzere) eğer bir hak iddiası öne sürülecekse bu alanın aktif olarak kullanılması, kritik zamanlarda spesifik yerlerde işlerlik kazandığı üzere düzenin ve düzensizliğin –1910 yılında Dünya Endüstri İşçileri yürüyüş yaparken San Diego sokakları, 1969 yılında Berkeley, California'da People's Park'ın müttefik bürokratik topluma karşı bir alternatif olarak tasavvur edilişi, 1990'larda ekonomik canlanmaya hazırlanan bir manzarada evsizlerin yalnızca görüntüyü bozan kırık camlar olarak görülüşü ve 11 Eylül'ün hemen

öncesindeki hızlı gelişme yıllarında "yaşam kalitesinin" herkesçe elde edilebilir olduğu New York şehri manzarası diyalektiği hakkında bir dizi sorunun sorulması.

1. bölüm, sosyal adaletle şehrin kamusal alanları arasındaki ilişki çerçevesinde bir sosyal adalet teorisi ortaya koyuyor. Bu bölüm çerçevesinde Matthew Arnold'un 1866 yılındaki Hyde Park isyanlarına karşı reaksiyonu hakkında Raymond Williams'ın geliştirdiği çarpıcı argüman üzerinden ilerleyerek, Williams'ın "küçük Arnold'lar" diyebileceği türden yorumcuların (düzen kurmayı, kentsel alandaki neredeyse her olayda hakları feda etmek olarak görenler) yaptığı bazı güncel saptamaları değerlendireceğim; buradaki amacım kamusal alana kimin erişebileceğine ve kimin erişimine izin verilmeyeceğine dair yapılan tartışmaların ve verilen mücadelelerin "kent hakkını" nasıl tanımladığını gösterebilmek ve yine kent hakkının, ilerici, demokratik ve adil bir dünya adına ortaya konabilecek tüm vizyonların merkezinde olması gerektiğini ispatlamaya çalışmak. Aslında argümanımın bir parçası da hakların önemi (soldaki bazı kesimlerin hemfikir olmadığı bir yaklaşım) ve hukukun da önemi. "Hakların söz sahibi olduğunu" –ve dahası hakların pratikte ortaya konmasının söz sahibi olduğunu– öne sürüyorum ve eğer sosyal adalet kısıtlanmak yerine geliştirilecekse, "haklar söz sahibidir" anlayışının kritik bir uygulama olduğunu göstermeye çalışıyorum.[3] Böylesi bir iddia sosyal adaletin nasıl kuramsallaştırılacağına dair en azından özet bir saptama gerektirir, dolayısıyla 1. bölüm hak, sosyal adalet ve kentsel alan arasındaki ilişkiyi anlatarak sonlanıyor.

Daha önce işaret ettiğim gibi sosyal adalet, hak ve bu hakların kentsel alanla ilişkileri soyut olarak değil daha ziyade pratikte belirlenir. Dolayısıyla 2. bölümde bu pratikleri ele alıyorum. Özellikle de kamusal alana ilişkin spesifik sosyal mücadelelerin

3. 1. bölümde haklar üzerine oluşturduğum argüman ilk olarak Mitchell (1997a) tarafından ortaya konmuştu; bölümün geri kalanı yeni.

(ve buna dair hakların ortaya konmasının), mahkemeler anlaşmazlıkları karara bağlamaya veya ortadan kaldırmaya çalışırken ne tip dönüşümlere neden olduğunu göstermeye çalışıyorum.[4] Bazen en önemli uygulamalar, beğenmediğimiz uygulamalar olabilir. Son dönemde kamusal alandaki protestolara ilişkin en çarpıcı Amerikan Yüce Mahkemesi davaları kliniklerin ve kürtaj hizmeti sağlayanların evleri çevresinde gösteri yapan kürtaj karşıtı protestocularla ilgiliydi. Bu davalar, kürtaj karşıtı protestocuların politik ihtilaflarından ziyade işgücüyle ilgili ihtilafları kontrol altına almak (ve zaman zaman da ortadan kaldırmak) yönündeki uzun bir içtihat hukuku geçmişine dayanarak ilerliyor. Ben de bu geçmişin izini, 1910 yılı civarında Dünya Endüstri İşçileri'nin söz hakkı için sokaklarda verdiği mücadelelerden başlayarak bir dizi ünlü dava üzerinden sürmeye çalışıyorum. Bu davalar arasında I. Dünya Savaşı sırasındaki "yıkıcı" protestocularla ve 1920'lerle 1930'lardaki işçi protestolarıyla, 1950'ler ve 1960'larda "kamusal forum doktrini" olarak bilinir hale gelen nihai kanunlaştırma vakasıyla ilgili olanlar var. Bu mücadelelerin ve davaların hepsi kamusal alanlarda konuşma hakkını veya genellikle dikkatsizce kullandığımız adıyla ifade özgürlüğünü içeriyordu ve daha ziyade acı verici olsa da, yine de son derece önemli olan bir ayrımı, Yüce Mahkeme'nin "saf konuşma" ile "ifadesel aktarım" ve davranış arasında yaptığı ayrımı kapsıyordu. Bu ayrım önemli, çünkü kamusal alanda ne söylenip ne yapılabileceğini geliştirmekten ziyade sınırlanmasına yardımcı oluyor, böylelikle de sermayenin ve devletin çıkarlarına hizmet ediyor.

1939 yılı itibarıyla Amerikan Yüce Mahkemesi, kamusal alanlarda konuşma hakkını zannedersem lütfedip kanunlaştırdı. Ama bu durum sayısız mahkemede bu haktan çark edilmesini, hatta hakkın sıklıkla toptan ortadan kaldırılmasını engellemedi

4. 2. bölüm Mitchell'ın önemli ölçüde revize edilmiş ve güncellenmiş bir versiyonudur (1996b).

ve engellememeye de devam ediyor. Bazen ortadan kaldırma aracı açıkça coğrafi unsurlar olmuştur. Şöyle ki; mahkemeler genellikle kamusal alanda konuşma hakkını, pek de duyulma imkânı olmayan gözden ırak noktalarda gerçeklemesini sağlayarak "korurlar". 1960'ların başlarında Berkeley'de California Üniversitesi'nde de durum böyleydi. Konuşma hakkı üzerine tartışmalar, spesifik alanları kimin kontrol ettiği tartışmasına döndü (ve hatta bu kontrolün içeriği üzerine bir tartışmaya dönüştü). 3. bölüm bu vakayı ve bazı sonuçlarını ele alıyor.[5] Berkeley İfade Özgürlüğü Hareketi 1960'larda kampüs aktivizmini başlatan hareket olmadı (kökenleri daha çok sivil haklar hareketine dayanır) ama bu aktivizmin belli yönlerini somutlaştırdı, bunlar arasında Amerika'da (ve ötesinde) siyaset ve adaletin eleştirisinin yanı sıra modern dönemde yabancılaşmanın eleştirisi de vardı – belki de en canlı haliyle 1968 yılının baharında Paris ve Prag sokaklarında filizlenmiş bir eleştiriydi (ve Lefebvre kent hakkı konusundaki polemik çerçevesinde böyle bir gelişmeyi bekliyordu). Berkeley'de bu eleştiri nihayetinde People's Park hareketiyle birleşti ve dolayısıyla 3. bölüm de People's Park hakkındaki ilk mücadeleleri ve kökenlerini keşfe çıkarak sonlanıyor.

Aktivistler People's Park'ı, bütünüyle yabancılaşmayla özdeşleşmiş bir şehir içinde küçük bir yabancılaşmamış alan olarak kurguladılar (ve bunu isyanla kutsallaştırdılar). Böylelikle evsizler de dahil olmak üzere toplum dışına itilmiş birçok kimse için bir sığınak halini aldı. 1980'ler itibarıyla birçoklarına göre (aralarında civar sakinleri, esnaf ve üniversite de vardı) parktaki evsizlerin sayısının yüksekliği parkın bir özgürlük alanından bir yozlaşmışlık alanına dönecek şekilde dejenere olmasına neden olmuştu. Bunun bir sonucu olarak da üniversite ve Berkeley şehri, parkı yeniden yapılandırma konusunda anlaşmaya vardılar ve böylece parkın özellikle de evsizler tarafından "uygunsuz"

5. Bu bölüm Mitchell'ın (1992) revize edilmiş bir versiyonudur. Ayrıca özel olarak, 1964 sonbaharında Berkeley kampüsünde olan bitene dair tarihi-coğrafi detayların bazılarını belirtiyor ve güncelliyorum.

kullanımını caydırmaya çalıştılar. 4. bölümde bu planın ve 1991 yılında neden olduğu isyanın, kamusal alan hakkındaki fikirlerimizi sarmalayan ve yukarıda gördüğümüz üzere "güvenlik uzmanlarıyla" Anthony Vidler arasındaki vizyon farkında da belirginleşen ikiliğe örnek teşkil ettiğini ortaya koyuyorum. Bu bölüm 1995 yılında yayımlanmış bir makalenin güncellenmiş ve revize edilmiş bir versiyonu niteliğinde olacak (Mitchell 1995).[6]

Makaleyi ve kitabın 4. bölümünü, çağdaş dünyada erişilebilir durumdaki kamusal alan tipleri hakkında sorular sorabilmek için kullanacağım, böylelikle "toplumların" biçimlendirilme tiplerine ilişkin sınırları sorgulayabileceğim. Çağdaş şehirde "kamusal alanın sonuna" ulaştığımıza dair argümanı fazlasıyla kolaycı bir yaklaşım olarak görüyorum; çünkü bu argüman kamusal alanın bugüne kadar yalnızca var olmaktan ibaret kaldığını varsaymış olur (mücadelelerle toplumsal olarak üretilmiş bir alan olarak görmez). Ayrıca yeni tip alanların nasıl oluşturulabileceğiyle, topluma açılmaları adına yeni fırsatlar yaratılmasıyla ilgilenmediği için de fazlasıyla kolaycıdır. Bu yeni tip kamusal alanlardan biri de örneğin elektronik medya alanıdır. Bu kitap için argümanımı revize ederken en ilgi çekici bulduğum nokta, internetin özelleştirilmesini ve üzerindeki ekonomik kontrolü büyük oranda göz ardı ettiğimi fark etmiş olmam; dolayısıyla da "kamusal alan" olarak potansiyelini ve kamusal alanın ilerlemesine katkı sağlayacağı bir demokrasi türünü gözümde fazla büyüttüğümü fark ettim. Gerçi bir yandan da elektronik medyanın siyasi eylemler organize etme konusundaki, dolayısıyla da kentsel kamu alanlarındaki demokratik mücadeleye katkı ihtimalini küçümsediğimi gördüm. Revize etmiş olduğum argümanımda bu iki eksik tahmini ele almaya çalışıyorum.

Ama benim gerçek ilgi alanım, evsizlerin elektronik değil, maddesel kamusal alanlardaki kaderi ve onları bu alanlardan

6. Diğer unsurların yanı sıra parkın statüsünü de güncelliyorum. California Üniversitesi bir kez daha, parkın işgal ettiği alanda yatakhaneler kurmayı planlıyor; bu da her şeyden önce 1969 isyanlarını tetikleyen planın aynısıdır.

uzak tutma çabalarımızın çarpıcı ölçüde daraltılmış bir kamusal alan oluşumuna neden olduğunun pörsümüş bir hak nosyonu yarattığını düşünüyorum; 20. yüzyılın ilk yarısındaki radikal işçilerin (haklarında birçok kamusal forum doktrini yazılmış olanlar gibi işçilerin) pek tanımayacağı bir nosyondu bu (ama aynı zamanda çok da şaşırmazlardı herhalde). 5. ve 6. bölümler evsizlik, kamusal alan ve çağdaş kentteki haklar meselelerine eğiliyor. 5. bölüm aynı zamanda hukuk meselelerine de yöneliyor ve ülkede evsizler karşıtı yasalarının devreye sokuluşunun kökenlerini ve sonuçlarını değerlendirerek yasaların sosyal ve siyasi dışlama konusundaki etkisine geri dönüyor.[7] Bu bölümde bir önceki bölüm üzerinden ilerleyerek, evsiz insanları uzaklaştırmak amacını taşıyan kamusal alanı düzenlemeye yönelik hareketlerin oldukça sınırlandırılmış, spesifik bir tür kamusal alanın ortaya çıkışına nasıl neden olduğunu keşfe çıkıyorum. Ben bu tür bir kamusal alanı pek cazip bulmuyorum. Aslına bakarsanız bende hayli steril bir şehir ve tabandan bütünüyle kopmuş bir politika izlenimi uyandırıyor, estetiğin önemini bazı insanların hayatta kalabilme ihtiyacının üstünde gören bir politika bu. 5. bölümdeki başlıca nokta şu ki, çağdaş şehirdeki bu pek çok yeni evsizler karşıtı yasaları ve diğer "yaşam kalitesi" girişimleri, New York uzmanlarının hatlarını çizdiği güvenlik devletine doğru yönelmekle kalmıyor, aynı zamanda toplum içinde olmak dışında gidecek bir yeri olmayan bir insan sınıfını da bütünüyle ortadan kaldırıyor. Kısacası evsizler karşıtı yasalar tam da kent hakkı dediğimiz şeyi baltalıyor.

6. bölüm bu analize devam ediyor, ancak evsizler karşıtı yasaları iki bağlama yerleştiriyor: kolluk kuvvetlerine dair "kırık cam" teorisi ve bunların gerekçelendirmesini yapan kentsel politikalar ve kamusal alanları belli bölümlere ayırmak yönünde son dönemlerde ortaya çıkan düşünce.[8] Şu anki şehir hayatında

7. 5. bölüm Mitchell'ın (1997b) bir miktar revize edilmiş bir versiyonudur.

8. Bu bölümdeki analizlerin büyük bölümü yeni olsa da "kırık cam" ve kamusal alanın belli bölümlere ayrılması değerlendirmeleri, güncel bir kitabın bir bölü-

kent hakkı anlayışının ta kendisinin "adaletin" yumruğunu sahiplenmek gibi bir karmaşa içine düşmüş olduğunu öne sürüyorum; bunun neticesinde sol anlayışa birtakım değersiz haklar peşinde koşmak dışında pek bir şans kalmıyor – örneğin kaldırımda uyuma hakkı, dilenme hakkı ve ara sokaklara idrarını yapabilme gibi haklar başarıymış gibi görünüyor artık. Bunlar kazanılsa bile heyecan verecek veya uğrunda mücadele etme azmi verecek türden haklar değil ama aslında mevcut siyasi-ekonomik atmosferde kesinlikle çok merkezi bir konumdalar, özellikle de barınma, geçim, iyi bir fiziksel ve ruhsal sağlık hizmeti gibi hakların neoliberalizm tarafından şaşırtıcı bir başarıyla takvimden bütünüyle çıkarıldığı bir ortamda bu haklar bile önem kazanmış durumda. Bu bölümlerde kamusal alandaki evsiz insanlara ve onların var oluşunu sonlandırmaya yönelen düzenlemelere odaklanmam, evsizliğin, kent adaletinin en önde gelen işareti olmasından kaynaklanıyor. Kent hakkını herkesten fazla isteyen bir grup varsa, o da evsizlerdir. Ama böylesi bir hak, yalnızca kamusal alanda uyumayı veya idrar yapmayı değil, aynı zamanda ikamet etme, tahsis etme ve kontrol etme hakkını da kapsamalı. Ayrıca radikal bir güç kazanımı etkisiyle ve kamusal alanın çok daha demokratik hale getirilmesiyle olmalı. Neoliberal kent reformu, kentsel düzenin sürekli olarak artırılmasını gerektiriyor. Bu yüzden şehirdeki sosyal adalet mücadelesi –kent hakkı için mücadele– farklı bir tür düzen oluşturmalı; bu düzen burjuvazinin korkuları üzerine değil, en yoksul ve en marjinal kent sakinlerinin ihtiyaçları üzerine inşa edilmeli.

Dolayısıyla sonuç bölümü olarak bu düzenin nasıl kavramsallaştırılması gerektiğine dair kısa bir değerlendirmeye geçiyorum. Fiilen nasıl olması gerektiğini ise söylemeye çalışmıyorum, çünkü herhangi bir sosyal düzen, sosyal uygulamaların bir

münde öne sürdüğüm bir argümanı (Mitchell 2001b) revize ediyor. O bölümde, şu anda bir "post-adalet" (daha nötral "postmodern" yerine bu ifadeyi uygun görüyorum) şehrinde yaşadığımızı ifade ediyordu, mevcut bağlamda geliştirmiş olduğum bir argüman değil bu.

sonucu olacaktır – sokak politikasının bir sonucudur. Basitçe normatif bir argümanın sonucu olamaz, gerçi bu kitabın açıklığa kavuşturacağını umduğum şekilde, sokakların izlediği politikalar da her zaman normatif argümanlar vasıtasıyla yolunu bulur. Böylece sonuç bölümünde, kente ve kamusal alana dair normatif kavramsallaştırmaların belli biçimlerinin –esasen kentin ne olabileceğine ve ne olması gerektiğine dair belli ütopik imgelerin– sokağın izlediği politikalarda kritik rol oynadığını ve oynamaya devam edeceğini öne sürüyorum. Kitaptaki analizlerin büyük bölümü kötümser görünüyor olsa bile, kitaptaki bölümlerin her birinin alt mesajı, sosyal eylemlerin –protestolar, davaların açılması ve diğer hukuki eylemler, alanın aktif olarak ele geçirilmesi– kent hakkının üzerinde yükseldiği dayanaklar olduğudur; bunu hem fiili uygulamalarla (sınırlıdır), hem de daha açık, daha adil, daha eşitlikçi bir toplum için bir işaret ışığı olarak yol göstermeleriyle sağlayabilirler. Kamusal alanı düzenleyen "adalet rejimleri" dahilinde ve karşısında bu alanları şekillendiren radikal aktivizmin gizli mesajı, böylesi bir aktivizm sıklıkla mağlup ediliyor veya sistemin parçası haline getiriliyor olsa bile, küçük görülmemeli veya göz ardı edilmemeli. Benim umut verici gördüğüm noktalar da tam olarak radikal aktivist hareketlerin şehri geri almak ve daha iyi bir yer haline getirmek için –tekrar tekrar– harekete geçtiği anlar. Bu hareketler (Vidler'in ifade ettiği gibi) geçmişin "dışlamalarını yeniden gözden geçiren" hareketler ve şehri daha açık ve ilerlemeci bir ışık altında yeniden oluşturmak çabasını gösteren hareketler.

Kenti, bir aleniyet ve adalet imgesi çerçevesinde yeniden dizayn etmek 11 Eylül'ün ardından her zamankinden daha zor olacak. Ama bunu gerçekleştirmek her zamankinden daha da elzem. Saldırıların hemen ardından o şok günlerinde dile getirilen ortak çekincelerden biri "her şeyin değişmiş olduğu"ydu. Ama Bertell Ollman'ın (1990) bize hatırlatmaktan asla yorulmadığı üzere, değişim asıl kaidedir; açıklanması gereken bir şey varsa o da değişmezliktir. Eğer durum böyleyse, bu du-

rumda kamusal alan, somut ve sert olduğu kadar (ki materyal varlığı çok önemli) sürekli bir akış içindedir, dönüşümlere her zaman açıktır. 11 Eylül'ün muhtemelen yaptığı şey, halihazırda mevcut olan eğilimleri derinleştirmek oldu. Açıklık ve yüksek riskli sokak politikaları karşısında güvenliği öncelikli görenler, planlarını ilerletmek adına daha fazla sebep ve araç bulmuş oldular. Aynı zamanda demokrasi taraftarı antikapitalist hareket kafası karışık bir halde bırakıldı, yalnızca konusunun ne olacağı anlamında değil, aynı zamanda bir daha sokaklarda protesto düzenleyip düzenleyemeyeceğini de bilemez hale geldi. Ama bu da aslında son zamandaki trendlerin derinleşmesinden pek farklı bir durum değil; zaten daha 2001 yılının ilk bölümünde de Washington, Quebec ve Cenova'da protestoculara karşı gittikçe artan şiddetli müdahaleler söz konusuydu. Son olarak, kamusal alanın kendisinde de içerik ve biçim anlamında trendler var. Şimdiden, Vidler'in *Times*'taki makalesinde belirttiği gibi alışveriş merkezi tipinde kamusal alanlara doğru, şehir merkezinin banliyöleşmesine doğru ilerliyoruz. Yeni kamusal alanların en büyüğü olan Toronto'daki Downsview Park gibi yerler bile, bir etkileşim etiği üzerine değil, birleşim noktasız, bireyselleştirilmiş hareket ve sirkülasyon üzerine modellenmiş: meta ve kapital akışı modeline dayanan bir kamusal etkileşim durumunda.[9]

Geleceğin ne getireceğine dair kesin tahminler yapmıyorum. Ama geçmişin ve kamusal alana dair geçmiş mücadelelerin ne getirdiğine dair bazı yaklaşımlarım var ve bu kitabın da bunları aktarmama yardımcı olacağını umuyorum. Bu kitapta belirttiğim olayların, akımların ve mücadelelerin bir değeri varsa eğer, bunun bize hem kamusal alanın daima bir çabanın sonucu olduğunu (her zaman çok dik yokuşlara karşı bir çabanın sonucu)

9. Richard Van Deusen ve ben, Downsview adına yapılan planları bir kitabın (Czerniak 2002) güncel bir bölümünde (Mitchell ve Van Deusen 2002) değerlendiriyoruz; bölüm park için tasarım yarışmasını inceliyor. Yarışmanın kendisi ve ortaya çıkardığı türdeki planlar, son dönemdeki şirketsel kamusal alan ideolojisini derinden yansıtmakta.

hem de buradan hareketle bir şehrin nasıl bir yer olabileceğini göstermeye yardımcı olacağını ümit ediyorum. Lefebvre, kent hakkının "bir yakarış ve bir talep" olduğunu öne sürer. Artık bu çığlığın, bu talebin her zamankinden daha fazla duyulması gerekiyor. Ve de eyleme dökülmesi gerekiyor.

1
Hyde Park'a Yeniden Gitmek
Kamusal Alan, Hak ve Sosyal Adalet

Kamusal alan korku yaratır; kamusal alanın kontrolsüz bir alan olarak görülmesinden, medeniyetin olağandışı ölçüde kırılgan olduğu bir alan olarak algılanmasından doğar bu korkular. 1980'lerin sonlarında New York Central Park'ta yaşanan "vahşiliklerin" doğurduğu panik (taşkınlık yapan gençler sırf zevk için parkta koşanları ve diğer insanları şiddetli ölçüde korkutuyordu), 1996 yılında Atlanta Olympic Park'ta gerçekleşen patlamaların yarattığı korku ve 11 Eylül 2001 terör saldırılarına eşlik eden savunmasızlık duygusunun tetiklediği yeni bir kamusal alan korkusu, kaldırımda yatan bir evsizin yanından

geçerken her gün hissettiğimiz o içimizi kemiren rahatsızlık duygusuyla beraber genellikle bizi kamusal alanın bir anarşi alanı olduğuna ikna eder. Kamusal alanın bu şekilde anarşiyle ilişkilendirilmesi elbette yeni değil. Bu durum yalnızca çağdaş dönem kent hayatının bir özelliği ya da medyanın da tetiklediği fazlasıyla büyütülmüş suç kaygısının, evsizler karşısında duyulan endişenin ve kamusal alanı çağdaş Amerikan şehirlerinin istenmeyen bir yönü haline getiren her an ortaya çıkabilecek terörizmin doğurduğu bir sonuç da değil.

Raymond Williams'ın (1997 [1980], 3-5) bize hatırlattığı üzere, örneğin Matthew Arnolds'un (1993) *Cultureand Anarchy*'deki ünlü açıklaması –kültürün "döneminin en iyi ilmini ve düşüncesini" (1993, 79) temsil ettiği (veya etmesi gerektiği) şeklindeki açıklaması– oy verme hakkını desteklemek adına bir miting gerçekleştirmek amacıyla 1866 yılında Hyde Park'a yürüyen çalışan kesime karşılık olarak dile getirilmişti. Arnold'a göre Hyde Park göstericileri, hakları için (toplanma hakkı, konuşma hakkı, oy verme hakkı için) mücadele eden insanlar olmaktan ziyade "genel anarşinin bir belirtisiydi" (Williams 1997 [1980], 6). Yine Arnold'a göre bir Hyde Park "isyancısı", "yalnızca kendi kişisel özgürlüğünü dikte etmektedir; istediği yere gitme, istediği yerde toplanma, istediği yerde bağırma, istediği gibi itişip kakışma düşüncesini ortaya koymaktadır" (Arnold 1993, 88, yer aldığı çalışma Williams 1997 [1980], 6).[1] Daha da –ve hatta çok daha– acı şekilde Arnold, çalışan bir insanın "istediği yere yürüme, istediği yerde toplanma, istediği yere girme, istediği

1. Tam cümle şöyledir: "Bu kabadayılar henüz yerini bulamamış, işine yerleşememiştir ve böylece yalnızca kendi kişisel özgürlüğünü dikte etmektedir; istediği yere gitme, istediği yerde toplanma, istediği yerde bağırma, istediği gibi itişip kakışma düşüncesini ortaya koymaktadır" (Arnold 1993, 88). Kişinin belirli bir işe yerleşmesinden bahsedilmesi çarpıcıdır. Ama belki de daha da önemlisi, Arnold'un argümanını devleti savunmak için oluşturmasıdır, devleti hem düzenin garantörü hem de kusursuzluğun (belki de kusurlu) ifadesi olarak görmektedir. Bu yaklaşım Arnold'u, kısa süre sonra tanışacağımız, Amerika'da yazılar yazan günümüz "küçük Arnold'larının" birçoğundan ayırır.

gibi yuhalama hakkına" karşı çıkmıştı; "Tüm bunlar, anarşiye eğilimdir" diyordu (Arnold 1993, 85, yer aldığı çalışma Williams 1997 [1980], 6).

Arnold'a göre buna verilecek uygun bir yanıt, bastırmaktı, "hakların" zaptedilip kamusal alanda daha sıkı bir kontrolün ortaya konmasıydı; çünkü "düzen olmadan toplum olamazdı ve toplum olmadan da insanın kusursuzluğa ulaşması mümkün olamazdı" (Arnold 1993, 181, yer aldığı çalışma Williams 1997 [1980], 6). Yalnızca düzenle kültürler gelişebilir, kentler ancak bu yolla medeniyet merkezi olabilirdi.[2] Williams'ın, Arnold'un kültürle ilgili bu argümanlarındaki bağlamı yeniden canlandırarak yapmak istediği şey önemlidir: "Hatırlanamayacak kadar eski" olduğunu düşündüğümüz bu haklar, örneğin kamusal alanda toplanma ve kullanma hakkı, görece yeni olmakla kalmaz, aynı zamanda daima öfkeyle karşı çıkılmış ve iktidara sahip olanlar tarafından homurdanarak ve hınçla verilmiştir. Her zaman öfkeyle karşı çıkılmıştır: Kamusal alana erişim hakkı ve kamusal alandaki haklar asla tam anlamıyla garanti altında değildir. Oy verme hakkı dışında da sürekli yeni mücadeleler ortaya çıkar, örneğin nükleer çağda mantıklı ve huzurlu bir yaşam sürebilme hakkı, totaliter devletlerde hükümet üzerinde kontrol sahibi olabilme hakkı veya özellikle Batı dünyasının "postmodern" şehirlerinde düzgün, makul fiyatlı bir barınma ortamının yokluğunda yalnızca yaşama hakkı bile mücadele gerektirir.[3] Williams'ın (1997

2. Bu kitabın akışı boyunca benim argümanım, "düzenin" kendi içinde veya kendinden dolayı kötü olduğunu söylemek değil; daha ziyade, mesele ne tür bir düzenin kurulup geliştirileceği ve kimin çıkarlarını koruyacağı. Hatta özellikle de sonuç bölümünde "düzenin", baskıcı veya önleyici kent kadar progresif kent için de hayati ölçüde gerekli olduğunu öne süreceğim.

3. 1999 yılının sonlarında New York Belediye Başkanı Rudy Giuliani, hatalı şekilde sokakta yaşayan bir evsizle ilişkilendirilen çokça bilinen bir saldırıyı yorumlarken o sabit fikrini (ve başka birçok kişinin sabit fikrini) tekrarlayarak "sokaklarda yaşamak gibi bir hak olmadığını" söyledi. Giuliani durumu net şekilde ifade ediyordu: "Medeni toplumlarda sokaklar uyunsun diye var olmaz. Uyumanın yeri yatak odasıdır" (Bumiller 1999, A1) – elbette, yatak odanız varsa ne âlâ. Olmayanlar için ise Giuliani yeni bir program açıklayarak, polis tarafın-

[1980]) haklı şekilde ilan ettiği gibi: "Hyde Park'a yeniden gitmek her zaman gerekli olacak."

Azınlığın çıkarlarına hizmet etmek adına kendilerine empoze edilen düzeni, kontrolü ve aşağılamayı reddederek kamusal alanın kontrolünü almak isteyen insanlar için "Hyde Park'a yeniden gitmek" daima gerekli olduğu gibi, buna karşılık olarak Matthew Arnold'ın izinden giden kitleler de olacak. "Bizim de kendi küçük Arnold'larımız var" demişti Williams onlar için (1997 [1980], 8), "bir yandan mükemmelliği ve insani değerleri, diğer yandan da disiplini ve gerekli olduğunda zor kullanmayı" desteklediklerini öne sürerler. Bu "küçük Arnold'ları" ortaya çıkaran yalnızca şaşırtıcı protestolar, isyanlar veya kitlesel gösteriler değildir. Günümüz Amerika'sında bu "küçük Arnold'lar" en hızlı şekilde, evsizliğin sürekli artmasıyla kent sokaklarında hissedilen düzensizleşmeyle, işsizliğin ve eksik istihdamın artışıyla, akli dengesi bozulanlarla ve yaşamlarını şehir halkının gözü önünde sürdürmekten başka bir seçeneği olmayan uyuşturucu bağımlılarıyla birlikte çoğalır. Evsizler için "Hyde Park'a gitmek" genellikle bir hayatta kalma meselesidir; çünkü onları hakir görenlere göre kamusal alanın evsizler tarafından "işgal edilişi", kentin düzenine, itibar ve medeniyetine açık bir hakaret olarak görülür.

Evsizlik krizinin neredeyse ellinci yılına girdiği ABD'de, bu "küçük Arnold'lar" arasında belki de en tanınmış olanı, farklı ulusal gazetelerde köşe yazarlığı yapan ve televizyonlardaki talk-show'ların düzenli konuğu olan George Will'dir. Will, gazetedeki köşesini sıklıkla, kamusal alanda "düzen" ve "medeniyeti" koruma gereğinin basitçe en aklıselim yaklaşım olduğu düşüncesini desteklemek için kullanıyor. Ona göre evsiz

---

dan kalkıp gitmeleri emredildiğinde "gitmemeleri" halinde tutuklanmaları talimatını verdi. Aynı esnada Giuliani barınak yataklarının iş bulma koşuluna bağlı olduğunu ilan etti. Evsizlerin büyük bölümü bu yolla keskin bir açmazın içine düştü. *New York Times*'ın da durumu bir analizinde ifade ettiği gibi, "birçok New York'lu, evsiz insanları barınaklardan dışarı atıp sonra da barınağa gitmezlerse sokakta oldukları için tutuklanacaklarını söyleyen bu politikanın şaşkınlığını yaşıyor" (Bernstein 1999, 1). Bu gerçekten de yaşandı.

insanların kamusal alanı kullanma hakkını (bir sığınak, uyuyacak bir yer, bir durma noktası, bir şenlik ve toplanma noktası olarak kullanma hakkını) desteklemek için çalışanlar "soyut bir merhamet gösterme işiyle" ilgilenen "özgürleşme gladyatörlerinden"[4] başka bir şey değil (Will 1995, 7B). Evsizler krizi süresince Will şaşırtıcı derecede istikrarlı davrandı. Neredeyse yirmi yıldır, günümüzün Matthew Arnold'ı olma umudu vaat eder şekilde kültür ve medeniyete dair kendi tatlı ve aydınlık versiyonuyla "düzen" gereğinin, bireysel veya toplu özgürlüklerin önünde olduğunu coşkulu biçimde savundu (bkz. örn. Will 1987, 1995, 1997). Anatole France'ın yorumlarını, onun keskin ironisine uzak bir dille yankılandıran Will, "sokaklarda uyumak gibi bir hakkın olamayacağını" (Will, 1987) ısrarla söylemeye pek hevesli. Belli bir tip kolektif düzen arzusu, evsiz bir kişinin kentin kamusal alanlarında yaşamak adına bulabileceği yerler üzerinde her ne hakkı varsa hepsine ağır basıyor. Bir kentin evde yaşayan sakinlerinin ve misafirlerinin, kendilerini sıkıntıya sokacak herhangi bir görüntüyle karşılaşmama hakkı, bir evsizin halka açık tuvalet bulunmayan yerlerde veya restoranlara ve diğer halka yarı açık mekânlara alınmadığı durumlarda bir parkta veya sokakta idrarını yapma hakkına ağır basıyor. George Will'e göre düzen gereksinimi, anarşiye karşı savunma oluşturma gereksinimi, en azından bu kadarını gerektiriyor.

Will bu argümanlarında pek de yalnız değil. Hatta Manhattan Enstitüsü (New York merkezli muhafazakâr bir düşünce topluluğu),[5] American Alliance for Rights and Responsibilities

4. Burada Will, muhafazakâr *American Enterprise* dergisinin editörü Karl Zinsmeister'den alıntı yapmaktadır; Zinsmeister, evsizlerin kamusal alan hakkını savunanların "dar gelirli kent sakinlerinin katlanmak zorunda olduğu mahalle hayatına dair doğru düzgün deneyimleri olmadığını" öne sürmüştür (alıntının yer aldığı çalışma, Will 1995). Ne Zinsmeister ne de Will bu suçlamaya dair herhangi bir kanıt sunar.

5. Manhattan Enstitüsü, şehirsel haklara dair polemiklerden oluşan bir derleme yayımladı (Magnet 2000), bu derleme mevcut "küçük Arnold" pozisyonunu genel hatalarıyla açıkça ve objektif şekilde ortaya koyuyor.

[Amerikan Hak ve Sorumluluklar Paktı], Heritage Foundation [Kültürel Miras Vakfı] ve American Enterprise Institute [Amerikan Girişimcilik Enstitüsü] gibi ulusal temelli politika ve fikir üretim merkezleri ve New York, Cleveland, Los Angeles, San Francisco, Seattle gibi büyük kentlerin belediye başkanları da bu gibi argümanlara ortak destek ve enerji veriyor. Will, sokaklarda uyumak gibi bir hak olamayacağını söylediğinde, American Alliancefor Rightsand Responsibilities[6] kuruluşundan Robert Tier (1993, 287) onun (ve Matthew Arnold'ın) bu fikrini, söz konusu olanın aslında haklar olmadığını, bir tercih meselesi olduğunu belirterek tekrarladı. İddiasına göre vatandaşlık haklarının Amerikan toplumunda bir zamanlar yeri varken ("Amerikan aparthaydını bitirmeye yardımcı olmuştu"), güçlükle kazanılmış vatandaşlık hakları artık "birçok meşru toplum çıkarına karşı koz olarak ve her türden kişisel arzuyu hak olarak öne sürmek için" kullanılıyordu. "Haklar artık, parklarda uyumak *isteyen* insanlarca oraların ele geçirilmesi için kullanılıyor, kişinin *istediği* kamusal alanda yiyip içmesi, uyuması ve *keyfince* dilenebilmesi adına bir hak olarak öne sürülüyor" (vurgular sonradan eklenmiştir). Tier'a göre evsizlik problemi makul fiyatlı barınma eksikliği veya düzgün işleyen toplumsal hizmet eksikliği değil, bunun yerine bir "incelik ve medeniyet" meselesiydi. Kapsayıcı bir dil de benimseyen Tier (1998, 290), evsizlerin açık kamusal alanlara erişimini kısıtlayan yasaların herkesin yararına olacağını öne sürüyordu: "Armani takım elbise giyenler, burnunda halka olanlar, yaşlılar ve gay çiftler, kent

6. AARR, "Komüniter Network" adı verilen bir oluşumun bir dalı. Bu oluşumların ikisi de "aşırı hak iddialarıyla sivil özgürlüklerini amaca giden bir araç olarak feda edebilecek olanlar arasında bir denge" oluşturarak "Birleşik Devletler'de toplum ruhunu yeniden inşa edeceğini" umdukları davalarına adanmıştır (Golden 1998, 552). Tier şu anda Center for Liveable Cities (Yaşanabilir Şehirler Merkezi) başkanı; bu kuruluş, "yerel yönetimlere, şehir merkezi birliklerine, sivil vatandaşların oluşturduğu suç karşıtı gruplara şehirdeki suç ve düzensizlik meselelerinde yardımcı olan kâr gütmeyen ulusal bir organizasyon" (Tier 1998, 255n).

sakinleri ve ziyaretçiler, zengin, orta ve güçlük çeken sınıflar" (ama demek ki kentin kamusal alanlarından başka gidecek yeri olmayanlar buna dahil değildi). Tier (1998, 290), sözlerinin devamında, böylesi açık ve herkesin girebileceği bir alanı, böylesi medeni bir alanı garanti altına almanın yolunun, "bağra taş basmaktan" geçtiğini söyler. Barınmayı makul fiyatlı hale getirebilecek güçlü bir konut politikası oluşturmaya çalışmak yerine; Tier'ın savunduğu "tedaviyi" hastalıktan daha iyi hale getirecek düzgün bir akıl sağlığı sistemi kurgulamak yerine (bkz. Winerip 1999); işlerlik kazanmak için yüksek düzeyde bir yapısal işsizlik gerektiren bir ekonomik sistemi dönüşüme uğratacak yollar aramak yerine Tier (1993, 291) "yürüyüşe ve gezintiye çıkanları istenmeyen ricalardan, taciz ve saldırılardan korumamız" gerektiğini öne sürer. Tier'ın önerisine göre devlet, bazılarının çıkarlarını desteklemelidir; böyle yapmak diğerlerinin temel haklarını baltalamayı gerektirse bile. Kentteki kamusal alanın anarşi ağına düşmesine karşı bir hamle olarak Tier'ın (1993, 286) "kamusal düzene geçme çağrısı" hızlıca baskıcılığa kayar. Bu kaymayı ifade etmek adına New York Belediye Başkanı Rudy Guiliani'nin (1993-2001 yılları arasında bu görevdeydi) Kasım 1999'da polis kuvvetlerine verdiği emirden daha öte bir kanıta gerek yok; emre göre, "kalkıp gitmesi" söylendiğinde bunu yerine getirmeyen herhangi bir evsiz veya sokakta yaşayan insan, hiçbir suç işlememiş dahi olsa tutuklanacaktı (New York'taki federal bir temyiz mahkemesinin yıllar öncesinden anayasaya aykırı bulmuş olduğu bir uygulamadır).[7]

Sokakları ve şehrin diğer kamusal alanlarını kontrol etme arzusu evsizlerle ilgili meselelerle sınırlı değil. "Bizim kendi küçük Arnold'larımızın" daha büyük çaplı hedefleri var. Belediye Başkanı Giuliani'nin açıkça ortaya koyduğu üzere, "anarşiye" baskı yoluyla karşı hamlede bulunma arzusu kamusal alanı bir dizi farklı kullanım şeklinden uzaklaştırıyor: Kamusal alanın

7. Bkz. not 3.

toplanma ve gösteriler için kullanımı zorlaştırılıyor (1998 yılında hem "MillionYouth March" ["Milyonlarca Gencin Yürüyüşü"] hem de Matthew Shepard anısına yapılan yürüyüşte polisin şiddet içeren reaksiyonunda görüldüğü üzere),[8] sokaklar belgesiz seyyar satıcılardan temizleniyor, Manhattan boyunca toplumsal "bozukluğa" müdahale ediliyor, kamu bahçeleri yıkılarak işgal ettikleri alan özel teşebbüsün kollarına bırakılıyor.[9] Evsiz insanlara, kamu bahçelerine, ufak çaplı seyyar satıcılara ve vakit geçirecek bir yer arayan gençlere yapılan bu saldırılar genellikle özgürlükçü bir dilin içine nakşedilmekte.[10] Düzen olmadan özgürlüğün imkânsız olduğunu söyleyen argümanlar (Arnold'dan, Will ve Tier'a, onlardan Giuliani'ye kadar) uzayıp gidiyor. Ve bu düzenin de açıkça coğrafi olması gerektiği söyleniyor: Bu yaklaşımlar, sokakların kontrolünü ve *kimin kent hakkına sahip olduğu* sorusuna odaklanıyor.

---

8. Harlem'de 5 Eylül 1998'de gerçekleştirilen "Milyonlarca Gencin Yürüyüşü", New Black Panther Party liderlerinden biri ve eski Nation of Islam lideri (Louis Farrakhan tarafından fazla yobaz olması dolayısıyla kovulmuştu) olan Khalil Muhammed tarafından düzenlenmişti. Belediye Başkanı Giuliani'nin talimatıyla, gösterinin saat 16.00'da sona erdirilmesi gerekiyordu. Gösteri birkaç dakika fazla sürünce çevik kuvvet sahneyi bastı, isyanın kıvılcımını ateşledi. Bir buçuk ay sonra yaklaşık 4.000 New York'lu, Wyoming Üniversitesi'nde öğrenim gören eşcinsel Matthew Shepard'ın vahşice öldürülüşünün anısına Manhattan'da yürümek üzere toplandı. Polis, göstericileri sokaklarda coplarla kovalayarak karşılık verdi.

9. Giuliani'nin kamu bahçeleri karşıtı kampanyası büyük ilgi çekti; bununla beraber bu olayın geçmişini anlamak adına henüz iyi bir kaynak ortaya çıkmamıştır. Gerçi net olan bir nokta varsa o da şuydu ki, 11 Eylül 2001'den önce bu kampanya nedeniyle Giuliani'nin siyasi tabanının büyük bölümünün ona yabancılaşması, aldığı desteği ve popülaritesini azaltmıştı. Bahçe destekçilerine karşı çıktığında (göründüğü kadarıyla bu karşı çıkışı büyük oranda özel mülkiyete ideolojik bağlılığından ve daha otoriter yollarla gerçekleştirmeye çalıştığı konuda başarılı olmuş popülist hareketlere karşı içgüdüsel rahatsızlığından kaynaklanıyordu) Giuliani'nin yüzleştiği problem, New York'luların yaşadıkları şehre dair rahatsız olmaktan ziyade sevdikleri şeylerden birine karşı bir saldırıya önderlik ediyor oluşuydu.

10. Giuliani'nin yaşam kalitesi politikalarına ve uygulamalarına dair değerlendirmeler N. Smith'te bulunabilir (1996, 1998).

Kamusal Alan ve Kent Hakkı

"Kent hakkı" ifadesi Fransız Marksist filozof Henri Lefebvre ile özdeşleşmiş bir ifade. Yazılarını, *Kapital*'in* birinci cildinin yayımlanmasının 100. yıldönümünde ve Mayıs 1968'deki öğrenci ve çalışan ayaklanmasının hemen öncesinde kaleme almış olan Lefebvre'in kısa kitabı *Le droit a la ville*, bilhassa kente ait bir post-burjuva felsefesinin nasıl olabileceğini ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışmıştı. Kitabın büyük bölümü oldukça soyut ve örtük anlamlıdır, bir dizi nottan biraz fazlasıdır diyebiliriz; bu notların birçoğu daha sonra Lefebvre'in (1991 [1974]) başyapıtı *The Production of Space*'te** genişletilmiştir.[11] Ancak söz konusu felsefenin içeriğine ve kentlerin değişen sosyal ilişkileriyle bağlantısına dair bu çığır açıcı argüman dahilinde hemen popüler yankı uyandıran bir dizi aforizma ve anahtar bir kavram grubu vardı. Bunlardan en önemlisi de Lefebvre'in, kentin *ouvre* [ince işlenmiş eser] olduğuna dair normatif argümanıdır – buna göre kent tüm vatandaşların katılımıyla oluşan bir eserdir.

Bu kitapta kamusal alan ve sosyal adalet hakkında oluşturacağım argümanın gelişimi açısından kritik birçok nokta Lefebvre'in bu yaklaşımlarında yatıyor. Bunlardan ilki Lefebvre'in kent hakkı üzerindeki ısrarı. Lefebvre kırsal kesime, özellikle de doğduğu köye derinden bağlı biriydi (Merrifield 2002; Shields 1998) ama Marx gibi o da köy hayatının *ahmaklığına* bir tür küçümsemeyle bakıyordu. Buradaki ahmaklık köy sakinlerinin zekâlarına veya hatta geleneklerinin yapısına atıfta bulunmaz, kırsal yaşamın

---

* Karl Marx, *Kapital*, Çev: Nail Satılgan, Mehmet Selik, Yordam Kitap, İstanbul. (y.h.n.)

** Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, Çev: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul (y.h.n)

11. Bu iki kitap arasındaki ilişkiye ve Lefebvre'in derin soyut argümanlarının aslında kısmen çalışma stilinin (büyük oranda dikte etmeye dayanırdı) bir fonksiyonu olduğuna dair bir argüman için bkz. Shields (1998). Bilhassa kentsel Marksizmin gelişimine ilişkin Lefebvre'in çalışmasında neler bulunduğuna dair en iyi analiz Andy Merrifield'in (2002) harika yeni kitabı *Metro Marxism*'in Lefebvre'le ilgili bölümünde bulunabilir.

özündeki *mahremiyete* –ve dolayısıyla da izolasyonuna ve homojenliğine– ilişkindir. Buna karşılık kentler özünde *kamusaldı* ve dolayısıyla da özünde farklı olan insanların sosyal etkileşim ve alışveriş içinde olduğu yerlerdi. Kamusallık ve halka açıklık heterojenlik gerektirir ve kent alanı –yoğunluğu ve sürekli yeni göçmenler cezbetmesiyle– kalın kumaştan yapılmış heterojen bir yapı sağlar, bu yapıda farklılıklarla karşılaşmak garantidir. Ancak farklılıklarla karşılaşmaların başarıya ulaşması için, hemen göreceğimiz gibi, kentte ikamet etme hakkı uğrunda –farklı insanlar ve farklı gruplar tarafından– her zaman mücadele edilmesi gerekmiştir. Bu da ikinci meseleyi teşkil eder. Kent, farklılığın yaşadığı yerdir. Ve son olarak da kentte, farklı projeleri olan farklı insanlar kentin biçimi için, kamusal dünyaya erişim koşulları için ve hatta şehre tabiiyetle ilgili hakları kazanmak için birbirleriyle mücadele etmek zorundadır. Kent bu mücadeleden bir eser olarak –bir *ouvre**, tekil olmayan kolektif bir proje olarak– doğar ve yeni yaşama şekilleri, yeni iskân şekilleri icat edilir.[12]

Ancak içinde fiilen yaşadığımız burjuva şehriyle ilgili problem, elbette *ouvre*'nin yabancılaşmış olması; dolayısıyla da şehrin, farklılıkları ortak yaşam alanı haline getirmekle aslında pek de ilgilenmeyen baskın bir sınıf tarafından (ve bir dizi ekonomik çıkar tarafından) katılımcı olmaktan ziyade el koyulan bir yapı haline getirilmiş olması. Modern şehrin kamusal alanları gitgide

* Lefebvre'in argümanına göre *ouvre*, tüm vatandaşların katılım gösterdiği ortak bir eser olarak ortaya çıkan kenttir. (ç.n.)

12. Progresif, sosyal açıdan adil bir dünya için verilecek herhangi bir mücadelenin kalbinde neden kentin yer alması gerektiğine dair (ama kesinlikle diğer unsurları dışarıda bırakan bir odak noktası olarak değil) daha temel argümanlar da elbette vardır. Bunlar arasında şu basit unsurlar da var ki; günümüzde dünya nüfusunun çoğu şehirlerde yaşıyor; şehirler, global ekonominin ve global çevreyi dönüştüren uygulama ve politikaların kumanda ve kontrol merkezi haline gelmiş durumda ve hatta azalmak yerine artan bir şehirleşme sürekli nüfus artışı ortamında sürdürülebilirliğe giden herhangi bir hareketin de merkezinde bulunmak zorunda olacak: Şehirler problem oldukları kadar çözümün de anahtarı konumunda.

bizim tarafımızdan değil bizim için üretilir hale geliyor. Lefebvre, insanların daha fazlasında hakkı olduğunu öne sürüyordu; insanların, *ouvre* üzerinde hakları vardı. Dahası, bu hak objektif ihtiyaçlarla ilişkiliydi, bütün kentlerin karşılamak üzere yapılandırılmış olması gereken haklardı: "yaratıcı etkinlik ihtiyacı, *ouvre* ihtiyacı (yalnızca ürünlere ve tüketilebilir materyal malzemelere duyulan ihtiyaç değil); bilgi ihtiyacı, sembolizm, hayal ve oyun ihtiyacı" (Lefebvre 1996 [1968], 147). Daha keskin bir ifadeyle: "Kent hakkı, diğer hakların üst bir biçimi olarak ortaya çıkar: özgürlük hakkının, sosyalleşme içinde bireyleşme hakkının, yaşam alanı ve ikamet hakkının üst bir biçimidir. *Ouvre* hakkı, katılım ve *tahsis* hakkı (mülkiyet hakkından kesinlikle ayrı bir durumdur), kent hakkıyla belirtilmiş olur" (Lefebvre 1996 [1968], 174).

Kent hakkı için bu çağrı –bu yakarış ve talep– ilk yayımlandığında hemen yankı buldu çünkü Lefebvre açıkça, büyümekte olan infial sezonunu, yani 1960'ları yansıtıyordu. Durumcu Enternasyonal'le* ve Paris'teki diğer radikal gruplarla olan (genellikle gergin) bağlantıları (bkz. Jappe 1999; Merrifield 2002; Shiels 1998) dolayısıyla Lefebvre, eğer insanın özgürleşme projesi ilerletilecekse mevcut durumun –mevcut coğrafi alanların– radikal ölçüde dönüşüme uğratılması gerektiği argümanını yürekten benimsedi. Durumcu Guy Debord'un (1994 [1967], 126) aynı dönemde öne sürdüğü üzere, "proleter devrim, *beşeri coğrafyaya dair bir eleştiridir;* bu anlayış dahilinde bireyler ve topluluklar, yalnızca emeklerine değil, aynı zamanda tüm geçmişlerine uygun olarak tahsis edilen mekânlar ve olaylar inşa etmek zorundadır" (vurgu orijinalde yer alır).

Bu yaklaşım yalnızca felsefi pozisyon alımı veya radikal duruş olarak değerlendirilemez. Students for a Demokratik Society'nin [Demokratik Bir Toplum için Öğrenci Hareketi] Port Huron

* Durumcu Enternasyonel Avrupa'nın önemli entelektüelleri ve avangard sanatçıları tarafından 1957'de kurulmuş ve 1972'ye kadar faaliyetini sürdürmüştür. (y.h.n.)

Manifestosu ve ABD'deki Berkeley Free Speech Movement [İfade Özgürlüğü Hareketi] gibi medeni haklar hareketlerinden tutun da tüm dünyada görülen savaş karşıtı ve antiemperyalist başkaldırılara, şikâyet etmeyen "kurumsal insanlara" dönüştürülmekten bıkan Parisli öğrencilerin şikâyetlerine kadar çeşitli hareketler itibarıyla radikal bir dönüşüm gerçekten mümkün görünüyordu ve Lefebvre'e göre bu dönüşüm, (nihayetinde) bütünüyle kentsel bir toplumun gelişimi anlamına geliyordu. Kent hakkı, "şehir hayatına, yenilenen merkeziyete, etkileşim ve karşılaşma alanlarına, yaşam ritmine ve zaman kullanımına" erişim hakkıydı, "anın ve mekânların... bütünüyle ve dolu dolu kullanılmasına imkân verecekti..." (Lefebvre 1996 [1968], 179). Bir başka deyişle, şehir hayatının elzem temeli olan kullanım değeri, nihayet değişim (mübadele) değerinin hâkimiyetinden kurtarılmış olacaktı. Kent hakkı, kent alanlarının kullanımı, kentin içinde yaşama hakkı anlamına gelir. Buna bağlı olarak ve kişi evsiz olduğunda kamusal alanda idrarını yapma hakkına sahip olup olamayacağı tartışmasına indirgendiğimiz son dönem Amerikan şehirleriyle hayli alakalı şekilde (Mitchell 1998a, 1998b), kent içinde yaşama hakkı, barınma hakkı anlamına gelmiş olur (Lefebvre 1996 [1968], 179): Yatacak bir yer, bir başkasının iznini almaya gerek duymadan tuvaletini yapacak bir yer, rahatlamak için bir yer, cesaretle hareket edilebilecek bir yer anlamını doğurur. Yalnızca barınma hakkını garanti etmek kent hakkını garanti etmek için yeterli olmayabilir ama bu hakkı garantiye almak yönünde elzem bir adımdır.

Bir başka deyişle, barınma hakkı kentin tahsisinin, kişinin kenti kendine mal edebilmesinin bir biçimidir ve Lefebvre'in tahsis hakkını mülkiyet hakkından ayırmak için bu kadar uğraşmasının sebebi de budur. Çünkü mülkiyet, yabancılaşmanın vücuda getirilişidir, şiddet kullanılarak sağlanan bir yabancılaşmadır (Blomley 1998, 2000a; 2004; Rose 1994). Daha eksiksiz bir ifadeyle, mülkiyet hakkı özünde dışlayıcıdır: Bir mülkün hakkına sahip olmak, mülkün sahibine, istemediği insanların erişimini

engelleme hakkı verir (Blomley 2000b, 651; MacPherson 1978) ve Blomley'nin belirttiği şekilde, bu ihraç eylemi, bu mülkiyet hakkı, sıklıkla devlet gücünden yardım istemeyi içerir: "Mülke izinsiz giren kişiyi fiziksel olarak çıkarmak için polis çağrılabilir; mahkeme emri hazırlanır, kriminal yaptırım arayışına girilir. Bu anlamda ihraç, şiddet içerikli bir eylemdir. Şiddet açıkça kullanılabilir veya (daha sık olarak) ima edilir. Ama böylesi bir şiddet devlet onayına sahiptir, dolayısıyla da meşrudur." Bu mesele, toplumun bazı üyelerinin herhangi bir mülkiyet hakkı kapsamında olmadığı bir dünyada bilhassa önemlidir (Waldron 1991), dolayısıyla onlar da mülkten uzak tutulmalarına rağmen şehirde yaşamanın, ikamet etmenin bir yolunu bulmak zorunda kalırlar – ya bu şekilde ya da gecekondulaşmada ve topraksızların başka kolektif hareketlerinde olduğu gibi, mülkiyetin gücünü ve devlet yaptırımını baltalamanın, kentte ikamet etmenin ve kendilerine mal etmenin bir yolunu bulmaları gerekir. Evsizliğin olduğu günümüz kentlerinde, şehirde yaşama hakkı, mülkiyet hakkı dahilinde değil, daima mülkiyet hakkına karşı ortaya konmalıdır. Barınma hakkı, mülkiyet hakkından ayrıştırılmalı ve kentte yaşama hakkına geri döndürülmelidir.

Lefebvre'in kentte yaşama hakkına dair endişeleri Birleşik Devletler ve Kanada'da radikal coğrafya uzmanı William Bunge tarafından Detroit ve Toronto'daki "seyahatlerinde" yankılandırıldı. Bunge, yerleşik toplulukların "yabancı işgalciler" (dış sermaye, çevre bölgelerden gelip gidenler vb) karşısındaki haklarını savunuyor ve ayrıca insanların makineler (örneğin arabalar) karşısındaki hakları için çalışıyordu. (Bunge 1971; Bunge ve Bordessa 1975; Horvath 1971, 1974; bkz. Merrifield 1995). 1967 yılının Detroit isyanlarıyla radikalleşen ve hem toplum aktivistlerine yardım etmeye çalışan hem de onların arasında yer alan Bunge fakir çocukların, özellikle de Afrikalı Amerikalı çocukların kentsel yaşam alanlarına odaklanıyordu. Yazmış olduğu eser *Fitzgerald: The Geography of a Revolution* (1971) [Bir Devrimin Coğrafyası] kesinlikle bir yakarış ve bir

taleptir ve tüketilmiş, üzerine kırmızı çizgi çekilmiş, şiddete sahne olur hale gelmiş kapitalist bir şehirde gündelik hayatın coğrafyasına dair harika bir keşiftir. Kentte yaşama hakkının temelleri zayıftı ve Bunge Amerikan kentlerinde bu durumun doğasını, fare ısırıklarından, kırık camlardan, boş arazilerden ve vur-kaç kazalardan oluşan hafızalara kazınacak bir harita çıkararak gösterdi. Kent hakkı, kentte yaşama hakkı –bir şekilde– bir şiddet ve yoksunluk ağı içinde var olmaya devam ediyordu. Blomley'nin (2000a) açıkça ortaya koyduğu üzere, bu şiddet ve yoksunluk ağı, mülkiyetin görünürdeki doğallığının hem kısmen bir sonucudur hem de bununla örtbas edilir.[13]

Bunge'nin devrimci coğrafyasındaki merkezi nokta, Lefebvre'in çalışmasında olduğu gibi, barınma hakkı ve kamusal alan üzerinde kontrol sahibi olma hakkıydı. Bunge ve Bordessa'ya göre (1974), barınma yalnızca son derece büyük bir gereksinim değildi, aynı zamanda yeniden dizayn edilmeye de son derece büyük gereksinim duyan bir olguydu. Detroit ile Toronto'daki ve diğer Kuzey Amerika şehirlerindeki kamusal konutlar "çocuk karşıtı" şekilde dizayn edilmişti. Örneğin çok katlı apartmanların oyun alanı yoktu – en azından güvenli ve düzgün bir yeri yoktu. Benzer şekilde şehrin iç kesimlerinde de kamusal alan olarak geçen yerler –boş araziler, kalabalık sokaklar ve yavan kalmış, rüzgâra açık, başında kimsenin olmadığı oyun alanları– canlılıktan ziyade ölü bir coğrafyayı temsil ediyordu. Dolayısıyla barınma hakkı, şehirde ikamet etme, yaşama hakkı evlerden ve apartmanlardan fazlasını gerektirir: Kent sakinlerinin, özellikle

13. Detroit Coğrafi Seyahatleri ve Toronto ile diğer şehirlerdeki benzeri yaklaşımlar, radikal, tabandan-tavana bir sosyal dönüşüm adına gerekli teori ve becerileri geliştirmeye yardımcı olmak görevini üstlenen aktivist topluluk merkezli bir coğrafyanın yükseliş ve düşüşünde önemli bir anı işaretler. Geçmiş yirmi yılda sosyal kuramın etkileyici gelişimi, radikal coğrafyacılar aktivizm dilini ne kadar korumuş olursa olsunlar, bu projenin bir kenara bırakılması karşılığında olmuştur. Bunge'nin coğrafi seyahatlerine dair Merrifield'ın (1995) analizi hem seyahatin tarihçesini ortaya çıkarmak açısından (defolarıyla birlikte) hem de bu kaymayı aktivist coğrafya üzerinde göstermesi açısından harika bir iş çıkarmaktadır.

de baskı altına alınmış sakinlerinin ihtiyaçlarına, arzularına ve zevklerine hitap edebilecek tarzda kentin yeniden oluşturulmasını zaruri kılar. Buna karşın şehrin fiili varlığı, düzen ve "medeniyete" dair fazla mağrur endişeler taşıyan "küçük Arnold'ların" argümanlarıyla, ayrıcalıklı alanları savunmaya devam edişleriyle küçük ve aşağılık görünmeye başlar. Kent hakkı için yakarış ve talep, Bunge'nin "hayatta kalma coğrafyası" dediği şeyi elde etmeye başlamanın en iyi aracıdır.

"Haklar Konuşur"

Haklarla ilgili böylesi argümanlara 1968'in ayaklanmaları zamanında büyük önem verildiğini ve bu argümanların 1970'lerdeki toplumsal hareketler ve aktivistler için önemli olmaya devam ettiğini düşünürsek, yani, haklara ilişkin söylemlerin "Hyde Park'a dönüşler" için merkezi konumda olduğunu söylersek, bu durumda böylesi argümanlar, böylesi söylemler daha yakın dönemde akademik solun ve belli ölçüde kentsel sosyal hareketlerin büyük bölümünün gözünden düşmüştür diyebiliriz. "Haklar konuşur"un, progresif (ilerlemeci) sosyal değişim açısından sınırlarına ilişkin şikâyetler oldukça fazla ve şurası açık ki, 1968 ayaklanmalarının mağlubiyetinin ardından daha "postmodern" bir söylemin yükselişiyle bağlantılı bir düşüş içinde. 1968'den sonra solun yenilgisi –aynı yıl nispeten daha muhafazakâr Richard Nixon'ın başkan seçilmiş olmasına rağmen Amerika bağlamında belki biraz daha sonra– birçokları açısından solun gereğinden çok daha uzun süre sosyal adalet ve özgürlüğe dair gerçekçi olmayan (ve ontolojik açıdan şüpheli) evrensel fikirlere ümit bağladığını gösteren bir işaretti. Bağımsızlık Bildirgesi'ne, İnsan Hakları Beyannamesi'ne ve Duyguların Beyanı'na imza atanlardan, Karl Marx'a ve Martin Luther'e kadar herkesin katıldığı "aydınlanma projesi"nin de, birçoklarının öne sürdüğü üzere kolayca yozlaştırılabilir olmasının yanı sıra aynı zamanda faşizmin, kitle imha silahlarının gelişiminin suç ortağı

da olabileceği ortaya çıktı ve insanların yalnızca aydınlanmış özneler değil, aynı zamanda tekno-bürokratik bir rasyonelliğin pasif taşıyıcıları haline getirilmesinin sorumlusu olduğu görüldü.

Özellikle Lyotard'ın (1985) "üst-anlatılara"[14] karşı tenkitlerinden sonra "haklar konuşur"a karşı sıklıkla "postmodernist" olarak yaftalanan böylesi bir şüphecilik, tıpkı kamusal alanda baskıcı düzen çağrısı gibi aslında pek de yeni değil. Hatta Marx'ın kendisinin bile, sosyal mücadelede organize edici bir ilke olarak "hakların" değerine şüpheyle yaklaştığı bilinir. Nihayetinde, haklar çatışmaya girdiğinde (kaçınılmaz olarak bu gerçekleşir) "zor son kararı verir" (Marx 1987 [1867], 225). Ama David Harvey'in (1996, 345) bu pasaja istinaden doğru şekilde belirttiği gibi Marx'ın amacı, hakların yararını bütünüyle inkâr etmek değildi (ayrıca bkz. Harvey 2000). Daha ziyade, hakların güçle desteklendiği ölçüde, en azından üstü kapalı bir şiddet tehdidiyle faydalı kalacağını söylemeye çalışıyordu – genellikle devletin bir "mülkü" olan, geri kalan zamanda da kritik önem arz eder şekilde "kanunsuz" olan şiddetten bahseder (Harvey 1996, 346, Derrida'nın görüşlerini izler 1992, 35).[15] Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, haklar hem gücü organize etmenin bir aracı, hem güce karşı çıkmanın bir aracı hem de gücün kaderini tayin etmenin bir aracıdır ve bu üç rol sıklıkla çatışma içine girer. Marx'ın haklar karşısındaki (ve daha genel anlamda adalet karşısındaki: bkz. Merrifield ve Swyngedouw 1996, 1-2) şüpheciliğiyle, haklar karşısındaki genelleyici veya tektipleştirici daha postmodern şüphecilik arasındaki fark şudur ki; postmodern şüphecilik, hakların belirsizliğini onun Aşil topuğu olarak görürken, daha Marxçı (ve dolayısıyla daha modernist) yaklaşımlar, ne ölçüde belirsizlik içeriyor olursa olsunlar hakların sosyal yaşamda hâlâ

14. Lyotard'ın (1985) sözlü saldırısı, "insanlığın azat edilmesinin bile" (60) evrensel söylemin temeli olmak açısından yetersiz kalacağını söylerken, bununla beraber adaleti "ne modası geçmiş ne de şüpheli bir değer olarak" (66) gören açık bir tartışmayla sonlanır.

15. Haklar coğrafyasına dair en iyi değerlendirmeler Nicholas Blomley tarafından kaleme alınmıştır (1994a, 1994b).

belli ölçüde etkili olmasıyla ilgilenir. "Haklar" –kurumsallaştırıldığı ve özel sosyal durumlarda korunduğu ölçüde, şiddetle ve devletin gücüyle desteklendiği ve desteklenmediği ölçüde ve bazılarının çıkarlarını korumak adına diğerlerini göz ardı ettiği ölçüde (evrensel niteliklere rağmen ve bu nitelikler nedeniyle)– sosyal ilişkilerdir ve dolayısıyla da adaletin fiili sosyal içeriğini organize etmenin bir aracıdır.[16]

Bununla beraber, siyasi organizasyonun ve progresif sosyal adaletin bir odağı olması yönüyle haklara karşı sunulan argümanlar önemlidir ve göz önünde bulundurmaya değerdir. "Haklara" karşı dile getirilen ve progresiflere bir yakarış niteliği taşıyan en güçlü argümanlar Mark Tushnet'in (1984) mihenk taşı niteliğindeki eseri "An Essay on Rights"ta [Haklar Üzerine Bir Makale] yer alır.[17] Solcu bir hukuk akademisyeni olan Tushnet "haklar konuşur"un yalnızca dikkat dağıtıcı olduğunu, ilerlemeci ilgiyi, sosyal adaletin çıkarları için gerçekten ne yapılması gerektiği sorusundan uzaklaştırdığını öne sürer: "İnsanların şu anda yemek yemeye ve barınmaya ihtiyacı var ve bu ihtiyaçlarının karşılanmasının *talep edilmesi* –bunların karşılanıp karşılanmaması günümüzde gayet ikna edici şekilde bir hakkın uygulanması olarak tanımlanabilir– yemek yeme ve barınma *hakkının uygulanması gerektiğini* iddia etmektense başarılı olmaya çok daha yakınmış gibi geliyor bana" (Tushnet 1984, 1394). Durum böyle, çünkü haklar Tushnet'e göre ölümcül olan dört kusura sahip. İlk olarak, haklar *istikrarsızlık*tan mustariptir. Yani evrensel ve soyut değillerdir, daha ziyade duruma özel siyasi ve sosyal anların ürünleri olarak var olurlar. Bu anlar değiştikçe hakların da içeriği değişir. İkincisi, haklar *belirsizlik*ten mustariptir. Yani "hakların dili o kadar açık uçlu ve belirsizdir

16. Tüm bunlar (açıkça ortaya koymak gerekirse), "hakların" kentin dönüşümüne dair tüm Marksist ve sosyalist projelerin kalbinde olması gerektiğini söyler, bu esnada hakların sınırları ve bunlar için sürekli mücadele etme gereği de akıldan çıkarılmamalıdır.

17. Bu ve sonraki kısım ilk kez Mitchell'de (1997a) oluşturduğum argümanların revize edilmiş versiyonları durumunda.

ki, karşı çıkan taraflar aynı dili kendi pozisyonlarını açıklamak için kullanabilir" (1371). Üçüncüsü, haklar *cisimleştirme*den mustariptir. Yani gerçek ve karmaşık deneyimleri, soyut hakların basit bir uygulama örneği olarak ele alır, bu da o deneyimleri "yanlış karakterize eder" (1382) ve değerini düşürür, herhangi bir sosyal eylemin içindeki en önemli unsuru –politik yararını– ortadan kaldırır. Dördüncü ve son olarak haklar, *politik faydasızlık*tan mustariptir. Yani haklar genellikle baskı görenleri ve azınlıkları korumak yerine ayrıcalıkları ve tahakkümü korur, örneğin ticari amaçlı konuşmaların veya seçimlerde zengin bağış sahiplerinin adayları satın alabilme yetisinin Birinci Anayasa Değişikliği'ndeki konuşma özgürlüğü hakkı tarafından "garanti altına alınması" gibi.

Tushnet (1984, 1386) bu son nokta üzerinde daha fazla durur: "Durum, haklar konuşur anlayışının pek bir işe yaramamasından ibaret değildir. Günümüz Amerika'sında kesinlikle zararlıdır da." Bu böyle, bunun sebebi kısmen,

> "Haklara dair günümüzün retoriği öncelikli olarak negatif haklara hitap ediyor.[18] Haklar fikrini gerçek deneyimlerden soyutlayarak ve cisimleştirerek, herhangi bir sosyal bağlamı bırakılmamış bir saha yaratıyor ve bunun karşısına herhangi bir içeriği bırakılmamış bir sosyal yaşam koyuyor." (Tushnet 1984, 1392-1393)

Ve bir o kadar önemli şekilde, "negatif hakların ağır basması, kültürümüzde pozitif hakların genişlemesine karşı ideolojik bir bariyer oluşturuyor." Bununla beraber bu durum, progresiflerin pozitif hakları desteklemek adına daha iyi iş çıkarmak zorunda olmaları meselesinden ibaret değil yalnızca, çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi Tushnet, siyasi eylemi böylesi bir amaca odaklamanın, halihazırda varolan gerçek ihtiyaçlar uğruna

18. Negatif haklar, devlet gücünün bazı yönleri üzerindeki bir yasaklama olarak ifade edilir. Örneğin, devletin insanların konuşma eylemlerine müdahalesi üzerindeki bir yasaklama pozitif olmak yerine negatiftir, çünkü insanların konuşabilme imkânının seviyesinden ziyade devlet eylemlerinin sınırını tanımlar.

verilen mücadelenin dikkatini dağıtacağını öne sürer (karnını doyuramayanlar ve evsizler için yemek yeme ve barınma ihtiyacı gibi ihtiyaçlar).

1968 Ayaklanmaları'nın peşinden hızla ortaya çıkan yapısal krizlerden beri artan bir hızla hem sermayenin hem de devletin radikal bir şekilde yeniden yapılandırılması bağlamında, Tushnet'inki gibi argümanlar dikkate alınmayı gerektirir. Böylesi argümanlar, yeniden düzenlenmiş bir siyasi, ekonomik ve sosyal yaşam bağlamında daha adil bir dünya için savaşacak olanlar tarafından ele alınması gereken tipte soruları ortaya koyar. 1999 yılının sonlarında Seattle'daki Dünya Ticaret Örgütü (WTO) karşıtı protestolarda net şekilde gördüğümüz sınıf ve ekonomik güce ilişkin dönüşüme uğramış söylemin büyük oranda öncüsü konumunda olan ve geniş bir kitleyi hedefleyen hak karşıtı bir argümanda Richard Rorty (1996, 15), ABD'nin (ve dünyanın geri kalanının) yüzleştiği en ciddi problemlerin "zenginin yoksul üzerindeki gücü" dolayısıyla ortaya çıktığını ve "Karl Marx'ın işaret ettiği gibi, modern çağ tarihinin bir sınıf çatışması tarihi olduğunu ve günümüzde Amerika'da bunun zenginin kazandığı, fakirlerin kaybettiği bir savaş olduğunu ve solun da büyük oranda seyirci kaldığını" söyler. Rorty'nin iddiasına göre sol seyirci kalmaktadır çünkü zenginlere karşı bilhassa zayıf bir silahla saldırır: Haklar. Rorty, "hakların" zayıf olduğunu çünkü "ekonomik adaletsizliğe" doğrudan saldırmadıklarını söyler. Bunun yerine, en azından günümüz ABD'sinde genellikle kültürel tahakküm meseleleriyle ilgilenmektedirler.[19] Dolayısıyla Rorty,

19. O dönemin bir dizi mahkeme vakasını yansıtan başlıca örneği gay ve lezbiyenlerin haklarına saldırıydı ve bu bağlamda böylesi bir saldırının "şimdiye kadar görünmez olan bir homoseksüellik hakkını" keşfeden mahkemelerce durdurulamayacağını öne sürer, ama heteroseksüel çoğunluğun "aşağı sınıf olarak gösterilen bir grubu aşağılamanın vereceği sadistçe haz dışında bir neden olmadan homoseksüellere işkence etmenin kötü olduğuna" ikna edilmesiyle durdurulabilecektir. Elbette böylesi bir reçete, çoğunluk görüşünü değiştirse bile "işkence görmeye" devam eden (veya sadece ayrımcılığa uğrayan) gay'lerin sorunlarının nasıl çözüleceği hakkında bir şey söylemez.

hem ekonomik hem de kültürel adaletsizliğe "ahlaki söyleme ait sağlam, pratik ve sarsılmaz bir dille" saldırılmasının daha iyi olacağı önerisini getirir (Rorty, 1996, 16).[20]

Rorty gibi Tushnet de (1984, 1402) argümanını (tartışılması güçtür)şu düşünce üzerine kurgular: ABD, "metropollerdeki yaşamın, sadece çevre yerleşimleri sömürerek mümkün mertebe yürüyebildiği bir sistem vasıtasıyla dünyadaki en büyük imparatorluklardan birini" yaratmıştır (veya daha doğru bir ifadeyle ABD'nin siyasi ve askeri gücüyle koordine edilen bir sermaye oluşturulmuştur) ve bu sistem kurulduğundan beri "genelde işler korkunç gitmektedir". Böylesi koşullar altında (aldatıcı şekilde nötral (yansız) bir isme sahip "küreselleşme" kelimesiyle belirtilen, bizim de artık alıştığımız koşullar), "haklar konuşur" kesinlikle ikincil öneme sahip görünmektedir. Verilmesi gereken çok daha önemli ve acil savaşlar olduğu görülür: Barınma için, gelirin yeniden dağılımı için, çalışan gücü için verilmesi gereken savaşların yanı sıra hayatımızın her alanını sömürgeleştiren şirketlere karşı, ırkçılığa karşı, cinsiyetçiliğe karşı ve günlük yaşamımızda hüküm süren homofobiye karşı da savaşmak gerekir.

Bununla beraber, Tushnet'in (ve Rorty'nin) analizinin tüm gücüne rağmen bir şeyler eksiktir – sermayenin ve devletin son dönemdeki yeniden yapılanmasının o kadar belirgin hale getirdiği bir şey ki bu, bu kadar geniş ufuklu analistlerin bunu nasıl kaçırdıklarını anlamak gerçekten güç. Ve bu eksik olan nokta basitçe şöyle: Sermayenin küreselleşmesinin, Stuart Hall'un (1988) meşhur sözüyle (Britanya vakasında) "otoriter popülizm" olarak adlandırdığı şeyle her adımda desteklendiği bir dönemde,[21] ser-

20. Felsefe konusunda çok uzman olmayanlarımız "ahlaki söylemin" niçin hakların diline (ve kurumsallaşmasına) oranla daha pratik ve somut olduğunu merak edecektir, ama maalesef Rorty buna bir yanıt sunmaz. Progresiflerin neden ekonomik ve kültürel haklar için savaşamadığına dair de yanıt getirmez.

21. Otoriter popülizm, belki de Clinton/Blair'den ziyade Thatcher/Reagan'ın yönetim ideolojisini daha iyi anlatan bir ifadedir. 1990'larda zamanın ruhu "terapikotoriterizm" ifadesiyle daha iyi açıklanabilir. Thatcher ve Reagan'ın tetik-

best ticaret ve serbest piyasa adı altında sermaye, henüz etkisi altına alamadığı herhangi bir sosyal yaşam işaretini sistematik olarak ezip geçmekte özgür bırakılıyorsa, azınlığın zenginleşmesi adına çoğunluğun yoksullaşmasının sistem dahilinde adil (ve özgürlükçü) bir şeymiş gibi sunulduğu bir dünya yaratılıyorsa; bu durumda daha iyi bir dünya yaratmak arayışında olanların, ne kadar kusurlu olsa da hakların dilinden daha güçlü pek az malzemesi olabilir (Blomley 1994b).[22] Haklar, önemli bir ideal oluşturur ve devletin, sermayenin ve diğer güçlü aktörlerin davranışlarının ölçümü bu ideal ile kıyaslanarak yapılabilir ve hesap verir hale gelmeleri sağlanabilir. Haklar, ne kadar eksik olsa bile

---

lediği ne kadar popülist enerji varsa Clinton ve Blair tarafından hepsi dağıtıldı; Clinton da, Blair de "acımızı hissettiler" ve sonrasında "bildiğimiz şekliyle refahı" sonlandırıp yerine daha ziyade zalim disipliner kompulsif çalışma yasalarını getirerek bu acımızı daha da artırdılar. Otoriterizm hâlâ yerinde duruyor, ama şimdi içine 1970'ler tarzı psikoloji dili ve 80'ler tarzı "acılı aşk" karışımı ısıtılıp katılarak daha lezzetle yutulur hale getirildi. 11 Eylül 2001'in hemen ardından yazdığım gibi, Afganistan'a karşı Amerikan ve İngiliz savaşının ortasında ve şarbon korkusunun hâlâ çözülemediği sırada, hem Başkan George Bush hem de Başbakan Tony Blair yeni bir faşizm, bir tür (ismen) demokratik, otoriter totaliterizm yaratmaya meyilli görünüyordu – artırılmış polis güçlerinin yaptığı ani aramalar, şahsi e-maillerin okunması ve avukat-müvekkil görüşmelerinin dinlenmesi önerileri, mahkemeye çıkmayıp suçu kesinleşmeyenlerin topluca tutuklanması. Böylesi bir yaklaşımın haklar üzerine toptan bir saldırıyla yürürlüğe konması tesadüf değildir – bu haklar: mahremiyet hakkı, sebepsiz arama ve gözaltına almalara karşı muafiyet, hızlı bir mahkeme süreci hakkı ve sizi suçlayanlarla yüzleşme vb haklar.

22. Blomley (1994b) "haklar konuşur"un önemi açısından güçlü bir argüman oluşturur – benim de konuyla ilgili düşüncelerimde derin bir ilham yaratmış bir argüman. Blomley, Patricia Williams'ın (1991) görüşlerine paralel şekilde şu noktayı belirtmektedir ki, haklara dair büyük oranda beyazlar tarafından ortaya konan solcu eleştiri, siyahi Amerikalıların her gün yaşadığı deneyimler ve verdikleri bitmek bilmeyen mücadeleler göz önünde bulundurulduğunda oldukça hafif kalmaktadır. Siyahi Amerikalılar için olduğu gibi, diğer renkli ırklar, birçok kadın, evsizler, cinsellik açısından azınlık olanlar ve şimdi de Arap ve Müslümanlar için her gün yaşanan deneyimler resmi olarak tanınmış hakların rutin ihlalini sergilemektedir. Dolayısıyla böylesi hakların etkin şekilde korunması için mücadele etmek, bu topluluklardaki progresif organizasyon için merkezi önem taşır. Harvey (2000) bu argümanı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nin taahhüt gücüne özel referans yaparak geliştirir.

kurumsallaşmış bir çerçeve oluşturur; bu çerçeve dahilinde de toplumsal mücadelenin amaçları organize edilmekle kalmaz aynı zamanda erişilebilir hale de gelir. Iris Marion Young'ın (1990, 25) öne sürdüğü üzere, "haklar, objeler değildir, haklar ilişkilerdir; insanların diğer insanlarla ilişkilerinde neler yapabileceklerini belirleyen kurumsal olarak tanımlanmış kurallardır. Haklar sahip olmaktan ziyade yapmaya referans yapar, eyleme izin veren veya sınırlayan sosyal ilişkilere karşılık gelir."

Bunu bir başka şekilde ifade etmek ve asıl unsuru genelleştirmek açısından, tüm toplumsal hareketlerin yüzleşmek zorunda olduğu merkezi bir çelişki olduğunu söyleyebiliriz; nasıl üstesinden gelineceğini görmek güç de olsa, doğrudan yüzleşilmesi gereken bir çelişki bu. Bir yandan özgürlüğün, adil bir toplumsal yaşamın, Rorty ve Tushnet'in bizi uğrunda mücadele ederken görmek isteyeceği türden bir dünyanın önündeki en büyük engellerden biri devletin ta kendisi. Devlet kurumları vasıtasıyla düzenlenen hakların son derece yıkıcı olabileceği konusunda Tushnet haklı. Böylesi haklar büyük oranda faydasızlıktan mustarip olabilir; bu haklarla yanlış çıkarlar savunuluyor olabilir. Dahası, (kapitalist) devlet, sermayenin programıyla öylesine suç ortaklığı içindedir ki, gün gelip de tersine çevrilebileceği ve bir özgürleşme gücüne dönüştürülebileceği düşüncesi çaresizce ütopik görünür.[23] Bu yüzden de birçok solcu toplumsal değişim konusunda devlet merkezli yaklaşımları (devleti ve sermayeyi değil, bu yaklaşımları "tektipleştirici, tümleyici" olarak tanımlarlar) terk edip, bunların yerine ya Rorty'nin (1996) savunduğu katı ahlakçılığı, onun ve diğerlerinin (Gitlin 1995; Tomasky 1995; bkz. Kelley 1998) kritiğini yaptığı kültürel politikaları ya da Tushnet'in "haklar

23. Daniel Singer'ın (1999) açıklığa kavuşturduğu gibi, kapitalizm ideologları, değişimin imkânsızlığı düşüncesini son yirmi otuz yılda büyük bir avantaja çevirdiler. Başbakan Margaret Thatcher'ın ünlü sözü "Başka Alternatif Yok" ile özetlenen bu yaklaşım, global kapitalizmin ve sürekli baskının yalnızca mümkün olan en iyi alternatif olmakla kalmayıp, aynı zamanda yegâne muhtemel alternatif olduğunu da öne sürer.

konuşur" yerine öne sürdüğü parlamento ötesi, yargı ötesi politikalara yönelmeyi tercih ederler.

Diğer yandan, (liberal) devletin[24] –tam da hakların kurumsallaştırılması vasıtasıyla– zayıfların kilit bir koruyucusu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu koruyucu unsurlar bedava verilmemiştir; kazanılmışlardır, ahlakçılıkla, doğrudan eylemle, kültürel politikalarla ve sınıf çatışmalarıyla, devletten ve devletin "doğal olarak" koruduklarından sökülüp alınmışlardır. Önemli şekilde, bu kırılgan zaferler, tamamlanmamış olmalarının yanı sıra zaman zaman da ters etki yaratabilmeleri itibarıyla, kendileri de devlet içinde ancak kurumsallaşarak korunabilirler. Tek bir örnek üzerinden açıklamaya çalışırsak, Meghan Cope (1997) kadınlar ve çocuklar için devletin –bu olayda ABD federal devleti– birçok açıdan sahip oldukları en iyi dost olduğunu ikna edici şekilde öne sürmüştür. Progresif bir demokratik devletin yaratılışı (veya devletin el çektirilmesine dair o eski rüyaya doğru ilk adımın atılışı bile) yine neredeyse bütünüyle devletin güçlendirilmesiyle başlamak zorundadır – özellikle de bir "küreselleşme" çağında. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, devlet günümüz kapitalizminde zaruri bir oyuncu konumundadır ve Keynesçilikten (Meszeros 1995), 1968 mağlubiyetinden ve 1970'lerin ekonomik krizlerinden sonraki son dönem politik trendler devlete el çektirilmesini ne kadar destekliyor olursa olsun devlet bu konumunu sürdürmeye devam edecektir. Devleti, sermayenin güçlerinin veya devlet aracılığıyla otoriter popülizmi (ve politik pasifliği [Singer 1999]) organize etmek konusunda verimli olanların eline bırakmak son derece dar görüşlü bir durumdur. "Haklar konuşur", progresiflerin devleti "ele geçirme" mücadelesinin organize edilmesini sağlayabilecek bir araçtır. "Haklar" da progresif sosyal politikaların kurumsallaşmasını sağlayabilecek bir araçtır. Muhafazakâr hukuk akademisyeni

24. Liberal ve kapitalist devlet, elbette tektir ve aynıdır. Devlet çelişkilidir. (Clark ve Dear 1984; Habermas 1974).

Robert Tier'ın üstü kapalı şekilde ifade ettiği üzere, haklar ve haklar konuşur, günümüz dünyasında daha bile belirsiz kalan ahlakçılık (Rorty) nosyonu veya kurumsallaşmamış toplumsal mücadeleler (Tushnet) uğruna elden bırakılamayacak kadar önemlidir.[25]

Haklar Ne Yapar?

Böylesi bir iddiada bulunmak şu belirgin soruyu ortaya çıkarır: Peki ama "haklar" ve "haklar konuşur", yaptıklarını iddia ettiği şeyi nasıl yapar? Çünkü "söylemin" durumları ürettiği düşüncesi (örneğin sosyal progresif politikalara sosyal adaletin eşlik ettiğini ummak gibi) basmakalıp olmakla birlikte çok doğru da değildir. Bununla beraber, söylemlerin gücünün olmadığı anlamına gelmez bu. Neredeyse tam aksine söylem, sosyal uygulamaların gerçekleştiği ve anlam bulduğu bağlamın oluşumuna katkı sağlar. Bu güç, söylem haline gelecek şekilde organize edilmiş kelimelerin yol gösterme, talimat verme yetisinde yatar. Hukuk söylemi örneğini ele alalım. Yasalar ve yasaları çevreleyen söylem göründüğü kadarıyla her tür şeyi yapabilir. Yasalar, özgürlük bahşedebilir veya baskı yaratabilir;

25. "Bir araçtır" diyorum, çünkü açıkça başka araçlar da vardır: hem progresif hem de tepkisel ekonomik politikalar, örneğin birçok ahlak ilkesi gibi (yine hem progresif hem de tepkisel) yasayla sağlama alınabilir ama kökeninde bunlar hakların değerlendirmeye tabi tutulmasını gerektirir: Hak nedir ve insanlar hangi haklara yalnızca siyasal bir topluluk içinde ikamet etmelerinden dolayı erişebilir? Tüm bu terimler –haklar, yasalar, siyasal topluluk, ikamet– belirsizdir ve dolayısıyla süregiden mücadelelere açıktır. Herhangi bir hak, ahlak ve benzerinin tartışmasında güç tartışmalarının bu kadar önem taşıması bundandır. Ahlak ve kurumsallaşmamış toplumsal mücadele bir yanda ve haklar da diğer yanda olmak üzere bu ikisi arasındaki fark, hakların, tam merkezinde muhakkak bir güç teorisi –ve uygulaması– gerektiriyor olmasıdır. Ahlak söylemleri insanın kusursuzlaştırılabileceğini varsayar; kurumsallaştırılmamış toplumsal mücadele, gücü ve şiddeti kendi ezici avantajlarına kullanabilecek kazananların hiçbir zaman olamayacağını varsayar; hak mücadelesi ve kurumsallaştırılması an azından açıkça, bazı insanların pislik olduğunu ve toplumun kurumsal ve güvenlik gücü ağırlığı tarafından engellenmeseler başkalarını ezmek adına her şeyi yapabileceklerini kabul eder.

buyruk verip düzen oluşturabilir veya kargaşaya götürebilir. Ama gerçekte elbette bunu yapan bütünüyle yasal kelimeler değildir. Kelimeler tek başarına, ABD'de grev yapan çalışanları ikinci derecede boykot yapmaktan alıkoyamaz; kelimeler tek başlarına, kadınların askeri okula girmelerini veya savaşa katılmalarını engelleyemez (veya imkân veremez); kelimeler tek başlarına, bir kuruma sübvansiyon alma imkânı sağlayarak işletmelerini belli topluluklar içinde konumlandırma şansı vermez – neticede birkaç sene sonrasında koyduklarını geri alıp arkalarında bir enkaz bırakırlar. Bu sonuçlara imkân veren daha ziyade polis gücüdür – devlet onaylı şiddet veya diğer cezaların oluşturduğu tehdittir. Kelimeler olsa olsa talimat verebilir ve polis gücünün sınırlanması veya kullanımı için söylemsel gerekçelendirmeyi belki sağlayabilir; devletin polis gücü üzerinde kontrol sağlayabilecek veya sağlayamayacak diğer güç sahibi kurumların tanımlanmasına yardımcı olabilir. Kelimeler bu anlamda gücü sınırlamak veya belli yollarla gerekçelendirmek adına değerli bir aygıt vazifesi görür. "Hakların" yaptığı şey tam da budur: Gücün kullanımı ile ilgili bir dizi talimat sağlarlar. Ama bunu kurumsallaşmış hale gelerek yaparlar – yani, zor gücüyle desteklenen uygulamalar haline gelerek (Marx'ın fark ettiği gibi).

Tushnet (1984, 1384), hakların belirsizliği nedeniyle böylesi bir argümanın doğru olmadığını söyleyerek itiraz ederdi: "Hakların bilhassa faydalı olduğunu söylemek, hakların bir şeyler yaptığını söylemektir; bununla beraber belirsiz olduklarını söylemek, bir hak iddiasının herhangi bir şey yapıp yapamayacağını bilemeyeceğimizi söylemektir." Ama Tushnet bu noktada, ne kadar karşı çıkılırsa çıkılsın bir hak iddiasının, gücün işlerlik gösterdiği çerçeveyi oluşturuşunu görmezden gelmiş olur. Belki güç, bu çerçeveye saygı gösterdiği kadar ihlal ediyor da olabilir ama bu o kadar önemli değil, çünkü haklar konuşur'un politik faydasının öne çıktığı nokta da tam olarak bu ihlal noktasıdır. Hakların iptali politik eylemin, toplumsal mücadelenin odağı

haline gelir. Hak iddialarının hak söylemi içinde belirlenemeyeceğini söyleyen argüman (Tushnet'in öne süreceği türden bir argüman) kesinlikle doğrudur. Marx'ın öne sürdüğü gibi, hakların hükmünün olması gücün bir fonksiyonudur, politik eylemin bir sonucudur. Aksi söz konusu olamaz. Ama bu durum haklar konuşur'un gücünü azaltmış da olmaz, Tushnet ise azalttığını söyler.

Mesela Tushnet yemek yeme ve barınma ihtiyacını toplumsal mücadelenin öne çıkan alanları olarak gören örneğiyle, evsizler karşıtı yasaların tüm ülkede yaygın kabul görmesine nasıl tepki verirdi (bkz. 5. ve 6. bölüm)? Elbette Jeremy Waldron'un (1991, 296) bu bağlamda söylediği şaşırtıcı ölçüdeki açık savıyla hemfikir olacaktı: "Bir eylemi özgürce gerçekleştirebileceği bir yer olmadığı sürece hiç kimse o eylemi gerçekleştirmekte özgür değildir". Sokaklarda uyuma hakkı veya sokağa idrar yapma hakkı için mücadele etmek veya tartışmak ne ölçüde ürkütücü görünürse görünsün, evsizliğin ne kadar hızlı arttığını göz önünde bulundurduğumuzda, evsiz insanların bu haklara sahip olmaması gerektiğini öne sürmek daha da ürkütücüdür. Yani evsiz insanların kaldırımda uyuma hakkını reddettiğimiz ölçüde, evi olanların, oluşumunda (en azından kısmen) sorumlu olduğu toplum yapısının sonuçlarını hiçbir zaman görmek zorunda olmama "hakkını" güçlendirmiş oluruz. Günümüzün evsizler karşıtı yasaları, uyuma, tuvaletini yapma, yeme veya bir yerlerde dinlenme hakkını reddederek –mülkiyet hakkına dayandırılır-, Waldron'un (1991) ifade ettiği üzere, evsiz insanların var olma hakkını reddetmiş olur. Bu durumda, hakların herhangi bir şey yaptığını reddetmek (otonom şekilde olmasa da) soykırımla ilgilidir. Benzer şekilde, haklar konuşur'un organize etme ve zorlama etkisi kurumsal güç desteği olmadan düşünüldüğünde, Rorty'nin merhamet ve ahlaki ikna çağrısının evsizler karşıtı yasalar karşısında herhangi bir alıcı bulacağını söylemek biraz güç olur, çünkü evsizler karşıtı yasalar dayanak olarak, mülkiyet hakkının korunması ve insanların parklarda

ve sokaklarda uyuyup idrar yapması için bir sebep olmadığı şeklindeki "sağduyulu (!)" yaklaşımları kullanır.[26]

Konu açısından daha doğrudan olacak şekilde şunu söyleyebiliriz ki, ahlaki argümanlar ve merhamet, ahlak ve merhamet argümanlarını koruyabilecek kurumlar yaratmaz – en azından halen devletler ve onların aygıtları halinde yapılandırılan bir dünyada bu mümkün olamaz. Buna karşın hakların kanun gücü vardır ve kısmen de olsa fiziksel zor gücü vardır. Eğer birkaç yıl içinde ve barınma ile geçim açısından resmi hakların yokluğunda Amerikan toplumunda evsizliğin ortaya çıkışı oranı düşerse ne olur – yani, evsizlik sayısının azalması halinde durum çoğu şehirde eskisi kadar acil bir durummuş gibi görünmemeye başlarsa ne olur? Aktivistlerin ve evsizleri savunanların ilgisi başka alana kayarsa, evsiz olmaya devam edenlerin çıkarları, ahlak ve merhamet argümanları çok da yaygın değilken nasıl korunur? Ahlaki argümanlar, bir azınlığı kötü huylu (ya da yalnızca bencil) çoğunluğa karşı hangi mekanizmalarla koruyabilir?

Bu anlamda hakların kurumsallaşmasını (veya daha genel anlamda kanunların yapılmasını) bir alan oluşturma anı olarak algılamak faydalı olacaktır – yalnızca son yıllarda progresif teorik gelişimin rağbet ettiği bir tür metaforik alan değil, özellikle cismi, fiziksel bir alan olmalı. "Alan oluşturma" teorileri şu anda oldukça karmaşık durumda iken,[27] adil bir dünya yaratmak arayışındaki toplumsal hareketler açısından en faydalı tarafları en çıplak haliyle ana hatlarında bulunabilir. Lefebvre (1991), kapitalizmin yükselişiyle beraber "soyut alan" hegemonyasının geldiğini öne sürmüştür. Kapitalizmde emek sosyal yaşamdan

26. 1990'larda şehirlerde ve banliyölerde yaşayan orta ve üst sınıflar arasındaki "merhamet yorgunluğunun" keşfi, o on yıl boyunca evsizler üzerinde uygulanan belirgin ölçüde zalim ruhlu yasal saldırıyı en azından kısmen meşrulaştıran unsurlardan biriydi. "Merhamet", içinde barındırdığı paternalizm anlayışının haricinde progresif değişim adına çok net şekilde sınırlı güce sahiptir.

27. Literatüre dair iyi tartışmalar şu çalışmalarda bulunabilir: Blum ve Nast (1996); Brenner (1997); Gregory (1994); McCann (1999); Merrifield (1993, 2002); N. Smtih (1990); Soja (1989).

"soyutlandığı" için (ve soyut emek üretime dair sosyal ilişkileri domine eder hale geldiği için) soyut alan oluşmuştur. Bu soyut alan "mutlak alandan" farklıdır (içi boş bir kap gibi algılanabilir) çünkü soyut alan belli evrensel sosyal ilişkiler çerçevesinde toplumsal olarak üretilmiştir ve üretilir.[28] Bu soyut alan baskın hale gelirken, sosyal yaşamın radikal dönüşüm alanı haline gelmektedir; sosyal yaşamı yalnızca bir dizi soyut, hayli dolaylı ve aracılı sosyal ilişkiler dizisi şekline büründürmektedir (karşılaştırma için bkz. Lukacs 1968). İlk etapta kapitalizmin sosyal ilişkileri soyut alanı mümkün kılıyor olsa bile, soyut alan, kapitalizmi mümkün hale getiren alan düzenlemesidir. Dolayısıyla Lefebvre (1991, 55) şunu öne sürer: "Soyut alanın tüm dünyayı ele geçirmesini ve tüm farklılıkların üstünü örtmesini engelleyen yegâne unsur mücadeledir."

Hak ve adil yasa mücadelesi, soyut alanın hegemonyasına karşı ve Lefebvre'in "ayrılmış alan" dediği şeyi üretmek için verilen bu mücadelenin bir yönüdür. Hak mücadelesi, soyut ile ayrılmış alan arasındaki diyalektiğin fiili sosyal içeriğinin bir belirleyicisidir; hak mücadelesi alan yaratır. Sermayenin sınırları aşıp hareket edişine, şirketlerin belli konumlarda gelişmesine, kamusal alanın yaratılışına, kullanılışına ve kentler içinde dönüşüme uğrayışına dair kuralların tümü, kısmen kanunların kurallarıdır, hakların kurallarıdır. Sosyal eylem, kanunlarla yapılandırılır ve sosyal eylem, bir mücadeledeki her bir tarafın sahip olduğu güçler oranında soyut veya ayrılmış alanlar yaratır. Dolayısıyla sosyal eylem –toplumsal hareketlerin muhalif çalışmalarını da içerir– kanunların yapılışını ve alanın üretilişini etkilemek üzere eşzamanlı olarak çalışır. Blomley'nin (1994a, 46) ifade ettiği gibi, "kanun, bir bakıma alanlar içinde... üretilir ve ardından bu alanlar da kısmen yasal normlarla oluşturulur." Hak mücadelesi –örneğin, eğer evsizseniz bir şehir parkında rahatsız edilmeden uyuma hakkı– 3. bölümden 6. bölüme kadar

28. Bu argüman [N. Smith (1990)] 3. bölümde tam olarak oturtulmuştur.

göreceğimiz üzere, alan üretiminde güçlü soyutlayıcı güçlere karşı halen sınırlı olsa bile önemli bir aygıt haline gelir. Ama haklar, konuşur bir aygıttan fazlasıdır; başarılı olması halinde (ve dolayısıyla kanunlarla ve politikalarla tescil edilmiş olması halinde) üretilmiş ayrılmış alanın, kendisini yok etmeye çalışan soyutlayıcı güçler karşısında korunmasını sağlayan kurumsal desteği verir. Dolayısıyla hakların kendisi, alan yaratma sürecinin parçasıdır. Lefebvre (1991, 54) bu argümanın son noktasını işaretler: "Yeni bir alan yaratmayan bir devrim tam potansiyelini gerçekleştirmemiş demektir; hayatın kendisini değil de yalnızca ideolojik üstyapıları, kurumları veya politik aygıtları değiştirdiği için aslında başarısızlığa uğramıştır." Haklar için "yakarmak ve talep etmek", kent hakkını yaratmak adına bir araçtır –Debord'un söylediği "beşeri coğrafya eleştirisidir".

Alan, Haklar ve Adaletin İçeriği

"Beşeri coğrafyaya dair tüm eleştiriler" sosyal adaletin normatif felsefelerine sıkıca bağlı olmalıdır. Böylesi bir bağlantı oluşturulmaması halinde, "küçük Arnold'ların" düzen, özgürlük ve ayrıcalıklar hakkında ortaya koyduğu tüm argümanlar, sağduyunun sesi olma iddialarında rakipsiz kalır. Bu "küçük Arnold'ların" gözünde beşeri coğrafyanın eleştirisi, bir düzensizlik mazereti veya çağrısı olarak görülür, dolayısıyla onlar için reddedilebilir bir şeydir. Sosyal eleştiriyi sosyal adaletle bağlantılandırmak, somut ve mülki çıkarları olanlar tarafından yapılan "düzen" çağrısını daha korumasız hale getirir: Bunun özel bir ideolojik hamle olduğu gösterilebilir. Aslında mesele düzene karşı düzensizlik meselesinden ziyade ne tür bir düzenin oluşturulacağı ve geliştirileceğidir –progresif bir düzen mi, yoksa baskıcı ve önleyici bir düzen mi?

Coğrafya ile –beşeri coğrafya eleştirisi– adalet arasındaki ilişki en azından 1970'lerin başlarından beri keskin bir teorik, felsefi ve politik ilgiye mazhar olmuştur; o tarihlerde Bunge'nin

(1971) Detroit'teki Fitzgerald Mahallesi hakkındaki raporu ve David Harvey'in (1973) liberal ve Marksist kent teorilerine dair önemli analizi *Social Justice and the City** yayımlanmıştı. Coğrafyacı David Smith (1994b), *Geography and Social Justice* [Coğrafya ve Sosyal Adalet] adlı kitabında o günden beri sosyal adalete dair önde gelen felsefi yaklaşımlara ilişkin son derece faydalı bir analiz sunmuştu; bu yaklaşımları açık bir şekilde çağdaş coğrafi sosyal teoriyle bağlantılandırıyordu. Smith, hem geleneksel (eşitlikçi, faydacı, liberter, sözleşmeci) hem de daha radikal (Marksist, komüniter, feminist) adalet teorilerini gözden geçirerek alanı, mekânı ve bölgeyi ciddi şekilde ele alan eşitlikçi ve paylaştırıcı adalet yaklaşımlarına dair sofistike bir yorum geliştirir. Onun amacı, "eşitsizlikten sorumlu yapıları" aydınlatmaktır (153) ve böylesi yapılar temel itibarıyla (diğer unsurların yanı sıra) paylaştırma ve dağıtımla ilgili meseleleri ilgilendirdiği için ayrılmaz bir özellik olarak coğrafi olduklarını göstermektir. Bunu bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, Smith adaletsizlik coğrafyasını ortaya çıkarmanın, daha adil sosyal yapılar oluşturmak açısından elzem olduğunu öne sürer. Coğrafyaya dikkat kesilmek, daha geniş çaplı adaletsizlik teorileri doğurur: Eşitsizlik sistemlerinin ve yapılarının fiilen varolan dünyada derinleşme ve yeniden üretilme biçimlerini ortaya koyar ve böylece dağıtım ve paylaşımdan daha geniş çaplı meselelere dikkat çeker. Veya daha ziyade, coğrafi bağlamı içinde adil bir dağılıma ve paylaşıma dikkat kesilmek, bu coğrafi bağlamların dönüşümüne yönelik mücadele gerektirir. Smith böylelikle, sıklıkla sosyal adaletin paylaşım paradigması olarak adlandırılan unsura dair sofistike bir açıklama getirmiş olur.

Iris Marion Young'a göre (1990), paylaşım adaleti felsefesine dayanmak, Smith gibi yazarları doğrudan ana akım siyaset

* David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, Çev: Mehmet Moralı, Metis Yayınları. (y.h.n.)

felsefesi içine yerleştirir.[29] "Günümüzün felsefi adalet teorileri" Young'a göre (1990, 15), "adaletin anlamını, fayda ve sıkıntıları toplumun üyeleri arasında ahlaken uygun şekilde paylaştırmakla sınırlı kalma eğiliminde." Dahası, böylesi teoriler (Smith'inkini illa kabul etmesek bile) "mevcut toplumsal bağlamdan kopuk kalma" eğilimini de taşırken, hâlâ "toplumun adaletini ölçtüğünü" iddia ediyor (Young 1990, 5). Young'ın yaklaşımına göre, günümüz adalet teorileri, belli bir yerde bunu yapabilmek adına, aynı beğenileri, arzuları ve ihtiyaçları paylaşan homojen, farklılaşmamış, evrensel bir toplum olduğunu varsayıyor. Toplumun evrenselliğinin ve homojenliğinin bir mit olduğu ortaya çıkar çıkmaz da, paylaşımcı adalet teorilerinin *gerçek* adaletsizliği, yani sosyal anlamda yerleşik *adaletsizliği* düzeltme görevi için yetersiz olduğu ortaya çıkıyor.

Young (1990) bu argümanı oluştururken, bazı evrensel normatif iddiaların ortaya atılabileceğini ve atılması gerektiğini göz ardı etmez (Lyotard gibi 1985). Örneğin, "tüm mantıklı insanların" şu varsayımı paylaştığını söyler: "Hayatta her insan için temel eşitlik ahlaki bir değerdir; toplumumuzda yalnızca temel kurumsal değişikliklerle düzeltilebilecek derin adaletsizlikler var; [çeşitli toplumsal] gruplar... baskı altında; [ve] hâkim yapılar toplumumuzu yanlış şekilde sarmalıyor" ve sökülüp atılabilirler (Young 1990, 14). Kısacası Young'ın argümanı, paylaşımcı adaletin (yukarıdaki evrensel varsayımlar göz önünde bulundurulduğunda) hayati ölçüde gerekli olduğunu[30] ancak yeterli olmadığını söyler. Dolayısıyla sosyal adaletin içeriği, bir

29. D. Smith (1994b, 103-107), birçok sayfasını Young'ın (1990) adaletle farklılık politikaları arasındaki ilişkiyi irdeleyen argümanlarını geliştirip eleştirmek için harcamıştır. Smith (1994b; 107), Young'ın adalet teorisinin nihayetinde "ütopik" olduğu sonucuna varır ama daha sonra da göreceğimiz gibi, coğrafi bağlama oturtularak düşünüldüğünde böylesi bir suçlama sürdürülemez. Young'ın çalışması coğrafya alanında büyük ilgi toplamıştır. Bkz. Harvey (1996, bölüm 12) ve Minnesota Coğrafya Okuma Grubu (1992).

30. "Dünyayı daha adil hale getirmeyi amaçlayan herhangi bir program için şiddetli yokluktan mustarip olan insanlara temel materyallerin hemen sağlanması ilk öncelik olmalı." (Young, 1990).

şeylerin adil dağıtımına ek olarak, ezilmiş grupların karar alma süreçlerine tam ve etkin şekilde katılmalarına imkân verecek bir çerçeveyi de kapsamalı (35) ve baskının çeşitli şekillerine ön cepheden saldırabilmelidir (48-63). Young'ın (1990, 37) iddiasına göre "adalet, aslında güzel hayatla aynı şey değildir. Sosyal adalet daha ziyade, güzel hayatın" oluşturulması adına elzem olan iki "değerin gerçekleşmesi için gerekli kurumsal koşulları bir toplumun ne ölçüde içerdiği ve desteklediğiyle ilgilenir", bu iki değer: "1) kişinin kapasitesini geliştirmesi ve uygulaması, deneyimlerini ortaya koyabilmesi ve 2) kişinin eylemini ve eyleminin koşullarını belirleme sürecine katılması" (Young 1990, 37, referanslar silinmiştir). Young'ın da (1990, 37) ifade ettiği gibi bunlar zaten evrensel değerler ve "herkes" için desteklenmeleri gerekiyor; ama bunlar aynı zamanda farklılıklara dikkat edilmesi gereken değerler, çünkü bunlar karşısında "adaletsizliği tanımlayan iki toplumsal koşul duruyor: baskı, kişisel-gelişim üzerindeki kurumsal kısıtlama ve tahakküm, yani kendi kaderini tayin hakkı üzerindeki kurumsal kısıtlama." Hem baskı hem de tahakküm farklılıklar üzerinden uygulanır: Baskı altına alınan farklılıktır ve tahakküm uygulayanlar da farklı şekilde konumlanmış aktörlerdir. Otonomi –kişinin her kimse onu olma özgürlüğü– yalnızca farklılıkların kabul edilmesini değil, aynı zamanda sosyal açıdan desteklenmesini de gerektirir.

Özetle Young'a göre (1990), otonomi yalnızca metaların ve fırsatların adil bir dağıtımını değil, aynı zamanda dağıtım araçları üzerinde toplumsal –veya daha iyisi, toplumsallaştırılmış– bir kontrol gerektiriyor. Ve bu toplumsallaştırılmış kontrol hem grupların hem de bireylerin otonomisini ve farklılıklarını destekleyen özenli, normatif, evrenselleştirici ve kurumsal çerçevelerle ilişkilendirilmiş olmalı. Bir başka deyişle, hakların çerçeveleri, adil dağılımın ötesine geçen, baskıya karşı ve otonomi lehine verilen mücadeleyi tanımaya başlayan bir sosyal adaletin gelişimi açısından hayati önem taşıyor (25). Bununla beraber, "hakları" kavramlaştırma şekillerimizi dönüşüme uğratmamız gerekiyor

(96-97). Young, haklı bir şekilde, kanun söylemi içinde "'hak etiğinin' aile ve kişisel yaşam açısından tipik olan sosyal ilişkilere pek az dokunduğunu" öne sürer, çünkü böylesi bir etik sosyal etkileşimden ziyade sosyal bağlantısızlığı temel alan şehirli sosyal ilişkiler üzerine modellenir.[31] Young (1990,97) Habermasçı bağlantısız "kamusal alan" idealini eleştirip bir dizi feminist argümandan faydalanarak şunu belirtir: "Tarafsız bir ahlaki mantık ideali" (haklar konuşur'un arkasında durur) "farklılığı, kişisel özelliği ve bedeni ailenin ve medeni toplumun mahrem dünyalarında bırakan genel bir iradenin evrenselliğine ulaşmak şeklindeki Aydınlanma kamusal alan politikasına karşılık gelir."

Böylesi bir hak konsepti –ve bununla birlikte böylesi hissiz bir sosyal adalet konsepti– Young'ın (1990, 98) "farklılığı reddeden veya baskı altına alan kimlik mantığı" dediği şeye dayanır çünkü "kimlik mantığı, varlıkları süreç veya ilişkiden ziyade maddesel açıdan kavramlaştırma eğilimindedir." Ama daha diyalektik bir varlık nosyonu (bkz. Ollman 1990; Harvey 1996) benimsenebilir, uğrunda mücadele edilebilir ve savunulabilir. Böyle yapmak için, "kimlik mantığının" bir "temsil mantığıyla" yer değiştirmesi gerekir. Bir "temsil mantığı", grupların ve bireylerin arzularını ve ihtiyaçlarını bildirme hakkını, kendilerini başkalarına ve devlete karşı –mücadeleyle bile olsa– kamu nezdinde meşru iddia sahipleri olarak sunma, temsil etme hakkını merkezine alır. Böylesi bir mantık (neredeyse) evrensel ve pozitif bir temsil hakkının kabulünü gerektirir. Bununla beraber, herhangi bir hak için olduğu gibi, böylesi bir hak da soyut olarak garanti edilemez ("kabul edilemez") – daha ziyade, daima mücadele gerektirir. Bu mücadelede, bir temsil alanının, yani grupların ve bireylerin

31. Michael Brown (1997) ve Lynn Staeheli (1994) "vatandaşlık işinin" karmaşık coğrafyasını keşfe çıkmıştır. Brown'ın yaklaşımında ana ilham, demokrasi anının herhangi bir geleneksel anlamda kolaylıkla "kamusal" olup olamayacağını irdeleyen "radikal demokrasinin" postyapısalcı gelişimine dair Laclau ve Mouffe'nin (1985; Mouffe 1992) çalışmalarından alınmıştır. Staeheli, kadınların çok çeşitli politik çalışma mevkilerini gösterirken aynı argümanı oluşturmak için feminist argümanları da (örn. Pateman 1989) kullanır.

kendilerini görünür hale getirebileceği bir alanın oluşumu veya genellikle radikal yolla iddia edilişi hayati önem taşır. Vatandaşlık işinin, en mahreminden en kamusal olanına kadar çeşitli alanlar gerektirdiği şüphesiz doğru iken, aynı zamanda kamusal alanlar belirleyicidir çünkü bireylerin ve grupların arzularının ve ihtiyaçlarının görülebileceği ve dolayısıyla kabul edilebileceği, direnç gösterilebileceği veya (idealist normatif sosyal uygulamalar olmaktan ziyade bütünüyle materyalist olan uygulamalar için hiç de paradoksal olmamak üzere) ortadan kaldırılabileceği yer burasıdır. Temsil mantığı belli tipteki kamusal alanların inşasını veya daha doğrusu sosyal üretimini gerektirir.

Temsil ve Kamusal Alan

Temsil ister kişinin ister bir grubun temsili olsun, alan gerektirir. David Smith'in (1994b, 151) ifade ettiği gibi, "insanların bir alan işgal etmekten başka seçeneği yoktur: Doğal olarak bunu yaparlar" ifadesi doğru iken, böylesi bir alanın eksiksiz, yeterli ve kendi kendini idare eden bir insanlık temsiline imkân verdiği sonucu ortaya çıkmaz. İki bariz örnek olmaları açısından, hapishane ve okul, ihtiyaçların, arzuların, hakların ve dolayısıyla kendi kendini temsil imkânının yalnızca kısıtlanmakla kalmadığı, aynı zamanda genellikle bütünüyle reddedildiği kontrollü ortamlardır. Ama temsil imkânının (veya hakkının) her gün sürekli kısıtlandığını görmek için böylesi "total kurumlara" (Foucault'nun onlar için dediği gibi) odaklanmaya gerek yok. Bir yer veya alan işgal etmek yaşam için hayati derecede elzemken, bir hak olarak garanti edilmiş değildir.[32] Daha ziyade, özel mülkiyet hakları alanı kuşatır, onu koparır ve kullanımını kısıtlar. Smith'in (1994b, 42) ifade ettiği gibi "toprak sahibi olma hakkı, kısıtlı materyal dünyanın tahsis edilmesiyle ilgili olduğu için ve diğer insanların gıda ve barınma gibi hayati ihtiyaçla-

32. California Yüce Mahkemesi'nin, başka herhangi bir barınma şekli mümkün değilken evsizlerin kamusal alanda uyuma hakkı iddiasını reddetmek amacıyla bu noktayı nasıl dayanak aldığını görmek için bkz. 6. bölüm.

rını etkileyebildiği için diğer genel haklardan ayrılır." Dahası, özel mülkiyet hakları, Smith'in (1994b, 43) üyelik hakkı dediği ama Amerika bağlamında daha çok asamble [kurul] yaratmayı mümkün hale getiren haklar –yani siyasi *temsili* mümkün kılan politik toplulukların oluşumunu mümkün kılan haklar– olarak anlaşılabilecek haklara ağır basabilir.

Dolayısıyla özel mülkiyetle belirlenen bir dünyada kamusal alan (temsil alanı olarak) olağanüstü önem kazanır. Waldron'un (1991) öne sürdüğü üzere, temel haklar düzeyinde bakıldığında da tüm mülkiyetin özel olduğu bir toplumda hiçbir şeye sahip olmayanlar (ya da özel mülkiyete erişimi için çıkarları bir hakla korunmayanlar) kısaca var olamaz, çünkü var olacak yerleri olmaz.[33] Daha az acil ama hâlâ hayati bir düzeyde bakıldığında ise özel mülkiyetle belirlenen bir dünyada, bütünüyle sağlam ve farklı toplulukları kapsayan bir kamusal alanın oluşumu son derece güçtür.

Habermas'ın (1989) kamusal alan nosyonunun faziletlerini ve özellikle de kamusal alanın içinden doğduğunu gördüğü sınırlı tarihsel coğrafya konusunu ele alan birçok yazı kaleme alınmıştır (karşılaştırma için bkz. Calhoun). Sayısız eleştirinin işaret ettiği üzere, Habermas'ın evrensel kamusal alana dair tekil ve normatif teorisi baştan beri handikaplıdır, çünkü oldukça sınırlı, dışlayıcı (erkek, burjuva, beyaz) alanlarda (örneğin 18. yüzyılın kafeleri) gelişmiş bir söylem modelini evrenselleştirmeye çalışır. Nancy Fraser (1990), tekil evrensel kamusal alan nosyonunun çoklu, çekişen, genellikle karşılıklı dışlayıcı kamusal alanı temel alan bir modelle yer değiştirmesi gerektiğini söyler. Bir o kadar önemli bir unsur da "kamusal alan" nosyonuna dair daha gerçekçi bir coğrafi temel oluşturulması ihtiyacıdır.

Kamusal alan hakkındaki teorilerin çoğunda, yeterli alan sağlanmasının (veya bazı yorumlarda yeterli teknolojinin sağ-

33. ABD'de böylesi bir dünyanın ne ölçüde inşa edildiğini 5. ve 6. bölümlerde değerlendireceğiz.

lanması) beraberinde zorunlu olarak canlı bir kamusal alan yaratacağı varsayımı üstü örtülü şekilde yer alır.[34] Buluşma, toplanma ve etkileşimde bulunma yerlerinin (bu yerler kent meydanları, elektronik topluluklar, televizyonlardaki chat şovları veya "medya" olabilir) canlanması ve belki de üzerinde demokratik kontrol sağlanması, genellikle bir kamusal alanın yaratımı için yeterli görülür. Böylesi yerlerin erozyona uğraması da (ve yerlerini özelleştirilmiş kontrollü alanların ve iletişim araçlarının alması) benzer şekilde sıklıkla, kamusal alanın ortadan kaldırılması açısından hayati bir unsur olarak tartışılır. Kamusal alana ve kamusal alanın tüm alanla ilişkisine dair fikirler –veya idealler– önemlidir ve normatif güçleri dolayısıyla sıklıkla birçok politik organizasyona ve eyleme yön verir. Bununla beraber bu argümanlar, tekil veya çoklu kamusal alanların bir planlama meselesi olduğunu ve böylesi bir planlamanın politik söylemin desteklenmesi için yeterli olduğunu (veya olabileceğini) varsaydıkları ölçüde kendilerini sınırlamış olur. Argümanın sıklıkla ifade ettiği üzere, kamusal alanların planlanması ve tedariki, çeşitli grupların kendilerini temsil edebilme yetisine imkân verecektir.

Bununla beraber, ABD'deki topluluk ağı hareketlerine dair özenli analizlerin (örneğin 2000 yılında Michael Longan'ın yaptığı gibi) gösterdiği üzere, etkileşim adına en iyi tasarlanmış alanlar bile (bu durumda internetin elektronik alanı) genellikle dikkat çekici ölçüde sınırlı ve etkisiz bir kamusal söylem doğurur. Hatta Longan (2000) en etkili kamusal söylem arenalarının spesifik meseleler ve spesifik ihtiyaçlar etrafında ortaya çıktığını tespit etmiştir. Bu da şu anlama gelir ki, siyasi tartışma mümkün

34. "Kamusal alan", kamusal etkileşimi bir dizi skala çerçevesinde ve çeşitli soyutlamalar düzeyinde göstermesi itibarıyla karmaşık bir terimdir. Hem bir şehir toplantısında toplanan insanlar hem de medyadaki söylemlerin toplamı genellikle kamusal alanın unsurları olarak görülür. Benim argümanım, bunların kamusal alanın bileşenleri olmadığı şeklinde değil ama daha ziyade kamusal alanla ilgili akademik tartışmanın büyük bölümünün yüksek derecede hatalı akademik ölçümler arasında gerçekleştiği yönünde.

olduğu için değil, zorunlu olduğu için ortaya çıkıp gelişmiştir ve bu süreçte genellikle siyasi temsil adına en ihtimal dışı görünen alanlar en önemliler haline gelmiştir.

Bu da demek oluyor ki, son dönemdeki "kamusal alanın sonu" argümanlarının (4. bölümde bahsedeceğim gibi bu çok önemli) önemine ve gücüne rağmen bir alanı kamusal yapan unsur (kent hakkı için yakarışın ve talebin görülüp duyulabileceği alan), genellikle o alanın önceden belirlenmiş "kamusallığı" değildir. Bu unsur daha ziyade, acil bir ihtiyacı karşılamak gerektiğinde bir grubun veya bir başkasının alanı *alışı* ve eylemleriyle onu kamusal hale *getirişidir*. Bir grubu (veya belli ölçüde kişinin kendisini) daha büyük bir kitle karşısında temsil etme eylemi bir temsil alanı yaratır. Temsil, alanı hem gerektirir hem de yaratır.

Ama bunu çok ender kendi seçtiği koşullarda yapabilir. Ve böylece burada başka grupların, başka bireylerin, başka sınıfların arzuları ile birlikte devletin şiddet gücü, mülkiyet hakkındaki yasaları ve haklara ilişkin mevcut hukuk durumu, kamusal alanın ve temsil iddiasının yoluna taş koyulmasında, yönlendirilmesinde veya "ele geçirilmesi" ve "yapılmasında" rol sahibidir. Tekrar tekrar Hyde Park'a taşınma hareketi –veya yeni Hyde Park'lar yaratılması– derin bir itirazla karşılaşır; yalnızca sayısız "küçük Arnold'lardan" gelen itiraz değildir bu; çevik kuvvet biber gazı kullanır, şirket avukatları yazılı emir ve mahkeme celpleri çıkarır ve "özel güvenlikler" tabanca tutar (ve bunları kullanma lisansı alır). Böylece "Hyde Park" da, tüm militan eylemlerde veya uzun süreli işgallerde görülen kaçınılmaz yıpratmayla birlikte geri istenir – bu işgal, şehir arazisi üzerinde komün bir gecekondu bölgesi kurmaya çalışan evsizlerin işgali olabilir veya birleşik sermayenin ve şehir-bölge planlamadaki müttefiklerinin emperyal dizaynlarına konu olan alanlarda protestolarda bulunma hakkını (veya sadece bu alanları kullanma hakkını) korumaya çalışan farklı nesillerden aktivistlerin işgali olabilir.

Dolayısıyla kamusal alanın üretimi –kent hakkı için yakarışın ve talebin mümkün hale gelebildiği araç– "kamusal alanın sonu"

ile başlangıcı arasındaki bir diyalektiktir. Bu diyalektik, kentteki haklar ve kent hakkı için mücadelenin hem temeli hem de bir ürünüdür. Ve yine sosyal adaletin de hem temeli hem de bir ürünüdür (dolayısıyla belli mücadelelerle ve mekânsal konularla ilişkili olmadığında evrensel olamaz – bu mücadeleler haklar için verilen, kamusal alan üzerinde ve kamusal alan için verilen mücadelelerdir). Takip eden bölümlerin amacı sadece bu diyalektiği keşfetmek –tarihsel ve coğrafi detaylarıyla olduğu kadar normatif teori açısından da keşfetmek– ve bu diyalektiğin "kent hakkını" (fiilen var olduğu şekliyle ve çeşitli aktivistlerle toplumsal grupların var olması için mücadele verdikleri haliyle kent hakkını) nasıl yapılandırdığını gösterebilmek yönünde olacak.

2

Muhalif Yaklaşımların Demokrasi Açısından Güvenli Hale Getirilişi

Şiddet, Düzen ve Kamusal Alanın Yasal Coğrafyası

Kent hakkı hiçbir zaman garanti değildir ve asla bedelsiz verilmez. Gerçekten de asla çantada keklik değildir, kent hakkının ait olduğu kişiler bunu net şekilde bilir: Buna da toplumsal mücadele çerçevesinde karar verilir; evden başlayıp kent sokaklarına kadar ve Amerika'da Yüce Mahkeme salonlarına kadar geniş bir yelpazede verilen mücadelelerdir bunlar. Yani "fiilen varolan" kent hakkı –ve bazı toplumsal gruplar tarafından genişletilmesi, diğerleri tarafından oluşturulması mücadelesi– spesifik yerlerde, spesifik zamanlarda seslendirilen spesifik

toplumsal itirazların ürünüdür. Bununla beraber, bu itirazların kendileri de belli düzenleme biçimlerine –veya çıkarların hükme bağlanmış hallerine– destek verir; bunlar, yasalar veya resmi olarak ifade edilmiş haklar olarak, amaçları açısından evrenseldir (veya en azından genelleyicidir).

Amerikan Yüce Mahkemesi'nin verdiği iki güncel kararı ele alalım; kentle ilgili progresif bir hakkı desteklemekle ilgilenenlerimiz açısından bilhassa karmaşık olan iki karar. Bu iki karar da, kürtaj kliniklerinin önünde protestocularla karşılaşan kürtaj isteyen kadınların haklarıyla ilgili. İlk karar, protestocuların davranışlarını düzenleyen hassas yasa ihtiyacını ortaya koyuyordu (Madsen-Kadın Sağlık Merkezi davası 1994). İkinci karar, böylesi bir yasayı ve anayasaya uygunluğunu ele alıyordu (Hill vd.-Colorado vd. davası 2000). Birlikte düşünüldüğünde bu iki karar, kamusal alan ve dolayısıyla kent hakkı konusunda belli bir düşünce şekli ortaya koymuş olur. Ama aynı zamanda ikisi de kamusal alana dair son derece problemli olan belli bir algıya işaret etmiş olur; bunlar uzun bir toplumsal mücadele ve hukuki düzenleme geçmişinden üretilmiş olsa bile problemlidir. Bu geçmiş, hem insanların kent hakkı iddiası için nasıl mücadele edebileceklerini hem de toplumsal uygulamalarla siyasi fikirler (ve idealler) arasındaki ilişkiyi nasıl algıladıklarını derinden etkileyen bir geçmiştir. Bu bölümün amacı, bu iki vakadan geriye doğru bakarak hem kamusal alanın hukuki düzenlemesini (dolayısıyla polis faaliyetlerini) yönlendiren mantığı hem de bu mantığı körükleyen mücadelenin geçmişini anlayabilmek. Çünkü bu geçmişe bakarak insanların kamusal alanda hakları için nasıl mücadele ettiklerine dair izler bulmakla kalmayız, aynı zamanda kamusal alanın kapsamının da bu mücadeleyi nasıl şekillendirdiğini görürüz. Sosyal yaşamın bir alanındaki protestoların –örneğin sermaye ile emek arasındaki mücadele– bir başka alan üzerinde derin etkiler uyandırdığını da göreceğiz – kadınların kürtaj hakkı için savaşanlarla bunu reddedenler arasındaki mücadele. Böylesi etkiler elbette kent hakkı için "yakarış ve talebe" keskinliğini ve gücünü veren unsurlardır.

Balon Yasaları, Kürtaj Yasaları ve Kamusal Alanın Hukuki Kapsamı

1994 yılında Madsen-Women'sHealth Center [Madsen-Kadın Sağlığı Merkezi] davasında verilen karar, kürtaj karşıtı protestocular tarafından uygulanan şiddeti kontrol etmek yönündeki önemli bir düzenleyici stratejinin anayasal olduğunu ilan etti. Amerikan Yüce Mahkemesi, daha alt bir mahkemenin Melbourne, Florida'daki bir kürtaj kliniği önündeki protestolara düzenleme getirmek için verdiği bir kararın bazı parçalarını hükümsüz kılıp bazılarını desteklemek için, klinik çevresindeki sokakların "geleneksel bir kamusal forum" teşkil ettiğini açıkladı. Ve bu forumda "konuşmanın" herhangi bir şekilde kısıtlanması, tarafsız içerik anlayışına uygun olduğu garanti altına alınana kadar en üst seviye incelemeye tabi tutulmalıydı (Madsen 1994, 2524); yani herhangi bir kısıtlama, insanların ne söylediğiyle değil, yalnızca nasıl (ve ne zaman, nerede) söylediğiyle ilgili olmalıydı. Yüce Mahkeme, kürtaj karşıtı protestocuların bazı düzenlemelere tabi olmaları gerektiği hükmünü verdi, çünkü protestocuların eylemleri (gerçekte ne söylediklerinden ziyade eylemleri) hem şiddet tehdidi taşıyordu hem de başkalarının haklarını tehdit ediyordu. Dolayısıyla Yüce Mahkeme, alt mahkeme kararında yer alan ve protestocuları klinik girişleri ve araç yolu etrafındaki yaklaşık 12 metrelik tampon bölgeyi işgal etmekten men eden hükümleri destekledi (kamusal forum alanı olmasına hükmedilemeyecek özel mülk bunun dışında bırakıldı). Protestocuların çıkardığı sesin seviyesi de düzenlemeye tabi tutulabilirdi. Bununla beraber mahkeme klinik etrafında yaklaşık 100 metrelik bir mesafede protestocuların çalışanlara veya patronlara yaklaşamaması hükmünün, protestocuların ifade özgürlüğü hakları üzerinde fazla ağır bir yük olduğu kararını verdi: Yaklaşma yasağı çok daha küçük bir mesafede geçerli olmalıydı. Benzer şekilde, klinik çalışanlarının evlerinin yakınlarındaki sokaklarda 100 metrelik yasaklı mesafeyle birlikte afiş

ve pankartlar üzerindeki yasak da kaldırılmalıydı (Madsen 1994, 2526-2530). Sonuç olarak da Yüksek Mahkeme (büyük miktarda emsal karardan yararlanarak) kürtaj karşıtı protestocuların toplanma ve konuşma faaliyetleri üzerinde uygun "zaman, mekân ve yöntem" kısıtlamaları oluşturma yetkisine alt mahkemelerin sahip olduğu kararına vardı (Madsen 1994, 2524).

Kısmen bu kararın sonucu olarak bir dizi eyalet yasama organı ve yerel mahkeme, kliniklere ve evlere belli mesafeler dahilinde geçerli olmak üzere protestocuların eylemlerini düzenleyen "balon yasalarını" üretti. Klinik girişleri etrafındaki sabit alanların düzenlenmesine ek olarak böylesi birçok yasa, kliniklere girip çıkan patronlar ve çalışanlar etrafında koruyucu, hareketli birer "balon" yarattı (genel olarak 2 ila 5 metrelik). 2000 senesinde yargı yılı esnasında Yüce Mahkeme'nin 6'ya 3 çoğunlukla onayladığı yasa da böylesi bir yasaydı (Hill 2000). 1993 yılında Colorado eyaleti yasama organının çıkarmış olduğu bu yasa, bir insanın "bir başka insanın bir sağlık hizmetleri tesisine girişini veya çıkışını bilerek engellemesi, durdurması veya geciktirmesi" halinde bunun bir (kısmen) kabahat olduğunu spesifik olarak belirtiyordu (Colo. Rev. Stat. 18-9-122 para. 2). "Balon" kısıtlama oldukça spesifikti:

> "Hiç kimse, bir sağlık hizmeti tesisinin herhangi bir giriş kapısına 100 feet'lik mesafeyi kapsayan (yaklaşık 30 metre) bir yarıçap dahilindeki bir kamu yolunda veya kaldırımda bir diğer kişiye, o kişinin rızası olmadan sözlü protestoda bulunmak, bir şey öğretmek, tavsiye etmek, broşür vermek veya bir şey göstermek maksatlı olarak 8 feet'ten (yaklaşık 2,4 metre) fazla yaklaşamaz." (C.R.S. 18-9-122 para. 3)

Daha genel kısıtlamada olduğu gibi bu "balon" hükmünü ihlal eden kişi kabahat işlemekten suçlu bulunacaktı.

Yargıç John Paul Stevens, çoğunluk adına belirttiği görüşünde, bu yasanın, bir kliniğe giren birine bir broşür veya "istenmeyen bir tavsiye" verilmesini zorlaştırırken kürtaj karşıtı protestoları bütünüyle yasaklamadığını ifade ediyordu. Yasa, protestocuları

insanlara "yaklaşmaktan" men ederken, "ayakta duran bir konuşmacının, yanından geçen kimselerden uzaklaşmasını gerektirmiyordu" (Hill 2000, 2485). Çok net bir saptamayla ifade etmek gerekirse, çoğunluğa göre Colorado mevzuatı, bir konuşmacı tarafından dile getirilebilecek herhangi bir bakış açısını veya bir konuyu herhangi bir şekilde kısıtlamıyordu ve net şekilde yasaklamıyordu"; "bu yasa daha ziyade gönülsüz dinleyicilerle iletişime geçmenin son derece geniş kategorisi üzerinde yalnızca küçük bir mekânsal sınırlama getiriyordu" (Hill 2000, 2493). [1] Yani bu mevzuatla mekân ve mekânsal ilişkiler düzenlenirken güdülen amaç, bir kadının, kendisinin kürtaj yaptırma arayışına girmesini istemeyenlerin müdahalesi olmadan kürtaj (ve diğer sağlık) kliniklerine erişim hakkını korumaktı. Çoğunluk, bu yasanın kürtaj karşıtı protestoların *içeriğini* sınırlamadığı düşüncesindeydi, çünkü yasanın belirlediği balon içindeki *diğer tüm mesajları da* bir o kadar yasaklıyordu: "Mevzuat ikinci el araba satıcıları, hayvan hakları aktivistleri, bağış toplayıcıları, çevreciler ve misyonerler için de eşit oranda geçerliydi" (Hill 2000, 2493).

Çoğunluk, fikrinde kesinlikle haklı iken göz ardı edilemeyecek bir diğer noktaya göre Colorado yasasının hukuki geçmişi, yasanın spesifik hedefinin kürtaj karşıtı protestocular olduğunu net şekilde ortaya koymuş oluyordu (çoğunluğun özgür iradeleriyle kabul ettiği gibi)– hedef ikinci el araba satıcıları, bağış toplayıcıları veya hayvan hakları aktivistleri değildi, hedef kürtaj karşıtı protestocularda. Diğer birçok eyalette olduğu gibi,

1. Bildiğim kadarıyla bu düşünce henüz dilencilikle ilgili davalara uygulanmış değil (bkz. 5. ve 6. bölüm), bununla beraber göründüğü kadarıyla Amerikan şehirlerinde son yıllarda öne çıkan türden evsizler karşıtı balon yasaları savunanlar için kusursuz bil dil sunmaktadır. Bu yasalar ATM makineleri, işyerlerinin kapıları veya arabalar etrafında dilenilmesini yasaklamaktadır. Birçok agresif dilenme yasası özel olarak takip etmeyi, kendilerinden dilenilmesini istemeyen insanlara "ısrarı" veya "yaklaşmayı" yasaklar, tıpkı Hill davasında karara bağlanan yasa gibi. Kent coğrafyası ve ifade özgürlüğüne dair içtihat hukukunun dilencilikle ilişkisine yönelik bir değerlendirme için bkz. Mitchell (1998a).

Colorado'da da kürtaj karşıtı "kaldırım rehberleri" hem kürtaj arayışına giren kadınları kliniklere girmekten caydırmak hem de klinik çalışanlarını tehdit etmek konusunda görece daha etkin durumdaydı. Gerçekten de hem kamuoyunun zihninde hem de hukuk mahkemelerinde kaldırım rehberliği ile kürtaj karşıtı protestoların daha şiddetli biçimleri (kliniklerin bombalanması ve ateşe verilmesi, kürtaj kliniği çalışanlarına taciz ve cinayet saldırısı girişimleri, takiple taciz ve benzeri) arasında bağlantı oluşmuş durumdaydı. Daha sonraki Federal Klinik Girişlerine Erişim yasasında olduğu gibi Colorado yasası da klinik girişleri etrafındaki alanı düzenleyerek bu problemlerin bazılarını düzeltmek için tasarlanmıştı, böylece kadınların kürtaj hakkı "kâğıt üstünde bir hak" olmanın ötesine geçebilecekti, yani uygulamaya dökülebilir bir hak olmalıydı.[2] Protestocuların eylemleri kadar mesajlarının içeriği de kesinlikle tehlike altındaydı – çoğunluk her ne kadar bunun tersini iddia etse de içerik de gözlem altındaydı.[3] Hatta bu olayın ve benzerlerinin önemli

2. Colorado yasası, FACE ve diğer benzer yasalar problemin yalnızca küçük bir bölümünü ele almaktadır. Kadınların etkin şekilde kürtaja ulaşma hakkı sayısız farklı yolla engellenmektedir; örneğin kürtaj kliniklerinin sayısının yetersizliği (ve coğrafi dağılımlarının mesafeli oluşu, kürtaj yaptırmak isteyen kadınların bazılarının yüzlerce kilometre seyahat etmesi gerektiği anlamına gelir), kürtaj eğitimi almış doktor sayısının hızla azalması, bazı cerrahi prosedürleri kısıtlayan yasalar, 18 yaş altındaki kadınları kürtaj arayışından caydıran ebeveyn bildirim yasaları, kamu fonlarının kürtaj veya kürtaj danışmanlığı için ödediği ücretleri kısıtlayan yasalar. Bu kitabın kilit konularından biri, bir hakkın ancak pratiğe döküldüğü ölçüde hak olduğudur: Varsayımsal olarak korunan bir davranış insanlar tarafından gerçekleştirilemediği sürece kâğıt üstündeki haklar hak değildir. Hukukta haklara yer vermek önemli ve gerekli ama kesinlikle yeterli değil. Bunun en net örneği ABD'deki kürtaj konusudur.

3. Bir yandan kadınların kürtaj hakkına arka çıkıp korumak yönündeki çoğunluk talebine destek verirken bir yandan da Yargıç Antonin Scalia'nın Colorado Yasası'yla ilgili itirazının aslında doğru olduğunu kabul etmek mümkün olabilir; bu yasaya göre bir insanın, sağlık kliniğine girmekte olan bir kadına yaklaşarak "söylemeye niyetlendiği şeye" dayanılarak aktiviteleri kısıtlanabilmektedir (Hill 2000, 2503, vurgu orijinalde yer alır), Scalia bu kısıtlamaya itiraz eder. Daha sonra göreceğimiz gibi, konuşma ve toplanma hakkı üzerindeki "zaman, mekân ve yöntem" kısıtlamalarının bu kadar ilgi çekici, önemli ve bu kadar sık ihlal edilir olması kesinlikle bu yüzdendir.

oluşu tam da bundandır. ABD anayasa kanunlarına göre, "siyasi" ifade özgürlüğüne büyük miktarda yasal ve hatta daha büyük miktarda ideolojik koruma sağlanır. Yüce Mahkeme, siyasi ifade özgürlüğüne devlet tarafından "fazla yüklenilmediğini" garanti altına almakla yakından ilgilendiği iddiasını taşır ve genellikle bazı konuşmaları (ve bazı mesajları da) düzenlemek hatta yasaklamak adına dolaylı olarak çok ilerilere gider, aynı esnada da yasakladığı konuşma hakkını korumak için bunu yaptığını öne sürer. Belki de bu amaca ulaşmanın başlıca yöntemi alanı düzenlemekten geçiyor olabilir. Dolayısıyla "kent hakkı" daima bir hukuk coğrafyasıyla gözetim altında tutulur ve belli ölçüde (yalnızca negatif yönde de olsa) düzenlenir. Bunun neticesinde şehirleşmenin doğası da en azından kısmen kamusal alanın yasal içeriği için verilen mücadelenin bir ürünüdür – kamusal alana kimin sahip olduğu, kimin kontrol ettiği, kimin orada bulunma hakkına sahip olduğu ve oraya ulaştıklarında ne yapıp ne yapmayacakları önem kazanır.

Kamusal alanı bu açıdan görmek, "hukukun" her zaman *belli alanlarda* ve *belli yerlerde* "yürürlüğe girdiğini" hatta uygulandığını anlamamıza imkân verir. Hukuk ve buna eşlik eden "haklar konuşur" anlayışı, toplumsal mücadeleyi belli biçimlerde şekillendirir – örneğin aktivistler protesto stratejilerini belli kanun ve düzenlemelere uyacak veya direnecek şekilde belli kamusal alanlarda şekillendirdiklerinde böylesi bir durum gerçekleşmiş olur. Ama böylece bu yasalar ve uygulamalar da esnetilir ve hatta bazen hukuku ihlal eder, parçalar; parçaların yeniden bir araya getirilmesi gerekir, belki de mesela Yüce Mahkeme, daha alt mahkemeler veya aşağıda (5. ve 6. bölüm) göreceğimiz gibi mücadele verenkent idarecileri ve polis kuvvetleri tarafından yeni bir bütün halinde bir araya getirilir. Spesifik kamusal alanlarda genelleyici bir düzen tesis etmeye çalışan yeni bir kurallar ve düzenlemeler grubu ortaya çıkar. Coğrafya alanında çok çeşitli akademik çalışmalarla yapılan bazı saptamaların işaret ettiğine göre (örn. Blomley 1989, 1994a, 1994b, 1998, 2004; Blomley ve

Clark 1990; Bakan ve Blomley 1992; Chouinard 1994; Clark 1990; Delaney 1998, 2001; Pue 1990; genel olarak bkz. Blomley, Delaney ve Ford 2001), kanunlar (ve haklar) aynı anda spesifik alanlarda ve yerlerde konumlanmaları (örneğin bir kadın sağlık kliniğinin önündeki kaldırım gibi spesifik alanlar spesifik düzenlemelere ve yasal stratejilere sebep olur) ve çok daha geniş alanları kapsamaları veya farklı tipteki alanlara kolaylıkla transfer edilebilir olmaları itibarıyla genelleyici oldukları için birtakım çelişkiler doğururlar. Colorado balon vakasında çoğunluğun ve karşıt olanların fark ettiği üzere, söz konusu yasa kolaylıkla bir dizi farklı duruma ve bir dizi farklı tipte alana adapte edilebiliyordu – belli davranışları ve belli tipteki konuşmaları düzen altına almak konusunda "somut devlet (eyalet yönetimi) çıkarı" olduğu sürece düzenleme yapma ihtiyacı hissediliyordu. Bu bölümün amacı, "kışkırtıcı" olmasından korkulan konuşmaları düzen altına alma arayışındaki bir dizi vakadan filizlenen, sonrasında da işgücü protestolarına sıkı bir düzen getirmek arayışındaki bir dizi vakaya transfer edilen, *Madsen ve Hill* kürtaj kliniklerinde tam olarak meyve veren yasalardan oluşan bir karışımın merceğinden bakarak bu çelişkiyi daha da net şekilde ortaya koymak. Bu yasalar karışımı, protestoların kendisini düzenleyerek değil, bu protestoların gerçekleştiği (ve dolayısıyla en azından kısmen protestoların bir sonucu olarak üretilen) alanı düzenleyerek protestonun hem içeriğini hem de biçimini düzenlemek arayışındadır.

Kamusal Alana Düzenleme Getirilmesi

Colorado balon yasası vakasında mahkeme, büyük oranda daha önceki Madsen kararını baz aldı; bu karar, Florida'daki kürtaj karşıtı protestoculara karşı verilen bir hükmün anayasaya uygunluğunu destekliyordu, böylece kliniklere yasal olarak giriş arayışındaki kadınlar etrafında hem sabit hem de hareketli ihlal alanları olduğunu kabul eden Colorado yasası gibi federal

yasalar, eyalet yasaları ve yerel yasalar için yolu açmıştı. Madsen vakasında Yüce Mahkeme, bir yandan "güvenlik ve düzeni garanti altına alırken... halka açık sokak ve kaldırımlarda trafiğin rahatça akışına imkân verirken ve... tüm vatandaşların mülkiyet haklarını korurken", bir yandan da protestocuların haklarını koruyan bir alan betimlemeye çalıştı (*Madsen* 1994, 2526, alıntı yaptığı kaynak: *Operation Rescue v. Women's Health Center, Inc.* 1993, 672). Mahkemenin bu kararında açıkça görülen ve (ileride göreceğimiz gibi) Yüce Mahkeme'nin kararlarında neredeyse yüz yıldır iyice yerleşik hale gelmiş olan varsayım şuydu ki, protestonun gerçekleştiği bir kamusal alan yalnızca düzenli ve potansiyel şiddetten (insanlara veya mülke karşı şiddetten) uzak olması halinde "işleyebilirdi". Yüce Mahkeme, kamusal alanı kamunun politik etkinliklerine açık tutabilmek adına kamusal alan etrafına sıkı ama makul sınırlar çizilmesi gerektiği sonucuna ulaştı. Yalnızca bu yolla barışçıl protestolara imkân verilirken klinik hastalarının ve çalışanlarının da hakları korunabilirdi. Belli açılardan Yüce Mahkeme'nin bu kararı, fikirlerin ve konuşma fiilinin eylemden ayrılabileceğini (eyleme dökülüş şekillerinden ayrılabileceğini) ama yine de güçlerini koruyabileceklerini varsayan klasik liberal bir karardı. Böylesi bir mantık yürütme şekli, demokratik bir yönetim şeklinin karşıt fikirler gerektirdiğini öne sürmüş olur; bununla beraber bu fikirler, diğer fikirlerle rekabete girdiklerinde kendi niteliklerine dayanarak ayakta kalmalı ya da yıkılmalıdırlar; daha iyi fikirler kazanır ama yalnızca daha az değerli fikirlerle test edildiklerinde kazanırlar.

Dolayısıyla konuşma, yani fikirlerin döngünün içine girmesini sağlayan eylem, bir demokraside koruma altında olmalıdır. Ancak konuşma eğer kamusal arenaya girmeye zorlanırsa veya bu konuşmaya şiddet eşlik ederse düzen altına alınabilir ve alınması gerekir. Bu ideolojinin ardındaki varsayım elbette tüm bireylerin, liberal Yüce Mahkeme yargıcı William Brennan'ın ünlü sözüyle "fikirlerin pazaryerine" eşit erişim sahibi olması düşüncesidir (*Lamont v. Postmaster General* 1965).

Yüce Mahkeme'ye göre, en azından 1930'lardan beri fikirlerin birbiriyle rekabete girdiği yerler "sokaklar, parklar" ve diğer kamu toplantıları, forumları olmuştur; bunlar, hatırlanamayacak kadar eskilerden beri toplanma, vatandaşlar arasında düşünce alışverişi gerçekleştirme, kamusal meseleleri tartışma amacıyla kullanılmıştır" (*Hague v. CIO* 1939, 515). Kamusal alan, siyasi dahil olabilme alanı olarak tasavvur edilir, konuyla ilgili kişilerin tartışmak ve farklı görüşlerini seslendirmek üzere bir araya gelebildikleri yerdir. Yüce Mahkeme'nin "kamusal forum doktrini" olarak adlandırdığı kapsam içinde kabul edilen demokratik ideolojiye göre fikirlerin serbestçe alışverişi yalnızca kamusal alan düzenli, kontrollü (düzeni sağlayabilecek devlet veya diğer güç sahibi odaklar tarafından kontrol altında tutulur durumda) ve güvenli olduğunda gerçekleşebilir. Bu anlayışta fikirlerin özgürce alışverişi Arnoldcu bir düzene dayanmış olur. Dolayısıyla Yüce Mahkeme'nin ya da en azından klasik liberal demokrasi fikirlerini destekleyenlerin amacı, kamusal alan için kurallar oluşturmak olmuştur; bunlar karşıt görüşleri mümkün kılan kurallardır ama bu karşıt görüşler, "güç" veya "şiddet" kullanımı içermedikleri kanıtlandığı sürece mümkün kılınırlar.

Madsen ve Hill'in temel aldığı kamusal forum doktrini, Kalven'in (1965) kamusal alan için "yeni Roberts Düzeni Kuralları" dediği şeyi tanımlamaya çalışır.[4] Bu düzenin kuralları, "fikirlerin pazaryerini", fikir alışverişini tehdit eden davranışlardan ko-

4. Bu iki davayla ilgili ilgi çekici taraf şuydu ki, mahkeme keskin bir bölünme içindeyken iki taraf da –daha liberal taraf kadınların protestocuların müdahalelerinden nispeten kurtulabilmeleri için protestoları düzen altına alma arayışına girerken, daha muhafazakâr kanat kürtaj hakkından vazgeçirebilmeyi umuyordu– kendi davalarını ortaya koyabilmek adına kamusal forum doktrininden yaralanmıştı. Antonin Scalia önderliğindeki muhafazakârlar ise iki davanın da "tıpkı kürtajla ilgili içtihat hukukumuzun geri kalanı gibi... başka bağlamlarda uyguladığımız anayasal prensiplerle net bir çelişki içinde" (Hill 2000, 2503) olduğunu öne sürmüşlerdir. Yani Scalia, mahkemenin işine geldiğinde kamusal forum doktrinini bir kenara bıraktığını belirtmiştir. Daha sonra göreceğimiz gibi kesinlikle haklı ama bu meseleler onun polemiğinin ortaya koyduğundan çok daha karmaşık.

rumak amacıyla tasarlanmıştır. Yüce Mahkeme üç tip kamusal forum yaratmıştır, bunlardan her birinin farklı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Birinci tip –"çok eski zamanlardan beri" kamuya açık olan sokaklar, parklar ve diğer yerler (geleneksel kamusal alanlar)– konuşma eylemini yöneten en az kısıtlayıcı yasalara sahip olmalıdır. Konuşma ve toplanmanın "zamanını, yerini ve yöntemini" düzenleyen tüm yasalar kesin olarak "tarafsız içerikte" olmalıdır. İkinci seviye alan ise tahsisli kamusal alanlardır –örneğin kamu binaları önündeki alanlar veya devlet okulu kampüslerinin belli bölümleri; bunlar hükümet veya devlet organı tarafından halkın konuşması ve toplanması için kamuya açık hale getirilmiştir. Geleneksel kamu forumlarında olduğu gibi, bu alanlar zaman, mekân ve yöntem açısından düzenlenebilir ama konuşmanın içeriği açısından düzenleme getirilemez. Ama geleneksel kamusal forumlarının aksine, devlet bu alanlara bu imkânı özel olarak sunmuştur ve dolayısıyla da bunları kamunun erişimine kapatmak adına daha fazla hakka sahiptir. Üçüncü ve son kamusal forum tipi, geriye kalan tüm kamu mülklerini kapsar.[5] Bu kategori (açık alan yollarından ve tahsisli olmayan kamu binası alanlarından okullara ve askeri üslere kadar her şeyi kapsar) dahilinde, konuşma etkinliklerine serbestçe düzenleme getirilebilir (Haggerty 1992/1993, 1128).

Madsen vakasında mahkeme, Florida-Melbourne'deki kürtaj kliniği etrafındaki sokakları geleneksel kamusal forum olarak değerlendirdi ama protestocuların davranışları nedeniyle (konuşmanın içeriğinden ziyade davranışları nedeniyle) dikkatlice düzenleme getirilmesi gerekiyordu. Yargıç Antonin Scalia mahkemenin düzenleme anlamında çok iyi bir iş çıkardığını düşünmüyordu, şiddetle muhalefet ediyordu, ona göre mahkemenin büyük bölümü, "insanları yasaklanabilir *davranışlar*

5. Bazı durumlarda özel mülk, tahsisli kamusal alan işlevi üstlenebilir ama bu mülkün sahipleri kamu girişini engellemek –veya konuşmanın içeriğini düzenlemek– adına daha bile büyük bir mülkiyet hakkına sahip olmaya devam ederler.

dolayısıyla değil, yasaklanabilir *görüşler* dolayısıyla kısıtlamayı" amaçladığını "şüphesiz" göstermişti (Madsen 1994, 2540, vurgu orijinalde yer almaktadır). Scalia'ya göre mahkeme, yalnızca kürtaj karşıtı protestocuların davranışlarını kısıtlayıp kürtaj yanlısı karşıt göstericilerin (Scalia onları da daha fazla olmasa da bir o kadar düzen dışı ve şiddet potansiyeli taşır nitelikte görüyordu) davranışını kısıtlamayarak, açık şekilde kamusal alanda muhalefet hakkını ortadan kaldırmıştı. Onun gözünde mahkeme, "ardında bugün hakkında yalan söyleyen güçlü bir silah bırakmıştı" ve bu silah, "özgürlük dostu" olmayanlar tarafından militan grupların kamuya açık alanda konuşma ve toplanma haklarını sınırlamak için kötüye kullanılabilirdi (Madsen 1994, 2549-2550). Scalia, Yüce Mahkeme'nin göründüğü kadarıyla yalnızca kürtajlarla ilgili vakalarda işleyen "duruma özel bir etkisiz hale getirme makinesi" kullanarak "en son, en büyük ve en şaşırtıcı kurbanını aldığından yakınmaktadır: First Amendment'i (İlk Anayasa Değişikliği'ni)*" kurban etmiştir (Madsen 1994, 2535). Scalia, *Hill*'den (2000, 2503) ayrıldığı noktada yine tam olarak bu argümanı tekrarlar, mahkemenin anlayışı çerçevesinde İlk Anayasa Değişikliği'nin "ölü bir belgeden" ibaret olduğunu öne sürer (2507). Hatta Scalia'ya göre "Mahkemenin kürtaj karşıtlarının konuşma özgürlüğü üzerindeki kısıtlamasını sürdürmek için karşısında durduğu İlk Anayasa Değişikliği'yle ilgili çarpıtmalarının sonu gelmeyecek gibi görünmektedir" (2508).

Madsen ve *Hill* kararları, kamusal alanın kanuni yapısına dair tarihsel bir coğrafya başlatmak adına tatsız ama önemli bir mecra teşkil eder, çünkü iki vakada da Scalia'ya karşı olarak alınan çoğunluk kararı, kamusal alanın kullanımına ilişkin olarak oluşmakta olan doktrinle genel bir uyum içindedir. Ve göreceğimiz gibi bu doktrin, bir demokratik söylem merkezi

* ABD'de ilk anayasa değişikliği; bu değişiklik din, ifade, toplanma ve talepte bulunma haklarıyla ilgili özgürlükleri garanti altına almaktadır. (ç.n.)

olarak kamusal alan hakkında tarafsızca sahip olduğumuz herhangi bir ideolojik nosyonu hem oluşturan hem de sıkıntıya sokan bir yapıdadır. Kısmen de olsa kent hakkı, *Madsen* ve *Hill* vakasındaki mahkemenin kararı gibi kararlarla incelemeye alınmış olur. Scalia'nın, el üstünde tutulan İlk Anayasa Değişikliği ideallerini doğramaya hazır "güçlü ve yüklü bir silah" olarak gördüğü kısıtlamalar gerçekten yeni değildir ve aslında 20. yüzyılın başlarında Yüce Mahkeme tarafından demokrasi adına muhalefeti güvence altına almanın bir yolu olarak başlatılan *mekânın düzenlenmesi* trendini tasdik etmektedir yalnızca. Konuşma ve toplanma özgürlüğüne dair standart hukuk tarihi, bu geçmişi bir progresif aydınlanma süreci olarak anlatır. Bu tarihçeye göre süreç, kamunun toplanma ve konuşma hakkı üzerindeki eziyetli eski kısıtlamaların, ardı ardına gelen mahkeme kararlarıyla ortadan kaldırılmasını içermektedir, çünkü mahkeme demokrasi projesi açısından muhalefetin değerini kavramıştır (bununla ilgili bir değerlendirme için bkz. Sunstein, 1992). Bu gelişim tarihine göre, kamusal alan hukukunun gerçek özgürleşmesi yargıç Oliver Wendell Holmes ve yargıç Louis Brandeis'nin 1910'larda ve 1920'lerde her yerde yankılanan muhalif duruşlarıyla başlar; bu yargıçlar, düzen adı altında neredeyse tüm muhalefeti kısıtlamaya yönelmiş muhafazakâr bir mahkemeyle savaş vermişlerdi. 1930'lar itibarıyla daha liberal bir mahkeme nihayet Holmes ve Brandeis'nin görüşlerini tasdik etti ve İlk Anayasa Değişikliği'nin vaadi sonunda yerine getirilmiş oldu. İlk Anayasa Değişikliği yasasının problemleri o günden sonra teknik problemler şeklinde olacaktı: Devlet aynı anda hem konuşma özgürlüğünü hem de düzeni koruyan düzenlemeleri nasıl oluşturabilirdi?

Bu bölümün geri kalanının amacı, bu progresif aydınlanma tarihinin(genellikle yapıldığı üzere mahkemenin karar alma sürecine indirgendiğinde), *Madsen* ve *Hill* gibi kararlardaki nüansları ortaya koymak veya Scalia'nın itirazlarının hakir görülen yaklaşımını açıklamak anlamında hem fazla basit hem

de yetersiz kaldığını gösterebilmek. Yine bu tarih, ister istemez Yüce Mahkeme gibi düzenleyici organların çalışmalarına ve onların yasa yapıp tanımlama becerilerine eklemlenen kent hakkı üzerindeki mücadeleyi anlamanın önemine dair de pek fazla ışık tutmaz. Progresif aydınlanma tarihi, Raymond Williams'ın dediği gibi, insanların "Hyde Park'a yeniden gitmesinin" neden gerekli olabileceğini de anlamayı güçleştirir – yalnızca belli bir mesele için değil, aynı zamanda kamusal alanda toplanma ve konuşma hakkını tekrar tekrar ortaya koymak için kamusal alanda sürekli toplanılması ve konuşulması gerekir.

Bu meseleleri anlamanın yolu, kamusal forum doktrininin formülasyonuna (ya da başka düzenleyici aparatlara) giden yolu açan fiili çarpışmalardaki politik ve düzenleyici değişimin kaynağını ortaya çıkarabilmekte yatıyor. Bunu yaparak, adli ve idari yasa yapım sürecinin kamusal alanı yapılandırmak adına sosyal ve politik eylemlerle birlikte nasıl yol aldığını daha iyi kavrayabiliriz. Nicholsa Blomley'nin (1994a) çok açık şekilde gösterdiği gibi, geleneksel hukuki analizin yetersiz kaldığı noktalardan biri, yasanın evrenselliği belli alanlardan ve belli zamanlardan türetildiğinde ve dolayısıyla başka sosyal bağlamlara uymayacağı şekillerde o yerlere ve zamanlara bağımlı olduğunda bile yasayı evrensel kabul ediyor olmasıdır. Takip eden bölümlerde, kentteki belli "kamusal" alanlarda sosyal eylemle hukuk arasındaki tekrarlanan ilişkilere göz atarak, kamusal forum doktrini gibi bu kadar temel bir adli aygıtın aslında İlk Anayasa Değişikliği haklarını garantiye almanın bir yolu olmaktan ziyade belli bir tip demokrasi için belli tipteki muhalefeti mümkün kılmanın bir aracı olarak geliştiğini görmeye başlayacağız. Göreceğimiz gibi mahkeme, hem bir progresif değişim mecrası olmuştur (oldukça sınırlı bir değişim olsa da) hem de düzen adı altında, muhalif konuşmaları mümkün kılan tipteki eylemlere karşı baskın çıkarları korumak adına bir güç teşkil etmiştir. Gerçekten de, daha sonra göreceğimiz gibi, kamusal forum doktrininin geçmişi, kanun yapıcıların ve yargının muhalifleri, özellikle de

politik ve ekonomik adaletsizlikleri düzeltmek isteyen radikal işçileri kontrol altına alma arzusuyla başlar.[6] Kürtaj vakalarını ve çalışan protestolarını içeren daha eski davalar (Madsen ve Hill davalarında iki tarafın da büyük sıklıkla referans yaptığı davalar) arasındaki başlıca farklılık, devletin muhalefeti düzen altına alma niyetinin radikal çalışanlardan farklı tipteki radikallere kaymış olmasıdır. Dolayısıyla *Madsen* ve *Hill*'in ortaya çıkardığı soru, gerçek alanlar ve gerçek aktörlerle ilişkisi ve kamusal alanı yapılandırması çerçevesinde bir kamusal forum doktrininden ibaret olmaktan ziyade hem politik söylemin şeklini hem de şehirdeki kamusal alanın şeklini (ve dolayısıyla da kamusal alandaki ve kamusal alan hakkındaki süregiden aktivizmin şeklini) belirlemesi itibarıyla kamusal forum doktrininin yeterli olup olmadığını da sorgulamamıza neden olur.

Şiddet, Düzen ve Kamusal Alanın Çelişkileri

Kamusal alan hem politik ve hukuki teoride hem de sahada tartışmalıdır. Kamusal alan (bu kitap boyunca netleştirileceği üzere) hukuki bir varlık, politik bir teori ve cismi bir alan olarak bir kapsama ve dışlama, düzen ve düzensizlik, rasyonellik ve irrasyonellik, şiddet ve barışçı muhalefet diyalektiğiyle üretilir. Yüce Mahkeme'nin kamusal forum doktrini, cismi kamusal alanların politika alanları olarak "işlemeleri" için düzenli ve rasyonel olmaları gerektiğini deklare eder. Bu eski bir fikirdir. Kamusal alan, demokratik ideoloji her ne kadar aksini (dolayısıyla da "tekrar Hyde Park'a gitme" ihtiyacını) iddia etmek istese de, uzun zamandır bir dışlama alanı olmuştur. İster Antik Yunan *agorası*nda (Hartley 1992; Sennett 1994), ister eski Amerikan

6. Scalia, *Madsen* davasında (1994, 2508) "emek hareketinin" mahkemenin kararı üzerine "alarma geçmek" için bilhassa iyi sebepleri olduğu uyarısını yaparken kesinlikle haklıdır, gerçi bu anlamda Scalia'nın kendi geçmiş anlayışı da biraz eksiktir ve işgücü hareketinin aslında her zaman alarma geçmek için iyi sebebinin olduğunu gözden kaçırır, çünkü İlk Anayasa Değişikliği içtihat hukukunda alınan birçok karar zaten çalışanların kapitalizme itirazını törpülemek için geliştirilmiştir.

cumhuriyetinde (Marston 1990; Shklar 1991; Staeheli ve Cope 1994) olsun, rasyonel "özgür" söylem irrasyonelliğin dışlanmasıyla korunuyordu. İki durumda da *agora*'da ve Amerikan müştereklerinde kadınlar ve erkeklerin çoğu (her zaman fiziki mevcudiyetleri açısından olmasa da) politik olarak dışlanıyordu. Tanım itibarıyla dışlanmış insanlar irrasyonel ve düzensiz insanlardı: Rasyonellik cinsiyet, sınıf ve ırk açısından dikkatle tanımlanıyordu. Belli kişilerde vücut buluyordu (E. Wilson 1991).[7]

Kamusal forum doktrinini destekleyen kapsayıcılık ideolojileri, dışlanmış grupların (kadınlar, çalışanlar, politik açıdan karşıt görüşlüler, cinsellik açısından azınlıklar ve toplumun baskın kesimi tarafından düzen dışı veya itaatsiz olarak görülenler), seslerini duyurmak (hatta bazen görülmek) istediklerinde topluma girmek için savaşmak zorunda kalmaları gerçeğiyle uyuşmamaktadır.[8] Dolayısıyla kamusal alanda daha geniş çaplı bir temsil, mahkemelerin veya yasama organlarının basit bir progresif aydınlanmasından ibaret değildir. Politik toplumun bir parçası olarak temsil hakkı kazanmak adına bu dışlanmış gruplar sokakları, meydanları ve parkları ele geçirip buraları temsil alanlarına dönüştürmüştür.[9]

Dolayısıyla dışlama ve mücadele tarihi, kamusal alanı yapılandıran çelişkiyi gözler önüne serer. Bir yandan demokratik politik ideoloji, hakikati ve aydın bir kamuoyu düşüncesini mümkün kılan bir tür "serbest fikir alışverişi" ortamını (*Abrams v. United*

7. Kamusal alanın normatif heteroseksüelliği güçlendirme şekillerine dair güncel değerlendirmeler, normatif "irrasyonellik" gibi dışlamaların hâlâ geride bırakılamadığını ortaya koyar. "Kapalılık" ile bu kapalılığın cisimleştirildiği kamusal ve özel alanlar arasındaki ilişkiye dair önemli ve derin bir analiz için bkz. Brown (2000).

8. Görünürlük siyaseti her zaman karmaşıktır. Kamusallığın, kadın haklarının ve gay haklarının genişlemesinde kritik bir faktör olduğu doğruyken, mahremiyet de cinsiyet ve cinsellik kimliklerinin oluşumunda sık sık bir önkoşul olmuştur (bkz. Chauncy 1994; Hubbard 1998, 2001).

9. Bu formülasyon ve Lefebvre'in alanın üretimi hakkındaki argümanlarına dayanan kökenleri daha detaylı olarak 4. bölümde ele alınacak.

States 1919, 630) yalnızca düzene uyan, rasyonel söylemin yaratabileceğini varsayar; diğer yandan düzen ve rasyonellik, kamu alanından bazı insanları ve bazı davranışları dışlayarak korunur. Bu çelişkinin içinde, kamusal forumlarda düzenli bir söylemin ancak hem kamusal alan hem de söylem güç kullanımından arınmış olduğu ölçüde korunabileceği şeklindeki mahkeme tarafından şiddetle desteklenen varsayım yatar. Bu sebeple şiddet içeren veya güç kullanan muhalefet, hukuk çerçevesinde kamusal alanda uygun görülen davranış sınırlarını bütünüyle ihlal eder şekilde görülür. Bununla beraber, daha sonra göreceğimiz gibi, dışlanmış gruplar demokrasinin kamusal alanlarına yalnızca "şiddet içerikli" veya güç kullanımlı olarak erişim kazanır. Hatta kamusal alan yasalarını özgürleşmeye zorlayan unsur tam olarak böylesi bir "şiddettir"; böylesi bir şiddet, hukukta progresif bir açılım olarak görünmekle kalan ve muhalefetin dikkatlice düzen altına sokuluşundan ibaret olan yaklaşımları zorlar ve daha fazla bakış açısının söz sahibi olmasını sağlar.

Biraz önceki cümlelerde "şiddet" kelimesini tırnak içine almaktaki amacım şiddetin ne olduğu sorusunu ortaya atabilmekti – kamusal forum doktrini davalarında sıklıkla mahkemenin karşısına çıkan bir sorudur bu. Yüzeysel olarak ele alındığında şiddet, basit bir kavram olarak görünür: fiziksel güç kullanarak zarar, hasar verme veya ihlal etme eylemidir. Sosyal kullanımında ise işler karmaşıklaşır. Raymond Williams'ın (1983, 239) işaret ettiği gibi, teröristlerin eylemlerini "şiddet içerikli" olarak tanımlamak yaygın bir durumken, onların karşıtlarının, yani örneğin "güç" kullanımı gerçekleştiren ordunun eylemlerinden bu şekilde bahsedilmez. Dahası, genel kullanım zarar vermek şeklindeki şiddet anlamını genellikle "itaatsiz davranış" şeklindeki şiddetle birleştirir. Williams'ın (1983, 239) ifadesine göre, "yüksek sesli ve hiddetli (veya hatta güçlü ve ısrarcı) sözlü eleştirinin şiddet olarak tanımlanışı, fiziksel güç anlamı taşımamasına rağmen, 'itaatsiz' kelimesiyle ilgili varsayımdan kaynaklanır."[10] Şiddetin kamusal

10. Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a düzenlenen terörist saldırıların ardın-

alandan dışlanışı genellikle sadece "itaatsizin" dışlanışı olmuştur – itaatsiz, daha baştan hukuka aykırı ve dolayısıyla varolan düzene tehdit kabul edilen olarak tanımlanır (George Will gibi "küçük Arnold'ların" şikâyetleriyle çok net örneklenmiş olur).

Bununla beraber, düzenli ve sınırlı bir demokrasi adına statükoyu korumak isteyenlerin argümanlarına rağmen, adaleti veya hakların genişlemesini şiddet ("tabandan" gelen şiddet) destekleyebilir. Kitlelerin öncelikli olarak Hyde Park'a gitmesi bundan kaynaklanır ve tekrar tekrar gitmeye devam etmelerini gerektiren de budur. Hannah Arendt'in (1972, 160-161) yazmış olduğu gibi:

> "...özel hayatta olduğu gibi toplumsal yaşamda da şiddet içeren bir eylemin hızının yegâne uygun reçete olduğu durumlar vardır. ...Asıl nokta şu ki, belli koşullarda şiddet –argüman veya konuşmalara boğulmadan ve sonuçlarını hesaplamadan eyleme geçmek-, adaletin kantarını tekrar düzeltmenin tek yoludur."

Şiddetin görünürdeki irrasyonelliğinin –"argüman veya konuşmalara boğulmadan ve sonuçlarını hesaplamadan eyleme geçmek"– rasyonel hale gelmesinin anlamı meşru kabul edilmeyi hak etmeyen bir düzene razı olmaktan vazgeçmek, adaletsizliğin irrasyonelliğini düzeltmek anlamına gelir. Dolayısıyla şiddetin (tartışmalı) bir normatif yönü vardır.[11]

---

dan şurası açık ki, "itaatsiz" ile "şiddet içerikli" arasındaki çizgi daha da önemli hale geldi. Şirketsel küreselleşme karşıtı aktivistler birdenbire, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu IMF karşıtı protestolarına devam edip etmemeleri gerektiği konusunda tartışma içine girdiler, çünkü sokak gösterilerinin (ve zaman zaman buna eşlik eden küçük çaplı şiddetin) devletten orantısız sertlikte karşılık göreceği korkusuna kapıldılar. 2001 yılı yazında Genoa'da bir protestocunun polis tarafından öldürülmesini ve aynı yılın nisan ayında Quebec City'deki rastgele tutuklamaları (bunlar arasında silah suçlamasıyla, Amerika zirvesinde delegeleri gözden uzak tutabilmek için Serbest Ticaret Bölgesi'ne yapılan çitlerin üzerinden dolgu oyuncak hayvanları mancınıkla fırlatan aktivistlerin tutuklanması da vardı) göz önünde bulundurduğumuzda böylesi bir korku elbette temelsiz değildi.

11. Gramsci'den ilham almış çok sayıda çalışmanın "rıza" ve "zorlama"yı, diyalektik olarak her zaman iç içe geçmiş olan ve ayrılamaz konumdaki kavramlar-

Şiddetin adaletli olma potansiyeli olsa da Arendt (1972), şiddetin devlet tarafından kullanımının genellikle rejimin kalbinde bir güç tahliyesi olduğu anlamına geldiğini öne sürmüştür.[12] Bununla beraber Arendt (1972) görüşlerini iletirken, şiddetin "rasyonel" ve "irrasyonel" yönlerinden kasten bahsetmemiştir –cüretkâr bir fenalık olarak şiddet ve bir amaca giden araç olarak şiddet şeklinde ikiye ayrılabilir. Böylesi bir ayrımın kolay veya doğal olmadığını gösterir; şiddetin, kimin tarafından, kime ve ne amaçla uygulandığına göre farklı anlamları vardır. Dolayısıyla bir yandan "şiddet, kurumsallaşmış politik etkiye karşı bir alternatif olarak görünür – sesi olmayanın sesidir, mahrum edilmişlerin dikkate alınmak adına genellikle etkili ve en büyük ısrarıdır" (Rule 1988, 172). Diğer yandan, devlet şiddeti "*baskının işe yarayacağı* beklentisi oluşturur" (Rule 1988, 176, vurgu orijinaldedir). Yani devletin uyguladığı (veya devletin içindeki baskın gruplar tarafından uygulanan) hem baskı kurmaya yönelik spesifik eylemler hem de süregiden baskıcı şiddet muhalefete, özellikle de şiddete başvuran muhalefete fazlasıyla yüksek bedel ödetir, politik sisteme uygun bir hale gelmesine neden olur. Yalnızca aralıksız süregiden baskının yüzeyinde çatlaklar oluştuğunda muhalif şiddet baskı duvarını yıkıp geçebilir. Muhalefetin şiddetli olması *gereken* zamanlar vardır. Tushnet'in (1984,1390) iddia ettiği üzere, dışlanmış sesleri duyurmak için protestoların drama ihtiyacı vardır; bu dram, "itibarsız bir şiddetin kurbanı olarak veya yeni protesto biçimleri geliştirerek" sağlanabilir; bununla birlikte etkili protesto tipleri

---

dan ziyade (biri başarısızlığa uğradığında diğerine başvurulan) karşıt kavramlar olarak konumlandırdığında hata yapıyor olmasının sebebi budur. Gramsci'nin kendisi de (1971, 12), "devletin zorlayıcı gücünün... aktif veya pasif şekilde 'rıza göstermeyen' gruplar üzerinde 'meşru' olarak disiplin uyguladığını" öne sürerek bu hataya katkıda bulunmuştur. Bu, doğru olmakla birlikte aynı zamanda özel bir durumdur. Hem şiddet hem de disiplin aynı anda her yerdedir (Foucault'nun oldukça ikna edici şekilde gösterdiği gibi).

12. Bu yaklaşım elbette hegemonyaya dair Gramşiyan fikirlerin başlıca çıkarımlarından biridir (Gramsci 1971; ayrıca bkz. Williams 1977).

yenilikçi olması gerektiği için kamusal forum doktriniyle korunmazlar."[13] "İtaatsiz" olmak genellikle sesini duyurabilmenin önkoşuludur: Yalnızca konuşma yeterli değildir ama mahkeme tarafından korunan sadece konuşmadır.

I. Dünya Savaşı'ndan Önce Düzensizlik, Şiddet ve Kamusal Alanın Hukuki Oluşumu

Şiddet Biçimi Olarak Protesto Gösterisi

Yüce Mahkeme'nin muhalefetle ve kamusal alanda muhalefetin şiddetle ilişkisi ile ilgilenmesi nispeten daha güncel bir geçmişe dayanır. I. Dünya Savaşı'ndan önce, Yüce Mahkeme herhangi bir önemli kamusal konuşma veya toplanma vakasında karar almış değildi. Yerel veya daha alt federal mahkemeler toplanma ve konuşma problemini ele aldıklarında ise ilgilendikleri nokta genellikle dışlanma konusuydu ve bilhassa militan çalışanlar tarafından düzenlenen gösterileri durdurmanın yollarını bulmakla alakalıydı. Kent reformistlerinin veya üst-sınıf yasa yapıcıların büyük bölümü için olduğu gibi, yargının büyük bölümüne göre de işçi sınıfının üyeleri yapıları itibarıyla irrasyoneldi ve sıkı kontrollü bir rasyonellik üzerine inşa edilmiş olmakla kalmayıp aynı zamanda bunu gerektiren bir şehir toplumunda şiddetin failleri olarak görülüyorlardı (bkz. American Social History Project 1989, 138; 1992, 93).[14] Birçok yargıca göre "tipik çalışan" neredeyse her zaman erkek, bekâr, beyaz, ama telaffuz edilemez bir soyadıyla muhtemelen yabancı ülke doğumlu, eğitimsiz, vasıfsız, yurtsuz, beceriksiz, irrasyonel, davranışları kestirilemez,

13. Daha sonra göreceğimiz gibi, bu yeni biçimler sıklıkla kamusal forum doktrinini şekillendirici özellik gösterir, bunun nedeni de basittir: Kamusal düzenin kural koyucuları olarak yargıçlar ve yasa yapıcılar –ve devleti meşrulaştıranlar– bu protestolara karşılık vermeli, bunların nedenini açıklamanın yollarını bulmalı ve protestoları devletin içinde eritmelidir.

14. Mona Domosh'un (1998)19. yüzyılın ikinci yarısında New York kamusal alanına hükmeden "nazik politikalar" analizi, üst sınıftan kadın ve erkeklerin kamusal alanda bu politikalara genellikle pek de göze çarpmayan yollarla "direnişine" dair incelemesiyle bu noktayı doğrular.

saldırgan ve dolayısıyla da şiddete eğilimli, sosyalist, devrimci düşüncelere yatkın kişilerdi" (Avery 1988/1989, 7). Dolayısıyla yargıçlar, çalışanları, "Amerikan" kurumlarını ve değerlerini –örneğin konuşma ve toplanma özgürlüğü gibi hakları– gereğince idrak etmekten aciz görüyorlardı, dolayısıyla da onların bu haklar karşısında tehdit olduklarını bile düşünüyorlardı. Konuşma ve toplanma davalarında eski federal müdahaleler muhalefet hakkını korumakla veya muhalefet yapılmasının mümkün olabileceği sınırları oluşturmakla alakalı değildi, daha ziyade çalışan sınıfının kamudaki davranışlarını kontrol altına alma arayışındaydı.

Davranışlar ve düzenle ilgili bu endişeler en tipik haliyle çalışanların protesto gösterileriyle ilgili vakalarda gözlemlenebilir. Protesto gösterisi, konuşma veya hatta dışavurumcu davranış olarak görülmüyordu. Daha ziyade sıkı sıkıya kontrol altına alınması veya sınırlanması gereken bir şiddet eylemi olarak düşünülüyordu. "Barışçı protesto gösterisi diye bir şey yoktur ve olmaz da" diye beyanda bulunmuştu 1905 yılında bir bölge mahkemesi yargıcı (Atchison Topeka&Santa Fe Railway-Gee davası 1905, 584), "tıpkı erdemli bir bayağılığın veya barışçıl mobbing'in veya meşru bir linçin olamayacağı gibi. İnsanlar, karşı çıkmak veya ikna etmek istediklerinde bir protesto gösterisi hattı oluşturmazlar." Böylesi varsayımlar mevcutken, işverenler tüm protesto gösterilerini veya diğer toplumsal gösteri ve ikna araçlarını yasaklayan kararlar aldırmakta güçlük çekmiyordu. Protesto gösterilerinin kaçınılmaz olarak şiddete yol açacağı varsayımı, sanayi alanındaki anlaşmazlıklarda çalışanları kontrol altında tutmak gerektiğini göstermek adına mahkemeler tarafından yeterli sebep kabul ediliyordu. Protesto gösterilerini ve toplumsal gösterileri durdurmak konusunda başarısız olmaları halinde sendika liderlerine karşı mahkemeye itaatsizlik hükmü verilebileceği tehdidi, çoğu zaman bir grevin kırılması için yeterli oluyordu. (Avery 1988/1989; Forbath 1991).[15]

15. Mahkeme kararına saygısızlık işlemleri jürili yargılama, standart kanıt kurallarına bağlılık veya şiddet ya da yaptırım gerektiren başka fiillerin gerçekleştiğine dair kanıt gerektirmez.

Bunun da ötesinde, protesto gösterilerinin yasaklanması gerekiyordu çünkü bu gösteriler "gönüllülük varsayımlarıyla, bireysel egemenlikle ve yasalarla güvenceye alınmış mülkiyete saygıyla çelişiyordu" (Fink 1987, 911). Yargıç Holmes'un ifadeleriyle protesto gösterisi bir "komployduy" (*Vegelahn-Guntner* davası 1896, 1077) çünkü grup dayanışması gerektiriyordu ve davaya katılmaları ya da destek vermeleri adına başkalarının üzerinde sürekli iknaya yönelik baskı oluşturulmasına neden oluyordu. 19. yüzyılda içtihat hukuku çerçevesinde, sendika etkinliği "sosyal açıdan kabul edilebilir davranışların dar kapsamlı sınırları içinde olduğunda ve işvereni, hamilerini veya çalışanlarını fiziksel zararla tehdit etmediğinde" veya "işverenin kontrat özgürlüğüne müdahale etmediği müddetçe" meşru kabul ediliyordu (Avery 1988/1989, 38). Eğer zarar verme (bilhassa mülke zarar verme) bir şiddet biçimi idiyse, bu durumda işverenlere karşı tüm toplu mücadeleler şiddet içerikli olarak algılanıyordu. Dolayısıyla I. Dünya Savaşı'ndan önce mahkemelerin (ve bölgesel idare birimlerinin) meselesi işgücü anlaşmazlıklarının kaçınılmaz bir parçası olan şiddetin nasıl önleneceği meselesi olarak görülüyordu. Bu duruma karşı sıklıkla bulunan çare çalışanların sokakları kullanımını kısıtlamak şeklindeydi ve bu önlem, tesadüf denemeyecek şekilde mevcut siyasi ve ekonomik düzeni korumaya da yarıyordu (Amerikan Toplumsal Tarih Projesi, 1992, 125).

Sokaklara İnmek

Çalışanlar yine de sokaklara indiler, "yeni protesto biçimleri" yarattılar, yaşadıkları toplumda davalarının başkaları tarafından görülmesini ve duyulmasını yalnızca bu yolla sağlayabileceklerini anlamışlardı ve protesto haklarını kısıtlayan "mahkeme-yapımı hukukun" doğası gereği adaletsiz olduğu böyle gösterilebilirdi. 1905 yılında "eskisinin kabuğu içinde yeni toplumun yapısını" (IWW 1990) biçimlendirmeye adanmış radikal bir sendika ve toplumsal hareket olarak kurulmuş Dünya Sanayi

İşçileri (Industrial Workers of the World – IWW veya Wobblies: Sendika üyelerine verilen takma ad) gibi organizasyonlar için Amerikan şehirlerinin sokakları ve parkları en önemli organizasyon zeminiydi.[16] Bir IWW organizatörünün beyan ettiği üzere, "sokak köşesi [Wobblies için] yegâne toplanma yeriydi ve orada propaganda yapmalarının yasaklanması halinde sessizliğe gömülmek zorunda kalacaklardı" (alıntının yer aldığı çalışma: Foner 1965, 172). ABD'nin batısında IWW, en fakir çalışanları organize etmeye konsantre olmuştu – ana akım basının hobo, serseri, berduş ve "çalışmazlar" olarak alay ettiği kesimdi bu. Çalışan sirkülasyonu, işyerinin bulunduğu alanda uzun süreli organizasyon yapılamayacak kadar yüksek seviyedeydi (ayrıca yerel yasa uygulayıcılarıyla işverenlerin baskısı fazlasıyla acımasızdı) (Foner 1965; Dubofsky 1988). Dolayısıyla sendika üyeleri Wobblies, batı şehirlerinde sokaklara inmek durumundaydı. Yine bir o kadar önemli olacak şekilde yerel ana akım basın da IWW'nin organizasyon çabalarını ve grevlerini tipik şekilde göz ardı ediyordu veya bunları bütünüyle işverenin lehine olacak şekilde aktarıyordu (Foner 1965; Mitchell 2002). Dolayısıyla sokaklar, IWW'nin yaklaşımlarının geçerlilik kazanabileceği yegâne ortam konumundaydı.

IWW üyeleri sokakları iyi kullandılar. Kalabalıkları çekme, dini organizasyon Kurtuluş Ordusu'nun (Salvation Army) sesini bastırma konularında başarılıydılar; çünkü onlar da aynı göçmen veya "geçici" işçi grubunu hedefleyerek kendi dinlerine çevirmeye çalışıyorlardı, ayrıca IWW Salvation Army'nin şarkılarını da kendi davasına uygun düşecek şekilde düzenliyordu (IWW 1990; Foner 1981). Buna karşılık olarak batıdaki kentler ardı ardına sokak toplantılarını yasaklayan kararlar geçirdiler.

16. IWW, mahkemelerin kapitalist sınıfın kuklasından başka bir şey olmadığını söyleyerek çalışanların protest davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışan mahkeme kararlarına bilhassa karşı çıktı. Dolayısıyla resmi politikasının bir bölümü şunu deklare etti: "Grev yapanlar hiçbir yargı kararına saygı göstermeyecek, itaat etmeyecektir" (bkz. Industrial Relations 1916, Vol. 11, 10578).

Bu kararlar, trafik akışını iyileştirmek için sokakları açmak bahanesine veya başka bazı "ortak" faydaları sağlama düşüncesine dayandırılıyordu. Ama böylesi kararların tipik şekilde, seferberlik organizasyonları veya amansız grevler esnasında alındığı göz önünde bulundurulduğunda ve Salvation Army gibi organizasyonların her daim bu kararların kapsamı dışında tutulduğu düşünüldüğünde, bu kararların trafikle pek de alakalı olmayıp daha ziyade IWW'nin yoksul çalışanları organize etmekteki artan başarısıyla ilişkili olduğu açıkça anlaşılıyordu.[17]

Konuşma ve toplanma hakkı karşısındaki bu kısıtlayıcı kararlara cevap olarak Wobblies, 1909 ve 1916 yılları arasında batı şehirlerinde bir dizi "ifade özgürlüğü" mücadelesine girişti. Oldukça kanlı ama bir o kadar da tipik bir savaş 1912 yılında San Diego'da patlak verdi. Sokaklardaki "sıkışıklıktan" dem vuran ama şeker işletmesi sermayedarı John Spreckles ve bölgesel Tüccar ve Üreticiler Derneği'nin (Merchants and Manufacturers Association) baskısı altında olan kent konseyi, kent merkezinde çalışanların sıklıkla toplandığı 49 blokluk bir bölgede tüm sokak konuşmalarını (dini organizasyonların düzenledikleri dışındaki konuşmaları) yasakladı. Bölgesel sosyalistler arasındaki müttefiklerin, AFL üyelerinin ve California İfade Özgürlüğü Birliği'nin (California Free Speech League) desteğiyle IWW, yasaklı bölgenin dışında büyük sokak toplantıları gerçekleştirerek yasağa karşı doğrudan bir meydan okumayla karşılık verdi. Konuşma üzerindeki yasağa böylesi bir direnç karşısında hiddetlenen San Diego Union (4 Mart, 1912) IWW üyelerinin ve destekçilerinin "asılması" gerektiğini savunarak San Diego vatandaşlarına, kentin başına gelmiş olan "anarşi ve itaatsizliği" gereken her yolla sonlandırmanın onların hakkı ve görevi olduğunu hatırlatıyordu (Weinstock 1912, 17-19). Şaşırtıcı diye-

17. Yasal mücadeleyi ve kamusal alanın üretimini bölgesel gelişimle ilişkili karmaşık bir denge politikası bağlamı üzerine ve içine yerleştiren böylesi bir ihtilafa dair vaka (1913 yılında Denver'da yaşanan bir durum) analizi için bkz. Mitchell (2002).

meyeceğimiz şekilde, devletin bir müfettişinin "toplum aklının, servetinin, muhafazakârlığının, kurumlarının büyük bölümünün ve iyi vatandaşların" (Weinstock 1912, 8-9) oluşturduğu kesim dizginsiz bir kanun bekçisi şiddetine başvurarak karşılık verdi (Foner 1965; Dubofsky 1988). İfade özgürlüğü aktivistleri, San Diego'nun "iyi vatandaşları" tarafından şehir dışına atılırken tabanca kabzalarıyla, kırbaçlarla ve coplarla "sıra dayağından geçmek" zorunda kaldılar. Kanun bekçileri, sayısız insanı katran ve tüye buladılar, Emma Goldman'ın refakatçisi Ben Reitman'ı ulusal basının da ilgisini toplayan bir eylemle acımasızca dövdüler (Bruns 1987; Falk 1990).

Kanun bekçilerinin şiddet eylemlerini göz ardı eden (ve sıklıkla onlara suç ortağı olan) polis, kent merkezi toplantılarını şiddet uygulayarak sonlandırdı. Ayrıca kent konseyinden, kendilerine şehir sınırları içinde herhangi bir sokak toplantısını dağıtma hakkı veren "dağılın talimatı" kararı talep edip aldı. Polisler ellerine geçen bu yeni gücü kullanmakta tereddüt etmiyordu: "Dağılın" kararının yürürlüğe girdiği gece sokaklarda konuşmayı deneyen çalışanlara karşı "polis copları serbestçe kullanıldı" ve "sonuç olarak kan aktı" (San Diego Sendika Yürüyüşü Mart 29, 1912). San Diego'da yönetimin sokak politikası, kamusal forum doktrininin temelini oluşturan muhalefetin demokrasi için hayati olduğu nosyonuyla hareket etmiyordu kesinlikle, daha ziyade hem devlet hem de devlet destekli kanun bekçileri tarafından uygulanan şiddetin etkisindeydi.

Konuşma ve toplanma hakkının San Diego'da şiddet kullanılarak ezilmesinden ziyade kanun bekçilerinin uyguladığı şiddetin California basınında kötü şekilde yer bulmasından endişe duyan vali, nihayetinde eyalet başsavcısını kente göndererek askerin harekete geçirilerek kanun bekçilerinin liderlerinin tutuklanabileceği tehdidini savurdu. San Diego kanun bekçileri geri adım attı ve sokaklarda konuşma yasağı kaldırıldı – ama öncesinde kanun bekçileri Başkan William Howard Taft'ı IWW'yi bütünüyle ortadan kaldırmak adına federal yasaları ve

polis gücünü kullanma ihtimalini araştırmaya ikna ettiler (Foner 1965, 202-203). Taft, 10.000 IWW üyesinin hükümeti devirmek adına komplo düzenlediğine kanun bekçilerinden gelen raporlarla ikna olmuştu. Bunun üzerine Taft, Adalet Bakanlığı'na danışarak hükümetin "işin başında olduğunu anlamaları adına Birleşik Devletler'in güçlü yumruğunu bariz bir şekilde nasıl gösterebileceğini" sordu. (Taft'tan Wickersham'a, 7 Eylül, 1912, alıntının yer aldığı çalışma Foner 1965, 203).[18]

Taft'ın reaksiyonu, daha önceleri federal bir yargıç olarak aldığı kararlarla uyum içindeydi. Bu kararlarında, grev yapanların haklarını devletin korumakla yükümlü olduğu özel mülk yararını "komplolarıyla" tehdit ettikleri için kısıtlamakla alakadar oluyordu (bkz. özellikle *re Phelan* 1894; Avery 1988/1989). Taft'ın başkanlık dönemindeki bu endişeleri 1920'lerde Yüce Mahkeme başyargıcı olarak ifade özgürlüğü konusunda alacağı kararların da habercisi niteliğindeydi ama 1912 yılı itibarıyla Yüce Mahkeme bu meseleleri bölgesel mahkemelerin ve daha alt mahkemelerin kararına bıraktı ve ayrıca muhalefeti kontrol altına almak adına gerekli olduğunda şiddet kullanımına imkân verdi.

Muhalefetin Demokrasi İçin Güvenli Hale Getirilişi

Casusluk Davaları ve Baskıcı Bir Liberal Konuşma Dili

Taft'ın, IWW'nin komplolarıyla ilgili endişeleri iki sebepten anlaşılabilir görünür. İlk olarak, hükümetin, radikal ve yıkıcı olduğu düşünülen faaliyetlerle ilgili daha geniş çaplı endişelerinin bir parçası konumundaydılar (bkz. Preston 1963). Muhalefete karşı bu güvensizlik I. Dünya Savaşı süresince daha da büyüdü ve nihayetinde sayısız sosyalist, işçi lideri ve neredeyse

18. IWW nihayetinde bastırıldı ve I. Dünya Savaşı sırasında federal hükümet tarafından neredeyse imha edildi - federal hükümet, California eyalet kurumlarından da büyük miktarda yardım almıştı (bunlar arasında San Diego müfettişi Harris Weinstock'un yeğeni tarafından yönetilen kurum da vardı). Bkz. Dubofsky (1988); Foner (1965); Mitchell (1996a); Preston (1963).

tüm önemli IWW liderleri 1918 ve 1919 yıllarında geçirilen baskıcı ihbar ve isyana teşvik yasaları kapsamında hapse atıldı veya sınır dışı edildi (veya zulümden kurtulmak için ülkeden kaçtılar). İkincisi, I. Dünya Savaşı esnasındaki hükümet karşıtı kışkırtmalarla ilgili endişelerin bir sonucu olarak 1919 yılında Yüce Mahkeme'nin karşısına çıkan bir dizi dava, mahkemenin ilk kez kamunun konuşma hakkını korumaya yönelik bir dil geliştirmesini gerektirmişti. Bu davalar, "komploların" (hükümete veya iş çevrelerine karşı) ve "şiddetin" –itaatsiz davranışın– İlk Anayasa Değişikliği'ndeki toplanma ve konuşma özgürlüğü garantileri kapsamından belli yollarla uzak tutulabileceğini gösteriyordu; örneğin resmî konuşma haklarını koruyan ama bu konuşmanın nasıl gerçekleştirileceği ve ne amaçla kullanılabileceği konusunda net şekilde sınırlar çizen bir yaklaşım sayesinde garanti kapsamından kopulabilirdi. 1919 yılında mahkeme kararlarına yön veren komplo, şiddet ve yıkıcı faaliyet korkuları, Amerika'nın kolektif haklara karşı geçmişten beri duyduğu güvensizliği körükledi, bir yandan da bireysel haklar etrafındaki korumayı artırsalar bile durum böyleydi (karşılaştırma için bkz. Gostin 1988, 9). Mahkeme bu yolla, "yasal bir kurgu" olarak (Halberstam 1993) ifade özgürlüğü hakkı yaratabiliyordu –ille de uygulamayla desteklenmesi gerekmeyen resmî garantiler–, bunlar da halihazırda ağır basan güç ve iktidar düzenini daha da sağlamlaştırıyordu ama bu güce destek olması için devlet şiddeti uygulanmasını gerektirmiyordu.[19]

I. Dünya Savaşı sırasında muhalefet üzerindeki federal baskının bir parçası olarak, 1919 yılında Yüce Mahkeme'ye ihbar ve kışkırtma davalarından oluşan bir dörtlü ulaştı (*Abrams-United States* 1919; *Debs-United States* 1919; *Frohwerk-United States* 1919; *Schenck-United States* 1919 davaları). Günümüzün İlk Anayasa Değişikliği araştırmacıları, büyük oranda bu davalar-

19. Bu hamlede 1. bölümde bahsedildiği üzere, Tushnet ve Rorty gibi yorumcuları harekete geçiren haklara güvensizliğin köklerini görüyoruz.

da yargıç Holmes tarafından yazılmış güçlü fikirler nedeniyle, kamusal forum doktrininin ortaya çıkışını genellikle bu döneme bağlar. Bu dört davanın tümünde yargıçlardan, kamusal konuşmaların içeriğinin, yerinin ve amacının bu konuşmaları yasadışı hale getirip getirmediğine karar vermeleri isteniyordu. Ve dört davanın hepsinde de mahkeme, kamusal konuşmaların sıkı sıkıya kontrol edilebileceği sonucuna ulaştı – yalnızca konuşmak bile, içindeki "eğilimler", yeri ve amacı nedeniyle hainlik olabilirdi.

Schenck Davası: Devletin Korunması

Sosyalist Parti'nin ulusal anlamda ileri gelenlerinden biri olan Charles Schenck, yeni askere alınanları hükümete dilekçe yazarak kanun tasarısını protesto etmeye teşvik eden bir genelge kaleme almıştı. Bunun da ötesinde, "tasarıya karşı koyma hakkını" desteklemenin tüm vatandaşların görevi olduğunu iddia etmişti (*Schenck* 1919, 51). Schenck bu ikinci iddia için tasarıyı engellemek girişiminde bulunma iddiasıyla Casusluk Yasası kapsamında hüküm giydi. Yargıç Holmes hükmü veren mahkemede oybirliğiyle karar alındığını yazdı ama bu kararda Holmes, İlk Anayasa Değişikliği'ndeki konuşma yasasına bugüne kadar yön veren bir dizi kilit ifadenin ilk taslağını çizmiş oldu. Holmes şöyle yazmıştı (*Schenck* 1919, 52):

> "Kabul ediyoruz ki, birçok yerde ve sıradan zamanlarda sanıklar... anayasal haklarının kapsamında olurlardı. Ama eylemin yapısı, gerçekleştirildiği koşullara bağlı... Konuşma özgürlüğüne dair en sıkı koruma bile bir tiyatroda sahte yangın ihbarında bulunup panik yaratan birini koruyamaz. Hatta güç etkisi barındıran sözler sarf etmeye karşı alınacak mahkeme kararlarından da koruyamaz."

Holmes, siyasi konuşmayı tiyatroda panik yaratmakla bağlantılandıran bütünüyle yakışıksız benzetmenin ardında (Smolla 1992) açık şekilde devletin çıkarlarını korumaya yönelik bir konuşma doktrinin taslağını çizmektedir (Rosenberg 1989).

Ayrıca sonraki cümlelerinde açıkça ortaya koyduğu gibi bireysel ya da kolektif muhalefetin haklarıyla çok daha az ilgilenmektedir: "Her davada asıl soru, kullanılan ifadelerin böylesi koşullarda kullanılıp kullanılmadığıdır ve Kongre'nin önlem alma hakkını doğuracak kadar önemli derecede müşkül durum yaratan bir tehlike arz edip etmediğidir. Bağlantının ve dozun ne olduğu sorusu önem kazanır" (Schenck 1919, 52).

Görüldüğü üzere mahkemenin, kamusal alanın çoğu biçimini varsayımsal olarak korumak için kullandığı "açık ve mevcut tehlike" testi "baskı kurmak adına bir bahane olarak doğmuştu" (Cover 1981, 372) – koşullar göz önünde bulundurulduğunda, konuşmanın oldukça ikna edici olabileceği düşüncesine dayanan bir baskıydı. Özünde, Holmes'un kararı yalnızca daha eski bir "kötü eğilim" doktrinine bağlı kalarak, insanların, "toplum iyiliğine ters düşen, kamu ahlakını bozmaya meyleden, suça özendiren veya huzur ve barışı tehdit eden" tespitlerde ve açıklamalarda bulunmaktan dolayı cezalandırılabileceği düşüncesini taşıyordu (*Gitlow v. New York* 1925, 667).[20] Schenck'in, başkalarını kendi tavsiyesini önemsemeye ikna etmesi ihtimali komployu ispatlamak ve hüküm giydirmek için yeterliydi (Cole 1986, 880-881).

Frohwerk ve Debs *Davası: Komploya Karşı Bireysel Konuşma Hakları*

Mahkeme, Schenck hakkında verdiği kararın üzerinden iki hafta geçmeden iki ihbar davası hakkında daha karar aldı, *Frohwerk* ve *Debs* davaları. Oybirliğiyle alınan bu iki karar da yine Holmes tarafından kaleme alındı. *Frohwerk* davasında, Almanca yayın yapan çok düşük tirajlı bir gazetenin editörü, Almanya çok güçlü olduğu için ABD'nin Fransa'ya birliklerini göndermesinin

20. Kötü eğilim doktrini karalayıcı yayınlara dair genel İngiliz yasasından türetilmiştir. Schenck davasından önce Holmes'un kötü eğilim testini kullanışına ilişkin iki örnek için bkz. Patterson-Colorado davası (1907) ve Fox-Washington davası (1915).

aptalca olduğunu, dolayısıyla da askere alınan Amerikalıların savaşmayı reddetmeleri halinde hatalı görülemeyeceklerini söylüyordu. Şiddeti savunmamış, hatta askere alımlara karşı çıkış organize etmemiş olsa da ve yine Oklahoma'daki askere alım karşıtı ayaklanmaları açık açık lanetlemiş olmasına rağmen, gazetenin askere halihazırda alınmış olan gençlerin eline geçerek savaşma gayretini düşürebileceği düşüncesine dayandırılarak Holmes tarafından Frohwerk'e hüküm giydirilmişti. Bir insanın sözlerinin en küçük bir ihtimalle bile ikna edici olabilecek olması, Holmes ve mahkeme için herhangi bir ifade özgürlüğü hakkı karşısında ağır basacak bir komplo tehdidi bulmaları için yeterliydi. Smolla'nın (1992, 100) işaret ettiği üzere Holmes, *Schenck* davasındaki "açık ve mevcut tehlike" standardına referans bile yapmamıştı, "belki de *Frohwerk*'teki önemsizliğin ne kadar uğraşsa da bu ifadeye uydurulamayacağını hissetmişti".

Amerika'nın en önde gelen sosyalisti Eugene Debs, sosyalizm üzerine bir konuşmasında laf arasında, askere alım yasasına direnirken tutuklanıp uzun hapis cezalarına çarptırılanların cesaretini övdüğü için tutuklandı, mahkûm edildi ve birbiriyle çakışan 10'ar yıllık iki cezaya çarptırıldı. Holmes, Debs'e hüküm giydirirken, mahkemenin oybirliğiyle karar aldığını ve Debs davasında kilit noktanın, sanığın sözleri böylesi bir sonucu doğrudan destekliyor olmasa da savaşma gayretini engellemeyi *amaçlaması* olduğunu söylemiştir: "Konuşmanın amaçlarından biri, tesadüfen ve önem arz etmeyecek şekilde de olsa, yalnızca genel olarak savaşa karşı çıkmak değil, bu savaşa karşı çıkmaktır ve itiraz, doğal ve beklenen etkisi itibarıyla askere alımı engelleyecek şekilde ifade edilmiştir... [ve] muhtemel etkisi de bu olacaktır" (*Debs* 1919, 214-215).

Mahkeme bir kez daha, konuşmanın ikna edici olmasının yalnızca muhtemel olmasının, ikna edici olduğunu ispatlamaya yettiğine hükmetmiş oluyordu. Bunun da neticesinde, bu ikna edicilik, bir komplonun var olup olmadığını veya sözlerin kaçınılmaz ve amaçlanmış bir sonuca götürüp götürmeyece-

ğini kanıtlamak için yeterliydi: Bu sonuç, savaşma gayretinin engellenmesiydi. Dolayısıyla konuşma içeriğine düzenleme getirilmesini gerekçelendirmek adına bu yeterliydi, böylece devletin çıkarları korunabilirdi.

Ancak Holmes'un dili, nihayetinde konuşma özgürlüğü doktrininin liberalizasyonuna imkân veren önemli bir ayrımı belirtmiş oluyordu. İşin özünde, Holmes bir bireyin konuşma (ve belki de bir kitle edinme) hakkıyla sözlerinin fiilen bir etkiye sahip olması (ikna yoluyla komployа götürebilme) ihtimali arasında bir ayrıma dayanan bir muhalefet teorisinin taslağını çizmeye başlamıştı. Protesto gösterilerinde olduğu gibi, ikna edici konuşma zorlayıcı hatta şiddet içeren bir eylem olarak algılanıyordu. Diğer yandan tek başına konuşma, "kötü eğilimler" içermediği sürece güvenliydi. Her biri görüşlerini rasyonel şekilde ifade eden bireyler arasındaki kamuya açık söylemler demokratik konuşmaydı. Bir kitleyi ikna etmeyi amaçlayan kitlelere yönelik konuşma gayrimeşruydu (en azından bu konuşma muhalif olduğunda).[21]

Abrams Davası: Konuşma Hakkına Dair Liberal Bir Dil

Bu ayrım, 1919 davalarının sonuncusunda Holmes'un yaşadığı görüş ayrılığıyla netlik kazanır. *Abrams-United States* davası (1919), diğerlerinden yaklaşık 8 ay sonra karara bağlandı; Holmes'un görüş ayrılığı ise birçok hukuk âlimi tarafından daha önceki kararından radikal bir sapma olarak görülüyordu (karşılaştırma için bkz. Smolla 1992). Holmes'un kendisi ise kararlarının istikrarlı olduğunun altını çiziyordu ve mahkemenin,

21. İfade özgürlüğü doktrini geçen yüzyıl süresince liberalleştirilirken bile, bu spesifik teori aksine genişletilmiştir. Mahkemeler konuşma hakkını, devletin bir dizi başka endişe konusuyla "dengeleme" arayışına girerken ortaya çıkan sonuç, fark yaratacak şekilde duyulmadığı sürece insanların istediklerini söyleyebileceği mekânsal bir rejim düzenlemesi olmuştur. ABD'de konuşma hakkı, dinlenme hakkını beraberinde getiriyormuş gibi görünmemektedir. Bu dinamiği Mitchell'de (2013) analiz ediyorum.

konuşma özgürlüğüne dair başkıcı bir liberal dil geliştirebilmesine imkân veren de bu istikrardı.

1919 davası esnasında Holmes'u endişelendirmiş görünen nokta şuydu ki, yıl içerisinde almış olduğu üç karar *Schenck* davasında ortaya atmış olduğu "bağlantı ve doz" sorusunu yeterince kapsamış olmuyordu. *Abrams* davası ise bu soruyu daha fazla ele alma imkânı sunuyordu. Dava, New York'ta bir pencereden broşür atan beş Rus göçmenle alakalıydı. Bu broşürler (Yidiş dilinde ve Rusça yazılmıştı) devrimden sonra Rusya'daki ABD müdahalesini protesto ediyordu. Bu kez Holmes'un görüş ayrılığı içinde olduğu mahkeme, casusluk ve kışkırtma yasaları kapsamında sanıkları suçlu buldu. Holmes, karşı çıkışında, Rusların eylemlerinin devletin çıkarlarına karşı çok acil bir tehlike teşkil etmediğini öne sürüyordu. İddiasına göre, bir konuşmanın belli bir kapsamda cezalandırılabilir olması için "ülkeyi kurtarmak için acil bir soruşturma gerektirecek kadar" tehlikeli olması gerekiyordu (Abrams 1919, 630). "Açık ve mevcut tehlikenin" ana hatları böylece daha dar kapsamlı çizilmiş oluyordu. Zarara neden olma eğilimi Holmes için artık yeterli değildi. Daha ziyade tehlikenin acil olması gerekiyordu.

Holmes'un bu konudaki kararlılığı, görüş ayrılığını bildiren son paragrafının ortalarında belirginleşir –"birçok genelleyici düşünceden daha sık referans yapılan bir paragraftır" ve "İlk Anayasa Değişikliği kanununun ilerideki tüm ilerlemelerinin teorik temelini oluşturmuştur" (Cole 1986, 885):

> "Fikirlerin ifadesinin adli takibe alınması bana bütünüyle mantıklı görünüyor. Eğer dayanağınızdan ve gücünüzden şüphe duymuyorsanız ve tüm kalbinizle bir netice istiyorsanız, doğal olarak dileklerinizi kanun çerçevesinde ifade eder ve tüm karşı çıkışları ortadan kaldırırsınız. Ama insanlar zaman içinde birçok savaşçı ruhun başarısızlığa uğradığını gördüğünde, kendi davranışlarının dayanaklarına inandıklarından daha bile fazla, istenen nihai iyiliğe serbest görüş alışverişleriyle ulaşılabileceğine inanmaya başlayabilirler – hakikat adına en iyi sınavın mevcut fikirlerin piyasada rekabeti olduğunu ve

> bu hakikatin de, üzerine dileklerini güvenle inşa edebilecekleri yegâne zemin olduğunu düşünmeye başlarlar. Anayasamızın temel teorisi de her halükârda budur. Bütün yaşamın bir deney olduğu gibi bu da bir deneydir. Her gün olmasa da her yıl kurtuluşumuzu eksik bilgiye dayanan kehanetlere bağlamak zorunda kalıyoruz. Bu deney sistemimizin bir parçası iken, bundan dolayıdır ki nefret ettiğimiz ve ölümle dolu olduğuna inandığımız fikirlerin ifadesine soruşturma uygulama girişimlerine karşı her daim tetikte olmalıyız, elbette bu fikirler hukukun meşru ve öncelikli amaçlarına karşı ani müdahale tehdidi taşımadıkça ve ülkeyi kurtarmak adına acil bir soruşturma gerektirmedikleri müddetçe meşru sayılabilirler..." (Abrams 1919, 630)

Bu, ifade özgürlüğüne dair bütünüyle liberal bir dil. Hakikat, özel olarak sahip olunan inançların, kamuya açık olarak ifade edildiğinde tüm diğer fikirlerle rekabete girdiği "fikirlerin serbestçe alışverişi" aracılığıyla sınanıp ortaya konur. Bununla beraber, bu fikirlerden herhangi birinin sesini duyurabilmesi için, rasyonel bir şekilde ifade edilmesi ve devleti tehdit etmemesi gerekir. Bunun dışında da, Holmes'un kullanmış olduğu piyasa benzetmesi, kamuya açık konuşmaların, tıpkı metalar gibi kendi niteliklerine bağlı olarak ayakta kalan veya yıkılan basit önermelerden oluşması gerektiğini ortaya koymuş olur. Fikirler, yalnızca "doğrulukları" ile değer kazanan bağımsız hatta fetişleştirilmiş varlıklardır. Fikirlerin kendilerine ait bir gücü vardır ve piyasaya "zorla sokulmaları" halinde tanım itibarıyla geçersizdirler. Ama 1912 yılında San Diego'da olanların aksine, kamuya açık söylemlerdeki düzen yalnızca düzensizliğin dışarıda bırakılmasıyla tanımlanmaz. Bunun yerine, tüm fikirlerin duyulmasını sağlayacak bir adap ihtiyacıyla tanımlanır. Bu piyasanın "serbestçe" işlerlik gösterebilmesi için, ifade etkinliği üzerindeki devlet baskısı, Holmes'un formülasyonunda, etkinliğin piyasaya tehdit oluşturduğu gösterilebilir olduğu sürece müsaade edilebilir durumdadır. Kalabalığı çekmek, taraftar toplamak ve dolayısıyla fikirler piyasasında bir tekel yaratmak, devlet müdahalesi için zemin oluşturabilir.

Bu anlamda Holmes'un görüş ayrılığı, daha önceki kararlarından genellikle varsayıldığından daha az bir sapma konumundadır: Her şeye rağmen düzen dahilinde konuşmanın bireyselci, sıkı sıkıya rasyonel bir söylem olduğu varsayımına dayanır. Ve ilk etapta piyasaya giriş konusuna yön veren güç ilişkileri hakkında herhangi bir şey söylemez. Hatta Holmes'un (ve mahkemenin geri kalanının) dikkati kısa süre sonra böylesi meselelerden, fikirlerin serbestçe alışverişinde "adabın" nasıl en iyi şekilde desteklenebileceğinin değerlendirilmesine doğru kaymıştır. Ve bunun neticesinde de Holmes'un karşı duruşunda her ne progresif potansiyel varsa, kısa süre sonra adap arayışı adı altında, fikirlerin serbestçe alışverişinin mülkiyet haklarını hiçbir şekilde tehdit etmemesini garanti altına alma arzusunun gölgesinde kalır – özellikle de mahkemenin, işverenlerin çalışanlarına tanıdığını varsaydığı mülkiyet haklarını.

Adap Vasıtasıyla Mülkiyetin Korunması: *American Steel Foundries-Tri-City Trades Council Davası (Amerikan Çelik Dökümhaneleri-Tri-City Ticaret Konseyi Davası)*

1920'lerde sokakların adabını ve işverenlerin mülkünü tehdit eden "düzensizlik" yalnızca akut bir düzensizlik olarak tanımlanmakla kalmıyordu (gerçi yeni bir ifade özgürlüğü akımı bunun önemine işaret ediyordu (Berman 1994)), aynı zamanda Avrupa'da Bolşevizm ve faşizmin yükselişiyle beraber ortaya çıkan küresel bir düzensizlik tehdidi de taşıyordu. Taft gibi muhafazakâr hukukçu ve politikacılara göre, Bolşevizm tehdidi bilhassa rahatsız ediciydi çünkü Amerikan şehirlerinin sokaklarındaki bölgesel düzensizliğin büyük bölümünün ardında yatan sebep olarak görünüyordu. 1919 yılında Yüce Mahkeme yukarıda genel hatları verilen casusluk ve kışkırtma davaları kararlarını alırken Taft, Bolşevizm "bu ülkenin içlerine kadar sokuldu" diye uyarıda bulunuyordu. Şöyle devam etti:

> "Ülkemiz vatandaşı olmayan... dilimizi çok az bilen ya da hiç bilmeyen, Amerikan medeniyetini veya Amerikan medeni haklar kurum-

> larını idrak edemeyen cahil Avrupalı yabancılar sürüsünün varlığı sebebiyle, Bolşevizm kalabalık merkezlerimizin birçoğunda güçlü bir zemin edindi ve toplumumuzun mustarip olduğu birçok grevin ardında da Bolşevizm var. (*New York Times*, 31 Ekim, 1919, alıntının yer aldığı çalışma Cover 1981, 353)

Savaş sonrası Kızıl Tehlike'nin* zirve yaptığı dönemde ve yüzlerce aktivisti hapse götüren bedbaht Palmer Baskınları'nın ortasında Taft açıkça o dönemin genel bakış açısını yansıtmış oluyordu. Ülke sathında alınan kent kararları, siyaset ve emek odaklı kamu toplantılarını hâlâ yasaklıyordu ve Taft da bu kararların empoze etmek istediği düzeni desteklemeyi yargının bir görevi olarak addediyordu. Taft'ın eline bunu daha doğrudan gerçekleştirme fırsatı 1921 yılında Yüce Mahkeme Başhâkimi unvanını aldığında geçti. Karar verdiği ilk önemli dava, kamusal alanda mevcut düzeni tahdit etmeden önce ne kadar konuşmaya (ve diğer dışa vurumcu etkinliklere) izin verilebileceği meselesini ele alıyordu.

Amerikan Çelik Dökümhaneleri –Tri-City Central Trades Council davası (1921), 7 yıl öncesinde çelik şirketi Granit City, Illinois'deki dökümhanesini yeniden açıp eski işgücünün dörtte birinden azını işe geri aldığında başlamıştı ve bu kişileri de sendikanın belirlediği ücretin altında bir maaşla çalıştırıyordu. Bölgede işsizlik oranının yüksek olmasına rağmen Ticaret Konseyi işletme için grev çağrısı yaptı. Bu çağrıya işe geri alınan çalışanlardan yalnızca ikisi karşılık verince konsey, işletme girişleri etrafında protesto gösterileri organize etti. Yaklaşık yirmişer kişiden oluşan üç dört grup gösterici fabrika etrafındaki halka açık sokaklara yerleştirildi. Protesto gösterilerinin iki haftası boyunca ihtilafın iki tarafının da başlattığı anlık şiddet patlamaları oldu. Amerikan Çelik şirketi protestocuların uyguladığı şiddeti sebep göstererek grevcileri ve sendika

* ABD'de ilk olarak 1919-1920 yılında politik aktivistlere ve sosyalistlere karşı başlatılan antikomünist propagandaya verilen ad. (ç.n).

yetkililerini "kişisel yaralama tehdidi, gözdağı, tehlike uyarısı veya herhangi bir tür şiddet tehdidine" başvurmaktan alıkoyan "daimî" bir karar aldırdı. Karar aynı zamanda çalışanları greve katılmaya çağıran protestocuların "ikna" çalışmalarını da yasaklıyordu. Benzer şekilde işletmeye "yakın yerde veya çevresinde toplanma, bulunma veya gruplaşma" da yasaklanmıştı. Nihayetinde bu karar, "Amerikan Çelik şirketinin mülkleri yakınında... veya mülklerine giden sokaklarda" herhangi bir protesto gösterisini yasaklamış oluyordu (*American Steel Foundries* 1921, 193-194).[22]

Taft, protesto gösterisi yapmanın "barışçı ikna yollarıyla uyuşmayan militanca bir amaca otomatik olarak işaret ettiğine" karar vererek (*American Steel Foundries* 1921) kendisiyle aynı fikirdeki mahkeme için kaleme aldığı ifadelerde, fabrika dışındaki kamusal alanların düzenini ve fabrika sahiplerinin mülkiyet haklarını (işgücüne erişimi de kapsayan bir hak) korumanın, adli sistemin görevi olduğunu belirtti. Taft şöyle iddia ediyordu:

> "Eğer işgücü kanadında yanlarına katmaya çalıştıklarıyla iletişimlerinde ve ikna gayretlerinde kullandıkları metotlar, her ne kadar beyan ettikleri amaçları açısından meşru olsa da, kaçınılmaz bir şekilde gözdağı vermeye ve engellemeler oluşturmaya doğru giderse, bu durumda mahkemenin görevi... propagandacıların *zaman, yöntem ve yer* açısından kanunu çiğnemelerini, çalışanların ve bu çalışanların birlikte çalışmak istedikleri işverenlerin haklarını ihlal etmelerini sınırlamaktır" (*American Steel Foundries* 1921, 203-204, vurgu eklenmiştir).

Burada kullanılan dil, kamusal alanlarda siyasi faaliyetlerin şekillendirilmesi açısından oldukça önemli olacaktı. "Zaman, mekân ve yöntem" kısıtlamaları, "açık ve mevcut tehlike" testinde olduğu gibi, çağdaş ifade özgürlüğü ve kamusal alan hukukunun köşe taşlarıdır.

22. Bu davada protestonun gerçekleştiği ve kontrol altına alınan spesifik coğrafyayla güncel "balon yasalarının" kurallarını belirlediği coğrafya arasındaki benzerlik açıktır.

İşgücü, on yıllar boyunca Amerikan Çelik şirketinin aldırdığı mahkeme kararlarına karşı çalkalanmıştı, bu kararların hepsinin işgücünün "protesto etme ve yanlışları düzeltmek üzere barışçı yollarla bir araya gelme" şeklindeki İlk Anayasa Değişikliği haklarını ortadan kaldırdığını öne sürüyorlardı (Forbath 1991, 141). Taft ise buna karşı, işgücü protestolarını mülkiyet haklarına ve sendika üyesi olmayan çalışanların sözleşme özgürlüğüne müdahale olarak gören eski alt mahkeme geleneğine sığınıyordu. Forbath (1991, 141), "bu yapılanmanın, işgücü protestolarının meşru şekilde baskı altına alınmasını problemsiz" hale getirdiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, başka mahkemeler de işgücünden ilham alan mahkeme emri karşıtı yasaları geçersiz kılmakta güçlük çekmiyordu, bu yasaların kabul edilemez bir "sınıf mevzuatı" oluşturduğunu ve dolayısıyla da kanunlar altında tüm sınıflar için eşit korumayı garanti altına alan On Dördüncü Anayasa Değişikliği'ni ihlal ettiğini öne sürüyorlardı (Forbath 1991, 147-158). Bununla beraber bu yapılanmanın aslında problemli olduğu da ortaya çıkmıştı – mahkemelerin işverenin mülkiyet haklarına üstünlük tanıması halinde, daha da şeffaf bir tür sınıf temelli yasa yapma eyleminde bulunmuş oluyorlardı. Taft ve diğer hukukçular (Holmes da dahil olmak üzere) mülkiyet haklarının üstünlüğünü dikte etmekten geri durmazlarken, genellikle aldıkları bu kararların sınıf temelli doğasını maskelemek üzere bu hakları evrensel bir dil üzerine oturtmak zorunda kalıyorlardı. Bu dil tipik şekilde Arnold'cu adap ve düzen diliydi.

Protesto gösterisi, tanımı itibarıyla ve kaçınılmaz şekilde şiddet içerikli olduğu düşünüldüğünden kamusal alandaki uygun "davranış biçimlerinin" sınırlarını aşıyordu. Mahkemenin, protesto gösterilerinin daima bir parçası olduğunu düşündüğü "ısrarcılık, bıktırıcılık, takip ve peşini bırakmama" unsurları, "kısa süre içinde korkutma ve tehdide dönüşmeye yatkın gerekçesiz bir rahatsızlık verme ve engelleme oluşturmaktadır" (*American*

Steel Foundries davasında kullanılan ifade 1921, 204).[23] Dolayısıyla belediyelerin ve daha alt mahkemelerin düzen namına, grev yapanları protesto gösterisinden men etmeleri gerekiyordu. Protesto gösterisinin doğurduğu bir başka problem de "etrafta seyirci kalanların ilgisini çekmesi ve onların da toplanmasına neden olup, hayatın akışını engellediği gibi durumun kısa sürede ortaya koyduğu korkutma unsurunu daha da güçlendirmesiydi" (*American Steel Foundries* 1921, 204). Bir başka ifadeyle, etkili bir iletişim aracı olduğu için ve dolayısıyla da işverenin mülkiyet haklarını tehdit ettiği için protesto gösterilerinin yasaklanması gerekiyordu. Avery'nin (1988/1989, 94) işaret ettiği gibi, bir toplumun protesto gösterilerinin taleplerine sempatisi arttıkça, protesto gösterisi düzenleme ve toplanma hakkının yasaklanması ihtimali de artıyordu.

Taft'ın *American Steel Foundries* davasında önerdiği reçetede açık hale getirdiği gibi, kent hakkı oldukça dar kapsamlı olarak çizilmişti. Protesto gösterileri "barışçı olamayacağı için" (*American Steel Foundries* 1921, 205), Taft protesto gösterisinin yerine işletme girişine yerleştirilen, "misyonerler" olarak adlandırdığı durumu koyma arayışına girdi. Ve bu misyonerlerin davranışları da dikkatlice kontrol altında tutulmalıydı:

> "Grev yapanların ve ekonomik mücadele içinde olan sempatizanlarının, işletmede veya işyerinde tek bir temsilciyle sınırlandırılması gerektiğini düşünüyoruz ve diğer tüm kişiler işletmede veya etrafındaki sokaklarda toplanmaktan veya dolaşmaktan men edilmeli; bu temsilciler gözlem, iletişim ve ikna hakkına sahip olmalı ama özel bir uyarı kapsamında iletişimleri, argümanları ve çağrıları istismara yönelik, karalayıcı veya tehdit edici olmamalı ve insanlara birlikte değil teker teker yaklaşmalılar ve iletişim veya ikna girişimlerinde kendilerini dinlemeye isteksiz bir dinleyiciyi ısrarcı takiple veya adımlarının ardından peşini bırakmayarak engellememeliler." (*American Steel Foundries* 1921, 206)

23. Bu kelimelerin altını çizin. Bunlar, 20. yüzyılın son yirmi otuz yılında evsiz insanların davranışlarını suç kapsamına almaya çalışan bir dizi davada çok benzer şekillerde tekrar edilmiştir (Mitchell 1998a; bkz. 5. ve 6. bölüm).

Dolayısıyla Holmes'un "fikirlerin serbest alışverişi" alanı, Taft'a göre (ve Holmes'un da itirazı olmadan),[24] toplumsal grupların kendilerini ve fikirlerini daha büyük bir topluluğa sunabilme imkânı ile değil, daha ziyade tüm iletişimin, fabrika sahiplerinin mülkiyet hakları karşısında bireysel, kibar ve gayritehditkâr olmasını garantiye alacak şekilde bir dizi sınırlama tarafından idare ediliyordu. Mahkeme, "mahkemelerin sokağın siyasetini engelleyebileceğini ve engellemesi gerektiğini" (Cover 1981, 359) ve bunun yerine güçten arındırılmış, rasyonel ve düzenli bir söylem koyabileceğini öne sürmüş oluyordu.

Mahkeme, sokak siyasetini kısıtlama veya hatta ortadan kaldırma arayışına girmiş de olsa mesele tam da söz konusu sokaklarda itiraz görmeye devam etti. Çalışan sınıf siyaseti ve sendika politikası kesinlikle *American Steel Foundries* davası gibi kararlarla şekillenirken (bkz. Forbath 1991), çalışanlar protesto gösterisi düzenlemeye ve kamusal alanlarda organize olmaya devam ettiler. Ve yerel idareler de, konuşma özgürlüğü ve dışavurumcu etkinlikler mevcut politik ve ekonomik çıkarları tehdit eder göründüğünde her zaman ne yaptılarsa onu yapmaya devam ettiler: Konuşmayı yasakladılar ve muhalifleri tutukladılar. "Şehirler" 1920'lerdeki konuşma ve toplanma hükümlerini ihlal edenleri "pek ender adli takibata almış olsalar da [sokak] toplantılarını başarıyla dağıttılar, dolayısıyla da istenmeyen konuşmaları baskı altına almış oldular" (Berman 1994, 301). Ve 1930'lara gelindiğinde Yüce Mahkeme'nin de büyük bölümünün desteğini aldılar. Forbath'ın (1991, 127) ifade ettiği gibi, "işverenlerin uzlaşmazlığını ve grevlerin sıkı bir polis kontrolünde oluşunu meşrulaştırarak" böylesi mahkeme kararları ve onları

24. Bir hafta sonra Taft hem Holmes'un hem de Louis Brandeis'nin (kamusal forum doktrininin izlerinin bizi ulaştırdığı bir diğer büyük liberal yargıç) desteğini benzer bir davada (*Truax –Carrigan* 1921) kaybetti. Buradaki bölücü mesele, sokakların siyasetinin yasaklanıp yasaklanamayacağı meselesi değildi, daha ziyade, daha büyük düzensizlik riskine sebep olacak olması halinde federal yargının eyaletlere kısıtlamaları gevşetme imkânı verip vermemesi gerektiğiydi (bkz. Cover 1981, 361-363).

destekleyen içtihat hukuku "şiddet ve 'düzensizlik' sorumluluğunu işçi sendikalarının üzerine yıkıyordu; yani en saygıdeğer sendika üyesi bile her daim bir suçlu, bir 'haydut' veya isimsiz bir devrimci gibi muamele görmeye yakın durumdaydı" ve bunun aksine şirketlere şiddetten uzak, rasyonel varlıklar olarak güveniliyordu.

Protesto Gösterisi Karşıtı Mahkeme Kararları ve İlk Anayasa Değişikliği İlkesinin Daha da Liberal Hale Getirilişi

Yüce Mahkeme'nin protesto gösterileri ve işgücünün diğer kendini ifade biçimleri üzerindeki kısıtlamaları onayladığını göz önünde bulundurduğumuzda, 1930'larda işveren gruplarının işgücüyle mücadelelerinde kullanacakları bir araç olarak gitgide daha sık şekilde protesto gösterileri karşıtı mahkeme kararlarına yöneldiğini görüyoruz. Örneğin California'da, yerel ve eyalet genelindeki protesto karşıtı girişimler Taft'ın *American Steel Foundries* davasındaki dilini taklit eder durumdaydı (LFC 1944; Mitchell 1998c). 1938 yılında eyalet genelinde çıkarılan protesto gösterisi karşıtı bir yasanın taraftarlarının avukatları *American Steel Foundries* davasını referans göstererek, anayasal açıdan izin verilebilir yegâne protesto gösterisinin, tek bir barışçı misyoner tarafından yapılan eylem olduğunu deklare ediyordu.

Bununla beraber işlerin iç yüzünü ortaya çıkarmayı kendine ilke edinmiş Senate La Follette Komitesi, çalışan haklarının suiistimal edilişini açığa çıkararak o kadar ikna edici şekilde belgelendirdi ki, California'daki protesto gösterisi karşıtı mahkeme kararları şiddeti sınırlamaktan ziyade destekleyen bir etki yarattı. Bir yandan protesto gösterisi karşıtı mahkeme kararlarının destekçileri, bu hükümleri kamu toplanmalarının ve grevdeki çalışanlar tarafından gerçekleştirilen gösterilerin zalimce önlenmesi için verilmiş birer izin olarak gördüler. Diğer yandan çalışanlar bu kararların amacının yalnızca protesto gösterilerini değil, aynı zamanda organize olmalarını da engellemek olduğunu anladılar ve dolayısıyla da her ne zaman grevler veya

organize edici kampanyalar gerçekleşse de sokaklara, parklara ve kaldırımlara çıkma mücadelesi vermeye devam ettiler. 1944 yılında La Follette Komitesi (LFC 1944 1643), California ve diğer yerlerdeki protesto gösterisi karşıtı mahkeme kararlarının açıkça anayasaya aykırı olduğunu öne sürdü. Ama bu kararların kaleme alındığı dönemde (1933-1938) Yüce Mahkeme'nin emsal aldığı karar, La Follette Komitesi'nin referans aldığı 1940 yılının daha özgürlükçü yorumlamaları (*Carlson-California* davası 1940; *Thornhill-Albama* davası 1940) değil, Taft'ın kararlarıydı. 1940 yılının kararları ise rahatça verilmiş kararlar olmayacaktı, güçlükle elde edileceklerdi.

Büyük Ekonomik Bunalım dönemi devam ederken mahkemeler, Taft'ın 1920'lerden kalan dilinin kamusal alanda şiddeti düzen altına almak veya ortadan kaldırmak adına yetersiz kaldığını kabul etmekten kaçınamıyorlardı. Militan çalışanların, yeniden yapılandırmacı bir sermayenin dikte ettiği düzene itaat etmeyi reddetmesiyle; 20. yüzyılın ilk yirmi yılına damga vurmuş olan yargıç yapımı hukuka (*Forbath* 1991, 141-147) karşı "büyük popüler meydan okumayı" çalışanların daha da yoğunlaştırmalarıyla; ve 1935 Wagner Yasası'yla New Deal (Yeni Düzen) kongresinin çalışan haklarını resmileştirmesiyle, New Deal dönemi Yüce Mahkemesi (birçok yeni Roosevelt atamasıyla birlikte) La Follette Komitesi'nin belgelendirdiği tipte şiddet içerikli mücadeleleri daha iyi kontrol etmek umuduyla aciliyet kazanan İlk Anayasa Değişikliği ilkesini yeniden düşünmeye başladı. 1937 yılında, Oregon'daki adli bir sendikalaşma vakası hakkında karar veren mahkeme ilk kez, İlk Anayasa Değişikliği'nde garanti edilen bir toplanma hakkının gerçekten var olduğunu ortaya koydu. Mahkeme, yerel yönetimlerin onaylamadıkları toplantıları dağıtma hakkının olmadığına hükmetti:

> "...meşru tartışmalar için barışçı toplanmalar suç teşkil edemez. Barışçı politik eylemler için toplantıların gerçekleştirilmesi yasaklanamaz. Dolayısıyla böylesi toplantıların gerçekleştirilmesinde katkısı olanlara bu anlamda suçlu damgası vurulamaz. İfade özgürlüğü ve

barışçı toplanma haklarının korunup korunmayacağı sorusu, toplantının kimin himayesinde gerçekleştiği konusuyla değil, söylemlerinin anayasanın koruduğu ifade özgürlüğü sınırlarını aşıp aşmadığıyla alakalıdır." (*DeJonge-Oregon* davası 1937, 365)[25]

Ama bu yaklaşım da toplanma haklarına dair hâlâ net bir onay konumunda değildir. Akut şekilde şiddeti teşvik etmemeleri (Holmes'un "doz ve bağlantı" argümanı konuşma ve eylemin eşit olmadığını ortaya koyacak şekilde genişletilmişti) halinde bu toplantılar yasaklanamazken, yasaklı konuşmalara yönelindiğine dair yerel yönetimlerin veya polisin kararı olması halinde mahkeme toplantıları yasaklama hakkını saklı tutacak şekilde kapıyı ardına kadar açık tutuyordu. Daha önce gördüğümüz gibi, hâlâ birçok yasaklanabilir konuşma vakası vardı.

Kamunun toplanma haklarının bu şekilde kısmi olarak onaylanması, çalışanların protesto haklarını garanti altına almıyordu. 1935 yılı Wagner Yasası grev yapma hakkını hemen hemen garanti altına alırken, bu hakkın uygulanışı protesto gösterisi karşıtı yerel kararlarla sınırlı kaldı. New Jersey, Jersey City'nin kötü şöhretli belediye başkanı Frank Hague, işgücünün haklarını sınırlamakta sakınca görmüyordu, böylece şehri sermaye için daha cazip bir yer olacaktı (Walker 1990). Frank'in yönetimi, gösteriler ve protesto için bir izin sistemi oluşturdu, sonrasında ise Sanayi Kuruluşları Kongresi (Congress of Industrial Organizations-CIO) organizatörlerine ve sempatizanlarına izin vermeyi düzenli olarak reddetti. CIO, belediye başkanına aktif şekilde meydan okuyarak (IWW'nin yapacağı şekilde) tutuklanmaya davetiye çıkarmak yerine Amerikan Sivil Özgürlükler Sendikası'yla birlikte çalışarak, belediye başkanı ve polisine karşı karar aldırma arayışıyla mahkeme yolunu kullandı ve başkanın

25. Anlamlı bir biçimde, *DeJonge* bir işgücü davasıydı. Dirk DeJonge kriminal sendikacılıktan tutuklanmıştı (Wobblies'i ortadan kaldırmayı amaçlayan eski bir kanun); polisin insanları vurmasını ve grev yapan kıyı çalışanlarının evlerine baskın düzenlemesini protesto eden Komünist Parti sponsorluğunda mitingler organize edilmesine destek vermişti.

taktiklerinin yasallığını sorguladı. 1938 yılının sonunda bir bölge mahkemesi hâkimi, CIO, ACLU veya sosyalist toplantıların kaçınılmaz şekilde şiddete varacağının (Hague'un öne sürdüğü üzere) kanıtı olmadığına hükmetti. Sonraki yıl dava Yüce Mahkeme'ye taşındı.

Mahkeme, sokakları, parkları ve halka açık toplanma alanlarını yalnızca medeni söylemler için değil aynı zamanda politik organizasyonlar (daha önceki dönemlerde mahkemenin itimat etmediği tipte ikna çalışmalarına yönelik organizasyonlar) için kullanmanın meşru olduğuna hükmetmeye zorlandı. Bu noktada kamusal alanın siyasi aktivite mahali olarak kullanımını en güçlü şekilde savunduğu haliyle mahkeme, oy çokluğuyla (ama yine de büyük çoğunlukla değil) şu karara vardı:

> "...sokaklar ve parklar nerede bulunuyor olursa olsunlar, en uzak geçmişten beri toplanma, vatandaşlar arasında düşünce alışverişi ve toplumsal konuları tartışma amacıyla kullanılmıştır. Sokakların ve kamusal alanların en eski dönemlerden beri bu şekilde kullanımı vatandaşların imtiyazlarının, dokunulmazlıklarının, hak ve özgürlüklerinin bir parçası olmuştur." (*Hague-CIO* davası 1939, 515)

Konuşma özgürlüğüne dair birçok hikâye bu noktada durarak bu karardan bahseder ve mahkemenin nihayet "yeni ve güçlükle kazanılmış bir hakkı" onayladığını söyler (Walker 1990, 111). Walker'ın (1990, 111) yazmış olduğu gibi, "kamusal alanlar hiçbir zaman kamusal meselelerin tartışılması için insanlara 'emanet edilmemiştir'. Belediye Başkanı Hague'un kullandığı tekniklerin ortaya koyduğu üzere baskı, büyük bir Amerikan geleneğidir." Bu anlamda *Hague-CIO* davası kilometre taşı konumunda bir vakadır.

Ama Walker'ın (1990) analizi tam da başlaması gereken yerde biter. Sokaklar emanetçilerin elinde tutulmuş olsun ya da olmasın, kendi davalarını ortaya koymak isteyen militan gruplarca kullanılmışlardı. Sokaklarda ve parklarda saf tutmuşlardı, böylesi bir saf tutma yasal yaptırıma maruz kalsın ya da kalmasın

bunu gerçekleştirmişlerdi. *Hague-CIO* davasının yaptığı asıl şey bu sürecin onaylanmasını sağlamaya başlamasıydı. Ve kararın sonraki satırlarının da işaret ettiği gibi, bu onaylamanın sebebi uygulanabilir bir kontrol dilini yaldızlı harflerle süslemekti.

> "ABD'de bir vatandaşın, ulusal meselelerde farklı görüşlerin iletişimi için sokakları ve parkları kullanma imtiyazı herkesin çıkarına uygun şekilde düzenlenebilir; bu düzenleme mutlak değildir ama görecelidir ve *genel düzene bağlı kalarak* uygulanmalıdır ama düzenleme maskesi altında da kısıtlanmamalı veya reddedilmemelidir" (*Hague-CIO* 1939, 516, vurgular eklenmiştir).

Dolayısıyla mesele her zamankinin aynısı olarak görünmektedir: Kamusal alanı organizasyonlar için kullanma talebi karşısında düzen nasıl korunabilir ve (ikincil olarak) hakikatin oluşturulması için zaruri addedilen konuşma hakkı, düzen empoze edilirken nasıl korunabilir?

Gerçekten de mahkeme, "genel düzenin" aslında keyfî olup olmadığını, yani yalnızca düzenli olmaya durumu el verenlerin gücünü korur durumda olup olmadığını test etmeye yarayacak bir mekanizmanın taslağını çıkarmamıştı (ve hâlâ da çıkarmadı [Sunstein 1992]). Mahkeme, sokakların ve parkların bir tür kamusal forum oluşturduğunu öne sürerek (*Hague-CIO* davasında oy çokluğunun ifade ettiği gibi), yalnızca konuşmanın kendisini değil, aynı zamanda konuşmanın gerçekleştiği alanı da düzenlemenin bir yolunu buldu. Mahkeme, ilginin odak noktasını konuşmadan ve davranıştan alıp gerçekleştiği yere, konuşma eyleminden foruma aktararak nihayetinde *Thornhill-Alabama* (1940) ve *Carlson-California* (1940) davalarında, protesto gösterilerinin, koruma altına alınmış söz hakkı olduğunun deklare edilmesine giden yolu açmış oldu. California'daki protesto gösterisi karşıtı yasaların yürürlüğe konmasından yıllar sonra Senate La Follette Komitesi'nin şu iddiayı öne sürebilmesine imkân veren de bu hamleydi: "Devletin büyük bir bölümünü sarmalayan anayasaya aykırı yasalar artık işgücüne karşı baskıcı

uygulamalar sınıfına girmeyi hak ediyor. Bu yasaların süregiden varlığı yalnızca düzgün giden endüstriyel ilişkileri ve düzenli bir hükümeti değil, aynı zamanda demokrasinin de özünü tehdit ediyor" (LFC 1944, 1644). Bu argüman, Büyük Buhran döneminin başında komitenin asla ortaya koyamayacağı bir argümandı, en azından, anayasaya referans yaparak böyle bir argüman oluşturmaları o dönemde mümkün olamazdı. Uzun zamandır hiç düşünmeden düzensiz ve şiddet yanlısı olarak tanımlananların sokaklarda ve mahkemelerde verdikleri militan mücadeleler ve kesintisiz muhalefet, mahkemeyi Amerikan kamusal alanında adap kurallarını yeniden yazmanın bir yolunu bulmaya itmişti.

Kamusal Forumlara Düzenleme Getirilmesi

Hague-CIO davasından sonra artık mahkemelerin amacı devleti veya mülkiyeti korumak adına söylem yasaklamaktan ziyade bu amaca ulaşmak için kamusal foruma düzenleme getirmek şeklindeydi. Yargıç William Brennan'a göre 1960'larda odak noktasında olan bu değişim, mecazi bir değişim anlamına geliyordu (Cole 1986). Holmes'un "fikirlerin serbestçe alışverişi" yaklaşımı ise artık konuyu yeterince kapsamıyordu. Brennan'ın ifadeleriyle artık ilgilenilen nokta fikirlerin pazaryeriydi, piyasasıydı. Posta Ofisi'nin mührü açılmış yabancı "komünist propaganda" mektuplarına el koyma hakkının olup olmadığıyla alakalı bir dava hakkında yazan Brennan, konuşma hakkının aynı zamanda dinleme, mesaj alma, ikna edilme haklarını da kapsaması gerektiğini söylüyordu. Şöyle yazdı: "Eğer normalde ilgili alıcı fikirleri elde etmekte özgür değilse, bu fikirlerin yayılması hiçbir şey başaramaz. Yalnızca satıcıları olan, alıcıları olmayan çorak bir fikir piyasasına (pazaryerine) dönüşür" (*Lamont-Postmaster General* davası 1965, 398). Brennan, sekiz yıl sonra televizyonda siyasetle ilgili konuşma konusuyla ilgili bir davada şiddetli itirazıyla endişelerini daha da açık şekilde ortaya koydu: "İfade özgürlüğü soyut olarak var olmaz. Aksine,

konuşma hakkı yalnızca etkin bir forumda işlerlik göstermesine imkân verildiğinde gelişebilir – bu forum kamuya açık bir park, bir okul sınıfı, bir kentin toplantı salonu, bir konuşma kürsüsü veya radyo ve televizyon kanalı olabilir" (CBS-DNC 1973, 193).

Mahkeme artık Brennan'ın argümanını büyük oranda kabul etmiş oluyordu (gerçi mahkeme muhalif seslerin önünün tamamen açılmasını sağlamak adına pek fazla bir şey yapmamıştır) ve yakın zamandaki kürtaj davaları, mahkemenin iki tarafı açısından da mekân düzenlemesiyle –forumun doğasıyla– alakalı bir konu olarak görülmüştür. David Cole'un (1986, 891) öne sürdüğü üzere, fikirlerin pazaryeri (piyasası) metaforu ve buna bağlı olarak kamusal forum doktrini "devleti değil, piyasanın ta kendisini kurtarmak adına hükümetin olumlu müdahalesini nihayetinde haklı gösterir". Dolayısıyla odak noktası, alanın doğası ve "fikirlerin serbestçe alışverişini" desteklemek veya reddetmek anlamındaki rolü üzerindedir.

Ama ekonomik benzetmeler (Holmes'un fikirlerin serbestçe alışverişi benzetmesi ve Brennan'ın fikirler piyasası benzetmesi), özleri itibarıyla liberal formülasyonlardır ve tüm aktörlerin piyasaya erişiminin eşit olduğunu varsayarak güç faktörünü denklem dışı bırakırlar. Tüm fikirler, tüm aktörler metalar olarak var olur, alınıp satılmaya hazırdırlar; devlet piyasa süreçlerini yolundan saptıracak şekilde yanlış müdahalede bulunmadığı sürece de piyasanın mantığına ve buyruklarına göre serbest dolaşımdadırlar. Bir başka ifadeyle, devlet müdahalesi piyasayı koruduğunda kabul edilebilir konumdadır (son derece adaletsiz olsa bile) ama piyasayı rahatsız ettiğinde kabul edilmez durumdadır (amaç adaletsiz ilişkileri azaltmak ve dolayısıyla katılımı artırmak olsa bile). Bu anlamda kamusal forum doktrini negatif haklarla ilgilenir (bkz. 1. bölüm, not 18) – devlet müdahalesinden korunma ve üstü kapalı olarak pozitif haklarla ilgilenir – konuşma hakkı. Dolayısıyla kamusal forum doktrini, marjinal grupların seslerini duyurabileceklerine dair (demokratik toplumu teşvik etmek adına doğru bir yaklaşım) tam bir garanti değildir, çünkü

bırakınız yapsınlar hükümetinin bir teorisi konumundadır ve bu durum da, mahkemenin "sınıf temelli" yasama hakkında uzun zamandır dile getirdiği endişeler göz önünde bulundurulduğunda pek de şaşırtıcı sayılmaz.

Yargıç Brennan; piyasa metaforunun toplumda varolan güç ilişkilerini ne ölçüde göz ardı ettiğini ve dolayısıyla eşitsizlikleri güçlendirdiğini fark etmiştir (ama bu açıdan kendi mahkemesinde bir azınlık içinde kalmıştır – o günden beri de daha da zayıflayan bir azınlık konumundadır). Brennan, modern söylemin sıradan kanalları vasıtasıyla iletişim kurabilenlerin (çünkü iletişim araçlarına ya sahiptirler ve kontrol altında tutuyorlardır ya da erişimi satın alabilirler), sokaklardaki popüler gösterilere pek de ihtiyaç duymadığını öne sürmüştür. Brennan, mahkemenin televizyonu gerektiği gibi bir kamusal forum olarak ele alma konusunda yetersiz kalışıyla bilhassa ilgileniyordu, görüş ayrılığı içinde olduğu bir mahkemenin eylemleri hakkında şunu yazmıştı:

> "Dolayısıyla sistemin şu anda işlediği haliyle belli bir bira, sabun, diş macunu veya deodorant markası pazarlamak isteyen herhangi biri, elektronik medyaya direkt, kişisel ve anında erişim sağlayabiliyor. Kendi mesajını kendi kelimeleriyle, seçtiği herhangi bir formatta ve kendi seçtiği bir zamanda sunabiliyor.[26] Bununla beraber benzer şekilde bir başka birey savaştan, barıştan, çevre kirliliğinden veya yoksulların sıkıntılarından bahsetmek istediğinde konuşma hakkı bulamıyor. (*CBS-DNC davası* 1971, 2000)

William Howard Taft zamanından beri kamusal alana dair hukuki dil, hakların resmi olarak reddedilişinden resmi olarak korunmasına doğru değişmiş olsa da uygulamadaki etkileri

26. Ve şu da eklenebilir ki, bir bütün olarak medyanın çeşitli reklam kampanyalarına ve organizasyonlarına (örneğin medyanın her sene Amerikan Futbol Ligi reklamları çılgınlığı) gösterdiği büyük ilgi göz önünde bulundurulduğunda, bir reklam kampanyası çeşitli medya organlarıyla çok etkili hale gelebiliyor ve örneğin televizyon izlemeyen kişiler bile neyin reklamının yapıldığından, ne zaman ve nasıl yapıldığından bütünüyle haberdar hale geliyorlar.

büyük oranda aynı kalmıştır. Mahkeme –hukuk dili vasıtasıyla– toplumsal düzen adına dışlamayı garanti altına alan bir araç olmaya devam etmektedir.

Bu anlamda süreç, işgücü ve diğer muhalif gruplar için neredeyse mağlubiyete denk bir zafer olmuştur, çünkü kamusal alanı "herkesin çıkarına" düzenlemek devletin sorumluluğu iken, mahkeme herkesin çıkarının nasıl belirlenebileceğini gösteremeyiştir (bkz. *Amerika Birleşik Devletleri-Kokinda* davası 1990). Hukuk herkese eşit muamele eder. Ama herkes eşit değildir ve böylesi eşit bir muamele, Mark Tushnet (bkz. 1. bölüm) gibi akademisyenlerin korktuğu gibi yalnızca adaletsiz sosyal ilişkileri güçlendirmeye yarar. Hukukun kabullenemediği nokta şudur ki muhalif grupların toplum içinde kendilerini anlatabilmeleri için iddialarını rasyonel söylemin kısıtlayıcı normlarına ve uygulamalarına uymayan bir tarzda ortaya koymaları gerekir – kamusal alanı kamusal forum olarak kullanmak isteyenlerin ihtiyaçları, mahkemenin düzenli, rasyonel söylemden anladığı şeyle paralel olmayabilir. Örneğin protesto gösterisi yapmak marjinal gruplar için işe yarar çünkü sakin bir söylemin başaramayacağı şekilde dikkat çekmeye çalışır. Dolayısıyla düzenlilik Taft'ın gayet iyi bildiği gibi kolaylıkla güce hizmet edebilir. Kamusal forumlarda konuşma hakkının garanti edilişi, sokaklarda konuşmak ihtiyacını duyanların bu foruma etkin erişim sağlayıp sağlayamadığı meselesinden oldukça farklı bir konudur. Bu sebeple Tushnet (1984, 1387), İlk Anayasa Değişikliği yasasının, "ayrıcalıklı kitlenin başlıca garantörü olmak açısından" hukuki işleyişin yerini aldığını söyler. Gerçekten de İlk Anayasa Değişikliği yasası ayrıcalıklı kitleyi hukuki işleyişten daha zararlı şekilde korumuştur.

Tushnet birçok açıdan kesinlikle haklıdır. Ama her açıdan haklı değildir çünkü bir bütün olarak Yüce Mahkeme için de söz konusu olduğu gibi, böylesi bir iddia yalnızca, İlk Anayasa Değişikliği tartışmalarının analizi ve kanun yapım süreçleri esasen içinden doğdukları politik mücadelelerden soyutlanırsa ortaya

atılabilir. Böylesi bir soyutlama tam da mahkemenin yaptığı şeydir. Bununla beraber bu soyutlamanın şartları en azından kısmen kamusal alanın ta kendisinde belirlenir – konuşmak ve dinlenmek, dinlemek ve toplanmak, protesto etmek ve gösteri düzenlemek için gösterilen çabalarla saptanır; yasama organlarının ve mahkemelerin kamusal alana ve içinde gerçekleşen etkinliklere düzenleme getirmek adına kullandıkları metotları reddederek veya bunlara uyarak şehri sürekli olarak şekillendiren gerçek mücadelelerle belirlenir. Ne hukuk ne de kamusal alan yansız veya değişmezdir. Gerçekte ikisi de birer güç kaynağıdır, onları en iyi şekilde "ele geçirmeyi" ve kendi çıkarlarına uygun hale dönüştürmeyi başarabilenlerin kullanımına açıktır.

Hukuk ve alan kaçınılmaz olarak bir araya geldiklerinde, her biri bir diğerini şekillendirirken, hakların dilinden vazgeçmek (Tushnet gibi birçok progresifin yapmak istediği üzere) pek de anlam taşımaz çünkü bunu yapmak yalnızca adalet dilinden değil aynı zamanda pratiğe dökülmesinden vazgeçmek riskini de taşır. "Haklar bir yere gitmedi" demektedir Blomley (1994b, 410) haklı olarak. Haklar, özellikle de mülksüzler veya marjinaller arasında yakarışı toparlayan bir anahtar konumundadır. "Bu itibarla, hak temelli mücadelenin tutarsız veya kontra-progresif denilerek bir kenara bırakılması küçümseyici görünür" (Blomley 1994b, 410). Dahası bu yaklaşım, hakların dilini "negatif özgürlük, mülkiyet ve birey merkezli" bir hak söylemi önerenlerin eline bırakmak olur (Blomley 1994b, 412). Ama mahkeme, pozitif haklardan ve marjinallerin çıkarlarından ziyade negatif hakların ve güçlünün dostu olduğu için aktivistlerin tekrar ve tekrar sokaklara taşınması –"Hyde Park'a geri dönmeleri"– zaruri olmaya devam etmektedir; adil bir topluma dair daha pozitif bir vizyon savaşının verilebileceği yer burasıdır (karşılaştırma için bkz. Blomley 1994b, 413) çünkü coğrafyanın hukukun ilgisini çekecek şekilde yeniden şekillendirilebileceği yer sokaklardır. Kadınlar için, Afrikalı Amerikalılar ve her türden etnik grup için, çalışanlar ve progresif aktivistler için sokaklar, parklar, adliyeler ve kentin

diğer kamusal alanları üzerinde hak iddia etme savaşı, yönetim şeklinin birer parçası olarak haklarını geri alma savaşıdır; bu savaş, Yüce Mahkeme'nin teşvik ettiği bırakınız-yapsınlar liberalizminden belki de oldukça farklı bir imge peşinde sosyal, ekonomik ve politik yaşamı yeniden şekillendirmek hakkına ve görevine sahip vatandaşlar olarak verilen savaştır.

Sonuç

1994 *Madsen* ve 2000 *Hill* kürtaj kliniği davaları kararlarının, kamusal alanın yasal coğrafyalarına odaklanırken problemli bir mercek vazifesi görmesi bu sebeptendir, özellikle de amaçlarımızdan biri progresif kent hakkının ne olabileceğini açıklamaya çalışmakken bu sıkıntı daha da artar. Bu iki davada da kürtaj karşıtı aktivistler, ifade özgürlüğü ve halk protestosu dilini, hakların genişletilmesi adına savaşmak için ve devleti veya sermayeyi baskıcı uygulamalardan sorumlu tutmak için değil, aksine başkalarının haklarını baskı altına almak için kullanmışlardır: güvenli kürtaj hakkını, çalışma hakkını, huzurlu bir ev hayatını baskı altına almak için.[27] Bunun üzerine Yüce Mahkeme de, kendi kamusal forum doktrinini, şiddet kullanan kürtaj karşıtı aktivistlere değil, protestonun kendisine daha iyi düzenleme getirmek ve kurala bağlamak için hem kullandı hem de doktrinini daha da keskinleştirdi. Yani Yüce Mahkeme, kürtaj karşıtı mesajın içeriğine bakmadığını iddia ederek, düzenleyici güçlerinin diğer protestolara, diğer sosyal hareketlere de uzanmasını sağlayan bir araç geliştirmiş oldu: Spesifik bir mücadeleden türetilen kanun genelleştirilebiliyordu. Mahkeme bu süreçte pozitif bir hak olan kadınların kürtaja erişimini iyileştirmek için çok az şey yaptı: Klinikler hâlâ çok az ve aralarında çok mesafe var, doktorlar hâlâ yeterince eğitimli değil, kürtaj gerçekleştiren sağlık çalışanlarına karşı şiddet düzeyi hâlâ artıyor ve kliniklere

27. Madsen davasında ifade özgürlüğü hakkında karara bağlanan en güçlü kısıtlamalar özel konutlarla alakalıydı ve başlıbaşına konuşma veya toplanma konularından ziyade özel mülkiyet kavramı hakkındaki meselelere bağlıydı.

giren kadınlar, artık eskisinden daha mesafeli de olsa hâlâ bir "kürtaj karşıtı rehberlik" engeliyle karşı karşıya. Kürtaj karşıtı aktivistler ise bu kararlarda pek bir şey kaybetmiş değil ve kesinlikle Yargıç Scalia'nın iddia ettiği kadar şey kaybetmediler.

Hatta mahkeme bu davayı bir kadının kürtaj hakkıyla ilgili olmaktan ziyade konuşma hakkına devlet müdahalesiyle alakalı bir dava olarak görmeyi seçtiği için kürtaj karşıtı aktivistlere bir tür zafer garantisinin verilmiş olabileceği de iddia edilebilir (yine Scalia'nın dehşetli uyarılarına rağmen). Hem *Madsen* hem de *Hill* davaları, düzeni garanti altına alırken konuşma özgürlüğüne devlet müdahalesinin nasıl minimuma indirgeneceğini belirlemekle ve kamusal forumu düzenlemekle ilgili davalar olarak ikisi de kamusal forum doktrininin (hakları gerekli kılan güç ilişkilerini ele almaktan ziyade bu hakları soyut anlamda korumak için dizayn edilmiş bir doktrin) geçmişini tasdik etmiş olur ve demokrasi alanında belli bir düzen vizyonunu destekleyen devletin rolünü daha da kemikleştirir. *Madsen* ve *Hill* davaları, ifade özgürlüğü hakkında davalar olarak ise işverenlerle çatışma içinde olan çalışanların yanı sıra protesto gösterileri ve mitingler vasıtasıyla iddialarını ortaya koymak için sokaklara çıkmaya her zamankinden daha fazla ihtiyacı olanlar için de sıkıntılı sonuçlar vermiştir. Sonraki bölümlerde göreceğimiz gibi, böylesi bir düzen vizyonu, yalnızca hayatta kalabilmek adına bile kentin kamusal alanlarında toplanmak ve hatta bazen "konuşmak" zorunda olan evsizler için de son derece problemlidir. Bununla beraber, eğer bu davalar bir kadının kürtaj hakkını korumak lehinde karara bağlanmış olsaydı, "insanların toplum adına 'en iyi' özlemlerini" kemikleştirmenin bir yolu olarak, hakların reddinden ziyade hakların genişlemesi için taleplerini sunmak amacıyla her daim mekân aramak zorunda olan örneğin evsizler ve çalışanlar için bu davalar çok daha az sıkıntı verici olurdu – Blomley ve Clark'ın (1990, 435) öne sürdüğü üzere, böylesi bir potansiyel, solun fark etmekte çok hünerli olduğu hukukun zorlayıcı yönleri kadar "makul" olacak şekilde hukukun ulaşabileceği bir potansiyel

olarak görülür. Bir başka deyişle, Matthew Arnold ve tüm o küçük takipçilerinin yaklaşımı tersine çevrilebilir ve hukuk, kent hakkına engel olmak yerine ulaşılmasına yardım edecek bir araç haline getirilebilir.

Yargıç Scalia, mahkeme hakkında daha önceki yaklaşımlarından uzaklaştığı bir noktada (bkz. Brisbin 1993), hem *Madsen* hem de *Hill* davası kararlarına itiraz ederken protesto etme hakkı adına güçlü bir savunma arayışına girdi, üstelik böylesi bir hakkın ister istemez kapsadığı potansiyel şiddete rağmen. *Madsen* davasında, "özgürlüğün dostu" olmayanların mahkemenin etrafta bıraktığı güçlü "dolu silahı" kapıp zorlukla elde tutulan hakları ortadan kaldıracağını öne sürdü.[28] Ve öyle de yaptılar ama kesinlikle Scalia'nın tahmin ettiği şekilde değil. Daha ziyade, *Madsen* davası kararından bir aydan daha kısa bir süre sonra, kürtaj karşıtı aktivist Paul Hill eline dolu bir silah aldı ve Dr. John Britton ile refakatçisi James Barrett'i Florida Melbourne'deki bir kadın sağlık kliniğinin önünde öldürdü. Bu olayla birlikte Florida'da 18 ay içinde ikinci kez kürtaj operasyonları gerçekleştiren bir doktor öldürülmüş oluyordu. Paul Hill yargılandı ve yeni bir federal yasa kapsamında hüküm giydi; bu yeni yasa, bir kürtaj kliniği etrafında gerçekleşen kriminal olayları federal suç kapsamına alıyordu. Buna rağmen kürtaj hakkı yanlısı birçok aktivist kamusal foruma daha güçlü bir düzenleme getirilmesi çağrısı yaptı. Önlerindeki mahkeme gibi onlar da böylesi bir düzenlemenin yalnızca hayat kurtarmakla kalmayacağını (çünkü diğer suç yasaları muhtemelen yetersiz kalacaktı) ama aynı zamanda kürtaj konusu etrafında daha mantıklı bir tartışmanın yürütülmesine imkân vereceğini öne sürüyorlardı. *Hill* davasında söz konusu olan Colorado yasası ve Birleşik Devletler çapındaki benzer yasalar da böylesi bir mantık yürütmenin sonucudur. Ama bu yasaların kliniklerin

28. Hill davasında bu "dolu silahı" eline almış olanın Yüce Mahkeme'nin ta kendisi olduğunu öne sürdü.

yakın çevresindeki etkisi ne olursa olsun, kürtaj hizmeti sağlayan sağlık çalışanları cinayetlerini durdurmamıştır. Ekim 1998'de kent merkezi dışında Buffalo'daki evinde öldürülen Dr. Barnett Slepian vakası da bu durumu açıkça ortaya koyar (katil muhtemelen, bu kitabın yazımı sırasında mahkemesi devam etmekte olan James C. Kopp'tur).

Bana öyle geliyor ki tartışmalara düzenleme getirmek adına alanı kurallara bağlamak (kliniklere giriş yasasının yapmaya çalıştığı gibi), tam da Yüce Mahkeme'nin düşmüş olduğu tuzağa düşer. İlk olarak bu yaklaşım, fikirlerle eylemlerin kolaylıkla ayrılabilir olduğunu varsayar (örneğin kürtajın aleyhinde ve lehinde, bu görüşlerin sahiplerinin eylemleriyle bağlantısı olmayan "rasyonel" bir destek olabileceği düşünülür) ve birinin göz ardı edilmesiyle diğerinin korunabileceğini farz eder. İkinci olarak bu yaklaşım, belli tip (başka bakımlardan meşru) davranışlara düzenleme getirilmesinin konuşma özgürlüğünü ve diğer hakları koruyacağını varsayar. Kamusal forumun tarihsel coğrafyasının ve daha genel olarak kamusal alanın bize gösterdiği bir şey varsa eğer, o da bunun yanıltıcı bir varsayım olduğudur; dar bir düzen tanımının herkesin çıkarına olacağını varsayan bir yanılgı içindedir. Ve durum böyle olmadığı için de bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi bu yaklaşım her zaman kendi muhalefetini doğuracaktır. Bunun, progresif aktivistlerin (kent hakkı için en çok mücadele edenler ve sesini duyurabilmek için sık sık sokağa inmek zorunda olanlar) döneceği bir yön olduğundan emin değilim. Bunun yerine, aynı anda devletin negatif hakları doğrama becerisini artırmadan pozitif hakları güçlendirmenin bir yolunu bulmalıyız. Doktor John Britten ve Doktor Barnett Slepian cinayetleri, düzen adına kamusal alanın düzenlenmesinin, kürtaj hakkına şiddet içerikli yollarla karşı çıkmak arayışında olanları yollarından saptırmak açısından pek bir işe yaramayacağını göstermiştir. Böylesi bir düzenleme işgücü haklarının ayaklar altına alınmasını yavaşlatmak adına da pek fazla şey yapmış değildir. Hatta bunun aksine, işgücü tarihi ve

işgücünün kamusal alanı kullanış tarihi, böylesi düzenlemelerin, başkalarının haklarını baltalayacak olanlara yardım etmek adına çok şey yaptığını gösterir bize.

Bu noktayı daha eksiksiz keşfe çıkabilmek için işgücü ve kürtaj konusundan uzaklaşarak kamusal alanda toplanma ve konuşma hakkı açısından daha spesifik bir mücadeleye bakmakta fayda olduğunu düşünüyorum: 1964 İfade Özgürlüğü Hareketi ve ardından California Berkeley'de yaşanan kaos. 1960'larda Berkeley'de ve Berkeley için verilen mücadelelerde, yeterli bir kent hakkı için alanın ne kadar önemli olduğuna dair işaretler görebiliyoruz. Devletin çeşitli araçları –mahkemeler dahil– muhalefeti demokrasi açısından güvenli hale getirmek için ne kadar çok çalışırsa çalışsın, güçlü bir demokrasinin, muhalefetin kendisine çizilen sınırları aştığı demokrasi olduğunu, insanların Hyde Park'a yeniden gitmekle kalmayıp Hyde Park'ı aktif şekilde ele geçirdiği ve yepyeni bir şeye dönüştürdüğü demokrasi olduğunu da göreceğiz.

3
İfade Özgürlüğünden Halkın Parkına
Lokasyonel Mücadele ve Kent Hakkı

"Bunun bir tür külotlu baskından ibaret olmadığını anlamamız için daha ne kadar ileri gidilmesi gerekiyor?"
-Vali Ronald Reagan (20 Mayıs 1969)

Yüce Mahkeme'nin kamusal forum doktrininin açıkça ortaya koyduğu üzere haklar üzerine verilen mücadeleler sıklıkla coğrafya mücadelelerine doğru ayrışır. Alan, mekân ve lokasyon, hakların, uğruna yarıştığı sahneler değildir yalnızca, aynı zamanda haklar için verilen mücadelelerle aktif şekilde üretilen –ve neticesinde yapılandırılması sağlanan– sahnelerdir.

Dolayısıyla haklar için verilen mücadeleler en azından kısmen bir tür lokasyonel mücadele olarak anlaşılabilir.[1] Hakların bir yerde uygulanması gerekir ve bazen bu "bir yerin" kendisi de bir miktar alanı alarak, zaptederek ve hem anlamını hem de kullanımını dönüşüme uğratarak aktif şekilde üretilmelidir - hakların var olabildiği ve uygulanabildiği bir alan yaratarak gerçekleştirilir. Sınıf temelli bir toplumda lokasyonel mücadele, alanın çeşitli kullanımlarını ve haklarını ortaya koymak adına çeşitli stratejilerin meşruluğu için mücadele olarak algılanır; bu haklar, spesifik aktivitelerin bir lokasyonda gerçekleştiği "objektif" sosyal süreçler tarafından veya mülkiyetin işleyişiyle gücü elinden alınmışlar tarafından ortaya konur. Bu anlamda lokasyonel mücadele, hayli sembolik eylemlerin konuşlandırılmasıyla yürütülen genellikle sembolik mücadeledir. Bir başka deyişle konuşma ve eylemden oluşan bir kombinasyonla yürütülür - Yüce Mahkeme'nin birbirinden ayrı tutabilmek için çok uğraştığı iki unsurdur bunlar. Gerçekten de mücadele alanı varlık kazanır ve lokasyonel mücadele içinde tanımlanır çünkü konuşma (iletişim) ve eylem (yürütme) birbirinden ayrılamaz unsurlardır. Dahası, konuşma ve eylem birbirinden ayrılamaz unsurlar olduğu için coğrafya önem arz eder.

Bu yaklaşım aksiyomatik görünebilir veya aslında sadece totolojik de olabilir -lokasyonel mücadelede coğrafyanın önemli

1. Lokasyonel tartışma genellikle spesifik, sıkıntılı tesislerin yerleşimi açısından ele alınır. Bu anlamda literatür geniştir. Faydalı bir analiz ve özet Takahashi'de (1998) bulunabilir. Bu literatürün büyük bölümü NIMBYizm ("not in my back yard" - benim arka bahçemde olmaz) meseleleriyle alakalıdır, orta ve üst orta sınıf ev sahiplerinin genellikle tutucu endişelerine eleştirel bir dille yaklaşmaktadır. Bununla beraber lokasyonel tartışma literatürü -ve spesifik tesislerin yerleşimi için veya karşısında mücadele eden aktivistler- zaman zaman çevresel ırkçılık üzerine literatürle ve endişelerle de kesişir çünkü sıkıntılı ve tehlikeli tesisler genellikle beyaz olmayan mahallelerde "bir kenara itilmiş" yerlerdir. Yani NIMBYizm'le çevresel ırkçılık arasında bir ilişki vardır ve bu ilişkinin politikası hem ilgi çekici hem de kritik ölçüde önemlidir. Bkz. Pulido (2000). Gerçi bu bölümde, ifade özgürlüğü, evsizlerin var olabileceği bir yer bulunması ve haklarla ilgili mekânsal çatışmalar gibi benzer meseleler adına verilen mücadeleleri keşfe çıkarak argümanı başka bir yöne çeviriyor olacağım.

olması– ama şu noktanın sıklıkla unutulduğunu görmek şaşırtıcıdır ki, toplumsal mücadelenin herhangi bir türünde, hatta yer ve lokasyonla alakalı mücadelelerde bile coğrafya veya daha net bir ifadeyle lokasyonel mücadelenin süregiden geçmişi unutulur. Örneğin, *The Chronicle of Higher Education*'da yayımlanan güncel bir makalede, gazetenin konuşma yasalarında yeni bir trend olarak gördüğü durum detaylı anlatılıyordu: üniversite kampüslerinde özel "özgürce konuşma alanlarının" oluşturulması (Street 2001).[2] Gazeteye göre, gitgide daha fazla sayıda kampüs, özgür konuşmanın serbest olduğu özel alanlar oluşturuyor, bu alanlar dışında ise özgür konuşmayı kısıtlıyor. UC Berkeley'den bir öğrenci işleri dekanının ifade ettiği gibi bu yaklaşım, "özgürce konuşmayı destekleyen ve bir yandan da bir kurum idare etmek zorunda olan üniversitelerde" denge sağlamanın bir yolu olarak kullanılıyor (Street 2001, A38). *The Chronicle'ın* iddiasına göre böylesi alanlar oluşturulması, 1980'lerde birçok üniversite nefret ifadelerini ve diğer rahatsız edici söylemleri düzen altına almak istediğinde ortaya çıkmış olan konuşma tarzı ve üslup tartışmalarının tarihsel akışını devam ettirmektedir. Konuşma üzerindeki kısıtlamaların birçoğu Yüce Mahkeme tarafından kaldırıldı ve üniversiteler de konuşmanın "zamanını, mekânını ve yöntemini" düzenleme yönündeki meşru haklarını uygulamaya dökebilmek için kamusal forum doktrinine döndüler. Bu tarihsel anlatımda herhangi bir sorun yoktu, ta ki gazete şu noktayı öne sürene kadar: "Tufts Üniversitesi belki de ilk oldu [özgürce konuşma bölgesi oluşturmak konusunda]. Üniversite, 1989 yılında nefret söylemi denen durumu kısıtlamak girişimiyle kampüsün belli yerlerinde 'özgür konuşma alanları' yarattı" ama öğrenciler protesto edince bu uygulamayı hemen bıraktı" (Street 2001, A38).

2. Kampüste konuşma alanları meselesi 2002 yılı baharında öğrencilerin, çeşitli girişimlerde bulunarak kampüslerinde özgür konuşma alanları oluşturulmasını engellemeye çalıştıklarına dair (özellikle de West Virginia Üniversitesi'nde) bir dizi haber ve makale yayımlanmasıyla birlikte yeniden alevlendi.

Bu açıklamayla ilgili problem, makalede 1964 Berkeley İfade Özgürlüğü Hareketi'ne (FSM) çeşitli yerlerde referans yapılıyor olmasına rağmen, o hareketin alansal geçmişinin unutulmuş olmasıdır – kısmen de olsa İfade Özgürlüğü Hareketi'nin, üniversitenin (Berkeley Üniversitesi) "Hyde Park alanları" adını verdiği özgür konuşma alanları yaratma ve uygulamaya geçirme girişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olduğu unutulmuştur. Bu geçmiş, daha sonra göreceğimiz gibi, yalnızca konuşma hakkıyla ilgili olmakla kalmaz, aynı zamanda konuşmak adına uygun bir yer bulma mücadelesi olarak da şekillenmiştir. *Chronicle* gazetesinin anlatımında unutulan bir başka nokta da California'daki neredeyse tüm devlet üniversitelerinin Berkeley FSM'e yanıt olarak hemen – genellikle kalabalığın yoğun olduğu yerlerde– özel özgür konuşma alanları oluşturmuş olmalarıdır. Dolayısıyla Tufts, kampüste bir özgür konuşma alanı ayıran ilk üniversite değildi, gerçi günümüzdeki alan ayırma hareketini tetikleyen spesifik düzenleme politikasının 1950 ve 60'lardakinden farklı olduğu da düşünülebilir.[3]

Konuşma alanı oluşturmaya yönelik bu daha eski girişimleri ve ortaya çıkardığı o meşhur tepkiyi, İfade Özgürlüğü Hareketi'ni (FSM) keşfe çıkmak, konuşma için mücadeleyi lokasyon için mücadele olarak değerlendirerek "fiilen varolan kapitalizmde" haklar için nasıl savaşıldığını, hakların nasıl talep edildiğini, baltalandığını ve sağlamlaştırıldığını görmemize ve öğrenmemize yardımcı olur. Dolayısıyla biz de özelde Berkeley İfade Özgürlüğü Hareketi'nin alansal geçmişini, genelde de 1960'larda

3. Gerçekten de, konuşmayı belli bir alana almak adına son dönemdeki girişimlerin ilgi çekici ama gözden kaçan yönlerinden biri de, buna karşı duranların muhafazakâr organizasyonlar olmalarıdır (Eğitimde Bireysel Haklar Kuruluşu [Foundation for Individual Rights in Education] gibi), bununla beraber 1960'larda benzer kuruluşlar, öğrencilerin konuşma haklarını –ortadan kaldırmak niyetinde olmasalar da– belli alanlara almayı şiddetle destekliyordu. Dolayısıyla Yüce Mahkeme Yargıcı Antonin Scalia'nın klinikler (ve hastalar) etrafındaki balon alanları ifade özgürlüğüne bir saldırı olarak görmesi gibi, özgür konuşma alanlarına karşı muhalefet de bazen ifade özgürlüğüne saldırı olarak görülmüştür.

Berkeley'in değişen radikal politikalarını inceleyeceğiz. Bu yaklaşım, konuşma ve uygulamayı alanlara ayırmak adına güncel girişimlere, yani genellikle muhalefeti ortadan kaldırmak için değil, "yaşam kalitesini" artırmak için olduğu söylenen girişimlere önemli miktarda ışık tutacak.

Konformizm Karşıtları, Anarşistler ve Komünistler: Berkeley'de İfade Özgürlüğü

UC Berkeley kampüsü, yarı kamusal bir mülk olarak, "ayrılmış kamusal alan" gibi bir yer olarak 1960'larda siyasi, mülki ve sosyal hakların yeniden tanımlanışı için verilen ve Berkeley'i (ve ülkeyi) harabeye çeviren savaşların ilk dönemlerde sahnelendiği yer olmuştur. 1958'den 1966'ya kadar California Üniversitesi rektörü olan Clark Kerr (1966'da Vali Ronald Reagan'ın ilk resmi kararnamelerinden biriyle görevinden alındı), 1964 yılında Berkeley'de ifade özgürlüğü için verilen ilk militan savaşlarda neyin tehlikede olduğunu anlamıştı:

> "Konformizm karşıtları arasında" bazılarının kafasında başka bir tür isyan vardı [üniversiteye karşı olan isyandan başka]. Bunun yerine üniversiteyi, Latin Amerika veya Japonya modellerindeki gibi, topluma saldırılarını gerçekleştirebilmek için cezadan muaf olarak kullanabilecekleri kalelere dönüştürmeye çalışıyorlar. (Alıntının yer aldığı çalışma Draper 1966, 206)

Kerr'in, modern toplumda üniversitenin nasıl bir yer olması gerektiğine dair çok daha farklı bir vizyonu vardı.[4] Kerr (2001 [1963]) *The Uses of the University* adlı çalışmada kaleme aldığı yazıda üniversiteyi ve üniversiteyi çevreleyen topluluğu kısmen, yeni ve daha rasyonel bir toplum oluşturulması adına

4. Kerr çok ilgi çekici bir figür. Çalışma ekonomisi eğitimi almış olan Kerr (ve 1930'larda radikal örgütlere büyük sempatisi olan biri olarak) ülkedeki en büyük üniversite sisteminin rektörlüğüne atanmasından önce Berkeley'in önemli sosyologlarından biri olan Paul Taylor'ın çırağıydı. Kerr, rektörlükten kovulduktan sonra modern dünyada yükseköğretim teorisyeni olarak talep görmeye devam etti.

bir laboratuvar olarak görüyordu. Rasyonel ve idari bir siyasi ekonomiye yönelimde üniversitenin oynaması gereken önemli bir rolü vardı. Kerr tarafından "multi-versite" olarak adlandırılan üniversite, "'bilginin' üretiminde, dağıtımında ve tüketiminde" uzmanlaşmalıydı, hatta üniversiteyi çevreleyen şehir de bu üretimi, dağıtımı ve daha geniş bir kapsamda bilginin tüketimini gerçekleştirecek olan "çalışanları" daha verimli hale getirmek adına yeniden kurgulanmalıydı.[5]

Bununla beraber Kerr'in vizyonu üniversitenin ve yakın muhitlerin çok ötesine geçiyordu. Kerr, yüzyılın ortasında ortaya çıkmaya başlayan yeni toplumu tanımlamaya da bir o kadar meraklıydı. *Industrial is Mand Industrial Man* (Kerr vd. 1960) adlı çalışmada yazdığı makalede, bu yeni toplumda siyasetin de daha rasyonel ya da daha doğrusu idari olacağını yazdı. Yeni toplumda erkeklere ve kadınlara "biraz nüfuz edilebilir" diye vaaz veriyordu Kerr.

> "Toplum bir konsensüse ulaştı ve Büyük Birader'in siyasi kontrol uygulaması belki eskisi kadar gerekli değil. Bu Cesur Yeni Dünya'da isyanlardan kaçınmak için genetik ve kimyasal araçlar kullanmaya da gerek yok artık. Yavaş yavaş halledilebilecek küçük bürokratik isyanlar dışında hiçbir başkaldırı olmayacak zaten." (Kerr ve diğerleri 1960, 295)[6]

5. Kerr'in *Uses of the University* adlı çalışması, Bill Reading'in (1996) daha güncel ve eleştirel *University in Ruins* adlı çalışmasıyla kıyaslanarak okunursa daha verimli olabilir. Kerr'in ideolojik olmayan "multiversite" vizyonunun ne kadarının gerçeğe dönüştüğünü ve özgür, metalaşmamış sorgulamanın bedelinin ne olduğunu görmek gerçekten çok çarpıcı.

6. Bu pasaj, Kerr ve diğerlerinin (1960) çalışmasında son derece ilgi çekici ve bazı açılardan ileri görüşlü bir yaklaşım. Yazarlar işletme ve reklamcılık zaferlerini bir tür isyan biçimi olarak gövde gösterisine dönüştüren 1990'ların ruhunu tam olarak tahmin etmişler: "Ekonomik ve siyasi yaşamın bürokratik muhafazakârlığıyla birlikte, hayatın diğer yönlerinde yeni bir bohemyanizm de ortaya çıkabilir ve bu da kısmen toplumun üretken tarafının kısıtlayıcı yapısına bir reaksiyon olarak doğacaktır. Yeni bir bireysellik arayışı ve özgürlüğün yeni bir anlamı olabilir. Ekonomik sistem oldukça düzenli hale, politik sistem de ideolojik olarak kısır hale gelebilir; ancak hayatın sosyal, rekreasyonal ve kültürel yönleri çeşitli ve değişken olacaktır" (295). 1990'ların ruhunun bir analizi için bkz. Frank (2001).

Böylesi açıklamalar –daha sonraki postmodern, postyapısalcı solun siyasi karamsarlığıyla gayet uyumlu görünmektedir– o dönemde tüm dünyadan tepki aldı. Örneğin GuyDebord (1994 [1967], 137-138) 1967 yılında yayımladığı manifesto *The Society of Spectacle*'da Kerr'e doğrudan saldırarak, eğer insanlar kendi yabancılaşmış yaşamlarının kontrolünü yeniden ele geçireceklerse ve bir kez daha şehirde yaşamayı öğreneceklerse, bu durumda Kerr'in vizyonunun tam da savaşılması gereken şey olduğunu söylüyordu.

Evine daha yakın bir yerde, ülkesinde ise Kerr'in görüşleri California Üniversitesi'nin girişimleriyle kısmen yasalaştırıldı, 1950'lerin başlarından itibaren Güney Kampüs bölgesinin (Telgraph Avenue etrafındaki bölge) kontrolünün sağlanması yönünde hamleler yapılırken hem kampüsün genişlemesi hem de yerleşim ve işyerleri karışımından oluşan bir yapının daha iyi kontrol edilmesi amaçlanıyordu. 1952 tarihli uzun vadeli bir plan, kentin "çirkin" bölgelerini ele almayı amaçlayan kent çapında büyük bir yeniden yapılanma hareketinin bir parçası olarak üniversitenin Güney Kampüs bölgesine doğru genişlemesi gerektiği önerisini getirdi. Orada yaşayan öğrencilerin ve yaşlıların, üniversitenin ve kentin kötü niyetli görünen planlarına çok da etkili bir karşı duruş başlatmayacakları düşünülüyordu. Gazeteci Robert Scheer'in (1969, 43) daha sonra öne sürdüğü üzere, yönetimin bürokratik gerekçeleri,

> "...Üniversitenin amacı ve öğrencilerinin rolü hakkındaki varsayımlar üzerine kurulmuştu. Güney Kampüsü'nün genişlemesi, üniversite çevresini kontrol etmek ve temizlemek gerektiği düşüncesine dayanıyordu. Kalkınma Planı'nın tasavvur ettiği üniversite ortamı, her ihtiyacın –sınıflar, barınma, dinlenme ve otopark– gelecek on yıl için programlandığı bütüncül bir ortamdı. Öğrenciler beton ve camdan yatakhanelerden oluşan bir sırça köşkte yaşamaya mecbur bırakılacaktı – beraberinde diğer resmi binalar, kiliseler ve yine tam da yasaya uygun düzgün birkaç dükkân olacaktı ve bunlar Güney Kampüs bölgesi merkezinde izin verilen yegâne yapılar olacaktı. Tüm diğer yapılar, kamulaştırma yetkilerini uygulayacak olan üniversite idarecileri tarafından def edilecekti. Kalkınma Planı'nın belirttiği

gibi (1956 revizyonu), 'öğrenciler için iyi düzenlenmiş bir yaşam...' sağlanacaktı. Eğer Multi-versite bir bilgi fabrikası olacaktıysa, Güney Kampüsü bunun şirket kentiydi."

Üniversiteye ve kente dair, işinde mahir ve iyi eğitimli, toplumun çıkarı için çalışan bürokratlar tarafından dikkatle yürütülen bu rasyonel, teknik ve verimli gelecek vizyonu, 1960'ların ayaklanmalarında Berkeley'deki isyan ve başkaldırının odak noktası haline geldi, İfade Özgürlüğü Hareketi de genellikle bu ayaklanmaların açılış eylemi olarak ifade edilir.

Ancak İfade Özgürlüğü Hareketi yalnızca basit bir spontane, hızlı büyümüş, açıklanması zor bir reddediş değildir (birçok tarihçinin düşündüğünün aksine). 1964 sonbaharında Berkeley kampüsünü sallamış olan İfade Özgürlüğü Hareketi, varoluşunun temeli olduğunu söyleyebileceğimiz hakları siyahlara, işçilere ve öğrencilere vermeyi reddeden sınıf ve ırk tabanlı bir topluma karşı sürekli büyüyen ve daha militan hale gelen bir hareketin zirve noktasıydı – aslında yeniden canlandırıldığı noktaydı. 1964 yılı itibarıyla, öğrenci hareketleri açısından Berkeley'in halihazırda uzun bir geçmişi vardı. Örneğin 1930'lar, dikkat çekici organize öğrenci hareketleri görmüştü, genellikle Komünist Parti üyeleri ve onların müttefikleri önderliğinde gerçekleşen ve grev yapan çiftçileri, kıyı çalışanlarını ve eyaletteki diğer militan sendikacıları destekleyen hareketlerdi bunlar. Ayrıca birçok öğrenci (ve öğretim görevlisi) daha geniş çaplı "halk cephesi" organizasyonlarına da katılmıştı. 1950'lerdeki bağlılık yemini tartışmaları sırasında muhalif olan ve görevinden alınan öğretim görevlilerine dikkat çekici boyutta öğrenci desteği geldi. 1957 yılında radikal bir öğrenci partisi, SLATE kuruldu. Ve Berkeley öğrencileri de diğer birçok kuzey üniversitesindeki muadilleri gibi, 1950'lerin sonları ve 1960'ların başları boyunca medeni hak mücadelelerine, çalışanların mücadelelerine, McCarthy karşıtı eylemlere ve Demokratik Toplum için Öğrenciler gibi yeni filizlenen sol organizasyonlara katıldılar.[7]

7. İki standart hikâye 1950 ve 60'lardaki ulusal öğrenci solunun yükselişini kapsamaktadır: Miller (1994) ve Gitlin (1993).

Gerçi durum ne olursa olsun, olayı doğuran doğrudan sebepler önemliydi. İfade Özgürlüğü Hareketi kısmen, bir kampüs yönetiminin gitgide artan kısıtlayıcı politikalarına karşı açık bir başkaldırıydı. Kampüs yönetiminin başında da tüm üniversite sisteminin rektörü olarak Clark Kerr vardı; bu sistem kendini liberal (kapitalist) entelektüelizmin merkezlerinden biri olarak görüyordu. Amerikan devlet üniversitesi kampüsleri –ve bilhassa Berkeley kampüsü– her zaman sıkı sıkıya kontrol altında tutulan yerler olmuştur. 20. yüzyılın ilk yirmi yılında gerçekleşen ve kamusal alanı yöneten yasaların yeniden değerlendirilmesine mecbur bırakan uzun süreli ifade özgürlüğü mücadelelerine rağmen California'daki devlet üniversiteleri 1964 yılı gibi geç bir tarihe dek hem kampüs içinde hem de dışında öğrencilerin siyasi etkinliklerine getirdikleri kısıtlamaları yalnızca hakları değil aynı zamanda yükümlülükleriymiş gibi göstermeye devam ettiler. Büyük devlet üniversiteleri için biraz da alışılmadık şekilde California Üniversitesi, öğrenciler üzerinde ebeveynlerin uyguladığı kontrolün yerini alacak bir baba sertliği tavrının, yerinde ve gerekli bir ideoloji olduğu inancını sürdürüyordu.[8] Columbia Üniversitesi'nden Profesör Robert Paul Wolff (1966: 38) eski Berkeley Üniversitesi Profesörü Lewis Feuer'in (1966) İfade Özgürlüğü Hareketi'ni eleştiren öfkeli bir makalesine verdiği destek yanıtında şöyle yazdı: "Ahlaken sağlıklı bir toplumda üniversite ilmin mabedi, vatandaşlığın öğretildiği bir okul ve siyasi çevrelerin baskın değerlerinin bir destekçisi olabilir ve olmalıdır." Kampüste ne söylenebileceğini –ve nerede söylene-

8. California Üniversitesi Berkeley öğrenci yönetimi (ASUC) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, başvuru sayısının 8.000'in üzerinde olduğu 20 okuldan yalnızca Arizona Üniversitesi'nin, kampüs içinde ve dışında öğrenciler tarafından yapılan konuşmanın içeriği ve yeri ile ilgili benzer sınırlayıcı düzenlemeler getirdiğini göstermişti. Üç okul, öğrencileri arasında herhangi bir siyasi eylem bildiriminde bulunmazken, 16 okul siyasi hakların uygulanması adına herhangi bir somut engel bulunmadığını belirtmiştir. Bkz. Heirich ve Kaplan (1965, 30). 21. yüzyılın şafağında bir üniversitede çalışmakla ilgili bunaltıcı unsurlardan biri, kampüs yönetimi tarafından anne baba otoritesi yerine geçecek bir ideolojinin canlandırılmış olduğunu görmektir.

bileceğini– sıkı sıkıya reçetelendirmek adına dizayn edilmiş bir dizi kural ve düzenlemeyle California Üniversitesi'nin yapmaya çalıştığı şey de tam olarak buydu. Berkeley'de İfade Özgürlüğü Hareketi'nde söz konusu olan birçok meseleden biri de neyin ahlaki olduğu ve bu ahlakı belirleme hakkının kime ait olduğu sorusuydu. Ama böyleyken bile hareket, oldukça açık şekilde bir alan hakkı sorusuna doğru ilerliyordu. Berkeley'deki ifade özgürlüğü de, herhangi bir yerdeki ifade özgürlüğü sorununda olduğu gibi mekânsal bir problemdi.

İfade Özgürlüğü Coğrafyası 1: Bağlam

Berkeley kampüsü 1960'larda hızla büyüyen bir yerdi: Kampüsün bildik sınırı Telegraph Avenue'daki Sather girişiydi (resim 3.1 ve 3.2). 1960 ve 1961 yıllarında kitap dükkânını, öğrenci sendikasını, öğrenci yönetimini, restoran ve kafeleri barındıran yeni kampüs binaları Sather girişinin hemen dışına inşa edildi. Telegraph Avenue, Bancroft Way noktasında kapatıldı ve eskiden sokak olan yer büyük bir plazaya dönüştürüldü. Plazayı gören –aslında plazaya hükmeden– ve yine Sather girişinin dışında yer alan bir konumda sistemin ana binası vardı – büyük idare binası Sproul Hall (Resim 3.3). Sproul Hall 1940 yılında, Berkeley kampüsünün içinde yer alan kampüs yönetiminin üniversite genel idaresinden bağımsız olduğunu sembolize etmek adına özellikle kampüs dışına inşa edilmişti; dolayısıyla kampüsün 1960 yılındaki genişlemesi sonucunda üniversite, sistemin genel idaresini yeniden kampüsün içine entegre etti. Plazanın üzerine inşa edildiği arsa, sokağın kapatılması sırasında kent tarafından üniversiteye verildi. Bunlara ek olarak üniversite, kampüsün dışına, Sather girişinin birkaç blok ötesine, yani "çirkin" Güney Kampüs bölgesinin merkezine öğrenci yurtları inşa etmek konusunda hayli atak bir politika izledi (Heirich 1971; Scheer 1969).

Resim 3.1 California Üniversitesi, Berkeley'in havadan görünümü, 1965. Savaş sonrası dönemde kampüs hızla güneye (bu resmin sağ tarafına) doğru yayıldı, Sather girişinin de (no:4) ötesine uzandı. 1 numaralı bina kompleksi 1960'ların başlarında inşa edilen öğrenci sendikası binalarıdır. 2 numara ise artık Berkeley kampüsünün bir parçası olan Sproul Hall; 5 numara Sproul Plaza. Berkeley yönetiminin "Hyde Park alanı" olarak kullanmak istediği yer ise bu resimde 1 numaranın altında. Fotoğrafın orijinali Heinrich'in (1971) çalışmasında yayımlandı.

Resim 3.2. Sather girişi, Berkeley kampüsünün başlıca giriş kapısı. Fotoğraftaki görünüm, "eski" kampüsün içinden güneye, 1950'lerin ve 60'ların yeni yapılan binalarına doğrudur. Arka plandaki bina Associated Students Center'dır [Birleş

miş Öğrenci Merkezi]. Sproul Hall, sol tarafta fotoğrafın dışında kalır; kapı girişinden görünen, öğrenci merkezinden önceki plaza Sproul Plaza'dır. Fotoğraf yazara ait.

Resim 3.3. Sproul Hall. Uzun süre üniversite genel yönetiminin evi olmuştur. Sproul Hall, genel üniversite yönetimi karşısında Berkeley kampüsünün görece otonomisini güçlendirmek adına Sather girişi dışına yapılmıştır. 1950'lerdeki ve 60'lardaki kampüs yapılanması Sproul Hall'u da içine almıştır ve binanın önündeki Telegraph Avenue, Sproul Plaza'nın yer bulabilmesi için kapatılmıştır. Binanın ve plazanın merdivenleri İfade Özgürlüğü Hareketi'nin en bilinen yeridir ve günümüze kadar da Berkeley kampüsünde siyasi aktivitelerin merkez noktası olarak kalmayı sürdürmüştür. 1970'lerde üniversite yönetimi kampüsten birkaç blok uzaklaştı ve 1980'lerde de Oakland'a doğru daha da ilerledi. Fotoğraf yazara ait.

Tüm bu detaylar önemli çünkü Sproul Hall önündeki kente ait sokak uzun süre kampüs dışı özgürce konuşma alanı olmuştu. Öğrenciler ve halktan aktivistler uzun zaman burayı miting alanı olarak kullanmışlardı. Hatta kentteki en önemli siyasi forum konumundaydı. Ama bu düzenlemelerle birlikte artık kampüse entegre edilmiş oluyordu ve böylece "geleneksel kamusal forum" düzenlemelerine tabi olmaktan çıkıp bir "ayrılmış kamusal

foruma" tanınan daha kısıtlı kurallar çerçevesinde değerlendiriliyordu. Gerçi üniversite de kamusal forum yasasının detaylarıyla fazla ilgilenmiyordu: Örneğin bağış toplamaya çalışılması gibi belli aktivitelere veya kampüsteki konuşmaların içeriğine düzenleme getirmek konusunda bir kaygısı yoktu. Üniversite, konuşmaların içeriğini onaylama hakkına sahipti ("uygun" olduğundan emin olma hakkına) ve partizan davalar için yeni üye alımını yasaklıyordu. Sproul Hall önündeki alanın statüsündeki bu değişimin, Eisenhower yönetiminin muhafazakâr ama sevecen hegemonyasına ve Amerikan Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komitesi'nin çok daha az sevecen eylemlerine, kuzeyde ve güneydeki toplumsal hak karşıtı müzmin ırkçılara karşı siyasi aktivizmin ısındığı bir döneme denk gelmesi tesadüf olmayabilir.

1950'lerin sonlarında üniversite yönetimini, kontrol ettiği alanda politik etkinliklere izin vermek konusunda endişelendiren üç mesele ortaya çıkmıştı. Üniversite içinde, erkek öğrenciler için geçerli zorunlu ROTC [rezerv asker eğitim birliği] görevine karşı artan bir tepki ve çalkalanma vardı. California dahilinde ise hem devlete ait hem de ulusal Amerikan Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komiteleri 1950'lerin ortalarında etkinliklerini biraz azaltmalarının ardından yeniden daha agresif hale geliyordu.[9] Ülke sathında da öğrenciler, Güney'de ve diğer özgürlükçü ve solcu davalarda toplumsal haklar hareketlerinde aktif hale gelmekteydi ve Güney'de uğruna mücadele verilen hakların aynılarının üniversite öğrencilerine de tanınması talebiyle bu

9. Birleşik Devletler Amerika Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komitesi, 1960 yılı boyunca San Francisco'da bir dizi oturum gerçekleştirdi. Oturumların ikinci gününde, öğrencilerin oturum odasına alınmasının reddedilmesinin ardından San Francisco polisi yüzlerce göstericiyi San Francisco Belediye Konağı merdivenlerinden aşağı "yıkadı". Hortumla ıslatılanların ve ardından gelen toplanmada tutuklananların birçoğu Güney'deki insan hakları yürüyüşlerine katılmış öğrencilerdi. Olayların benzerliği birçoklarınca fark edilmişti. California yasama organının kendi Amerikan Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komitesi vardı; komite 1950'ler boyunca cadı avlarında aktif olmuştu ve Berkeley kampüsündeki büyüyen huzursuzluğu da yakından takip ediyordu. Bu faaliyetlerin geçmişi ve öğrencilerin bunlardaki rolü için bkz. Heirich ve Kaplan (1965) ve Draper (1966).

aktivizmi kampüslerine de taşımaya başlamışlardı. Öğrencilerin bu konularda artan baskıları, bir kurum olarak üniversitenin rolünü ekonomiye ve topluma hizmet eden bir yapı olarak tanımlayan California Üniversitesi yönetiminin (ve mütevelli heyetinin) yaklaşımıyla birleşince, üniversite idarecileri, öğrencilerin sergilemesi gereken "uygun politik davranışları" belirleyen rehberler oluşturulması gerektiğini düşünmeye başladılar.

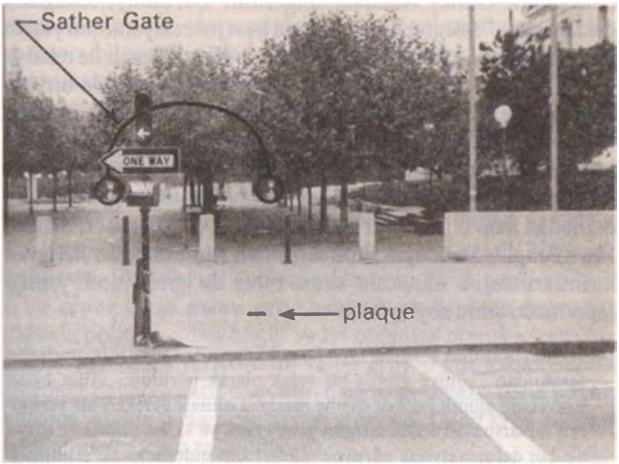
1938 yılından beri öğrencilerin politik faaliyetleri "Kural 17"nin idaresi altındaydı; bu kural, kampüs dışı konuşmacıların rektörlük onayına tabi olmasını gerektiriyordu ve yine onaylı olmayan grupların üniversite mülkünü kullanabilmeleri için de böyle bir onay gerekliydi.[10] Kural 17 bunun haricinde kampüste herhangi bir öğrencinin veya öğrenci olmayan bir grubun para toplamasını da yasaklıyordu. Ekim 1957'de, çeşitli öğrenci gruplarının yarattığı ve bir yıldır devam eden çalkantılara yanıt olarak üniversite yönetimi tarafından Kural 17'nin daha "özgürlükçü" yeni bir yorumu önerildi. 1964 yılında tartışmaların merkezi haline gelen bu yeni yorum, öğrenci işleri başkanının en az bir hafta önceden onay vermesi halinde kampüs tesislerinin bütünüyle öğrencilerden oluşan kampüs dışı gruplar tarafından kullanılmasına izin veriyordu. Tüm propaganda materyallerinin de öğrenci işleri başkanının onayından geçmesi gerekiyordu. Gereken tüm hizmetler, örneğin polis koruması hizmeti (üniversite bunu gerekli görüyordu) finansal olarak sponsor grup tarafından karşılanacaktı. Kampüs dışından gelen konuşmacıların artık rektör tarafından onaylanmasına gerek yoktu ama dekan, öğretim görevlisi, danışman ve duruma göre de bölüm başkanı tarafından onaylanmalıydı. Son olarak kampüs dışı grupların para veya üye toplamasına izin verilmiyordu

10. Kural 17, Berkeley kampüsünden radikal sendika davaları için yayılan destekle ilgili eyalet çevresindeki çiftçilerden ve işletme gruplarından gelen şikâyetler neticesinde yürürlüğe konmuştu. Rektörün bütün UC sistemini yönettiğini de unutmamak gerekir. Her bir kampüsü de birer dekan idare eder. Dolayısıyla her bir kampüsteki konuşmaların ve diğer siyasi faaliyetlerin sistem seviyesinde onaylanması gerekiyordu.

(Heirich ve Kaplan 1965, 19). Şurası açık ki üniversite yönetimi, California Üniversitesi sistemi içinde öğrencilerin siyasi aktivitelerini yakından izlemeye devam etmenin kendi hak ve görevleri olduğunu düşünmüştü, böylesi bir gözlemleme an itibarıyla rektörün ofisinden kaldırılmış olsa bile. Aynı esnada, kampüs güneye doğru yayılırken, geleneksel "özgürce konuşma" alanı ortadan kaldırılıyordu, bununla beraber Telegraph Avenue karşısında yer alan Bancroft Way üzerindeki kaldırım hattında siyasi etkinliğe izin veriliyordu (Resim 3.4). Bu ayarlamayla birlikte konuşmacıların üniversite mülkünü kullanmayacakları varsayılıyordu ama mitinglerde ve konuşmalarda kitleler sık sık Sproul Plaza'ya dökülüyordu.

Siyasi faaliyet üzerindeki kısıtlamaların 1957'deki bu özgürleştirilişi, kısa süre sonra, 1959 sonbaharında California Üniversitesi Rektörü Clark Kerr'in, Kerr Talimatları olarak anılacak olan direktifleri yayımlamasıyla geri alındı. Kerr Talimatları, öğrenci kurullarının ve öğrenci organizasyonlarının "kampüs dışı" konular üzerine konuşmalarını yasakladı, onları her kampüste dekana karşı doğrudan sorumlu hale getirdi, bu kurulların ve organizasyonların tüzüklerinde herhangi bir değişiklik olması halinde kampüs yetkililerince onaylanması gerekiyordu ve tüm öğrenci organizasyonlarının kadrolu birer öğretim üyesi danışmanı olacaktı (Heirich ve Kaplan 1965). Ekim 1960'ta, California Üniversitesi yönetimi, öğrenci gazetesi *The Daily Californian*'ın editörünü, ifade özgürlüğü ve ROTC konularında yönetimin politikalarına karşı çıkan öğrenci konseyi adaylarını desteklediği için görevden aldı. Takip eden nisan ayında, Berkeley kampüsü dekanı, "üniversiteyle ilişkisi olmayan" kişilerin kampüste bir yayın oluşturmasını, dağıtmasını veya sergilemesini yasaklayan yeni bir kurallar dizisi oluşturdu. Sonraki iki yıl boyunca üniversite yönetimi hem kampüs hem de sistem düzeyinde, kampüste uygun siyasi faaliyetlerin ne olduğuna dair sürekli belirlemeler ve düzeltmeler yaptı. Bu sürekli revizyonlar boyunca yönetimin yaptığı en istikrarlı iş,

kampüsteki siyasi faaliyetlerin hem içeriğini hem de biçimini kontrol etme hakkını kendine ayırmış olmasıydı.

Resim 3.4. Telegraph Avenue'da Bancroft Avenue boyunca kaldırım üzerinde yer alan işaret levhalarından birini gösteren bir fotoğraf. Levhanın önündeki alan şehre ait. Levhanın arkasında Sather girişine kadar uzanan kısım ise öğrenci birliği binası yapılınca Telegraph Avenue'nun şehir tarafından üniversiteye verilen kısmı. İfade Özgürlüğü Hareketi'nden önce konuşmacılar genellikle kaldırımın şehir tarafında durur ve üniversite mülkündeki öğrencilere konuşurdu. 1964 sonbaharında üniversitenin durdurmaya çalıştığı uygulamalardan biri buydu. Fotoğraf Lyn ve John Lofland tarafından çekilmiştir, ilk olarak Heirich (1971) tarafından yayımlanmıştır; izin alınarak kullanılmıştır.

Kampüste öğrencilerin politik bilincinin uyanması ve California Üniversitesi yönetiminin de kampüsteki politik faaliyetler üzerindeki kontrolünü korumak ve güçlendirmek adına süregiden girişimleri, Güney Kampüs bölgesindeki bir dizi sosyal değişimle aynı anda gerçekleşti; bu değişimler üniversite yönetimi tarafından siyasi anlamda sesini duyurmak isteyen öğrenciler

kadar büyük bir tehdit olarak görülüyordu. Üniversitenin ricası üzerine Berkeley kenti görev bilinciyle bir çalışma yaptı ve bunun neticesinde Güney Kampüs bölgesinin "çürümüş" olduğunu deklare etti – "Telegraph Avenue'nun beat jenerasyonunun yaşam merkezi olmak açısından San Francisco North Beach ile rekabet eder hale geldiğini..." (Scheer 1969, 43) anlamalarıyla birlikte çok daha tehditkâr hale gelen bir çürümeydi bu onlara göre. Güney Kampüs bölgesinin çürümüş bir yer olduğu düşüncesi, merkezi Telegraph olan bir "karşıt kültürün" büyümesiyle daha da güçlendi; bu karşıt kültür öğrenciler ve diğer gençler için cezbedici iken bir o kadar zararlı görünüyordu. Robert Scheer, 1969 People's Park ayaklanmalarından (bu bölümün ilerleyen kısımlarında ele alınacak) sonra biraz da iğneleyerek yaptığı saptamada şunu söylüyordu:

> "Güney Kampüs bölgesi, 1960'ların başlarında California otoriteleri tarafından "kötüye gitmiş bir yalak olarak görüldü. ...Tüm eyalet üniversite ağının başlıca cazibe merkezi olması gereken bir yere giren kusursuz derecede düzgün genç erkek ve kızlar politik ve sosyal açıdan deformasyona uğruyor, aileleri için olduğu kadar politikacılar için de sıkıntıya neden oluyorlardı. Ve tüm bunların 'gençlerin' zina ile, marihuana ile tanıştıkları, bildiriler dağıtıp protestolar düzenledikleri, uğursuz devrimci broşürler okudukları yerle, yani Telegraph Avenue denen yerle ilişkisi vardı." (Scheer 1969, 43-44)

Scheer'in karşıtı olan daha "ılımlı" bir analist de özünde aynı şeyleri öne sürmüştü. Seymour Lipset, Max Weber'den alıntı yaparak, öğrencilerin, tam da genç olmaları sebebiyle sorumluluk etiğinden yoksun olduklarını söylüyordu: Eylemlerinin sonuçlarından sorumlu olamazlardı. İfade Özgürlüğü ayaklanmalarının ardından Lipset şöyle yazdı: "Üniversite öğrencileri, iyi eğitimli olsalar da genel olarak yetişkin kurumlarıyla yakın bir bağlılık duygusu geliştirmiş değiller; henüz kendilerini kusursuzluğa alıştıracak deneyimleri yaşamadılar. Libidolarını nasıl kullanacaklarını bilmiyorlar..." (Lipset 1965, 9).[11] Ve Hei-

11. Lipset'in analizi daha eski bir UC öğretim üyesinin, Carleton Parker'ın ana-

richde (1971) daha sonraları ortaya attığı düşüncesinde, çevre değişimi (öğrenci kampüse gelince yaşadığı değişim) ve çevresel düzensizliğin (Güney Kampüs bölgesinde) gençlik ayrımcılığı ve prematüre bir otonomiyle bir araya gelmesinden oluşan patlayıcı bileşimin, 1964 yılında Berkeley'deki protestoların "mantıksız" dediği doğasından sorumlu olduğunu söylüyordu. Güney Kampüs'ün "beat kuşağı" ve öğrenci oluşumları için bir cennete dönüşümü, üniversitede babacan otorite anlayışının kırıldığı düşüncesini uyandırıyordu ve üniversite bu sıkıntısını açıklamak konusunda ne yapacağını bilmez durumdaydı. 1964 sonbaharının ortalarında üniversitenin olan biteni açıklayıp açıklayamaması pek de önemli değildi, çünkü o tarih itibarıyla üniversite, libidolarını kontrol edemeyen vahşi gençlere karşı bir cephe gerisi savaşı verir haldeydi ya da daha doğru bir ifadeyle politik açıdan bilgili ve iyi organize olmuş kararlı bir gruba karşı savaş veriyorlardı ve bu grup o ana kadar politik anlamda daha az aktif olan öğrencilerden oluşan daha büyük kitleden gitgide daha fazla destek alıyordu. Gerçi krizi çıkaran taraf, üniversitenin ta kendisiydi.

İfade Özgürlüğü Coğrafyası 2: İfade Özgürlüğü Hareketi

16 Eylül 1964'te[12] tüm öğrenci örgütleri, öğrenci işlerinden sorumlu dekan Katherine Towle'dan birer mektup aldı; mektup,

---

ilziyle dikkat çekici ölçüde benzerlikler içerir. Parker, 1914 yılında California Göç ve Barınma Komisyonu başkanı olarak Dünya Endüstri İşçileri'nin radikal eylemini çocukça, cinsel açıdan sapkın bir psikoz olarak değerlendirmişti. Bkz. Parker (1919) ve Mitchell (1996a).

12. İfade Özgürlüğü Hareketi'ne dair çeşitli kronolojiler vardır, bunların çoğu artık etkileyici boyuttaki İfade Özgürlüğü Hareketi arşivinde yer almaktadır: http://www.fsma.org/. Bu kronolojiler genellikle birbirleriyle tutarsızlık içindedir. Buradaki sıralama bu anlatımlardan ve yayımlanmış kronoloji ve analizlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur; örn. Draper (1966); California Monthly Editörleri (1965); Lipset ve Wolin (1965). Küçük çelişkileri çözümlemek üzerinde fazla durmuyorum, daha ziyade bir olayın fiilen ne zaman gerçekleştiğine dair genel bir anlam çıkarma yöntemine uydum. Örneğin öğrenci işleri dekanının mektubu 14 Eylül 1964 tarihliydi ama 16 Eylül'e kadar öğrenci gruplarının eline geçmemişti.

Sather girişinin kampüs tarafından çevrelenmesiyle beraber *de facto* özgür konuşma alanı haline gelen Bancroft Way üzerindeki kaldırımın sekiz metrelik bandının artık propaganda yapmak ve para toplamak için kullanılamayacağını bildiriyordu (bkz. resim 3.4). Bu hat yasal olarak üniversitenin arazisiydi ve dolayısıyla da kampüsün diğer kısımları için geçerli olan düzenleme ve kısıtlamaların aynılarına tabiydi. Üniversite, eylemlerini temize çıkarmak adına kampüs dışı konuşmacılardan onaylı olanlar için yasağı kaldırdığını ve Öğrenci Birliği aşağısındaki plazada (resim 3.5) öğrencilere ve personele açık bir forum olarak bir "Hyde Park" alanı yarattığını söylüyordu.

Resim 3.5. Öğrenci merkezinin aşağısında yer alan, İfade Özgürlüğü Hareketi'nin ortasında yönetimin "Hyde Park bölgesi" olarak belirlediği plaza. Plazanın köşesinde dışarıya sandalye koymuş bir pub ve Zellerbach Oditoryum konser salonu olsa da, plaza görece olarak az sayıda insanın toplandığı veya dolaştığı bir yerdi. Fotoğraf yazara ait.

Üniversitenin bu yeni "Hyde Park"ıyla ilgili problem, yol üstünde olmayışıydı. Tam da bu yüzden topluluktaki öğrenciler

ve destekçileri için ve personel ve öğretim üyeleri için kabul edilemez konumdaydı, gerçi yönetim tarafından uygun bir çözüm olarak görülüyordu. Konuşma özgürlüğü üzerindeki bu yeni ve coğrafi kısıtlamaya karşılık olarak, solcu CORE (Congress of Racial Equality-Irkların Eşitliği Kongresi), SNCC (Şiddet Karşıtı Öğrenci Koordinasyon Komitesi, SDS ve sağ-kanat Young Republicans and Students for Goldwater [Goldwater'ı Destekleyen Genç Cumhuriyetçiler ve Öğrenciler] gibi çok çeşitli örgütler protestolar gerçekleştirdiler ve yasağa açıkça meydan okuyan bir program izlediler.

Birleşik öğrenci gruplarının Berkeley yönetimine bildirdiği ilk talepler, Bancroft ve Telegraph Avenue kaldırımında öğrencilerin ve diğer insanların masa kurma ve yayın dağıtma hakkını geri istemek yönünde oldu. Öğrenci liderleri, üniversiteye karşı yasal yolları kullanacak olan avukatlarla iletişime geçme planlarını da bildirdiler. Dekan Towle, yayın dağıtmaya ve masa kurmaya mevcut "Hyde Park" bölgesinde izin verilebileceği imasında bulundu ama öğrenciler bir kez daha aşağı Sproul Plaza'nın siyasi bir alan olarak kabul edilemeyeceğini tekrarladılar. 18 Eylül'de 18 öğrenci örgütünden oluşan bir koalisyon, Bancroft-Telegraph kaldırımını yönetmek adına "zaman, mekân ve yöntem" açısından bir dizi kural ortaya koyacak şekilde dilekçe formatında bir öneri sundu. Bu dilekçe reddedildi. Buna karşılık olarak 20 Eylül'de öğrenciler yaptıkları oylamada, eğer bir sonraki sabah dekanla yapılacak görüşmenin ardından üniversite siyasi faaliyetler üzerindeki yasağını sürdürmeye devam ederse bir dizi sivil itaatsizlik eylemine girişmek yönünde fikir oluşturdular.

21 Eylül'de Dekan Towle, öğrencilerinin taleplerinin birçoğuna razı oldu ama hepsine olmadı. Bancroft-Telegraph kaldırımında masalara ve yayın dağıtmaya izin verileceğini ama yalnızca "bilgilendirici" ("bir tarafı destekleyici" olmayan) yayınların dağıtılabileceğini bildirdi; para toplamaya izin verilmeyecekti, insanların örgütlere "üye yapılmasına" tolerans gösterilmeyecekti. Towle'un ifade ettiği gibi: "Üniversite mülkü dahilinde

dağıtılan materyallerde spesifik bir oya yönlendirmek, doğrudan sosyal veya politik eyleme çağırmak veya böylesi eylemler için insan toplama arayışına girmek yasak."[13] Bununla beraber Dekan Towle "ikinci" bir Hyde Park alanının oluşturulacağını da bildirdi –deneysel bir temele dayanarak oluşturulacaktı–, bu yeni alan, Sproul Hall'un merdivenleri üzerinde olacaktı. Burada yalnızca öğrenciler ve üniversite personeli konuşabilecekti: "Üniversite kampüsün böylesi alanlarını öğrencilerin ve personelin kullanımı için ayırdığından, konuşma yapanlar öğrenci veya üniversite personeli olmalıdır."

Öğrenciler verilen bu ödünleri reddettiler ve sivil itaatsizlik başlatma planlarını bildirdiler. Öğrenci örgütleyicilerinden biri olan Jackie Goldberg'in ifade ettiği gibi:

> "Üniversite, ilgi duyduğumuz tipte bir toplum yapısını desteklememize izin vermek konusunda yeterli noktaya ulaşmadı. Bir şeyin neden iyi veya neden kötü olduğunu söylememize izin veriliyor ama bu konuda ne yapılması gerektiğine dair bilgi dağıtmamıza izin verilmiyor. Eylemsizlik, bir istisna olmaktan ziyade toplumumuzda ve bu kampüste bir kural haline gelmiş durumda. Ve eğitim de, akademik eğitimden fazlasıdır ve fazlası olmalıdır. Bizler koltukta oturan entelektüeller olmak istemiyoruz. Yüzyıl boyunca insanlar konuştular, konuştular ve hiçbir şey yapmadılar. Bizler, politik spektrumun neresinde olmak istediklerine karar vermeleri ve inançlarıyla ilgili neler yapabilecekleri konusunda öğrencilere yardımcı olmak istiyoruz. Daha iyi bir toplum yaratılmasına yardımcı olmak istiyoruz."

Dekan Towle bir fikri "savunmama" pozisyonunun üniversite çapında bir politikanın parçası olduğunu ve bu itibarla da

13. Bu bölümdeki tüm doğrudan alıntılar California Monthly (1965) editörlerinin online bir versiyonu olan şu sayfadan alınmıştır: http://www.fsma.org/stacks/chron_ca_monthly.html#September%2010. İfade özgürlüğü meselelerinde genellikle rastlandığı gibi, "salt konuşma ile bir fikrin savunulması veya kışkırtma arasındaki çizgi çok incedir. Dekan Towle'un tartışmanın bir noktasında açıkladığı gibi (28 Ekim): "Örneğin bir konuşmacı şöyle şöyle bir yerde bir protesto gösterisi hattı olacağını, bunun mücadeleye değer bir dava olduğunu ve insanların katılacağını umduğunu söyleyebilir. Ama şunu söyleyemez: 'Sizinle orada buluşacağım ve protesto edeceğiz.'"

Berkeley yönetiminin değiştirme yetkisinin olmadığı bir husus olduğunu öne sürdü. Bu mantıkla ikna olmayan yaklaşık 75 öğrenci, Sproul Hall'un merdivenlerinde bütün gece nöbet tuttu.

Diğer öğrencilerse, California Üniversitesi Birleşik Öğrenciler Senatosu (ASUC) aracılığıyla hareket ederek bir sonraki gün mütevelli heyetinden "California Üniversitesi'nin Bancroft girişinden başlayıp geleneksel giriş kapıları olarak kabul edilen noktalara kadar gerçekleştirilecek politik ve sosyal eylemlere izin vermesini" talep ettiler. Dekan Towle'un deklare ettiği fikir savunmama hükümlerine karşı açıkça meydan okuma başlamıştı. 27 Eylül'de, kısmen California Üniversitesi Rektörü Clark Kerr'in merhametsiz bir saptamasına tepki olarak öğrenciler yaptıkları açıklamada, sonraki gün bir üniversite mitinginde Sather Gate kaldırımına masalar kuracaklarını ve yönetime uygun biçimde bildirimde bulunmadan Wheeler Hall'da bir miting düzenleyeceklerini belirttiler.

28 Eylül'deki üniversite mitinginde Berkeley Rektörü Edward Strong İfade Özgürlüğü protestocularına bir dizi taviz sözü verdi. Bu tavizler arasında fikir savunabilmenin sınırlı biçimlerine izin vermek de vardı (örneğin birtakım girişimler için "evet" veya "hayır" oyu verilmesi, kampanyalarda sticker ve rozet dağıtılması). Öğrenciler, yalnızca birkaç gün önce Dekan Towle tarafından bildirilen politikadan bu dönüşü, gerçekleştirdikleri protesto gösterilerinin ve mitinglerin doğrudan bir sonucu olarak değerlendirdiler. Sonraki gün bazı öğrenci grupları hem Sather girişinde hem de Bancroft-Telegraph'ta masalar kurdular. Bu grupların da yalnızca birkaç tanesi öğrenci işleri başkanından uygun izinleri almıştı. Dekan Strong tarafından bir gün önce açıklanan yeni politikaya göre, yalnızca "para veya üye toplamaya çalışmayacağını garanti eden veya oy verme dışında herhangi bir kampüs dışı etkinlik başlatmayacağını ve bunları desteklemeyeceğini bildiren" gruplara izin verilecekti ve çoğu grup bu vaatte bulunmayı reddetmişti.

Ertesi gün, yani 30 Eylül 1964'te olay patladı. Öğle sonrasının ilk saatlerinde masalarda yer alan beş öğrenciden, üniversite kurallarını ihlal ettikleri gerekçesiyle saat 3.00'te erkek öğrencilerden sorumlu dekanın önüne çıkmaları istendi: Bu gerekçelere göre hiçbirinin izni yoktu ve bazıları kampüs dışı siyasi faaliyetler için para topluyordu. Bunun üzerine 600'den fazla öğrenci çok kısa süre içinde, kendilerinin de o masalarda yer almaktan eşit ölçüde sorumlu olduklarını ve kendilerinin de erkek öğrencilerden sorumlu dekanın önüne çıkmaları gerektiğini belirten bir belge imzaladılar. Saat 3.00 olduğunda Sproul Hall'daki dekan ofisinin önünde 300 ila 500 öğrenci vardı, aralarında kısa süre sonra ünlü olacak olan Mario Savio, Arthur Goldberg ve Sandor Fuchs'un da olduğu bazı öğrenciler, dış balkonlardan birinde pozisyon almışlar, civardaki öğrencileri gösteriye katılmaya çağırıyorlardı.

Üniversite politikasını ihlal etmiş olanların eşit muamele görmesi gerektiğini iddia eden belgeyi imzalayanların talebine karşılık erkek öğrencilerden sorumlu dekan, yönetimin yalnızca üniversite politikasını ihlal ettiği "gözlenenleri" çağıracağını ifade etti ama çağrılan beş kişiyle birlikte saat 4.00'te Savio, Goldberg ve Fuchs'la buluşmayı kabul etti. Sekizi de buluşmayı reddetti ve öğrenciler gece boyunca Sproul Hall'u işgale devam etmeyi kararlaştırdılar. Gece yarısı saatleri civarında Dekan Strong, ilk etapta California Üniversitesi öğrencilerinin siyasi eylemde bulunmak konusunda tüm diğerlerinden daha özgür olduğunu öne süren bir bildiri oluşturdu, sonrasında da sekiz öğrencinin tamamı için süresi belirsiz uzaklaştırma kararı aldı. Sabahın erken saatlerinde, kendilerini ilk kez İfade Özgürlüğü Hareketi olarak adlandırdıktan sonra Sproul Hall işgalcileri oturma eylemine son verdi. Sözcüleri Savio olan öğrenci organizatörleri o gün, yani 1 Ekim'de öğle saatlerinde, Sproul Hall merdivenlerinde bir miting düzenleyeceklerini açıkladılar.

Organizatörler mitingi bildiren el ilanları dağıtırken Sproul Hall merdivenlerinin altına, Sproul Plaza'ya iki masa kuruldu.

Bu masalardan birinde eski bir öğrenci olan Jack Weinberg oturuyordu. İki dekan kendisinden kimlik ibraz etmesini istediğinde Weinberg bunu reddetti. Masayı terk etmeyi de reddedince dekanlara eşlik eden bir polis amiri tarafından tutuklandı. Alandaki öğrenciler durumu protesto ettiler, "Onu serbest bırakın, serbest bırakın" diye tempo tuttular ve belki de iki yüz öğrenci polis aracının etrafına yatarak, aracın Sproul Plaza'dan ayrılmasını önledi. Weinberg'in araca bindirilmesinden sonra Mario Savio aracın tavanına tırmanıp (ilk önce özenle ayakkabılarını çıkarmasının ardından) öğrencileri ve alandaki diğer insanları protestoya katılmaya davet etti (Resim 3.6). Öğrenciler polis otosu etrafındaki nöbetlerini 32 saat boyunca sürdürdü - bütün bu süre boyunca Weinberg de araçtaydı. Öğrenci liderleri değişmeli olarak aracın tepesine çıkarak üniversiteden taleplerde bulundular, bu esnada kemikleşmiş bir protestocu kitlesi Sproul Hall'u yeniden işgal etti. Bu açmazın ilk gününde, yaklaşık olarak saat 18.15'te kampüs ve şehir polisi Sproul Hall'u kapatmaya çalıştığında ise aşağı yukarı 2.000 protestocu kapılara yüklendi, en az iki polis memurunu yere yıkarak polis güçleri karşısında huzursuz bir bekleyiş içinde salonu işgal etti. Birkaç saat sonra plazada toplanan öğrencilerin ricası üzerine salondakiler dışarıya döndüler ve binayı polise ve üniversite yönetimine bıraktılar; bu esnada protesto liderleri kapalı bir oturumla durumu değerlendirerek, en azından 3 Ekim California Üniversitesi Berkeley "Aile Günü" boyunca devam edebilecek bir sivil itaatsizlik için plan yaptılar.

Aktivist öğrencilere karşı olanların düzenlediği karşı protestolara rağmen (ve çekişme içindeki gruplar birbiriyle sürtüşürken neredeyse bir isyan kıvılcımlanırken) ve esasen ifade özgürlüğü ve siyasi faaliyet üzerindeki kısıtlamaları protesto etmek için oluşturulmuş olan ideolojiler arası koalisyondaki çatlaklara karşın, İfade Özgürlüğü aktivistleri, polis otosundaki nöbetlerini sürdürdüler. Vali Pat Brown üniversite ve kampüs yönetimlerine desteğini bildirdi ve Rektör Strong da protestoların aslında ifade

Resim 3.6. Mario Savio, Jack Weinberg'i alıkoyan polis otosunun üstünden kalabalığa sesleniyor, 1 Ekim 1964. Fotoğraf: Ron Enfield.

özgürlüğü hakkında olmadığını belirtti: "Mesele kampüsteki öğrencilerin ifade özgürlüğü değil. Mesele, üniversite tesislerinin siyasi, sosyal ve aktivist gruplar tarafından kullanılmasını yasaklayan üniversite politikasını değiştirme girişiminde bulunan bazı öğrencilerin üniversite kural ve düzenlemelerini kasten ihlal etmelerinden doğuyor." Bunun sonucunda, Strong ve California Üniversitesi Rektörü Kerr, 2 Ekim sabahında plazanın kontrolünü yeniden alma girişiminde bulunmaya karar verdiler. Valilik makamının da desteğiyle Strong ve Kerr o akşam saat

altıda protestonun yasadışı bir toplanma olarak ilan edilmesi ve protestocular gönüllü olarak dağılmazlarsa polisin zor kullanarak çıkarması konusunda uzlaştılar. Saat 4.45 itibarıyla Bay Area ve eyalet otoritelerinden gelen yaklaşık 500 polis memuru kampüse yürüdü ve Sproul Hall yakınlarında pozisyon aldı. Buna karşılık olarak protestocu kalabalık da büyüdü – muhtemelen 7.000 kişi kadar oldular. Bir çatışma muhtemel görünüyordu.

Rektör Strong ve Rektör Kerr* saat 18.00'deki bildiriden önce saat 17.00'de aktivistlerle toplanmaya karar verdi. Yaklaşık olarak saat 5.30'da kalabalığa, protesto liderleri, dini liderler ve öğretim görevlileriyle yapılan toplantı devam ettiği sürece rektörün herhangi bir polis müdahalesini ertelediği bildirildi. 7.15'te toplantı dağıldı ve 7.30'da Savio hareket edemeyen polis otosunun üstüne çıktı ve şu anlaşmayı okudu:

1. Gösteri yapan öğrenciler, üniversite tüzüğüne aykırı tüm yasadışı protesto biçimlerinden vazgeçecek.
2. Derhal öğrencileri (aralarında gösterinin liderleri de olmak üzere), öğretim görevlilerini ve yönetimi temsil eden bir komite kurularak kampüsteki politik hareketleri ve kontrolünü her yönüyle ele almak üzere görüşmeler yapacak, oturumları idare edecek ve yönetime tavsiyelerde bulunacak.
3. Tutuklanan kişi gözaltında tutulacak, kendi taahhüdü üzerine serbest bırakılacak ve üniversite (şikâyet sahibi) herhangi bir suçlamada bulunmayacak.
4. Uzaklaştırma alan öğrencilerin uzaklaştırma süreleri bir hafta içinde Akademik Senato'nun Öğrenci İşleri Başkanlığı'na bildirilecek.
5. Öğrenci örgütlerinin etkinlikleri, mevcut üniversite düzenlemelerine göre devam ettirilebilecek.

* Batı'da farklı adla ve nüansla kullanılmakla beraber İngilizcedeki *chancellor* ve *president* Türkçede tek bir sözcükle, rektör sözcüğüyle karşılanmaktadır (y.h.n.).

6. Üniversite Rektörü, Telegraph Avenue'nun sonundaki bazı üniversite mülklerinin Berkeley kentine veya ASUC'a devrini destekleme konusundaki iyi niyetini belirtmiştir.

Savio, protestocuları plazayı işgali sonlandırmaya ve "gururla" evlerine dönmeye davet etti. Protestocular bunu onayladı ve gösteri sona erdi.

Aynı esnada Rektör Kerr, anlaşmanın detaylarını teyit eden ve Rektör Strong'un bahsi geçen komiteyi kuracağını bildiren bir basın toplantısı düzenledi. Bununla beraber söz konusu komitenin tavsiyelerinin California Üniversitesi yönetimi için bağlayıcı olmayacağını da belirtti: Bunlar yalnızca tavsiye olacaktı. Son olarak üniversitenin suçlamada bulunmayacağını ifade etti ama bölge savcılığı adına bir şey söyleyemezdi, onlar suçlamada bulunabilirdi (ve bulundular da).

Sonraki birkaç gün boyunca hem yönetim hem de protestocular, 2 Ekim anlaşmasının anlamı üzerine –en azından sözlü olarak– çekişme içine girdi, öğrenciler 5 Ekim'de Sproul Plaza'da büyük ve illegal bir miting gerçekleştirdi. Aktivistler bu mitingde, tartışmalı alanlarda siyasi faaliyetlerini askıya almaya karar verdi, söz konusu komitenin toplanıp politik tavsiyelerini vermesini bekleyeceklerdi. Rektör Strong'un kısa süre sonra komitenin üyelerini bildirmesiyle beraber, komiteye seçilmiş olan İfade Özgürlüğü Hareketi liderleri protestoda bulundular, 2 Ekim anlaşmasının gerektirdiği şekilde kendilerine danışılmadığını söylüyorlardı. Komite 7 Ekim'de ilk kez toplandığında on İfade Özgürlüğü Hareketi lideri toplantıya katılıp komitenin illegal şekilde oluşturulduğunu beyan ettiler, komitenin dağıtılmasını talep ederek toplantıdan ayrıldılar. Komite ise kendi adına yaptığı açıklamada, bir "politika belirleme" komitesinden ziyade bir "inceleme" komitesi olduklarını belirtti ve uzun süren tartışmaların ardından bir hafta içinde başlamak üzere kampüsteki politik faaliyetler hakkında oturumlar gerçekleştirmeye karar verdi.

Aynı esnada Clark Kerr bir halkla ilişkiler saldırısı başlattı, öğrencilerin her zamankinden daha aktif olduğunu ama Berkeley protestosunun yalnızca "bir bölüm olduğunu -tek bir kampüs, bir öğrenci azınlığı-, kısa bir süreç" olduğunu ifade etti, yani bu yalnızca geçici bir sapmadan ibaretti. İfadeleri esnasında birden fazla kez konudan saparak göstericilerin bazılarının "komünizm sempatisi" olduğunu belirtti. Ayrıca yönetimin hem 2 Ekim deklarasyonuna hem de bunu doğuran pazarlıkların ruhuna bağlı kalarak hareket ettiğini de tekrarladı; anlaşmanın büyük bölümüne aracılık eden öğretim üyelerinin desteğini alan bir yaklaşımdı bu. Bunun haricinde yine resmi açıklamasında protestoların "üniversiteyi her şeye açık hale getirmek" isteyen "boyun eğmez protestocuların" bir ürünü olduğunu ve kendi yönetiminin "üniversitenin, politik ve sosyal eylemlerin planlandığı ve uygulandığı bir üs haline gelmemesini sağlamaya" kararlı olduğunu beyan etti. Bu açıklamalara rağmen ve bu açıklamalar sebebiyle Kerr, Strong ve hem California Üniversitesi hem de Berkeley idareleri kendilerini sürekli olarak karşıt beyanların, dilekçelerin, şikâyetlerin ve protesto tehditlerinin içinde buldular -protestocu gruplar arasında erkek grupları, kız öğrenci grupları ve hatta 29 Oski Dolls (California Üniversitesi ponpon kızlar grubu) gibi öğrenci gruplarının yanı sıra öğretim üyeleri grupları, eyalet politikacıları ve gazete editörleri de vardı.

Politik Faaliyet İnceleme Komitesi (ilgili komite bu şekilde yeniden adlandırılmıştı), 13 Ekim'de ilk açık oturumunu gerçekleştirdiğinde 300 öğrencinin biri hariç hepsi komitenin illegal şekilde oluşturulduğunu belirtti. Kısmen buna yanıt olarak İfade Özgürlüğü Hareketi yönetim komitesi ile yönetim ve diğer ilgili taraflar arasında yeni bir anlaşma yapıldı. 15 Ekim'de ilan edilen bu anlaşma Politik Faaliyet İnceleme Komitesi'ni şu şekilde yeniden oluşturuyordu: Üye sayısı 12'den 18'e çıkarıldı; üyelerin tam olarak nasıl atanacağı belirtildi; 3 hafta boyunca haftada iki oturum şeklinde sürecek oturumlar için hükümler belirlendi; oturumlara katılmak üzere iki avukat ve bunun dışında beş

"sessiz gözlemci" davet edildi ve tüm kararların uzlaşmayla alınması kararlaştırıldı.

Hem Politik Faaliyetler Komitesi oturumları hem de ilk etapta görüşmeye çağrılan sekiz öğrencinin uzaklaştırma cezaları konusundaki ayrı oturumlar devam ederken, İfade Özgürlüğü Hareketi liderleri kampüste politik masa kurulması üzerindeki yasağın devamının etkilerini tartıştılar ve yaklaşan ulusal seçime rağmen yasağı devam ettirme kararı aldılar, ancak komiteler çalışmalarını devam ettirecekti. Ama 9 Kasım'daki seçimden sonra sürecin çok yavaş ilerlediğini düşünerek ve yönetimin kampüs dışında "doğrudan yasadışı eylemlerle sonuçlanan" hareketleri savunan öğrenci veya örgütleri disiplin altına alma hakkını koruması gerektiği yönündeki argümanına karşılık olarak İfade Özgürlüğü Hareketi'ne bağlı gruplar Sproul Plaza'da ve Bancroft-Telegraph'ta "masa kurmaya" yeniden başladılar. İfade Özgürlüğü Hareketi, faaliyetlerin illegal olup olmadığına üniversite yönetiminin değil mahkemelerin karar vermesi gerektiğini ve mahkemelerin "anayasal haklarını uygulaması" gerektiğini öne sürdü. Kampüsün konuşma hakkı için kullanımı konusunda yönetimin pozisyonunu test etme zamanı gelmişti.

Sonraki gün yaklaşık 70 öğrenci, üniversite kurallarını ihlal etmekten (ve buna devam etmekten) dolayı kendilerini görüşmeye çağıran birer celp aldı. Ve bir kez daha yüzlerce öğrenci (birçoğu lisansüstü öğrencisiydi, an itibarıyla sendikalaşma olasılıklarını da keşfetmeye başlamışlardı), üniversite kurallarını ihlal etmekten dolayı eşit sorumlulukta olduklarını belirten dilekçeler imzaladı. Üniversite, göndermiş olduğu celp kâğıtlarına rağmen masa kuran kişilere karşı harekete geçmedi ve fikirlerini savunmaya devam etmelerine izin verdi. 20 Kasım'da Üniversite Mütevelli Heyeti üniversite salonunda toplanırken, yaklaşık üç bin öğrenci Sproul Hall'da miting düzenledikten sonra heyet toplantısına doğru yürüyüşe geçti. Toplantıda İfade Özgürlüğü Hareketi ve diğer öğrenci temsilcilerinin konuşmasına izin verilmedi. Nihayetinde heyet Rektör Kerr'in tavsiyesi üzerine,

para toplanmasına ve üye toplanmasına izin verip "illegal fikir savunmayı" yasaklayacak şekilde Siyasi Eylem Komitesi'nin (Political Action Committee) geliştirdiği düzenlemelerin modifiye edilmiş bir versiyonunu benimsemek yönünde oy kullandılar. Aynı esnada heyet, bir öğretim üyesi komitesinin önermiş olduğu şekilde ilk başta celp gönderilen öğrencilerin yalnızca "kınanması" düşüncesini belli oranda reddetti ve bunun yerine sicillerini temizlemeden onları okula geri getirdi. Buna karşılık lisansüstü öğrenciler bir oturma eylemi çağrısı yaptılar ama Savio bir soğutma süreci içine girmeleri gerektiğini öne sürdü ve görüşünü kabul ettirdi, bu sürecin ardından 23 Kasım Pazartesi günü bir miting gerçekleştirdiler.

O gün yüzlerce öğrenci Sproul Hall'u yeniden işgal etti ama öncesinde İfade Özgürlüğü Hareketi'nin kendi içinde de şiddetli bir tartışma gerçekleşti (birçok anlatıma göre hareketi "bölen" bir tartışmaydı). Şükran Günü hafta sonunun ardından ve birçok İfade Özgürlüğü Hareketi aktivisti plazada ve Bancroft-Telegraph'ta yeniden masalar kurarken, lisansüstü öğrenciler 4 Aralık'ta başlayacak şekilde grev yapmak yönünde oy kullandılar. Aynı esnada İfade Özgürlüğü Hareketi'nin üç lideri Savio, Arthur Goldberg ve Jackie Goldberg yönetim tarafından kendilerine gönderilen tebligatlar aldılar; bu tebligatlarda 1-2 Ekim protestolarından kaynaklanan yeni disiplin suçlamaları bildiriliyordu. 2 Aralık'ta bir kez daha 800 öğrenci yönetimin "keyfi şekilde bazı öğrencileri seçip cezalandırdığı" gerekçesiyle Sproul Hall'u işgal etti, yönetimin iyi niyetle müzakere etmeyi ısrarla reddettiğini düşünüyorlardı.

Vali Brown 3 Aralık'ta 600'den fazla polis memurunu Sproul Hall'a göstericileri tutuklamak üzere göndererek karşılık verdi. Tutuklamalar 12 saatten fazla sürdü. Gösteriye sempatiyle yaklaşan öğrencilerle öğretim görevlileri spontane bir grev düzenlediler. O güne kadarki en güçlü duruşlarını sergileyen yaklaşık 900 öğretim üyesi o gece buluştu ve İfade Özgürlüğü Hareketi protestocuları için koşulsuz af talep etti; ayrıca fikir savunma

hakkı da buna dahildi. Sahne arkasında çalışan bölüm başkanları bir uzlaşma müzakere edebilmek için yönetimle buluşmaya çalıştı ama geri çevrildiler. Sonraki gün grev devam ederken –oldukça etkili şekilde devam ederken– ve yönetim ürkütücü bir sessizliğe bürünüp öğretim üyeleri veya bölüm başkanlarıyla görüşmeyi reddederken, kampüsteki tüm bölümlerin başkanları, kampüste en azından bir miktar otoriteyi yeniden sağlayabilmek adına Başkanlar Konseyi (Council of Chairmen) oluşturdular (çünkü hem kampüs hem de sistem idarecilerinin yönetimden büyük oranda el çektiğine dair bir kanı vardı).

Ardından yoğun müzakereler geldi, neredeyse tüm normal kampüs faaliyetleri durmuş gibiydi. 5 ve 6 Aralık tarihlerine denk gelen hafta sonu boyunca Başkanlar Konseyi protestoları sona erdirecek bir plan oluşturabilmek için uzun oturumlar gerçekleştirdi. Başkanlar Konseyi Başkanı ve Rektör Kerr arasında gerçekleşen bir toplantının ve sonrasında da Kerr ile Mütevelli Heyeti arasında bir Güney San Francisco motelinde yapılan bir görüşmenin ardından bir uzlaşmaya varıldı. 7 Aralık Pazartesi sabahı kampüs genelinde dersler iptal edildi, böylece anlaşmayı görüşmek üzere bölüm başkanlarıyla da görüşülebilecekti. Nihayetinde bu anlaşma ile İfade Özgürlüğü Hareketi önemli bir zafere dönüştü: 7 Aralık'a kadarki eylemleri için protestoculara tam bir af sağlandı ve fikir savunma meselesinde de yönetim tarafından herhangi bir cephe alınmayacaktı. Bölüm başkanlarıyla yapılan toplantının ardından Yunan Tiyatrosu'nda anlaşmanın şartlarını ilan etmek üzere büyük bir miting gerçekleştirildi (Resim 3.7). Kapanışta Mario Savio, tiyatroya toplanmış öğrencilere ve personele konuşma yapma girişiminde bulundu ama polisler tarafından sahneden alındı. Nihayet konuşmasına izin verildiğindeyse öğle saatlerinde Sproul Hall'da miting çağrısı yaptı.

Resim 3.7. Clark Kerr 7 Aralık 1964'te Yunan Tiyatrosu'nda kalabalığa sesleniyor (üstte). Miting, İfade Özgürlüğü protestolarını sonlandıran anlaşmanın şartlarını ilan etmek için gerçekleştirildi. Mario Savio mitingin sonunda kalabalığa seslenmeye çalışınca polisler tarafından sahneden alındı (altta). Fotoğrafın ilk yayımlandığı yer Heirich (1971).

Öğlen mitinginde bölüm başkanları ve İfade Özgürlüğü Hareketi liderleri grevin sona erdiğini ilan etti, Akademik Senato da

tam bir siyasi özgürlük ve fikir savunma hakkı önerisini gözden geçirecekti. Hızla yayılan bir söylentiye göre de kapalı kapılar ardında yapılan toplantılarda Rektör Kerr kampüsün siyasi etkinliklere açılmasını kabul etmişti. Sonraki gün Akademik Senato 824'e karşı 115'lik bir oy çokluğuyla, kampüste siyasi konuşmalara ve fikir savunulmasına izin veren bir önergeyi kabul etti, ayrıca öğrencilerin kampüs dışı siyasi faaliyetlerinin yanı sıra öğrenci olmayan kişilerin kampüste siyasi etkinliklerde bulunmalarına da izin verilecekti. Bununla beraber senato önergesinin belirttiğine göre, kampüsteki yasa yapıcı organ olarak senato, kampüsteki konuşma etkinliklerine "zaman, mekân ve yöntem" yönünden düzenleme getirmek durumundaydı, özünde üniversiteyi 1938'den evvelki "Kural 17" yürürlüğe girmeden önceki duruma döndürecekti ve kampüsü şehirdeki kamuya ait diğer alanlarla aynı noktaya getirecekti. İfade Özgürlüğü Hareketi –en azından doğrudan aktivist haliyle– sona ermişti. Öğrencilerin toplanma ve konuşma hakları –ve kampüste kontrol kurmaları– açısından önemli bir zafer kazanılmıştı.

İfade Özgürlüğü Coğrafyası 3: Protestonun Nerede Olacağı Konusu

Lokasyon için verilen savaş ile konuşma ve siyasi eylemin "uygun" biçimleri bir araya geldiğinde yalnızca kampüs için değil, aynı zamanda Berkeley ve ötesi için de bomba etkisi oluşabildiği ortaya çıkmıştı. Berkeley öğrencileri ve aktivistleri Telegraph-Bancroft kaldırımında ve Sproul Plaza'da masa kurma ve siyasi eylemleri destekleme hakkı kazandıklarında, esasında belli bir alana hak kazanmış oldular – kampüse. Bu alandan yola çıkarak birçok kişi yeni bir tür toplum, yeni bir tür kent oluşturmaya çalıştı. Şüphesiz ki bir kamusal alanın kontrolü hayati önem taşıyordu, çünkü siyasi eylemin yayılmasının tek yolu o alanda kontrol sahibi olmaktı. Berkeley kampüsü, Bruce D'Arcus'un (2001) "protesto platformu" dediği şeye dönüştü –

içinde siyasi eylemin organize edilebileceği "özgürleştirilmiş alana" yakın bir olgu.

Bu durum hem İfade Özgürlüğü Hareketi aktivistleri hem de California Üniversitesi yönetimi tarafından açıkça anlaşılmış bir konuydu. Clark Kerr'in söylemiş olduğu gibi, sanki birçok öğrenci kampüsü "Latin Amerikalı veya Japon" modele uygun şekilde radikal bir toplumsal dönüşümün sahnelendiği bir alana dönüştürme umudundaydı. Kısa süre sonra göreceğimiz gibi aslında belli ölçüde başarılı da oldular. Ama ilk etapta bunun ne kadarının lokasyonel bir tartışma olduğunun altını çizmek önemli. İfade Özgürlüğü Hareketi, üniversitenin, öğrencilerin (ve kampüsü kullanan diğer insanların) konuşma etkinliklerini kontrol etme veya yönlendirme girişimlerine karşı bir tepki olarak başlamıştı. Argümana göre üniversite kurumu, üniversite alanını kontrol ediyordu ve bu alan üzerinde her türlü hakka sahipti, öyle ki kampüs geleneksel anlamda basitçe bir kamusal forum konumunda değildi. Kamusal forum doktrini açısından bu durum daha o zamandan Yüce Mahkeme seviyesinde boyut kazanıyordu; üniversite, en azından üstü kapalı olarak, kampüsün en iyi ihtimalle "ayrılmış" bir kamusal forumu olduğunu ve dolayısıyla da gerçekleştirilen konuşma etkinliklerinin türünü, spesifik konumlarını, gerçekleşebilecekleri zamanı vb daha yakından düzen altına almak hakkına sahip olduğunu öne sürüyordu. Kampüs basitçe şehrin bir sokağı veya parkı değildi ve o şekilde muamele göremezdi. Buna karşın aktivistler de yine üstü kapalı olarak kampüsün aslında geleneksel bir kamusal forum olduğunu (veya olması gerektiğini) ve üniversitenin de halihazırda yasalarda belirtilenin haricinde bir düzen oluşturma hakkının olmadığını öne sürüyorlardı. Aktivistler için şehre ait bir kaldırımla üniversiteye ait kaldırım arasında bir fark yoktu, tek fark üniversiteye ait olanın kendi aktiviteleri için daha iyi bir konum olmasıydı. Aktivistler, (basitçe aktivitelerini şehre ait mülke taşımak yerine) haklarını kampüsün oluşturduğu spesifik alana kabul ettirmek için uğraş veriyorlardı.

Daha detaylı bir mekânsal ölçekte bakıldığında, İfade Özgürlüğü Hareketi daha bile fazla derecede lokasyon hakkında bir tartışma durumundaydı. Üniversitenin aşağı Sproul Plaza'da bir "Hyde Park" alanı oluşturuşu ve aktivistlerin bunu reddedişi, protestoların ve diğer siyasi faaliyetlerin *nerede* gerçekleşmesi gerektiği sorusuyla İfade Özgürlüğü Hareketi'nin ne kadar ilgilendiğini göstermektedir. Çünkü öğrenciler için "Hyde Park'a yeniden gitmek", yönetim için olduğundan bambaşka bir anlama geliyordu. Yönetim için, duruma uygun belli "Hyde Parklar" yaratılabileceği anlamını taşıyordu. Aktivistler içinse üniversitenin ve kentin başlıca protesto ve politik lokasyonunu yeniden ele geçirmek anlamındaydı. Telegraph ve Bancroft'ta kaldırımı geri istemek anlamındaydı. Sproul Hall'un hemen dibinde plazada (ve Sather girişinin hemen önünde) hak sahibi olmak anlamındaydı – burası kampüsün kalbiydi. Hatta Sproul Hall'un merdivenlerini de geri istemek anlamındaydı. Bir alanı almak ve onu kamusal hale getirmek anlamındaydı (sonraki bölümde daha detaylı şekilde ele alacağım bir nokta).

Sproul Plaza, Berkeley kampüsünde başlıca siyasi alan olma özelliğini günümüze kadar sürdürmüştür. Neredeyse her gün öğle yemeği saatinde aktivistler Sproul merdivenlerine oturup, geçmekte olan kalabalıklara hitap ederler. Sather girişine giden yürüyüş yolu boyunca sayısız örgüt –hem kampüs "içi" hem de "dışı" olanlar– masa kurar ve yayın dağıtırlar. Önemli durumlarda, Sproul Plaza'da yürüyüşler ve mitingler düzenlenir. Siyaset yapmak açısından canlı bir alandır hâlâ.

İfade Özgürlüğünden Karşıt Kültüre: Kentsel Yenilenme ve People's Park için Savaş

İfade Özgürlüğü Hareketi'nin zaferlerinden sonra, Berkeley kampüsü çevresindeki mahallelerdeki dönüşüm de yoğunlaştı. Hareketin, Güney Kampüs bölgesinde filizlenen karşıt kültür adına büyük bir itici güç olduğu net şekilde görüldü (Scheer

1969). Ve tam da Rektör Kerr'in korktuğu şekilde, kampüsün kendisi de siyasi aktivistler için bir tür "serbest bölgeye" dönüştü. Diğer örgütlerin yanı sıra Vietnam Günü Komitesi de nispeten daha muhafazakâr öğretim görevlilerince ve başkaları tarafından üniversiteyi, toplumun daha büyük kesimlerine de sirayet edecek şekilde huzur bozucu bir çapulculuğun "sahnelendiği alan" olarak kullanmakla suçlandı. Normalde liberal olan filozof ve sosyolog Lewis Feuer, İfade Özgürlüğü Hareketi'nden ve Berkeley kampüsündeki etkilerinden bilhassa rahatsızdı. Feuer, öğretim görevlilerini, öğrencilerin haklarını "uygun şekilde" sınırlamayı reddetmekle suçluyordu. Ona göre bu reddediş, kampüste "ani şiddet eylemlerinin, illegal gösterilerin, askeri araçlara müdahalelerin ve ağza alınmaz konuşma ve eylemlerin savunulmasına ve planlanmasına" imkân veriyordu (Feuer 1966, 78). "Özgürleştirilmiş" bir sahneleme alanının –bir kamusal alanın– değeri – aktivistler açısından bundan daha açık olamazdı. Kamusal alanlardaki düzenin değeri de –liberalizm açısından– bundan daha açık olamazdı.

Belki de bu sebepten dolayı üniversite de kampüsü, Güney Kampüs bölgesinin kentsel dokusuna bir saldırı gerçekleştirmek adına bir sahne olarak kullanmak istiyordu; kentsel yenileme adına yapılan şehir planları bölge sakinleri ve esnafı tarafından gitgide daha fazla topa tutuluyor olsa bile üniversite bu yaklaşım içindeydi. 1966 baharında federal yasaların gerektirdiği halka açık oturumlar kentin Uzun Vadeli Kalkınma Planı çerçevesinde gerçekleştirildi; plana göre Güney Kampüs bölgesinde ve Telegraph Avenue boyunca geniş çaplı bir kentsel dönüşüm ve yeniden yapılanma düşünülüyordu. Bu plana karşı güçlü bir muhalefet vardı, öyle ki kent çapında bir yeniden yapılanmanın destekçisi olan *Berkeley Gazette* bile Güney Kampüs bölgesi sakinlerinin "bu planı şu anda sevmediğini ve geçmişte de sevmemiş olduğunu" kabul etmek zorunda kaldı. Ama bölge dışından, kent adına güçlü bir yeniden yapılanma programının

yokluğunda güçlendiği görülen "beatnik"* gelişim karşısında "dehşete kapılan" (*Gazette*'nin ifadeleriyle) insanlardan gelen destek de oldukça güçlüydü. Planı uygulamaya koymak yönünde bir dizi erteleme süresince öğrencilerden, kiraların artmasından endişe duyan bölge esnafından ve Güney Kampüs bölgesinde "ömür boyu aynı evlerde" oturan yaşlılardan oluşan huzursuz bir ittifak yeniden yapılanma planlarını mağlup edecek ölçüde etkili bir biçimde organize olmayı başardı (Scheer 1969, 44).

Uzun Vadeli Kalkınma Planı'ndan vazgeçilmesine ve Berkeley'de kapsamlı kentsel dönüşümün sonlandırılmasına rağmen üniversite Güney Kampüs bölgesine doğru yayılmak adına agresif bir arzuyla hareket etmeyi sürdürdü. Bilhassa nispeten harap durumdaki eski evlerin oluşturduğu kısımlara göz dikti; buralara yurtlar ve diğer "eğitim harici kullanımlar" için binalar yapıldığında üniversite bunların üzerinde belli oranda kontrol sahibi olacaktı. Bu genişleme planının bir parçası olarak üniversite 1967 yılında yeni rektörü RogerHeyns'e ve rektör yardımcısı Earl Cheit'e, Dwight ve Haste sokakları arasındaki 1875-2 parseli satın alma yetkisi verdi (bkz. resim 4.2). Üniversitenin orijinal planları bu bölgede yüksek katlı yurtların inşasını öngörüyordu ama kentteki boş oda oranları tüm zamanların en yüksek seviyesinde olduğu için yurt yapmak pek de makul değildi. Bunun üzerine üniversite, parselin satın alınmasının ve üzerindeki evlerin yıkılmasının bölgede "acil bir ihtiyaç konumunda olan" yeni bir futbol sahası yapımı için gerçekleştirildiğini bildirdi. Bir muhabirin ısrarlı soruları karşısında Kampüs Yapı ve Gelişim Komitesi Başkanı, bu satın almanın etkilerinden birinin Güney Kampüs mahallesini dönüştürmek olacağını kabul etti – etrafta gelişmeye ve üniversitenin kimliğini tanımlamaya başlayan "karşıt kültürü" elimine etmeye yardımcı olacaktı: "Bunun gerçekleşeceğini umuyorum. Bir taşla iki kuş vurulmuş oluyor. Gerçi biz bunlardan yalnızca birini hedef alıyoruz, diğeri ise özgür.

* Yazar hippi, asi gençlik anlamındaki sözcüğü, sıfat olarak dönemin ruhuna uygun biçimde mekânsal bir sürece uyarlıyor. (y.h.n.)

Biz daha çok tesis peşindeyiz ve kentsel dönüşüme girişilmesi halinde, bu da ek bir getiri olacak" (Scheer 1969, 44).[14] Üniversite mütevelli heyetinden Fred Dutton'un altını çizdiği noktaya göre, mülkü satın alma kararı verildikten sonra, Heyns ve Cheit parsel adına bu planlarını mütevelli heyetine "hippi kültürüne karşı bir hamle" olarak aktarmışlardı (Scheer 1969, 44).

1967 yılında kampüs yönetimi araziyi –kamulaştırma yasası çerçevesine sokarak– satın aldı, oysaki satın alındıktan sonra yapılandırmak adına herhangi bir fon tahsis edilmemişti. Satın almayı gerekçelendiren resmi karar, satın almanın onaylanma sebebi üzerinde herhangi bir anlaşmazlık olmasına imkân vermiyordu: "Mütevelli heyeti California Üniversitesi fonundaki 1,3 milyon doların Berkeley kampüsünün güneyinde yaklaşık 12 bin metrekare alanın satın alınması için kullanımını onaylamıştır. Alan hippilerin yoğunlaştığı ve suç oranının arttığı bir mahal haline gelmiştir." Haziran 1967'de, yapılanma adına hâlâ para yokken, 1875-2 parseli oluşturan 12 bin metrekare arazi üzerindeki evler yıkıldı (Scheer 1969, 46).

1968 ve 1969 yılları boyunca 1875-2 parselde herhangi bir yapılanma olmadı – bedava park yerine dönüşen çamurlu bir arsa ve Güney Kampüs'teki çoğu kişiye göre üniversitenin kendilerine uygun gördüğü aşağılamanın bir sembolü oldu. Gerçekten de, hızlı bir şekilde Berkeley'deki politik ve kültürel dönüşümün merkezi haline gelen yerin tam kalbinde bir delik gibi duruyordu. Sproul Plaza örgütlenmek adına hâlâ hayati bir merkez durumunda kalırken, Telegraph Avenue deneysellik, politik mitingler, mahalle dayanışması ve savaş karşıtı aktivizm sahası olarak önemini artırmıştı. 1968 yazı sırasında Telegraph Avenue polisle savaş karşıtı göstericiler arasında bir dizi sert çarpışmaya sahne oldu. Ve kampüste de 1969 kış dönemi boyunca öğrenci-

14. Sack (1986), "boşaltılabilir alanın" modern şehrin gelişimi için büyük önem taşıdığını öne sürmüştür. Çatışmalı ve kontrol edilmeyen kullanımlarda alan boşaltılarak, alanın sahipleri veya başka güçlü kuruluşlar tarafından alandaki hayatlar ve (gelecek) kullanıcıların faaliyetleri üzerinde kontrol sağlanabilecektir. Bkz. ayrıca Sibley (1995) ve Cresswell (1996).

lerin oluşturduğu geniş bir koalisyon, bir dizi etnik çalışmalar programı için taleplerini elde etmek adına grev çağrısı yaptı (İfade Özgürlüğü Hareketi'nden beri ilk grev çağrısı değildi). Grev başarıyla bastırıldı. Son zamanlardaki gösterilere damga vuran anlık şiddetin artmasından korkan Rektör Heyns, kampüs polisinin idaresini (acımasızlığıyla nam salmış) Alameda Bölgesi Şerifi Frank Madigan'a devretti ve yeni vali Ronald Reagan'dan da olağanüstü hal ilan etmesini istedi. Reagan hemen bunu kabul etti ve Üçüncü Dünya Grevi adı verilen eylem, polisin uyguladığı şiddet karşısında kısa sürede solup gitti (Lyford 1982, 38), polis güçleri de aşama aşama olaydan çekildi. Bununla beraber olağanüstü hal teknik olarak hâlâ yürürlükteydi.

Bu bağlamda Berkeley'de yayımlanan yeraltı gazetesi *Barb*'da 17 Nisan 1969'da aşağıdaki ilan yer aldı:

> Bu pazar günü Dwight ve Haste arasına bir park inşa edilecek.
> Arazi, bir bataklık yaratmak için çok sayıda güzel evi yerle bir eden üniversiteye ait.
> Arazi şu anda ücretsiz park yeri olarak kullanılıyor. Bir yıl içinde üniversite beton tipi geniş bir park yeri inşa edecek, bu park yeri de Berkeley Buicks arabaların beğenisini kazanmak için diğer park yerleriyle rekabet edecek.
> Pazar günü bu saçmalığı durduracağız. Kürek, hortum, zincir, çimen, boya, çiçek, ağaç, buldozer, toprak, renkli smiley'ler ve bol miktarda ot getirin...
> Parkın Batı dünyası için kültürel, politik, çılgın bir toplanma merkezi olmasını istiyoruz...
> Bu yaz domuzların "gidin buradan" faşizmine boyun eğmeyeceğiz, kendi parkımızın polisi biz olacağız ve emperyal bir güç tarafından işgaline izin vermeyeceğiz... (Yeniden basıldığı yer: Lyford 1982, 40-41)

Bir başka deyişle aktivistler, toplum kontrolünde açık bir politik alan yaratmak için bir başka alanı almayı (belki de geri almayı) planlıyordu. Bir People's Park (halk parkı) yaratmayı planlıyorlardı (resim 3.8).

Park konusuna dahil olmak adına, 20 Nisan 1969'a denk gelen o ilk pazar günkü harekete katılan insan sayısı kadar çeşitli sebep vardı. Yine de parkın oluşturulmasının, kapitalist bir kuruluş (bu olaydan çok önce Clark Kerr tarafından kullanılmış bir ifade)

Resim 3.8. Nihayetinde People's Park'a dönüşecek olan çamurlu otopark (parsel 1875-2). Fotoğraf: Mark Harris.

yaklaşımıyla hazırlanan üniversitenin tasarılarına ve kapitalist toplumun kendisine vurulan sembolik bir darbe olduğu anlayışı hâkimdi.[15] Park destekçilerinden birinin yıllar sonra hatıralarında

15. Annette Kolodny'nin (1975, 4) belirttiği gibi, People's Park'ın yaratılması "belki de Amerika'nın en eski ve en sevilen fantezisi olan hayalin bir başka ver-

ifade edeceği gibi: "Parkı inşa edenler bir ideolojik reformistler grubu değildi. ...Parkı oluşturanlar ve destekçileri tarafından ekonomik ve çevresel meseleler ortaya konmuş olsa da, mücadelenin temelinde mülkiyet hakkı ve özel mülk haklarının yapısı vardı" (yer aldığı çalışma Lyford, 1982, 41). Robert Scheer de (1969, 46) parkı inşa edenlerin çoğunun "Berkeley'deki ideolojik savaşta bir tür mizah duygusuyla ve taktik anlamda ifade etmek gerekirse içinden gelerek spontane şekilde yer alan herhangi bir ideolojiye dahil olmayan kimseler" olduğunu söylemiştir. Kısa süre sonra People's Park bir "*event* (etkinlik)" halini aldı. Hafta sonları yaklaşık 3.000 kişi çiçek dikiminde, oyun alanlarının inşasında çalıştı (resim 3.9). Parkın oluşturuluşu kampüste ve toplum içinde geniş çaplı destek buldu. *Daily Californian*'a gönderilen ve parkın inşa edildiği araziyi geri isteyen üniversite kararını protesto eden bir mektup 84 öğrenci lideri tarafından imzalanmıştı; bunlar arasında yalnızca aktivistler yoktu, erkek öğrenci birliği başkanları, ponpon kızların lideri ve Oskie Dolls kadın grubu lideri de (bir kez daha) vardı.

People's Park için böylesi bir desteğe rağmen Rektör Heyns, üniversitenin kendi otoritesine –ve 1875-2 parsel mülkiyetine– karşı böylesi güçlü bir meydan okumayı görmezden gelemeyeceğine karar verdi. Rektör, 14 Mayıs 1969'da iş için kentten ayrılmadan önce parkın tüm "sakinlerinden" temizlenmesini ve bir çit yapılmasını emretti; çit, Heyns'in Alameda Bölgesi şerifi için ayarlamış olduğu hat üzerine yapılacak ve insanları araziden uzaklaştıracak işçileri de koruyacaktı. Rektör yardımcısı Cheit de kent dışında olduğu için ikinci bir dekan yardımcısı bu işin başına verilmişti, gerçi daha sonraları kendisine çit yapılmasının

---

siyonunu" sembolize ediyordu: "Esasen dişi bir anlayışla toprak ve alan deneyimine dayanan, insan ve doğa arasında her gün yaşanacak bir harmoni." Bu nokta önemli, ama ben bu kitapta bu meseleleri doğrudan ele almıyorum. Daha ziyade parkın politik bir alan olarak, kapitalist bir kentin kalbindeki "özgürleştirilmiş" bir alan sembolü olarak nasıl işlerlik göstermiş olduğuna –gösterdiğine– odaklanıyorum. Bununla beraber, Kolodny'nin ortaya koyduğu cinsiyet meseleleri bu "politik işlerlik" açısından büyük önem taşır; bunu da bir sonraki bölümde göreceğiz.

söylenmediğini iddia edecekti. Kendisine "herhangi bir problem çıkmasını önlemesinin" söylendiğini öne sürecekti (alıntının yer aldığı çalışma Scheer 1969, 52).

Resim 3.9. Parkın inşa edilişi. Yüzlerce insan her hafta sonu toplanıp People's Park'ı yarattı. İnsanlar güçleri el verdiğince araç gereç getirdiler, malzeme bağışı yaptılar veya sadece emekleriyle destek verdiler. Fotoğraf: Jean Raisles.

İlk etapta herhangi bir problem çıkmayacakmış gibi görünüyordu. Çit sabah 5.30'da herhangi bir karşı koyma olmadan yapılmıştı. Bu eylemin sebebi bir gün sonra Rektör Heyns tarafından şöyle açıklandı:

> "Bize, planlamadığımız veya yapılmasını talep etmediğimiz bir park hediye edildi. Peki, bunun üzerine ne olabilir? İlk olarak işlerine gelmediği için unutulmuş olan faktörü, arsanın aslında üniversiteye ait olduğunu hatırlatmak üzere bir çit yapmak zorunda kalacağız, amaç yetkisiz kimseleri alandan dışarıda tutmak. Derdimizi anlatmak için biraz sert bir yöntem ama bu şekilde olması gerekiyor." (Alıntının yer aldığı çalışma Lyford 1982, 43)[16]

16. Parkı inşa edenlerin başlıca iddialarından biri, arazinin tamamıyla üniversi-

Çite karşı ilk protesto çağrısı 15 Mayıs günü öğlen saatlerinde toplanmak üzere yapıldı – uzun zaman önce özgürlüğüne kavuşturulmuş olan Sproul Plaza'da toplanılacaktı. Yaklaşık 6.000 protestocu toplandı ve yeni seçilmiş olan öğrenci oluşumu başkanı Dan Siegal önderliğinde "parkı geri almak üzere" Telegraph Avenue'ya doğru yürümeye başladılar.

Resim 3.10. Showtime. People's Park ayaklanmaları. Mayıs 1969. Fotoğraf: Ed Krishner.

Burada Berkeley şehir polisinin ve Alameda Bölge Şerifliği'nin saflara dizilmiş güçleriyle karşılaştılar; kolluk kuvvetleri kalabalığı dağıtma girişiminde bulunmaya başladı. "Showtime" ilan eden devasa bir reklam panosunun altında (resim 3.10) vuku bulan ayaklanma şiddetli ve kanlıydı. En az 128 protestocu yaralandı, bir tanesi saçma ile gözlerinden vurulmasının

teye ait olmadığıydı. Parkı yaratanlar bu konuyu sonuna kadar götürmeye çalıştılar, kullandıkları yöntemler arasında Amerikan yerlilerinin arazi üzerindeki hak iddialarının izini sürüp yayımlamak da vardı, poster ve broşürlerdeki Kızılderili imgeleri kullanılıyordu.

Resim 3.11. People's Park ayaklanmaları esnasında Berkeley kampüsünün ünlü biber gazı bombardımanına tutuluşu. Ön planda öğrenci merkezi yer almaktadır. Biber gazının büyük bölümü Sather girişinin kuzeyinden kampüsün ana bölümüne ve bunun ötesinde kuzeye, varlıklı yerleşim yerlerinin olduğu tarafa doğru sürüklenmiştir. Fotoğraf: Andrew R. Scott.

ardından kör oldu ve bir diğeri de –James Rector– ayaklanmayı Telegraph Avenue üzerindeki bir çatıdan izlerken ölümcül bir yara aldı. Ciddi yaralanan bir polis memuru olmadı. Yaralanmaların çoğundan ve Rector'ün ölümünden adamları sorumlu olan Alameda Şerifi Frank Madigan güç kullanımını savundu, krizin "eğitim sisteminden başlayarak ve sonrasında da hukuk

sistemini reddederek bu hükümet yapısını devirmeye" niyetli "anarşistler ve devrimciler" tarafından başlatıldığını iddia ediyordu (alıntının yer aldığı çalışma Lyford 1982, 53). O gece Vali Reagan, devam etmekte olan olağanüstü hale atıfta bulunarak Ulusal Muhafızları yeniden harekete geçirdi ve halka açık mitingleri yasakladı.

Yasağa rağmen protestocular –öğrenciler, kent sakinleri, davaya sempati besleyen öğretim üyeleri– her gün kampüs içinde ve dışında, hem parkın çitle çevrilmesini hem de polis ve Ulusal Muhafızlar tarafından sürekli güç kullanımını (Ulusal Muhafız helikopterlerinin kampüse attığı ünlü biber gazı "bombaları" da söz konusuydu) protesto etmek için toplandılar (resim 3.11). Kampüs genelinde yapılan bir referandumda park için ezici bir destek çıkmasının ardından Rektör Heyns 29 Mayıs'ta yaptığı açıklamada arazinin Berkeley kentine leasing yoluyla verilmesini desteklediğini bildirdi. Sonraki gün yaklaşık 30.000 kişi, şiddetin dinmesiyle birlikte barışçıl bir yürüyüşle parktan geçti. Bununla beraber çit yıkılmadı. Hatta 24 saat bekçi korumasında kaldı.

Ayaklanmaların Ardından

20 Haziran 1969'da Vali Reagan, People's Park'ın yapıldığı arsaya öğrenci yurdu yapılmasını öngören bir teklifi mütevelli heyetinden zorla geçirdi; 1952 yılının uzun vadeli planına bir dönüş anlamına geliyordu bu. Reagan bu hamlesiyle, rektör tarafından da desteklenen ve arsayı Berkeley kentine 7 yıllığına leasing yoluyla (leasing koşullarından biri olarak da parselin en azından belli bir bölümünün parka ayrılmış olarak kalması hükmü yer alıyordu) devredecek uzlaşma planını reddetmiş olacaktı (Scheer 1969, 53). Parkı inşa edenler ve savunanlar parkı sosyal, kültürel ve politik eylem adına yabancılaşmamış bir alan olarak görürken, Reagan, olaya yıllar öncesinin MatthewArnold'u gibi bakarak onu çok farklı bir pencereden görüyordu: Berkeley'de yaratılan rahatsızlıklar (ve buna paralel olarak üniversite

sisteminin tamamına yönelik yaratılan rahatsızlıklar) "tarlaya yabani ot eken bir grup yeni yetmenin eylemideğil sadece veya toplumumuzu ve değerlerini sorgulamak adına meşru bir yöntemolarak görülemez" (yer aldığı kaynak *Los Angeles Times*, 1969). Ona göre bu protestolar bir külotlu saldırıdan fazlası konumundayken –bunlar arasında en önemlisi de arsanın ele geçirilmiş olması konusuydu– meşru olmaktan uzaktı. Muhtemelen yeni bir yurt inşa etmek, öğrenciler ve diğer isyancılar üzerinde kontrolü yeniden sağlamalarına yardımcı olacaktı.

Parkı inşa edenler ve protestocular içinse bu olay elbette asla bir "külotlu saldırı" değildi. Esasen çok daha temel bir mücadeleydi. 1875-2 parsel, üniversitenin kibrinin ve gücünün bir sembolü haline dönüşmüştü (üniversitenin kendisi de "sistemin" veya "müesses nizamın" bir sembolü durumundaydı). 1950'ler ve 60'lar boyunca üniversite, siyasi söylemin yapısını ve biçimini belirleme hakkını kendinde görmüş ve bunu dikte etme girişiminde bulunmuştu. Buna karşı öğrenciler ve diğer muhalifler yeni ve (kendi gözlerinde) uygun ifade biçimleri bulma mücadelesi içindeydi. Bunu yapabilmek de alanın ele geçirilmesini, işgalini ve radikal dönüşümünü gerektiriyordu: Mecburen lokasyon üzerine tartışmaları beraberinde getiriyordu (siyasi tartışmaların nerede gerçekleşebileceği, yurtların nereye inşa edilmesi gerektiği) ve bu da aynı zamanda haklar üzerine bir mücadeleydi (kimin konuşma hakkına sahip olduğu, yerleşim yerlerinin kaderini tayin etme hakkına kimin sahip olduğu). People's Park'ın inşa edilişi ve ardından savunulması, bu olaydan önceki İfade Özgürlüğü Hareketi'nde olduğu gibi, çatışan haklara dair (bu haklar arasında belirgin şekilde kent hakkı ve kampüs hakkı da vardı) ulaşılan hükümler ve Berkeley'deki karar süreçleri açısından radikal bir demokratikleşme hareketinin kesinlikle kusursuz olmayan deneyleriydi.

Nihayetinde Vali Reagan protestocuları "sokak çeteleri" olarak itham etti, protestocuların "gayet hazırlıklı ve silahlı bir grup olduğunu ve her türden silah ve cephaneyi depoladıklarını" öne

sürüyordu (alıntının yer aldığı kaynak *Los Angeles Times*, 1969). Ve 1971 yılındaki ikinci bir isyana rağmen çitler Mayıs 1972'ye kadar parkın etrafında kaldı; o tarihte protestocular Başkan Richard Nixon'ın Kuzey Vietnam'daki limanları mayınlamayı planladığını açıklamasına tepki olarak çitleri yıktı.

Ama 1875-2 parseldeki durum çözümsüz kalmaya devam ettiği müddetçe, Berkeley'deki politikaların dönüşümü için bir toplanma noktası olarak vazife görmeyi sürdürdü. Radikal gruplardan oluşan bir koalisyon, seçimle ilgili bir dizi mesele etrafında organize olmaya başladı ve People's Park da sembolik bir merkez haline dönüştü: Belli bir alan için verilen savaş, kentte yeni bir siyasi hegemonya kurma tartışmasına doğru genişledi. Çoğu, İfade Özgürlüğü Hareketi ve People's Park veteranları olan Berkeley radikalleri 1969 yılında kent konseyi için ilk kez aday listelerini öne sürdüler, daha geleneksel liberal demokratlara kaybettiler, demokratlar da daha öncesinde şehri 20. yüzyılın büyük bölümü boyunca idare etmiş olan muhafazakârların elinden almıştı. Radikal koalisyon 1973 yılında çok daha büyük bir başarıya ulaştı (ve 1979 itibarıyla da içlerinden biri belediye başkanı seçildi) ve 1980'ler boyunca da kent politikasında yol gösterici güç olarak kaldı. Liberallerle birlikte Berkeley radikalleri Berkeley'i, popülist-radikal politikaların önde gelen bir deney merkezi haline getirdiler; bu politikalar arasında kira kontrolü, ekolojik girişimler ve 1990'larda neredeyse tepkisel denebilecek bir dizi politika yürürlüğe konana kadar evsizler ve sokakta yaşayanlar için müşfik yardım anlayışı da vardı (Lyford 1982). Belki de en önemlisi, kampüsü ve Güney Kampüs bölgesini merkez alan radikaller Güney ve Batı Berkeley'deki siyahi aktivistlerle saf tuttular; kampüs aktivizminin Berkeley ve Oakland'da militan siyahi aktivizmle birleşmesine imkân verdiler (her zaman kolayca olmasa da).

1969 ayaklanmalarını takiben üniversite yurtları inşa edemezken, arsanın bir bölümüne bir futbol sahası yaptı. Öğrenciler ve toplum üyeleri sahada başarılı bir boykot gerçekleştirdi

ve üniversite birkaç yıl sonra sahadan vazgeçti. 1970'lerde bir süre için parkın bir bölümü yeniden ücretsiz park yerine dönüştürüldü, ancak üniversite ücret alınmasını önerince toplum çekiçlerle karşılık verdi ve olayı izlemekle yetinen pasif polisin önünde park alanını yıktı. 1976 yılında üniversite, alanda evli öğrenciler için konut yapılması projesi konusunda oturumlar gerçekleştirdi. Ancak itirazların ezici çokluğu karşısında nihayetinde plandan vazgeçildi.

1970'lerden 1980'lere sarkan tüm bu savaşlar boyunca park, yalnızca siyasi eylemler için değil aynı zamanda (çoğunlukla erkek olan) evsizler için de gitgide bir sığınma noktası haline geldi. Hatta evsiz veya geçici olarak sokaklarda barınan insanların sayısındaki artış, parkı savunanların alandaki yapılanmaya karşı çıkışlarının hararetiyle birleşince, birçok kişi People's Park'ı hem öğrenciler hem de polis için "girilmez bölge" olarak görmeye başladı. Yakınlardaki Telegraph Avenue 1980'lerde seçkinleşme dönüşümü yaşarken, birçok ticaret insanı, öğrenci ve ziyaretçiler parkı radikal popülist politikaların bir sembolünden ziyade bir bela olarak görmeye başladı – veya bazı açılardan tam da popülist radikal politikaların bir sembolü ve sonucu olduğu için bir bela alanı olarak görmeye başladılar (Lyford 1982). Birçoklarına göre, People's Park ayaklanmalarına ve People's Park'ın 1980'ler sonlarındaki durumuna doğru (o dönemde genellikle Berkeley'in hemen yanı başında kontrol edilemeyen tehlikeli bir hassas nokta olarak görülüyordu) İfade Özgürlüğü Hareketi'nden direkt bir çizgi çekilebilirdi. 1991 yılı itibarıyla, ilk ayaklanmaların 20. yıldönümünde bir kez daha isyan patlak verdi. Ama bu olay bir sonraki bölümün konusuna giriyor. Bir sonraki bölümde People's Park'ın günümüze daha yakın tarihi ele alınarak İfade Özgürlüğü Hareketi'nin ve parkın kuruluşunun herhangi bir varsayımsal kent hakkı adına hem mirasını hem de anlamını keşfetmeye çalışacağız. Çünkü bu noktada söz konusu olan şey aslında haklar konusu.

4
Kamusal Alanın Sonu mu?
People's Park, Toplum ve Kent Hakkı

Kamusal Alan İçin Mücadele: Voleybol İsyanları

Nisan 1989'da, Berkeley kent konseyindeki radikalizmin daha ılımlı hale gelişinin ve Reagan-Bush dönemi öğrencilerinin kayıtsızlığının yansıttığı siyasi atmosferdeki değişimi sezen California Üniversitesi rektörü, People's Park'ta yurt inşa etme fikrini bir kez daha ortaya attı. Parkın destekçileri, 1969 isyanlarının 20. yıldönümü için anma hazırlığı içindeydiler ve rektörün teklifi de parkın kaybedilmesinin yakın olduğu algısını güçlendirdi. Telegraph Avenue boyunca bir seçkinleştirme, Güney Kampüs

bölgesinde daha fazla üniversite binası yapımı ve People's Park alanının en iyi şekilde nasıl "geliştirileceği" üzerine neredeyse aralıksız süren tartışmalar bir arada düşünüldüğünde, kullanıcının yarattığı ve kontrol ettiği parkın varlığını sürdürmesinin tehlikede olduğunu gösteriyordu. Biriken huzursuzluk ve hayal kırıklığı, 20 Mayıs 1989'da, asıl People's Park isyanlarının 20. yıldönümünde biraz da nostalji rüzgârıyla tam ölçekte patlak verdi (*Los Angeles Times* 1989a; *New York Times* 1989).

1989 isyanının merkezinde evsizlik meselesi vardı: Evsiz insanların kentte ne kadar hakkı vardı? Ve kentteki park üzerinde ne kadar hakları vardı? Parktaki ve genel olarak Berkeley sokaklarındaki artan evsiz popülasyonu, bu özgürleştirilmiş ve özgür olduğu varsayılan şehirde, 1960'larda hiç ortaya konmamış kritik sorular – konut politikası ve seçkinleştirme ile ilgili sorular, sokaklardaki uygun davranışlarla ve Berkeley kentinin kime ait olduğuyla ilgili sorular – doğuruyordu. 1980'lerde bir grup Telegraph Avenue esnafı, evsizler hakkında "bir şeyler yapılması" konusunda seslerini bilhassa yükseltir hale gelmişlerdi. Evsizlerin toplanma ve yaşama alanı merkezi olarak People's Park, artan sayıda kent sakini, öğrenci ve esnaf tarafından şehirdeki yabancılaşmış bir yaşamın çözümünden ziyade sebebi olarak görülüyordu – ancak bu kez yabancılaşan kesim orta sınıf olmuştu.

Durum böyleyken bile üniversite People's Park hakkında bir şeyler yapmayı zor görüyordu. Park 1960 isyanlarının başlıca sembolü –veya sembollerinden biri– haline gelmişti ve parkın (genellikle kendini o pozisyonda ilan eden) savunucuları, buraya yeni bir yapı dikilmemesi ve bazı gelenekselleşmiş yapıların –Serbest Kürsü ve ücretsiz giysi alışverişi yapılabilen "Bedava Kutu" gibi (Resim 4.1)– ne pahasına olursa olsun korunması konusunda kararlıydı.[1] Parkın evrimine ilişkin izlenen siyaset

1. Kürsünün ve Bedava Kutusu'nun savunulması gerçekten oldukça önemlidir ve Amerikan kamusal alanının yakın geçmişinde People's Park'ın neden bu kadar önemli bir yer olduğunu gösterir. Sahne açıkça özgürce konuşma ve siyasi eylem alanı olarak inşa edilmişti ve kentte mitingler ve organize hareketler için

genellikle oldukça karmaşıktı, ittifaklar sıklıkla kaymalar yaşıyordu. Alanı evsizlerden temizlemeyi isteyen esnafın yaklaşımına karşı genel bir antipati olsa da park savunucularının çoğu 1986 yılında Katolik İşçi Hareketi'nin bir "People's Cafe" (Berkeley'in evsizleri için çorba servisi yapabilecek şekilde kapalı bir römork) kurma planına karşı çıktı. Üniversite, People's Cafe'nin inşasını durdurmak üzere mahkemeye başvurduğunda kendini parkın savunucularıyla ittifak halinde buldu; bir Berkeley yargıcının bakmayı reddettiği bir davaydı; yargıç üniversiteye, "toplumun problemleri için sorumluluk almaktan kaçınan karaktersiz bir liberalizm algısı" içinde olduğunu söylüyordu (Horn 1989).

Resim 4.1. People's Park'ın merkezini oluşturan büyük çim alan, yaklaşık tarih 1990. Serbest Kürsü soldaki insan kümesinin arkasında; Bedava Kutu da sağdaki ilan tahtasının altında. Fotoğraf yazara ait.

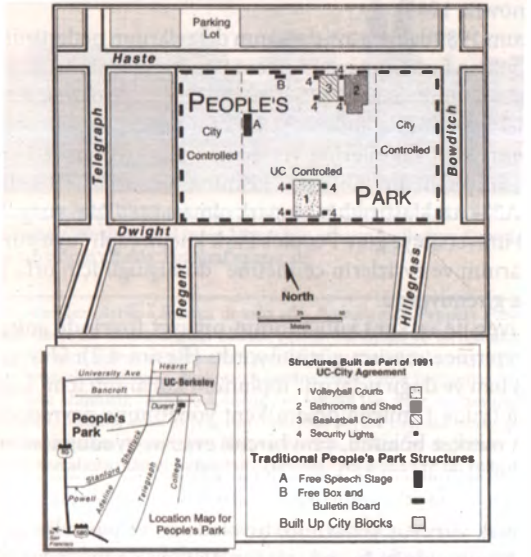
kilit bir merkez olarak kalmaya devam etti. Bu anlamda People's Park siyaset yapmak üzere bir kamusal alan olarak, politik katılımın ve tartışmanın teşvik edildiği bir alan olarak ve geleneksel partilerin, seçimlerin, konsey toplantılarının ve benzerlerinin daha düzenli siyasetine uzak (ama bağlantısız değil) bir şekilde inşa edilmişti. "Bedava Kutusu" bir kıyafet (ve diğer malzemeler) değişim noktası. İnsanlar artık ihtiyaç duymadıkları şeyleri başkalarının seçip alması için bırakıyorlar. Dolayısıyla Bedava Kutusu, kullanım değerinin takasına dayanan, metalaştırmadan bütünüyle uzaklaşan bir sistem ve bu yolla da şehirde metalaştırılmamış bir kamusal alan imkânını temsil etmiş oluyor; bu alanda insanlar ihtiyaçlarını kapitalist mülk, sömürü ve değişim değeri ilişkilerine bütünüyle dayanmayan bir yolla karşılayabiliyor. Amerikan kentinde protesto politikalarıyla evsizlik politikaları arasındaki farklar ne olursa olsun, devletin ve mülkiyetin kontrol gücünden görece bağımsız veya özgürleştirilmiş bir kamusal alan ihtiyacında birleşirler. Bu bölüm bir önceki cümlede geçen "göreceli durumun" ne kadar karmaşık olduğunu göstermeye başlayacak.

Nisan ayındaki bildirimine rağmen California Üniversitesi 1989 sonbaharında parkı açık bir alan olarak devam ettirme fikrine teslim oldu ama alanı kontrol etme ve parkı kendi çıkarına göre yapılandırma ümidinden henüz vazgeçmiş değildi. O yılın 2 Kasım günü rektör deneme boyutunda olmak üzere üniversitenin, arazinin bir kısmını Berkeley kentine leasing yoluyla devredeceğini açıkladı. Kent yönetimi de idaresi kendisine geçen bölümlerin kullanıcı kontrolüne verilmesine karar verdi; ama parkta kamp yapan evsizleri çıkarmanın da yollarını aramaya başladı. Bu çabalarına yardımcı olmak için rektör 10 yıl boyunca kente yılda 1 milyon dolar sözü verdi, bu para evsizlere yardım ve diğer hizmetlerin masrafları için kullanılacaktı (Rabinowitz 1989).

Kasım 1989'daki bu ayarlamanın detaylarının netleştirilmesi de bir yıldan fazla zaman aldı. Kent yönetimiyle yaptıkları müzakerelerde üniversite, 1875-2 parseli bir park olarak devam ettirmek niyetinde olduklarını ama bu parkın, öğrencilere ve orta-sınıf kent sakinlerine yer açmak için uygunsuz kimselerin –üniversitenin tabiriyle "kriminal unsurlar" (Boudreau 1991, A3)– uzaklaştırıldığı bir park olması istediğini vurguladı; çünkü üniversiteye göre People's Park küçük çaplı "uyuşturucu satıcılarının ve evsizlerin cennetine" dönüştüğü için orta sınıf buraya giremiyordu.

Üniversite ve kent yönetiminin nihayet üzerinde anlaştığı plan yeterince masum görünüyordu (Resim 4.2): Üniversite parkın batı ve doğu uçlarını "toplumun kullanımı için" leasing yoluyla (yılda 1 milyon dolara)kent yönetimine devredecekti. Parkın merkez bölümü, yani birçok evsizin uyuduğu, mitinglerin, konuşmaların ve konserlerin geleneksel toplanma alanı olan büyük çim alan üniversite tarafından voleybol sahalarının, halka açık yürüyüş yollarının, tuvaletlerin ve güvenlik aydınlatmalarının olduğu bir rekreasyon alanına dönüşecekti. Kent yönetimi, leasing karşılığında "mülk üzerinde yasaların uygulanması adına asli sorumluluk" alacaktı (Kahn 1991a, 28). Buna

ek olarak üniversite ve kent yönetimi bir "Kullanım Standartları ve Değerlendirme Tavsiye Komitesi" oluşturacaktı; iki taraf da bu komitenin "çokça istenen bir ateşkes doğurmasını ve parkın herkesin tadını çıkarabileceği bir yer haline gelmesine" katkı sağlayabileceğini umuyordu (Kahn 1991a, 28). Bu gelişmeler bir yandan oldukça sıradan görünürken, bir yandan da herkes bunların büyük bir değişimin işareti olduğunda hemfikirdi. Banliyö gazetesi *Contr Costa Times* "Elbette, türünün benzersiz bir örneği olan ıslah edilmemiş bu arazi bir daha asla aynı yer olmayacak" diye yorumluyordu, "ve bu anlamda da bir devir sona eriyor" (Boudreau 1991, A3).

Resim 4.2 People's Park'ın 1991 yılında eklenen değişiklikleri gösteren haritası. Harita: Jim Robb, Colorado Üniversitesi.

20 yıldan fazla süren isyanların, çekişmelerin, ihtilafların, ihmallerin, tutulmayan sözlerin ve daha fazla isyanın ardından, kent-üniversite anlaşmasıyla işaretlenen bu devrin kapanışı Berkeley ve Bay Area'daki çoğu kişi için çok geç bile kalmıştı. Kent yönetimindeki, üniversite idaresindeki ve yine ana akım ulusal ve yerel basın üyeleri arasındaki park eleştirmenlerine göre parkta bir gelişme yaratma gereği hepsinin paylaştığı ortak bir düşünceydi. Şu ve benzeri yorumlar dönemin medyasında yaygındı: "Parka komşu kent sakinlerinin ve öğrencilerin bazılarına göre, üniversiteye ait olan People's Park, gecekonduculuğun, uyuşturucu satıcılarının ve benzerlerinin istilası altında" (Boudreau 1991, A3) (Resim 4.3). Üniversitenin toplumsal olaylar yöneticisi olan Milton Fujii'nin belirttiği üzere: "Parktan yeterince faydalanılamıyor. Yalnızca küçük bir grup parkı kullanıyor ve onlar da toplumu temsil etmiyor" (*New York Times* 1991a, 1:39). Böylesi duyguların, evsizleri parktan uzaklaştırmak adına bir plan beyan edileceğinin göstergesi olduğu iddialarına karşı hassas olan California Üniversitesi sözcüsü Jesus Mena şunu deklare etti: "Evsizleri parktan çıkarmak gibi bir niyetimiz yok. Park değiştiğinde onlar hâlâ burada olacak ama parka doğru yoğunlaşan kriminal unsurlar olmayacak" (Boudreau 1991, A3).

Üniversiteye göre, parkın diğer eleştirmenleri için olduğu gibi, parkın belirgin düzensizliği suça davetiye çıkarıyordu. İşlerlik gösterebilen bir açık veya kamusal alan olabilmesi için yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülüyordu ve kent-üniversite anlaşması da bu yöndeki ilk adımdı. Uygun bir kitle tarafından erişilebilir hale getirilmesi için önce geri kazanılmasının gerektiğini düşünüyorlardı.

Parkı savunanlar ise durumu daha farklı görüyorlardı elbette. Onlara göre People's Park (nihayetinde, üniversitenin burayı geri almak için ortaya koymuş olduğu sayısız plana ve çabaya rağmen yirmi yıl boyunca kullanıcı kontrolünde bir alan olarak varlığını sürdürebilmiş bir yerdi) San Francisco Bay Area'da evsiz insanların nispeten rahatsız edilmeden yaşayabildiği ve parkın diğer kullanıcılarının da oldukça özgür hüküm sürebildiği çok

Resim 4.3. Parkın doğu ucunda kent yönetimi kontrolünde bulunan bölümde bir evsiz kampı, 1994. Fotoğraf: Nora Mitchell, izin alınarak kullanılmıştır.

az yerden biriydi (Kahn 1991a, 2). Park, özellikle de çağdaş standartlarda, oldukça dolaysız, aracısız bir alandı. Çoğu park savunucusuna göre People's Park'ın evsizler için çekiciliği tehlikeli ve kontrol dışı bir alan oluşundan değil, daha ziyade olması gerektiği gibi işleyişinden geliyordu: gerçek bir kamusal alan gibi işleyişinden. Park, dolaysız bir etkileşimi teşvik eden politik bir alan olarak geliştirilmişti, devlet gücünün (ve diğer mülk sahiplerinin gücünün) uzak tutulabildiği bir yerdi. Aktivistler, üniversite-kent ayarıyla beraber, bu parkı kent kontrolündeki diğer parklardan ayıran ve yıllar içinde gelişmiş olan bazı park oluşumlarının tehlikeye girdiğini düşünüyorlardı: çim toplanma alanı, Serbest Kürsü ve Bedava Kutu (giysi bırakma ve değiş-tokuş kutusu) (bkz. Resim 4.1 ve 4.3). Bunlar olmadan People's Park'ın da varlığının sona ereceğini düşünüyorlardı. Parkın 1969 yılındaki kurucularından biri olan Michael Delacour'a

göre, üniversitenin planlarına karşı People's Park'ın savunulması "ifade özgürlüğüyle, insanlara gidecekleri ve yalnızca var olabilecekleri, istediklerini söyleyebilecekleri bir yer verilmesiyle ilgiliydi" (Lynch ve Dietz 1991, A20).

Üniversitenin ve kent yönetiminin parkın yapılanması planlarını hayata geçirmeye hazır olduğu 1991 yazı itibarıyla, aktivistler de parkın bu yönünün –insanların "gidebilecekleri ve yalnızca var olabilecekleri" bir yer olması– evsiz haklarıyla bağlantısını başarılı şekilde kurmuş durumdaydılar. California Üniversitesi-kent yönetimi planına karşı olanlar için People's Park, başlangıcından beri evsizler ve sokakta yaşayan diğer insanlar için bir sığınak olarak algılanmıştı. Aktivistler, voleybol sahalarının yapımının parkın geleneksel rolüne –"yalnızca var olunabilecek" bir yer olmasına– tam kalbinden darbe vurmasından korkuyorlardı. Bu açıdan parkın evsiz kullanıcıları ve sakinleri için kötüye işaretti. Onların çıkarılmasının arzu edildiğinin işaretiydi. Evsizlerin çıkarılmasına doğru gidecek şekilde parkın yeniden inşa edilmesinin, kamusal alanın erozyona uğramasına eşdeğer olduğunu düşünüyorlardı. Voleybol sahası bile olsa yapımına karşı çıkılmalıydı.

Parkın evsiz sakinleri de hemfikirdi. Parkta yaşayan evsiz bir kadın olan Virginia, bir muhabir tarafından kendisine California Üniversitesi-kent yönetimi planları hakkındaki görüşleri sorulduğunda parktaki birçok evsizin ve park aktivistlerinin korkularına tercüman oluyordu: "Durumun ne olduğunu siz de benim kadar iyi biliyorsunuz; buraya kimlik kartı olan üniversite öğrencilerinden başka kimseyi almamaları an meselesi." Muhabir, Virginia'ya üniversitenin evsizleri parktan çıkarmama sözünü hatırlatınca da Virginia şu yanıtı verdi: "Bu sözün gerçek olmadığını bilecek kadar akıllı birine benziyorsun. Burada ulusal bir anıt yıkılmak üzere" (Rivlin1991a, 27). Oakland Evsizler Birliği aktivisti Andrew Jackson, People's Park mücadelelerini daha geniş çaplı bir bağlamda değerlendirdi. Parkta yeniden yapılanma başladığında buldozerlere bakarak şunları söyledi:

"Bir rüyayı yıkıyorlar... Kendimi bildim bileli burası herkesin girebildiği bir yerdi, sadece voleybol oynamaya gelen üniversiteli çocukların veya beyaz yakalıların parkı değildi burası. Yatıp uzanabileceğiniz ve yorgunsanız uyuyabileceğiniz bir yerdi" (Rivlin 1991a, 27).

Aktivistler ve parkın evsiz sakinleri, parktaki değişimlerin Telegraph Avenue yakınlarındaki değişimle ilişkili olduğunu düşünüyorlardı –Telegraph Avenue, California Üniversitesi mütevelli heyetinin "hippilerin" ve diğer istenmeyen karşıt kültür figürlerinin merkezi olmasından uzun zamandır çekindiği yerin ta kendisiydi. Bir nesil önce hem İfade Özgürlüğü aktivistleri tarafından hem de aktivistlere karşı geliştirilen argümanları hatırlatan People's Park aktivistleri, dönüşüme uğratılmış, "ıslah edilmiş" bir People's Park'ın, çevredeki yerleşim yerlerinin topyekûn dönüşümü adına bir çıkarma üssü olacağından korkuyordu. Kent yönetimi-üniversite ittifakı son halini aldıktan kısa süre sonra evsiz aktivist Curtis Bray yaptığı yorumda şunu söylüyordu:

> "Üniversite evsiz insanlara karşı olmadığını söylüyor ama park için ortaya konan tüm kurallar ve düzenlemeler yalnızca evsiz insanları etkiliyor, başka kimseyi değil. ...Öğrencilerinin her gün yoksulluk ve sefalet içinde olmanın ne demek olduğunu görmelerini istemiyorlar. Betondan sahaları bir kere yaptılar mı ondan sonra evsiz nüfusu mümkün olduğunca uzak tutmak isteyecekler" (Kahn 1991a, 2, 28).

Bray, People's Park konusundaki ittifakın ve anlaşmanın yalnızca başlangıç olduğunu tahmin ediyordu. "People's Park yasak bölge olunca evsizler [Telegraph] Avenue'ya gidecekler. O durumda da üniversite Avenue'nun problem olduğunu söyleyecek" (Kahn 1991a, 28). Yine parkın kurucularından biri olan ve sonrasında da kentte world-beat* bir dans kulübünün sahibi

* World-beat, pop ya da rock müziği, geleneksel müzik veya dünya müziği ile harmanlayan bir müzik türü. (y.h.n.)

olan David Nadle da[2] aynı fikirdeydi. Üniversite-kent yönetimi anlaşmasını alanın metalaştırılmasına ve kontrol altına alınmasına yönelik nihai hamle olarak yeriyordu. "Şirketleşmiş dünya Berkeley'i ele geçirmeye çalışıyor. Park, şirketsel yayılmacılığa karşı 22 yıllık bir mücadeleyi temsil ediyor."[3] Nadle, Berkeley'in, tüm bu zaman boyunca "sistem dışı kalmış" bir yer olduğunu öne sürüyordu (Kahn 1991b, 30).

1969 isyanlarından sonra geçen yıllar içinde Telegraph Avenue bir dizi dönüşüm geçirdi. Bay Area gençleri için popüler bir toplanma alanı olan Telegraph Avenue-People's Park bölgesi hem hayli başarılı bir ticari alandı hem de her zaman düşüşe geçmenin eşiğinde bir yerdi. 1980'lerin başlarında sokağın karşıt kültür havası (bölge insanına ait sayısız kahve, kitap dükkânları, müzik marketleri ve siyasi slogan yapıştırmalarından öteberiye ve yöresel sanat ve zanaat ürünlerine kadar her şeyiyle), daha varlıklı öğrencilere ve genç profesyonellere yeme içme hizmeti veren işletmelere dönüşmeye başladı. 80'lerin ortasına gelindiğinde bölge insanına ait işletmelerin yerini zincir mağazalar almaya başladı. Küçük restoranların çoğu ve 1970'ler boyunca sokağın ilk akla gelen unsurlarından olan "head" shop'lar[4*] kapanarak yerlerine kafe barlar geldi; bu yeni kafe barlar banliyölerde oturup sokağa çıkan orta sınıfa hitap ediyordu. Grafiti ve poster kaplı duvarlar, pastel renklerle ve trend olan neon lambalarla yer değiştirdi.

2. 1996 yılında Nadle, kendi gece kulübünde öldürüldü.

3. Bu yorumlarla Nadle, People's Park için verilen mücadelenin, daha sonraları 1990'larda ve sonraki on yıllık dilimde radikal çatışma zeminleri haline gelecek olan kilit meselelerin bazılarının ön belirtisi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır; bu radikal çatışmalar arasında kamusal alanın şirketlerce domine edilmesi de yer almaktadır (bkz. Klein 1999). Reclaimthe Streets (Sokakları Geri Al), Critical Mass (Kritik Kitle) gibi organizasyonlar ve dünya ticaret toplantılarını sekteye uğratmış olan koalisyonlar, 1980'lerin Berkeley aktivistleriyle derin bir bağlantı sergilemektedir.

4. Tütün ve uyuşturucu madde benzerlerini ve bunları kullanmaya yarayan araç gereci satan dükkânlar. (ç.n.)

1980'lerin yükseliş dönemleri, 1990'ların başlarının çöküşüne dönüşünce Güney Kampüs bölgesindeki birçok öğrenci –ki onlar için 1960'ların ayaklanmaları uzak bir hatıra bile değildi– sokak aktivizmine ve sokak gösterilerine vakit ayıracak veya sabır gösterecek durumda değildi. Hem park hem de sokak, siyasi ve ekonomik atmosferdeki bu değişimleri yansıtıyordu. "Bir zamanlar protestonun koşuya çıkmak kadar yaygın olduğu bir kentte" diye yazdı *San Francisco Chronicle* (Lynch ve Dietz 1991, A1), "isyanlara karşı artık çok az tolerans var." Park aktivisti Michael Delacour'un belirttiği üzere: "Öğrenciler değişti. Zor zamanlarda yaşadığımızı biliyorlar ve ayakta kalmaya çalışıyorlar" (Lynch ve Dietz 1991, A20). Aktivizm için ve People's Park gibi alanların oluşumunu mümkün hale getiren toplumsal katılım için yeterli zaman yoktu. Birçok öğrenci, People's Park'ın "ıslah olmamış topraklarından" sakınmakla yetiniyordu. Parka komşu apartmanlarda veya yurtlarda yaşayan diğer öğrenciler ise üniversitenin park üzerinde kontrol kurma planlarını şiddetle destekliyordu.[5]

1990'ların başlarında bazı zincir mağazalar Telegraph'tan ayrıldı (Resim 4.4) ve sokak üzerinde bir harabe havası esmeye başladı (Mayıs 1993, 6), evsizler de gözle görülür şekilde artıyordu. Birçok esnaf bu daralmayı People's Park'ın ve burayı kullanan bazı insanların orta sınıf müşteriler açısından teşkil ettiği fiziksel tehlikeye bağlarken, Telegraph Avenue Esnaf Derneği de işletmelerin başarısını tehdit eden unsurun gerçekten de parkın (ve sokağın) imajı olduğunu söylüyordu. Dernekten bir yetkilinin ifade ettiği üzere: "İnsanların büyük bölümü buranın güvensiz, kirli olduğunu düşünüyor; neden böyle düşünüyor olabilirler? Bunda biraz gerçeklik payı olamaz mı?" (Kahn 1991a, 28). Yetkili kişi kendi sorduğu bu soruyu doğrudan cevaplamadı

5. Buradaki kanıtım kardeşim David Mitchell'dan geliyor; o da komşu bölgedeki öğrencilerden biriydi ve parkın yeniden yapılandırılmasının destekçisiydi. People's Park'a ilişkin araştırmalarımda aldığım pozisyonu sürekli olarak sorgulayışı araştırmamın gelişimi açısından paha biçilmez oldu.

(yanıtlamış olsaydı, Telegraph Avenue çevresindeki suç oranının, şehrin diğer ticari bölgelerinden daha yüksek olmadığını kabul etmek zorunda kalırdı). Ama 1 Ağustos 1991 Perşembe günü belki de onun yerine başkaları bu yanıtı verdi, atıfta bulunduğu "gerçekliği" ortaya koydular.

Resim 4.4. Miller's Outpost dükkânı, yaklaşık 1993. Kıyafet dükkânlarından oluşan bir zincirin parçası olan Miller's Outpost, Telegraph Avenue'nun hem seçkinleşme hem de daralma süreçlerinin sembolü olarak görülüyordu. Fotoğraf yazara ait.

O sabah yaklaşık 20 aktivist tutuklandı; bu aktivistler, üniversite-kent yönetimi park ittifakının ilk adımı dahilinde voleybol sahasının yapımı için parkın merkez bölümünün güney tarafı boyunca çim ve toprakları temizleyen buldozerleri protesto ediyorlardı (bkz. resim 4.2). O akşam polis kendini geniş çaplı bir ayaklanmayı bastırmaya çalışırken buldu, parkı savunanlar, inşaatın sürmemesi için mücadele veriyordu. Park etrafındaki yoğun ayaklanma havası sonraki üç gün boyunca sürdü ve daha

küçük çaplı şiddet içeren alevlenmeler de neredeyse bir hafta boyunca yer yer patlak vermeye devam etti. Polis, tahtadan ve macundan yapılmış mermilerle kalabalığın içine tekrar tekrar ateş etti; polisin acımasızlığına dair haberler oldukça yaygındı (bu acımasızca eylemlerin arasında Berkeley Polis Değerlendirme Komisyonu'nun bir üyesinin dövüldüğüne dair şahitlerce tasdik edilen olay da vardı). Ama protestocular da şiddetten sakınmıyordu, polise taş ve içi idrar dolu şişeler attılar.[6]

O haftaki gazeteler; sokak çatışmaları, ağır silahlanmış polisin stratejik adımları ve birçok protestocunun hissettiği öfkeye dair haberlerle doluydu. Polis, olayı sadece izleyenlere de şiddet uygulamakla, parkın evsiz sakinlerine sert davranmakla, tahtadan ve macundan yapılmış mermileri gereksiz kullanmakla suçlanıyordu. Bu suçlamalara karşı polis ise sayısız sokak ateşinin yakıldığı, protestocuların taş ve şişe attığı, camları kırıp Telegraph Avenue boyunca vandalizm yaptığı isyanları bastırmak için güç kullanmanın gerekli olduğunu söylüyordu. Ağustos'un 6'sı itibarıyla polisin acımasızca şiddet uyguladığına dair sekiz resmi şikâyet Polis Değerlendirme Komisyonu'yla birlikte, altı adet şikâyet de polis departmanının ta kendisiyle beraber yazılmış durumdaydı. Polis Komisyonu üyelerinden biri, polisin gücünü kötüye kullandığına dair 50 bildirim almıştı ve yine komisyon 25 şikâyet telefonuyla karşılaşmıştı. Buna ek olarak, ayaklanmalarda belirsiz sayıda polis de yaralanmıştı (Rivlin 1991b, 18).

"Müzakere etmeyi önerdik" diyordu gece kulübü sahibi David Nadle, "ama aldığımız cevap bu oldu. Parkın o bölümüne güç kullanarak el koydular"– Serbest Kürsü alanının, insani hizmetlerin ve Bedava Kutu'nun olduğu merkez bölgeden bahsediyordu (Kahn 1991c, 11). Polis işgali başarılı oldu. En yoğun isyan da 3 Ağustos Cumartesi günü itibarıyla bastırıldı ve park savunmacıları yenilgiyi kabul etti. Sonraki gün protestocuların parkta

6. Ayaklanmalara dair en iyi habercilik haftalık yayımlanan *East Bay Express*'te yer alır (Auchard 1991, 1ff; Kahn 1991c, 1ff; Rivlin 1991b, 1ff); gazete polisin gücünü kötüye kullanımını ve protestocuların eylemlerini detaylı anlatır.

düzenlediği mitingde park kurucularından Michael Delecourt şu açıklamayı yaptı: "İşin özü, artık bu parkta olan bitene dair gerçek anlamda bir inisiyatif kullanabilecek durumda değiliz" (Auchard 1991, 23) – bölgede kullanıcı kontrolünü korumak üzere verilmiş 22 yıllık amansız mücadelelerden sonra kayda değer bir itiraftı bu.

Dört gün sonra parkta ilk voleybol maçları oynandı. Bir park savunucusunun daha önce söylemiş olduğu, "başka insanların iyiliği için çözümler arayan bir hâkimiyet alanı" (*New York Times* 1991b, A8) anlayışını gerçekleştiren taraf olmak adına üniversite yetkilileri öğrenci çalışanlarına izin verip onları parkta voleybol oynamaya gönderdi. Berkeley gençlik ve barınma birimi çalışanı olan voleybolcu öğrencilerden biri *San Francisco Chronicle*'a şunları söyledi (Lynch 1991b, A20):

> "İlk anda 'Tamam, gidip voleybol oynayalım' diye düşündüm. Ama sonra işin ucunda başka şeyler olduğunu anladım ve biraz korktum ama buraya yine de geldim çünkü bunun gerçekleştiğini görmek ve desteğimi göstermek istiyorum. People's Park'ın değişime ihtiyacı var. Buraya daha önce yalnızca bir kez geldim – çoğu kişi alanın güvenli olmadığını düşünüyor."

O akşam saat 7.00'de, parkın çevresinde veya Telegraph Avenue boyunca rahatsızlık verici herhangi bir eylem olmadığı halde polis park kapatıldıktan sonra yasaklı alana geçmekten dolayı 16 kişiyi tutukladı; üniversitenin halka açık alan olarak tutmak istediğini öne sürdüğü, evsizleri çıkarma niyetinin olmadığını söylediği park, kapatılmıştı (Lynch 1991b).

Kamusal Alanın Diyalektiği

Berkeley barınma birimi çalışanı haklıydı. People's Park'ta işin ucunda voleyboldan daha fazlası vardı. En doğrudan ifadeyle, parkta yaşayan evsiz bir adam olan Duane'in söylediği gibi: "Bu mesele evsizlikle, işsizlikle ilgili bir mesele; baskıya karşı savaşmakla ilgili" (Koopman 1991, A13). Bir başka deyişle, haklarla ve

kent hakkıyla ilgiliydi ama böylesi haklar –bir ev ve bir iş hakkı ve baskıdan muaf, bağımsız olma hakkı– kamusal alan ve kamusal alan hakkı için verilen mücadele üzerinden yapılandırılıyordu, böylesi bir alanın ne anlama geldiği ve kimin için "kamusal (kamuya açık)" olduğu önemliydi. Ayaklanmalarda söz konusu olan diğer meseleler arasında kamusal alanın doğasına ve amacına dair iki karşıt ve belki de uzlaşmaz ideolojik vizyon vardı, kent hakkının nasıl şekillendirileceği ve kimin için uygulanabilir bir hak olacağı üzerinde büyük etkisi olan iki karşıt vizyon. Parkı kullanan evsizler ve aktivistler, serbest etkileşimle, kullanıcı kararıyla ve güçlü kurumların baskısının olmayışıyla öne çıkan bir kamusal alan vizyonunu destekliyordu – bir başka deyişle, bir nesil önce İfade Özgürlüğü Hareketi'nin desteklediği kamusal alan vizyonuyla aynı tipte ideolojik yaklaşımlardı bunlar. Onlar için kamusal alan, içinde siyasi hareketlerin organize edilebildiği ve daha geniş alanlara yayılabildiği kısıtlanmamış bir alandı (bkz. N. Smith 1992a, 1993). Üniversite temsilcilerinin vizyonu ise oldukça farklıydı. Onlarınki rekreasyon ve eğlence için açık bir alandı, alanı sahiplerinden izin alarak kullanan uygun bir kitlenin (öğrenciler, orta sınıftan sakinler ve ziyaretçiler vs) kullanımına müsait bir yer olmalıydı. Bu vizyonda kamusal alan, uygun davranışlar içindeki bir topluluğun kentin görmeye değer bir alanını deneyimleyebileceği kontrollü ve düzenli bir inziva alanı olarak tasavvur edilmektedir. İlk vizyonda ise kamusal alan, siyasi aktörler tarafından alınır ve yeniden oluşturulur; özünde politize edilmiştir; işlerlik gösterebilmesi açısından merkezi konumda olması itibarıyla düzensizlik riskini (sabıkalı siyasi hareketleri de kapsamak üzere) tolere eder. İkinci vizyonda ise kamusal alan planlı, düzenli ve güvenlidir. Bu alanın kullanıcıları kendilerini rahat hisseder hale getirilmelidir ve göze hoş görünmeyen evsizler veya izinsiz ortaya çıkan siyasi faaliyetlerle alan dışına itilmemelidir. Bu vizyonlar elbette Berkeley'e özgü değildir. Hatta aslında çağdaş kentlerde kamusal alanı tasavvur etmek adına başlıca yollardır.[7]

7. Kamusal alanın nasıl olması gerektiğine dair daha birçok potansiyel yol oldu-

Eğer kamusal alana dair bu iki vizyon, kent hakkına dair farklı tanımların söz konusu olduğuna işaret ediyorsa, bu durumda Lefebvre'in (1991) *Mekânın Üretimi*'nde* temsili alanla (sahiplenilen, yaşanan mekân; kullanımdaki mekân) ile alanın temsilleri (planlı, kontrollü, düzenli mekân) arasında yaptığı ayrıma da aşağı yukarı karşılık gelmiş olur.[8] Kamusal alan, her zaman olmasa da genellikle alanın bir temsili olarak ortaya çıkar; örneğin adliye önündeki bir alan, anıtsal bir alan, kamusal bir park veya yayaların alışveriş bölgesi (Harvey 1993; Hershkovitz 1993; Sorkin 1992). Ama insanlar bu alanları kullanırken, aynı zamanda temsili alanlara dönüşürler, kullanım açısından tahsisli hale getirilirler. Dolayısıyla kamusal alan, kamusal alan olarak kullanımı aracılığıyla sosyal olarak üretilir.

Diğer yandan People's Park vakasında standart kronoloji birçok açıdan tersine dönmüştür. People's Park temsili bir alan olarak başlamıştı, daha baştan ele geçirilen ve sahiplenilen bir alandı.[9] Üniversitenin elinden sökülüp alınmıştı (üniversite de zaten burayı önceki sakinlerinin ve sahiplerinin elinden almış-

---

günu biliyorum (bunlardan bazıları ilerleyen bölümlerde incelenecek) ve birçok insan da bunlar arasında orta bir noktada (ve belki de gidip gelen bir konumda) yer alacaktır. Ama göreceğimiz gibi bunlar, çeşitli toplumlar (genellikle Batılı toplumlar) ve tarihsel dönemler arasında kamusal alan vizyonlarına dair en bellibaşlı olanlar. Takip eden kısımda, bu vizyonları değerlendirerek, diyalektik etkileşimler yoluyla yapılanan uygulamalar neticesinde kamusal alanın nasıl üretildiğini görmeye başlayabileceğimizi ortaya koymaya çalışıyorum.

* Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, Çev: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul. (y.h.n.)

8. Lefebvre (1991, 39), temsili alanın kullanıcıları tarafından "pasif olarak yaşandığını" öne sürer. Bu tez yakından analiz edildiğinde doğru olmadığı görülecektir. İnsanlar kendi alanlarını aktif olarak dönüşüme uğratırlar, bunları stratejik olarak kendilerine uygun şekle sokarlar (veya sokmazlar).

9. Benim pozisyonumu almış olan bazı eleştirmenler (karşılaştırma için bkz. Heyman 2001), alanı ele geçirmenin temelde alanı üretmekten farklı olduğunu öne sürerler. Heyman'ın argümanına göre herhangi bir kamusal alan, yeni sosyal ilişkileri gösteren yeni bir tür alandır, dönüştürülmüş bir alan değildir. Felsefi kuram düzeyinde Heyman belki de haklıdır. Ancak fiziki dünyada, fiziki alanın bir hiçlikten nasıl doğacağını tasavvur etmek kolay değil: Alan halihazırda var olur ve sosyal açıdan kamusal alan olarak üretilmesi için var olması da gerekir.

tı). Ama herhangi bir kamusal alanın kökenleri ne olursa olsun (planlı, sahiplenilmiş, tesadüfi) "kamusal" olma statüsü, bir yanda düzen ve kontrol kurmayı isteyenler, bir yanda da karşıt siyasi faaliyet ve aracısız etkileşim için yer arayanlar arasındaki süregiden vizyon karşıtlığı aracılığıyla oluşturulur ve sürdürülür.

Eğer kamusal alanlar, alanların temsili ile temsili alanlar arasındaki, düzen altına alınmış ile sahiplenilmiş arasındaki bir diyalektikten doğuyorsa, bu durumda aynı zamanda ve çok önemli şekilde temsil için varolan alanlardır. Bir başka deyişle kamusal alan, siyasi hareketlerin, görülmelerine (ve duyulmalarına) imkân veren bölge üzerinde hak iddia edebildikleri alandır – 20. yüzyılın ilk 20-30 yılında ifade özgürlüğü için şehirde verdikleri mücadelelerde Dünya Endüstri İşçileri bunu çok net şekilde idrak etmiştir (2. bölüm). Eğer kent hakkı bir yakarış ve talep ise bu durumda yalnızca duyulduğu takdirde bir yakarıştır ve bu yakarış ile talebin görünebilir olduğu bir alan var olduğu ölçüde etki sahibi olan bir taleptir. Kamusal alanda –sokak köşelerinde veya parklarda, isyanlar ve gösteriler esnasında sokaklarda– siyasi örgütler kendilerini daha büyük kitleler karşısında temsil edebilir ve bu temsil vasıtasıyla yakarışlarına ve taleplerine güç katabilirler.[10] Sosyal gruplar, kamuda alan iddia ederek, kamusal alanlar yaratarak, kendileri de kamusal hale gelir.[11] Örneğin evsizler kendilerini

10. Bu durum artık başlıca uluslararası zirvelerin (Dünya Ticaret Örgütü toplantıları gibi) planlayıcıları tarafından gayet iyi anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu toplantılara karşı düzenlenen protestoları görünmez kılmak adına kilometrelerce uzunlukta çitlerin ardındaki yerlerde veya totaliter devletlerin (Katar gibi) üst düzey korumalı yerleşkelerinde düzenlemek standart bir uygulama artık. Küreselleşme döneminde demokrasinin yüzü artık bu.

11. Bu, kamusal alanın yeterli olduğunu söylemek anlamında değildir, yalnızca gerekli olduğunu söyler. Örneğin cinsel açıdan azınlıkta olanlar genellikle gerçekten mahrem alana ihtiyaç duyar –devletin gözetim altında tutan bakışlarından veya toplumun baskın kısmından bağımsız bir alan-, hem isteklerini yerine getirmek hem de kimliklerini oluşturabilmek açısından böyle bir gereksinim içindedirler. Bununla beraber böylesi azınlıklar kendilerini kamusal alanda gösterdikleri ölçüde siyasi aktörler halini alırlar; örneğin ACTUP, Queer Nation hareketlerinde olduğu gibi veya gay erkek ve kadınların ve diğer cinsel açıdan

yalnızca kamusal alanda "kamunun" meşru bir parçası olarak temsil edebilirler. Evsizler ve diğer marjinalleştirilmiş gruplar toplum açısından görünmez kaldıkları sürece, yönetim şeklinin meşru üyeleri olarak sayılmaktan mahrum olacaklardır.[12] Bu anlamda kamusal alanlar demokratik politikaların işlerlik gösterebilmesi için kesinlikle zaruridir (Fraser 1990). Kamusal alan, o alanı oluşturan unsurlar (düzen ve kontrol veya özgür, belki de tehlikeli etkileşim) hakkındaki karşıt ideolojilerin ürünüdür.[13] Bunlar elbette yalnızca ideoloji meseleleri değildir. Daha ziyade siyasi faaliyetleri mümkün hale getiren alanların kendisiyle ilgili meselelerdir. Dolayısıyla voleybol sahaları ve halka açık tuvaletler yapma planının böylesi ekstrem bir şiddete niçin neden olduğunu, insanların People's Park gibi alanlar için niçin bu kadar tutkulu olabildiklerini anlamak için, demokratik toplumlarda "kamusal" dediğimiz alanların yapısına ve siyasal faaliyetlere yön veren normatif idealleri yeniden değerlendirmemiz gerekir. Bu değerlendirmeyi yapmak şu noktayı açıkça ortaya koyacaktır ki, kamusal alanı kontrol ve düzen altına almak arayışında olanlar ve kamusal alanı kent hakkı için yakarışların ve taleplerin duyulduğu (ve hatta desteklendiği) bir yerden ziyade dışlanma alanları haline getirmek isteyenlerin, belki yalnızca "küçük Arnold'lar" olsalar da, yine de her fırsatta karşı çıkılması gereken bir "demokrasi" tanımını seslendirdikleri unutulmamalıdır.

---

aykırı durumda olanların sokaklarda ve toplum içinde sürekli görüldüğü alansal olarak konsantre mahallerin yaratılmasıyla bir güç halini alabilirler. Bu meselelerle ilgili güncel tartışmalar için bkz. Brown (2000) ve Hubbard (2001).

12. Sonraki iki bölümde göreceğimiz gibi, evsizlerin şehirlerde görünme haklarını bu şekilde algılamak, evsiz karşıtı yasaların sonuçlarının bazılarına önemli oranda ışık tutar (amaç her zaman bu olmasa da). Evsiz karşıtı yasalar yalnızca evsiz insanların davranışlarına düzenleme getirmekle kalmaz, aynı zamanda onların toplumun gerçek üyeleri olarak görülme meşruiyetlerini de bozar.

13. "Tehlike" kapsamına neyin girdiği konusunda daha dolu bir analizi 5. bölümde yapacağım; o analizde Sennett'in (1994) "direnç" içermeyen kent ortamı dediği ideali değerlendireceğiz.

Demokratik Toplumlarda Kamusal Alanın Önemi

Kamusal alan, demokratik toplumlarda önemli ama tartışmalı bir pozisyon teşkil eder. Daha önce gördüğümüz gibi (2. bölüm) Yüce Mahkeme kamusal forum doktrinini, "çok eski zamanlardan" beri insanların kentin kamusal alanlarını (sokaklar, parklar ve meydanlar) "vatandaşlar arasında iletişim kurmak için" ve "toplumsal meseleleri tartışmak için" toplanma yerleri olarak kullandığı düşüncesine dayandırır (Hague v. CIO 1939). Ama yine daha önce gördüğümüz gibi, insanların nasıl ve nerede buluşacağı, ne koşullarda buluşacakları ve neyi tartışabilecekleri başlıbaşına mücadele noktalarıdır. Kamusal alanın kalbindeki başlıca çelişki şudur ki, demokratik bir kamusal alan olarak işlerlik gösterebilmesi için belli bir düzensizlik ve öngörülemezlik gerektirirken, demokrasi kuramına göre demokratik söylemin başarısı için belli bir düzen ve rasyonellik hayati önem taşır. Pratikte, "demokrasinin" sınırları yasal veya bürokratik düzenlemelerle olduğu kadar ihlallerle de belirlenir – İfade Özgürlüğü Hareketi'nin, üniversite iradesine karşın kampüsü siyasi örgütlenme alanı olarak kullanma ısrarında olduğu gibi. Dolayısıyla kamusal alan, politik olarak gereksinim sonucu ortaya çıksa da tarihsel ve sosyal olarak her zaman rastlantısal bir alan olarak düşünülmelidir. Kamusal alanın yaratılmasını sağlayan spesifik pratiklere ve kullanımını belirleyen gücün nasıl şekillendiğine dikkat kesilmek gerekir.

Tüm bunları söyledikten sonra, çok kısaca bile olsa kamusal alanın tarihini hem bir biçim hem de ideoloji olarak tasvir etmek yine de önemlidir. Kentsel kamusal alan düşüncesinin izi en azından Yunan agorasına kadar sürülebilir ve işlevi de "vatandaşlık alanı, toplumsal olayların ve hukuki tartışmaların gerçekleştirildiği kamuya açık bir alan" olarak ifade edilebilir (Hartley 1992, 29). Dolayısıyla agora politik bir alanken, "aynı zamanda bir pazaryeriydi, vatandaşların bedenlerinin, sözlerinin, eylemlerinin ve üretimlerinin karşılıklı sergi halinde olduğu,

kararların verildiği, değerlendirmelerin, pazarlıkların yapıldığı keyifli bir temaşa alanıydı" (Hartley 1992, 30). Politika, ticaret ve temaşa, agoranın kamusal alanında bir araya geliyor ve harmanlanıyordu. Vatandaş, alıcı veya satıcı, kim olursa olsunlar birbirlerini tanımayan yabancılar için bir buluşma noktası teşkil ediyordu ve agoradaki kamusal alan ideali neredeyse aracısız bir etkileşime teşvik ediyordu – yukarıda bahsedilen ilk kamusal alan vizyonu. Iris Marion Young'ın (1990, 19) ifade ettiği gibi, böylesi "halka açık ve erişilebilir kamusal alanlarda ve forumlarda, insan farklı birileriyle, sosyal perspektifleri, deneyim ve yönelimleri farklı insanlarla karşılaşmayı ve onları duymayı bekleyebilir."[14] Yani insan, kent hakkına erişim adına birbiriyle çelişen talepler içeren kentsel deneyimler yaşamayı bekleyebilir.

Young spesifik olarak normatif bir kamusal alan idealinden bahseder. "Fiilen varolan demokrasilerde" (Fraser 1990), kamusal alanların işleyişi çok ender ideali karşılar. Young'ın işaret ettiği normatif ideal, Habermas'ın (1989) (mekânsal olmayan) normatif kamusal alan analizinde yankı bulur; bu analiz, ilk dönem modern Avrupa'sında burjuva kamusal alanının, devletle toplum arasındaki ilişkiye aracılık eden bir kurumlar ve faaliyetler grubu ideali olarak yapılandığını öne sürer (bkz. Howell 1993; Calhoun 1992). Bu normatif anlamda kamusal alan, "kamunun" organize olduğu ve temsil edildiği (veya tasavvur edildiği) yerdi. Kamusal alan normatiftir çünkü her tür toplumsal oluşumun toplumdaki güç ve iktidar yapılarına erişim bulması gereken yerdir (Habermas 1989). Birçok kuramcı (örn. Fraser 1990; Hartley 1992; Howell 1993) kamusal alanı, "kamunun" tüm üyelerinin toplumsal etkileşimlerinin ve toplumsal etkinliklerinin gerçekleştiği yer olarak görürler. Kamusal alan, kamunun alanıdır.

14. Young (1990, 119) devamında şunu öne sürer ki, demokratik bir kapsayıcılık politikasını teşvik etmek için "katılımcı demokrasi heterojen bir toplum idealini teşvik etmelidir" – daha sonra ifade edeceğim gibi, bu da tam olarak mevcut kamusal alan yasalarının ve planlamasının teşvik etmediği şeydir.

Bununla beraber bu "alanın" ne olduğu derin bir tartışma konusudur. Halihazırda net şekilde ifade edilmiş olduğu üzere, kentin sokak ve parkları, tıpkı kendilerinden önceki Yunan agorası, Roma toplantıları veya 18. yüzyıl Alman kafeleri gibi (Habermas 1989) asla kolayca özgür ve aracısız etkileşim alanları olmadılar. Bunun yerine her zaman aynı zamanda dışlanma alanları oldular (Fraser 1990; Hartley 1992). Bu alanlarda toplanan topluluk dikkatle seçilmişti ve kompozisyon olarak homojen yapıdaydı (Young'ın idealine karşın). Gücü, hukuki konumu ve saygınlığı olanlardan oluşuyordu ve bu seçkin dışlayıcılıkta kamusal alana dair ikinci vizyonun izleri görülebilir. Örneğin Antik Yunan demokrasisinde vatandaşlık kölelere, kadınlara ve yabancılara verilmeyen bir haktı. İşgücü olarak agorada kendilerine kucak açıldığında bile hiçbirinin Yunan kentlerinin kamusal alanlarında yeri yoktu. Resmi olarak kamusal alanın siyasi faaliyetlerinden uzak tutuluyorlardı.

Ve elbette Amerika'nın geçmişinde de kadınların, mülksüzlerin ve teni renkli insanların, "toplumun" resmi sınıflarına kabul edilmesi şaşırtıcı ölçüde yakın dönemde olmuştur (ve henüz gerçek anlamda bütünüyle gerçekleşmemiştir bile). Yabancılar hâlâ toplumun bir parçası olarak görülmüyor (ve göçmen yasasındaki güncel değişiklikler Amerikan vatandaşı olmayan birçok ülke sakininin haklarını erozyona uğrattı). Kadınların, mülksüzlerin bir kısmı ve teni renkli insanlar, "topluma" giriş hakkını ancak ortak toplumsal mücadeleyle kazandılar; görülme hakkını, duyulma hakkını talep ettiler; devletle toplumu doğrudan etkileme gücü için mücadele verdiler. Diğer Batılı devletlerde olduğu gibi, "toplum" nosyonları ve kamu demokrasisinin yapısı, özel mülkün ve özel alanın hem ideolojisiyle hem de gerçeğiyle birlikte diyalektik olarak birbiriyle mücadele içinde yol almış ve gelişmiştir. Vatandaşların özel mülk ile kamusal alan arasında hareket edebilme imkânı, ABD'nin gelişen demokrasisi içinde kamusal etkileşimin yapısını belirlemiştir (Fraser 1990; Habermas 1989; Marston 1990). Evrim içindeki

kapitalist bir Amerikan devleti bağlamında vatandaşlık, "özel mülk sahiplerinin bir toplum yaratmak üzere özgürce bir araya geldikleri ve bunun da kamusal diyarın kritik işlevsel unsurunu oluşturduğu" bir süreçle tanımlanır (Marston 1990, 445). Kamusal olmak, çekilebileceğiniz bir özel alana erişiminiz olması anlamına gelir (böylece kamusallık ve kamuya katılım gönüllü bir unsur olarak kalabilir).

Bu alanların her biri –kamusal ve özel alan– elbette cinsiyet, sınıf ve ırk unsurlarıyla tanımlanmış ve kısıtlanmıştır. Richard Sennett'e (1992, 18-19, vurgular orijinal metinde yer alır) göre 18. yüzyılın sonunda:

> "Kamusalla özel arasına çekilmiş olan çizgi esasen, medeni olmanın gereklerinin –kozmopolit, kamusal davranışlarla ifade edilebilir– doğanın gereklerine –aile ile ifade edilebilir– karşı dengelendiği çizgiydi. ...İnsan kendini toplum içinde oluştururken, kendi doğasının *farkına* özel dünyasında, her şeyden öte aile içindeki deneyimlerinde varır."

Özel alan evdi, sığınma yeriydi; beyaz, mülk sahibi insanların kapısını açıp kamusal alanın demokratik arenasına doğru çıktıkları yerdi.[15] Dolayısıyla Amerika'nın ve diğer kapitalist demokrasilerin kamusal alanı, müstakil (ve genellikle mülk sahibi) vatandaşların gönüllü bir topluluğu olarak anlaşılıyordu. "Doğası" gereği (ama aslında gelenek, ekonomi, imtiyaz, hukuk ve bütünüyle güç gereği) kadınlar, beyaz olmayan erkekler ve mülksüzler günlük yaşamda kamusal alana erişim sağlayamıyordu.[16] Dolayısıyla dışlamalar

15. Ayrı alanlar idealinin aralarındaki ilişkiyi varsayış şekli buydu en azından. Bu ideale uygulamada ne derece erişilebildiği Amerika Birleşik Devletleri'nde feminist hareketi başlatmış olan 1848 Duyguların Beyanı (Declaration of Sentiments) okunarak tam olarak ölçülebilir – kadınların yönetimden nasıl dışlandığını (ve yönetimin nasıl özel mülke dönüştürüldüğünü) detaylı şekilde anlatan ve bunun yanı sıra bazı kadınların bu mülkiyet ve dışlamanın sınırlarını nasıl aştığını gösteren bir belgedir.

16. Emekleri ve sıklıkla da bedenleri oldukça hoş karşılanmış olsa da kadınlar, toplumda erkeklerin kolundaki dekorlar (veya çalışan sınıftan temizlikçiler, satıcılar, garsonlar vb) olmanın dışında, E. Wilson'ın (1991) göstermiş olduğu

üzerine kurulu kamusal alan "son derece problemli bir yapıydı" (Marston 1990, 457).

Tarihçi Edmund Morgan'a (1988, 15) göre, kamusallık ve mahremiyet arasındaki bölünmeden doğan popüler egemenlik, vatandaşların, bütünüyle kamusal bir alanın imkânsızlığı konusunda "gönüllü olarak uzattıkları bir inançsızlık" içinde oldukları bir kurguydu.[17] Normatif bir kamusal alan fikri, temsili bir topluluğun bir araya gelebileceği ümidine tutunur (Hartley 1992). Kamusal alanın ve kamusal çevrenin gerçekliği şudur ki, Morgan'ın "kurgusu", temsil konusuna uzlaşmacı bir rıza gösterme şeklinde olmaktan ziyade "ideolojik yapı içinde, ulusal topluluğa kimin ait olduğu ve 'insanların' resmi hükümetle arasındaki ilişki açısından yön bulan ideolojik yapılanmanın uygulanışıdır" (Marston 1990, 450). Bu, Morgan'ın "vatandaş" dediği kitlenin içine kimin dahil olacağına dair bir savaştır tam olarak (bkz. Brown 1997).

"Toplum", kamusal alan ve kamusal çevre gibi tartışmaya açık idealler, ideolojik yapılar olmaları itibarıyla iki kat önem kazanır. Bunların açıklanması, birbirini izleyen siyasi faaliyet dalgaları için toplanma noktasına dönüşen bir kapsayıcılık nosyonu anlamına gelir. Böylesi siyasi faaliyetler zaman içinde "toplum" tanımını genişletmiştir. Kadınları, teni renkli insanları ve mülksüzleri devletle ve toplumla ilgili olaylarda dışlamak artık o kadar kolay değil (ama hâlâ mümkün). Bunun da neticesinde, dışlamaya karşı kapsayıcılık için verilen mücadeleler vasıtasıyla vatandaşlığa dair elde edilen yeni tanımlar, kamusal çevre ve kamusal alan nosyonları içine işlenmiş normatif

gibi, tarih boyunca şüpheli varlıklar olarak, hayat kadını veya rahatsız ve kontrol edilemez karakterler olarak görülmüştür. Alternatif olarak, kadınların toplum içindeki stilize edilmiş tasvirleri ise –örneğin barikatlardaki göğsü çıplak kadın kahraman tasviri– kamusal alan mücadelelerinde ideolojik açıdan önemli bir rol oynamıştır.

17. Buradaki argüman Benedict Anderson'ın (1991), milleti "hayali bir topluluk" olarak gören ünlü argümanına benzer; topluluk hayalidir çünkü hiçbir zaman tamamıyla deneyimlenip bilinemez.

idealleri güçlendirmiş hatta dönüşüme uğratmıştır. Dışlanmış gruplar, kamusal çevrenin ve kamusal alanın anlamının temsil etmek olduğunu söyleyen kapsayıcılık ve etkileşim retoriğine başvurarak, aktif toplumun bir parçası olarak hakları için iddiada bulunmak imkânını buldular – kent hakkı iddiasında bulunma imkânına kavuştular. Ve "toplumda" kapsanmak adına verilmiş her bir (kısmen) başarılı mücadele, diğer marjinal gruplara siyasi mücadelenin bir unsuru olarak idealin önemini aktarmış olur ("toplumu" genişletme karşıtlarını barikatlar kurmaya veya en azından sağcı beyin takımını kibirli kürsülerine çıkmaya itse bile bu idealin peşinden gitmeye değer).

Kapsayıcılık için verilen bu mücadelelerde, kamusal çevre ile kamusal alan arasındaki ayrımlar kayda değer oranda önem arz eder. Habermas'ın geliştirdiği ve birçok Habermas araştırmacısının rafine ettiği anlamdaki kamusal çevre, demokrasinin gerçekleştiği genel, soyut çevredir. Yani deyim yerindeyse bu çevrenin cismaniliği, işlevi açısından cisimsizdir. Kamusal alan ise cismanidir. Fiili olarak bir alan, bir yer, bir zemin gerektirir ve hem bu alanda hem de bu alandan siyasi faaliyet akar.[18] İkisi arasındaki ayrım hayati önem taşır, çünkü alternatif hareketlerin ortaya çıkışının yanı sıra bu hareketlerin vatandaşlık ve demokrasi meselelerine meydan okuyuşu "gerçek kamusal alan bağlamında" gerçekleşir (Howell 1993, 318).

Eğer çağdaş trendler, birinci kamusal alan vizyonu erozyona uğrarken ikincinin ön plana çıktığına işaret ederse (bkz. aşağıda; Crilley 1993; Davis 1990; Fyfe 1998; Gold ve Revill 2000; Goss 1992, 1993; Sennett 1992; Sorkin 1992), bu durumda People's Park gibi alanlar Arendt'in ifadeleriyle "küçük gizli özgürlük

18. Sayısız coğrafyacı, kamusal alanın önemli ölçüde gayri-cismani tanımlarını oluşturmaya çalışmışlardır, ancak böylesi tanımların, kamusal alanla ilişkilendirilen daha ziyade uhrevi yaklaşımdan dikkate alınır ölçüde nasıl farklılaşabileceğini de göstermeleri gerekmektedir. Bir o kadar önemli şekilde, kamusal alanın cismani yapısı üzerindeki odağı kaybetmek, siyasi olayların mekânsallığı üzerine net bir ampirik analiz yapma imkânını azaltır. Bkz. Kilian (1998) ve Ruddick (1996).

adalarına" dönüşür (alıntının yer aldığı çalışma Howell 1993, 313).[19] Böylesi gizli adalar, marjinal grupların alanı almasıyla ve burayı kendi iddialarını ortaya koymak, haklarını haykırmak için kullanmasıyla yaratılır. Ve aktivistler de People's Park'ı, üniversitenin burayı dönüştürme ve daha iyi kontrol etme arzusu karşısında tam da bu anlayışla savunmuşlardı. *East Bay Express*'in de ifade ettiği gibi (Kahn 1991c, 11): "Nihayetinde bunun hâlâ bölge için savaş olduğunu iddia ediyorlar. Mesele iki voleybol sahasından ibaret değil; olay aslında arazi üzerinde kimin meşru iddiaya sahip olduğu meselesi." Michael Delacour, People's Park'ın hâlâ ifade özgürlüğü hakkında bir hareket olduğunu öne sürerken, evsiz aktivist Curtis Bray, "insanların elinden gücü almaya çalıştıklarını" iddia ediyordu (*New York Times* 1991a, 1:39). Bu aktivistlere göre People's Park, vatandaşlık haklarının, çağdaş Amerikan demokrasisinin haklarından en fazla mahrum edilmiş kesimine, evsizlere doğru genişletilebileceği yerdi. People's Park, "toplum" içinde evsiz insanların meşruluğunu temsil eden bir yerdi. Bu anlamda People's Park tam da Matthew Arnold'un itiraz ettiği türden bir Hyde Park'tı. 80 yıl önce San Diego sokaklarının Dünya Endüstri İşçileri için olduğu gibi, People's Park da evsizler için son derece politik bir alandı.

Kamusal Alanda ve Toplumun Bir Parçası Olarak Evsizlerin Durumu

People's Park, kurulduğundan beri evsizler için bir barınak olarak görüldü, hatta başka yerlerde kent yönetimi gecekonduculari ve evsizleri sürekli olarak yerinden ettiğinde (bazen onları kentin kullanılmayan bir atık sahasına yerleştirmiştir) ve cezai işlem gerektiren evsizler karşıtı yasalar yaratmak konusunda birbirleriyle yarıştığında bile People's Park Berkeley'deki bu konumunu korumuştur (Dorgan 1985, B12; Harris 1988, B12;

19. Howell'e göre (1993), Arendt ve Habermas arasındaki fark şudur ki, Arendt kamusal alanın "coğrafi önemini" kaybetmemiş olduğunu düşünür.

Levine 1987, C1; *Los Angeles Times* 1988, I3; Stern 1987, D10; Wells 1994, A14). Sonuç olarak park, evsizler için nispeten güvenli bir toplanma alanı oldu – gitgide düşmanlaşan Bay Area da bu özelliği taşıyan ender noktalardan biriydi (Los Angeles Times 1990, A1). Bay Area çevresindeki yerlerde evsizler San Francisco'daki belediye binası yakınındaki Birleşmiş Milletler Plaza'dan, Golden Gate Park'tan ve diğer kamusal toplanma alanlarından sürekli uzaklaştırıldılar; Oakland'da insanlar yıldırılarak, birçok parkta uzun süre oyalanmaları bile engellendi (*Los Angeles Times* 1989b, 13; 1990, A1; Mac Donald 1995; *New York Times* 1988b, A14).

Evsizleri görünür ortamlardan uzaklaştırma arzusu, müstakil bireylerden ve özel mülkten oluşan bir demokraside kısmen de olsa evsizliğin yarattığı ana çelişkiye karşılık gelir (bkz. Deutsche 1992; Mair 1986; Marcuse 1988; Ruddick 1990; N. Smith 1989; Takahashi 1998; Waldron 1991). Bu çelişki kamusallığa doğru döner: Evsizler fazlasıyla görünür durumdadır. Evsiz insanlar neredeyse her zaman toplum içinde olsalar da çok ender toplumun bir parçası sayılıyorlar. Evsizler bir çifte açmazın içinde. Onlar için sosyal anlamda meşru bir özel alan bulunmuyor ve böylece özel mülk ve mahremiyet temeline yaslanmış kapitalist bir toplumun yasalarıyla kamusal alana ve kamusal faaliyetlere erişimleri engelleniyor (Waldron 1991; Blomley 1994a, 1998, 2000a). *Her zaman* toplumun içinde olanlar için, mahrem aktiviteler de muhakkak kamuya açık olarak gerçekleştirilmek zorunda kalır.[20] Bunun neticesinde de kamusal alan görünürde gayrimeşru davranışların gerçekleştiği yer haline gelerek, kamusal alanın ne olması gerektiğine dair fikirlerimiz şüpheye düşer. Bu durumda halka açık parklar ve sokaklar, bir demokraside "insanların keyifle kaynaştığı" yerler olmaktan uzaklaşarak ve kamusal alandaki uygun faaliyetler olarak görülen politik söylem

20. Kamusal ve özel faaliyetlerle kamusal ve özel alanlar arasındaki ilişkiye dair daha detaylı bir analiz için bkz. Staeheli (1996).

ortamı olmaktan biraz çıkarak, evsel unsurlar kazanmaktadır. Tuvalete, uyumaya, içmeye veya sevişmeye gidilen yerler halini alırlar – bunların hepsi de mahrem yerlerde yapıldıklarında sosyal açıdan meşru aktiviteler olmakla birlikte toplum içinde yapılınca görünürde gayrimeşrudur (Staeheli 1996).

Bir o kadar önemli olacak şekilde, modern demokraside vatandaşlık (en azından ideolojik olarak) gönüllü birleşme esasına dayanırken, evsizler, gönüllü olmasalar da toplumun içinde olduklarından, tanım itibarıyla meşru vatandaş olamazlar.[21] Sonuç olarak evsizler, hakların uygulamaya dökülebilmesi karşısında tehdit konumundadır çünkü bir aldatma olarak değilse bile bir çelişki olarak "meşru" –yani gönüllü– kamusallığın var oluş şeklini ifşa etme tehdidi taşırlar: Bazıları katılıp katılmama *seçeneğinden* yoksun bırakıldığında gönüllü katılım imkânsızdır.

Dolayısıyla evsizlerin toplum içinde var oluşu, demokrasinin yol gösterici kurgularından birini baltalar. Bu yüzden de George Will (1987) kararlılıkla şu iddiayı ortaya koyar (1. bölümde gördüğümüz gibi): "Toplumun düzene ihtiyacı vardır, dolayısıyla da kamusal alanlarda asgari düzeyde de olsa medeni bir atmosfer hakkı vardır. Evsizler konusunda ise durum yalnızca estetik sebeplerle alakalı değil, çünkü estetik olmayan görüntü yalnızca itici değil, aynı zamanda bulaşıcı etkisi olan bir düzensizlik ve bozulma sahnesi sunuyor." Modern demokrasinin ideolojik temeli, pratikteki tüm bu çelişkileriyle birlikte göründüğü üzere hâlâ çok kırılgan. Bu durumda, düzen sebebiyle evsizler sürekli olarak kamusal alandan dışarı itiliyorlar ve meşru toplumun çoğu tanımının da dışında bırakılıyorlar (Will'in formülasyonunda vatandaşlar olarak evsizlere dair herhangi bir hak düşünülmediğinin altını çizmek gerekir). Düzen ve kent hakkında kaleme

21. Evsizlerin ideolojik ve tanım olarak politik yapıdan dışlanması Anglo-Amerikan içtihat hukukunda uzun bir geçmişe sahiptir (bkz. Ribton-Turner 1887; Pennsylvania Eyalet Topluluğu 1890). Bu yaklaşımlar uygulamadaki ifadesini de, oy kazanabilmek için belli bir yön göstermeye ihtiyaç duyan alelade yasalarla bulur.

alınmış çoğu yazıda evsizler bir çeşit "gösterge tür" halini almıştır, kamusal alanın ne ölçüde sağlıklı veya sağlıksız olduğunun ve kentsel yerlerde kamusal alanları kontrol etme, özelleştirme veya rasyonelleştirme gereğinin göstergesi gibi görülürler.[22] New York'ta (N. Smith 1989, 1992a, 1992b; Zukin 1995), Columbus'ta (Mair 1986), Los Angeles'ta (Ruddick 1996; Takahashi 1998) veya Berkeley'de, evsizlerin kamusal alanlarda bulunmaları birçokları için irrasyonel ve kontrolsüz bir toplum çağrışımı yapar, onlara göre bu toplumda kamusal ve mahrem davranışlar birbirine karışmıştır (bkz. Cresswell 1996). Dolayısıyla, "kamusal" alanı rasyonalize etmeye niyetli olanlar, "meşru" kamusal faaliyetler için yer açmak adına evsizleri muhakkak uzaklaştırma arayışına girmişlerdir – onları kentsel alanın yarıklarına veya kenarlarına atmak veya sadece bütünüyle atmak istemişlerdir (Mair 1986; Marcuse 1988; Lefebvre 1991, 373).

Berkeley People's Park'ta, New York Tompkins Meydanı'nda ve Bryant parklarında veya San Francisco Golden Gate Park'ta olduğu gibi (Karacas 2000), kamusal alanı kapatarak veya park alanı üzerinde daha büyük bir sosyal kontrol uygulayarak park kullanıcılarına karşı aksiyon alındığında, basın bunları şunu söyleyerek açıklamaktadır: "Park son dönemde uyuşturucu kullanıcısı ve evsiz cennetine dönüşmüştü" (*Los Angeles Times* 1991b, A10; ayrıca bkz. Boudreau 1991, A3; Koopman 1991, A13;

22. Böylesi bir söylemde "evsizler" homojen bir kitle olarak sunulur, onları ayıran herhangi bir özellik varsa da sayısı çok azdır – bu da özünde evsizlerin kimliğini ve insanlığını reddetmek anlamına gelir. Bu söylem evsizleri, bu alkolik, bu uyuşturucu bağımlısı, diğeri akıl hastası ve dördüncüde de üçü birden var diyerek birbirinden ayırmaya çalışan bir başka söylemle eşzamanlı olarak işlev görür. Buradaki strateji de aralarında ortak olan noktayı göz ardı etmek adına onları birbirinden ayırmaktır: Başlıca ortak özellikleri, yani kendilerine ait daimi bir çatılarının olmayışı göz ardı edilir. Sonraki iki bölümde bu ikinci söylemi ele alacağım (belli ölçüde); ama bu kitap boyunca da "evsizlere" dair kendi temellendirmemi oluşturmaya çalışacağım. Benim açımdan evsizler konusundaki yaklaşımlar tamamen politik bir seçim durumunda: evsizleri tedaviye veya başka türlü küçük düşürücü müdahalelere ihtiyaç duyan patolojik bireyler olarak görmekten ziyade onların yaşamını bir sınıf olarak şekillendiren ve tanımlayan politik süreçlere ve mücadelelere odaklanmak anlamına gelen bir seçim.

Los Angeles Times 1991a, A3; 1992, A3; *New York Times* 1988a, A31). Böylesi saptamalar, genellikle kırıcı çağrışımlar yaratmalarının yanı sıra evsiz insanların sergileyebileceği herhangi bir "kamusal" duruşu bilhassa göz ardı ederler, tıpkı evsizlerin bir parkı siyasi, sosyal, ekonomik ve ikamet amaçlı kullanmalarının onlar için meşru hatta gerekli bir kamusal alan kullanımı teşkil ettiğini göz ardı ettikleri gibi. California Üniversitesi, parkı dönüşüme uğratarak gayrimeşru faaliyetlerden vazgeçirilebileceğini umuyordu. Yani evsizler "uygun" davrandıkları sürece orada kalabileceklerdi – ve kamusalla mahrem arasındaki tarihsel, normatif, ideolojik sınır iyi denetlendiği sürece. Ama bu sınırın ta kendisi sürekli mücadelelerin ürünüdür – özellikle de günümüzde, kamusal olan her şeye neoliberal saldırının tam gaz devam ettiği çağdaş kentte.

Çağdaş Kentte Kamusal Alan

Kamusal alan yalnızca bir "Hyde Park" olmaktan ötesidir. Aynı zamanda ne kadar tartışmalı ve problemli olsalar da kamusal kontrol ve mülkiyet sahibi olmaktan gelen iyinin bir temsilidir. Kamusal alanı, nispeten aracısız bir etkileşim yeri olarak gören vizyonun doğal bir sonucudur: Bir alanın kamusal oluşunu alana dair iyi unsur olarak algılayan, orada kolektif bir kent hakkı olması gerektiğini düşünen bir vizyondur. Ve kamusal alana dair bu vizyon ve uygulama Amerikan kentlerinde gitgide daha büyük tehdit altında kalmaktadır (People's Park savunucularının fark etmiş olduğu üzere). Buradaki tehdit, birçoklarının öne sürdüğü şekilde evsizlerin düzen dışı davranışlarından gelmiyor, daha ziyade kamusallık ve kolektiflik idealinin sürekli erozyona uğramasından ve tespit edilen sosyal problemler karşısında kamusal alanın demokratik şekilde kontrolünden ziyade özel kontrolünün teşvik edilmesinden doğuyor.

Modern şehrin kamusal alanları her zaman hibrid yapıda olmalarının yanı sıra kesinlikle çelişik alanlar konumundadır.

Kamusal alan, bir ticaret ve politika hibridi**dir** (Sennett 1992, 21-22) ve burada, en azından ideal**in**de, piyasanın anarşisi interaktif, demokratik bir toplum yaratmak üzere siyasetin anarşisiyle buluşur. Bununla beraber 20. yüzyılda piyasalar siyasetten gitgide ayrıldı; siyaset ironik şekilde neredeyse bütünüyle kamusal alandan sürgün edildi. Kapsayıcılık adına verilen mücadelelerin başarısı –kadınların, Afrikalı Amerikalıların, eşcinsellerin ve mülksüzlerin kapsanması– toplumda baskın sosyal ve ekonomik çıkarlara karşı tehdit oluşturan demokratik sosyal güç tehdidini sınırlayacak şekilde kentsel kamusal alanın yeniden yapılandırılması adına güçlü bir karşı ateşe neden oldu (Fraser 1990; Harvey 1992).

Çeşitli toplumsal hareketler, kamusal alanın genişlemesi adına mücadele vermeye devam ediyor olsa da bu trendler kamusal alanın daraltılması sonucunu doğurmuştur. İnteraktif, söylemsel siyaset şehirdeki doğal toplanma alanlarından etkin şekilde uzaklaştırıldı. Şirket ve devlet planlamacıları, etkileşimden ziyade güvenlik, (belki de bölünmeye neden olabilecek) politikadan ziyade eğlence isteğine dayanan çevreler yarattılar (Crilley 1993; Garreau 1991; Goss 1992, 1993, 1996; Sorkin 1992; Zukin 1995). Çağdaş şehir planlama anlayışının (özellikle de II. Dünya Savaşı sonrası dönemde) sonuçlarından biri de, çok sayıda modern ofis kulelerini çevreleyen kıraç alanlar örneğinde olduğu gibi Sennett'in (1992) "ölü kamusal alanlar" dediği yerlerin doğuşu oldu. Kısmen ölü kamusal alanların başarısızlığına bir tepki olarak gelişen ikinci bir sonuç ise tüketime teşvik eden temaşa alanlarının gelişimi oldu – kent merkezindeki veya deniz kenarındaki festival tadında çarşılar, seçkinleştirilmiş tarihi semtler ve hatta belli tip alışveriş merkezleri (Resim 4.5). Görünürde çok farklı olsalar da hem "ölü" alanlar hem de "temaşa" alanları, toplumun davranışı üzerinde düzen, gözetim ve kontrol kurmak adına var olduğu düşünülen bir ihtiyaç üzerine kurgulanmıştır (bkz. Fyfe 1998). Goss'un (1993, 29-30) belirttiği gibi, bizler de –tüketiciler ve kamusal alanların kullanıcıları olarak– piyasalarla

Resim 4.5. Horton Plaza, San Diego. Kent merkezlerinin yeniden yapılandırılması açısından çok önemli hale gelen şen "festivalvari pazaryeri" tipi özelleştirilmiş kamusal alanlara bir örnek. Fotoğraf: Susan Miller; izin alınarak kullanılmıştır.

politik fonksiyonların birbirinden koparılmasında genellikle suç ortağı konumundayız. Goss, günümüz alışveriş merkezlerinin "sözde kamusal" dediği durumuna işaret eder:

> "Bazılarımız... gözetim altında tutuluşumuzun kameraların istilasıyla sürekli hatırlatılmasından ve [alışveriş merkezlerindeki] güvenlik personelinin devriye gezmesinden rahatsız oluyoruz. Bununla beraber, bu ortamların kendileri için tasarlandığı kişiler, kentteki kamusal alanın ayrıcalıklarını cömert görünen otorite karşısında askıya almaya gönüllüdürler, çünkü öyle bir arzulama mekanizmamız var

ki, deneyimin yerine nostaljiyi, olanın yerine olmayanı ve gerçekliğin yerine temsili hemen kabul ediyoruz (bkz. ayrıca Fyfe ve Bannister 1995, 1998; Oc ve Tiesdell 2000; Williams, Johnstone ve Goodwin 2000).

Goss (1993, 28) pazaryerine duyulan bu nostaljik özlemi "agorafili" olarak adlandırır – "üretici ile tüketici arasında oluşacak yakın bir ilişki" özlemidir.[23]

Gerçi böylesi bir nostalji pek ender masumdur (bkz. Lowenthal 1985), daha ziyade bir ticaret ve siyaset ortamı olarak agoranın idealizasyonuna oldukça ters, hayli yapay, şirketleşmiş bir pazar imajı oluşturur (Hartley 1992). Konfor, güvenlik ve kâr uğruna alışveriş merkezi, festivalvari pazaryeri veya yeniden tasarlanmış park (New York'un Bryant Parkı örneğin) gibi alanlarda siyasi faaliyetin yerini satılmak üzere tasarlanmış oldukça metalaşmış bir manzara aldı (Boyer 1992; Crawford 1992; Garreau 1991, 48-52; Goss 1996; Mitchell ve Van Deusen 2002; Zukin 1995). Alışveriş merkezleri, şirket plazaları ve yeniden yapılandırılmış parklar gibi sözde kamusal alanların planlamacıları, kontrollü çeşitliliğin, kısıtlanmamış sosyal farklılıkların (Iris Marion Young'ın kelimeyi kullandığı anlamıyla) desteklenmesinden daha kârlı olduğunu fark ettiler (Crawford 1992; Goss 1993, 1999; Kowinski 1985; A. Wilson 1992; Young 1990; Zukin 1991). Dolayısıyla yeni gruplar toplum haklarına

23. Goss (1996, 1999) duruşunu biraz yumuşatmıştır, artık detaylı olarak tasarlanmış alanların kullanıcılarının o alanları kullanırken genellikle tasarımcıların planlamadığı bir şeye dönüştürüşüne de bir o kadar odaklanıyor. Lees (1998, 2001) bazı yeni kentsel kamusal alanların –örneğin Vancouver Halk Kütüphanesi– güvenlik organlarına rağmen ve bu güvenlik organları yüzünden gerçekten de oldukça siyasi alanlar olduğunu öne sürer. Ve alışveriş merkezlerini kullanan tüketiciler üzerinde yapılan araştırmalar da (Miller, Jackson, Thrift, Holbrook&Rowlands 1998), alışveriş yaptıkları sırada tüketicilerin taktiksel sahiplenme içinde olduklarını öne sürer. Tüm bu araştırmalar, belli ortamların anlamlarının asla sabit olmadığını öne sürer ki bu doğrudur ama kamusal alanın hem kullanımını hem de anlamını belirlemek açısından farklı aktörlerin farklı düzeyde gücü olduğu konusunu biraz geçiştirirler; Gold ve Revill'in (2000) çalışmasında açıkça görünen bir noktadır.

daha fazla erişimleri olduğunu iddia etse de "toplumun" homojenizasyonu hızla devam ediyor, çünkü sözde kamusal alanların teşvik ettiği türdeki çeşitlilik metaların, marka odaklı tüketimin birleştirici, düzleyici, homojenize edici güçlerine bağlı bir çeşitliliktir (Klein 1999).

Bu homojenizasyon alanın ve mekânın "disneyleştirilmesi" ile ilerledi – her etkileşimin dikkatlice planlandığı manzaralar yaratıldı (Sorkin 1992; A. Wilson 1992; Zukin 1991), hatta insanın kentsel alanda karşılaşacağı türden "sürprizlere" kadar özel planlama yapıldı. Dolayısıyla pazaryeri ve tasarım düşünceleri, günümüz dünyasında kamusal alanın şeklinin belirlenmesinde yer alan insanların kendine has ve doğaçlama etkileşimlerinin yerini aldı. Alanın temsili, temsili alanlara hükmetmeye başladı (Lefebvre 1991; Crilley 1993, 137; Zukin 1991). Tasarlanmış ve yapay çeşitlilik, değişim değerini zaman zaman tehdit edebilecek doğaçlama sosyal etkileşimlerin aksine pazarlanabilir manzaralar yaratır. Alanın "disneyleştirilmesi" sonuç olarak insanları aracısız sosyal etkileşim ihtimalinden gitgide daha fazla yabancılaştırırken, güçlü ekonomik ve sosyal aktörlere alanın üretimi ve kullanımı konusunda daha fazla kontrol kurma imkânı verir.

Mekânsal etkileşim üzerine sınırlama ve kontrol getirmek, 20. yüzyıl boyunca şirketleşmiş şehir planlamacılarının başlıca amaçlarından biri olmuştur (Davis 1990; Fyfe 1998; Gold ve Revill 2000; Harvey 1989; Lefebvre 1991). Sosyal farklılıkların ifade edilmesiyle oluşan bölgesel ayrımların yerini gitgide daha sık olarak sınırlanmış çeşitliliğin benimsenişi almıştır. Alışveriş merkezlerinde, "mega yapılarda", şirket plazalarında ve (artan şekilde) halka açık parklarda temsil edilen çeşitlilik özenle yapılandırılmıştır (Boyer 1992).[24] Dahası, bir planlama ve pazarlama anlayışının her türlü kamusal toplanma alanına yayılması, siyasal mücadeleden ziyade konfor ve düzenin gereklerine göre sosyal

24. Bu durum yeni kent binalarında bilhassa belirgin olarak görülmektedir, örneğin Lees'in (2001) sunduğu analize göre olmasa da kanıtlara göre Vancouver'ın yeni kütüphanesinde bu durum geçerlidir.

grupları (Lefebvre 1991, 375) sınıflandıran ve bölen bir "sosyal uygulama alanı" yaratmıştır. Ama Lefebvre'in (1991, 375) öne sürdüğü üzere, bu tesadüf değildir. Lefebvre'in iddiasına göre, kentsel ve şirketleşmiş planlamacıların stratejileri, "çeşitli sosyal tabaka ve sınıfları (hegemonya uygulayan sınıf dışındaki sınıfları) mevcut bölge boyunca dağıtır, onları ayrı tutar ve tüm temasları yasaklar – bunların yerine temas işaretleri (veya imgeleri) konur."[25]

Bu şekilde imge ve işaretlere –veya temsillere– bağlı kalınması neticesinde, normalde bu haliyle var olamayacak bir "toplum", zihinlerimizde taşıdığımız demokrasi resimlerinde *var olur hale getirilir*: "Toplum hiçbir zaman bütünüyle bir araya gelmemiştir..."; bununla beraber, "toplum yine de, iletişim araçlarında gerçek büyüklüğünde bulunabilir" (Hartley 1992, 1). Dolayısıyla "günümüz siyaseti kelimenin iki anlamıyla da *temsilidir*; vatandaşlar seçilen bir azınlık tarafından temsil edilir ve siyaset de çeşitli iletişim araçları vasıtasıyla toplum karşısında temsil edilir. Temsili politik alan gerçekten de resimlerden oluşmaktadır –bu resimler, kamusal alanı *meydana getirirler*" (Hartley 1992, 35, vurgular orijinal metindedir). Sembolik siyasetin önemine ve getirdiği direnceden sonra geri döneceğim; şu an için sembolizm, imgelem ve temsil siyasetinin, kamusal alanlarda doğrudan, daha az aracılı sosyal etkileşim şeklindeki demokratik idealin önünde gitgide daha fazla bir engel olarak durduğunu belirtmek yeterli olacaktır. Bir başka deyişle, "kamusal" alanın günümüz tasarımcıları, temas işaret ve imgelerini gitgide daha fazla temasın kendisinden daha doğal ve arzulanır bulmaya başlamaktadır.

Kamusal ve sözde kamusal alanlar temsili siyasette hayati bir rol oynar. Kamusal alanın öncelikli amacı, "kasten bir tiyatro gibi şekillendirilmiş bir kamusal diyarın" yaratılması haline gelir (Crilley 1993, 153; ayrıca bkz. Glazer 1992). "Dikkat çekici

25. Bu nokta Debord'un (1994 [1967]) temaşa teorisi açısından da merkezi konumdadır. Debord'un argümanı devamında söyleyeceklerimizin çoğunu destekler.

şekilde bu alan, gevşetilip rahatlatılmış bir topluluğun, özenle senkronize edilmiş şirketsel bir manzaranın ihtişamı karşısında durumun tadını çıkardığı ortamdır" (Crilley 1993, 147).[26] Şirket plazaları, kütüphane alanları, Davis'in önemli çalışması *City of Quartz*'ta (1990, 223-263) kritiğini yaptığı banliyö sokakları, temaşa pazaryerleri, tema parkları, tarihi bölgeler ve benzerleri, Sorkin'in mihenk taşı niteliğindeki çalışması *Variations on Theme Park*'ta (1992) katkı sağlayan yazarlarca analiz edilmiştir, böylesi özenle "kontrol" edilen "kamusal" alanların amacı da bu gevşemeyi sağlamaktır. Alışveriş merkezlerini inşa edenlerin de amacı kesinlikle budur (Garreau 1991; Goss 1993; Kowinski 1985; A. Wilson 1992).

Kontrollü temaşadan oluşan bu alanlar "toplumu" oluşturmaya uygun bulunan kişiler listesini daraltır. Temaşa, tiyatro ve tüketimden oluşan kamusal alanlar, toplumu tanımlayan imajlar yaratır ve bu imajlar –hukukla da desteklenir– siyasi aktivisti ve evsizi "istenmeyen" unsurlar olarak dışlar. Evsizler ve aktivistler, bu şekilde kamusal ve sözde kamusal alanlardan uzaklaştırılmış olmalarıyla beraber, toplumun üyeleri olarak meşrulukları da şüpheye düşürülmüş olur. Ve böylelikle zihnimizdeki "toplum" imajında temsil edilmemeleriyle beraber, siyaset dışında bir dünyaya sürgün edilmiş olurlar, çünkü kentin toplanma yerlerinden sürgün edilirler.

"Toplumun" nasıl tanımlandığı ve toplum adına nasıl bir imaj oluşturulduğu (bir alan, sosyal bir varlık ve bir ideal olarak) oldukça önemlidir. Crilley'nin (1993, 153) gösterdiği gibi, alanın şirketsel yaratıcıları toplumu pasif, yenilikleri kabullenen ve "rafine edilmiş" insanlar olarak tanımlamaya çalışmaktadır. "Kitlelerin sosyal heterojenliğini" filtreleyip "bunun yerine çalışan, oynayan ve tüketen defosuz bir beyaz orta sınıf kumaşı koyarak, homojenize toplum hayalini" beslerler; "...sokak orta-

26. Tarih ve toplumun yerine temaşanın sunumunun, ilerleme ve "demokrasiye" dair öne çıkan şirketsel yaklaşımlarla paralellik gösterdiğini öne süren Wallace (1996) ile karşılaştırabilirsiniz.

mını tanımlayan korkutucu boyuttaki evsizliğe ve ırksal sefalete de minimum ölçüde maruz kalınmalıdır" (Crilley 1993, 154). Ve özel mülkle kamusal alan arasındaki ayrımları buğulandırarak da reçetesi daha dar bir toplum yaratırlar. Özenle kontrol altında tutulan, kamusal alan nosyonlu alanların (Disneyland, Boston'daki FanueilHall veya New York'taki Dünya Finans Merkezi gibi alanların) kasten buğulanışı, "kamusal dünyanın yaygın şekilde özelleştirilmesini ve bir meta statüsüne indirgenişini bizden saklamak için komplo kurar" (Crilley 1993, 153). Buradaki ironi şudur, kamusal alanın bu özelleştirilişi devletin her seviyesinde yüceltilirken (örneğin kamu-özel yeniden yapılanma ortaklıkları) aynı esnada kamusal alanın evsizler tarafından özelleştirilmesi (kamusal alanı mahrem, özel aktiviteler olarak algıladığımız davranışlar için kullanmaları), kent planlamacıları, politikacılar ve sosyal eleştirmenler tarafından şiddetle yerilmektedir.

Kamusal Alanın Sonu mu?

Açık Alanın Yükselişi

Peki, bu durumda "kamusal alanın sonuna mı" geldik (Sorkin 1992)? Kamusal alanın sermaye ve evsizler tarafından ikili şekilde (gerçi çok farklı) özelleştirilişi, yabancıların özgürce etkileşiminin, tasarlanmış çeşitlilik tarafından bütünüyle yerinden edildiği bir dünya mı yarattı ve bu dünyada aracısız politik kamusal alan tamamen gerçekçilikten uzak mı artık? Yalnızca kişisel etkileşimler, kişisel iletişimler ve kişisel politikalar uman ve arzulayan, kamusal alanları yalnızca metalaşmış rekreasyon ve temaşaya ayıran bir toplum mu yarattık? Sol kanattaki birçok kültür eleştirmeni buna inanıyor, tıpkı ana akımdaki yorumculardan Garreau (1991) ve Glazer (1992) gibi muhafazakârlar gibi. Bu yazarlara göre, kamusal düzenle ve güvenlikle ilgili farklı hassasiyetlerin ve farklı fikirlerin olduğu, kamusal alanların istikrarlı, iyi tanımlanmış ve herkesçe erişilebilir olduğu bir

devrin insan eliyle yapılmış yapay halleri var şimdi. Daha önce de gördüğümüz gibi, böylesi hassasiyetler nostaljik fanteziler olmaktan öteye gidemiyor: Geçmişin kamusal alanları, toplu toplumsal protestoların ve tartışmaların buraları yeni insan grupları ve yeni tip politikalar için açmış olması dışında hiç de kapsayıcı yerler değildi. Yani o zamanlar da kamusal alanlar şimdi olduğu gibi yalnızca ele geçirilip kamusal hale getirildikleri ölçüde "kamusaldı". Kamusal alan ve "toplum" tanımları evrensel ve ebedi değildir; hem geçmişte hem de günümüzde sürekli mücadeleyle oluşturulan tanımlardır. Başka birçok yerde olduğu gibi (örneğin başkanlık mitingleri esnasında Seattle ve Washington'da olduğu gibi veya New York'taki kamu bahçelerini korumak için verilen savaşta olduğu gibi) People's Park'ta da bu mücadele devam etmektedir.

Ama bunu söylemekle beraber, mücadelenin doğabileceği yerler –yani alana inebilme imkânlarının olduğu yerler– yeni gözetim ve kontrol biçimleri kullanılmaya başladıkça sürekli azalıyor (her ne kadar birçok şehir açık alan ve park alanı sayılarını artırıyor olsa da). II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda hızlı banliyö oluşumları ve kentsel yenilenme döneminde Kuzey Amerika kentleri "açık alanlarını büyük oranda artırdı ama bunun ana amacı farklıydı [şehir yaşamıyla ilgili işlevi olan kamusal alanların amacından farklıydı], açıkça ifade etmek gerekirse amaçları işlevleri ayırmaktı, binalar arasında mesafe açmak, gün ışığının geçmesine ve yeşil alanlara imkân vermekti, çok fazla sosyal temas sağlamak amacında değillerdi" (Greenberg 1990, 324).[27] Açık alanın artışının çok çeşitli nedenleri var: ekolojik açıdan hassas alanları korumak, imarı olmayan yeşil bir hat yaratarak gayrimenkul değerlerini düşürmemek, rekreasyon alanı sağlamak, taşkın sahalarının yapılanmaya açılmasını önlemek vb. Ama bu durumların her birinde açık alan, politik kamusal

27. Bu kıyı semt hassasiyeti o kadar yaygın hale geldi ki mimarlar ve tasarımcılar, Toronto'daki Downsview gibi yeni bir kent parkını tasarlarken bunu ihlal etmeyi neredeyse imkânsız görüyorlar (Mitchell ve Van Deusen 2002).

alanlardan farklılık gösteren fonksiyonel ve ideolojik roller üstlenir. Hatta açık alanlar söz'de kamusal alanlarla da sıkça benzer özellikler gösterir: Davranış ve eylemler üzerindeki kısıtlamalar kanıksanır; karşımıza çıkan tabelalar uygun kullanım şekillerini tayin eder ve kişinin nerede yürüyebileceğini, gezebileceğini veya toplanabileceğini belirten kuralları belirler. Bunlar oldukça fazla kurallara bağlanmış yerlerdir.[28]

Berkeley'de, California Üniversitesi yetkilileri açık alanla kamusal alan arasındaki bu ayrımın farkına varmışlardı. Çeşitli People's Park tartışmalarında üniversite adına konuşan kişiler parktan hiçbir zaman bir kamusal alan olarak bahsetmediler (arazi bir kamu kuruluşuna ait olmasına rağmen) ama parkı bir açık alan olarak tutma niyetlerini sık sık tekrarladılar (Boudreau 1991, A3). Berkeley Kent Konseyi üyesi Alan Goldfarb, zaman zaman üniversitenin planlarını değerlendiren biri olarak, yine kamusal alanla açık alan arasındaki farklılıklardan faydalanmıştı. People's Park'tan bahsederken kamusal alanın erdemlerini övüp sonrasında da yeriyordu:

> "Park, evsizin polise karşi, olmayanın olana karşı, ilerlemenin kaosa karşı mücadelesinin, şehirdeki en sıkıntı verici alt akımların sembolü. Dilencilik durumu var, işletmeciler hemen oralarda, kent ahalisiyle üniversite gençliğinin tansiyonu da söz konusu. Anarşistler ve gelenekselciler var. People's Park tüm bu aktörler için canlı bir sahne durumuna dönüşüyor. Dünyadaki birçok insan için de Berkeley *demek* People's Park *demek*" (Kahn 1991a, 28, vurgu orijinal metinde).

Ama eğer "bu şeyler gerçek ve önemliyse" diye devam ediyordu, People's Park'ı, oldukça şehirleşmiş bir bölgede biraz yeşil sunabilecek "yaşanabilir bir açık alan" haline getirmek daha da önemliydi (Kahn 1991a, 28). Kamusal alanın sonu, alanın kökenlerinden uzaklaştırılmasına olduğu kadar şirket veya devlet çıkarlarınca kendi taraflarına çekilmesine de dayanır.

28. Bu anlamda Cindi Katz'ın (1998) Central Park değerlendirmesi özellikle önemli.

Yeni Kamusal Alanlar?

Kent merkezi dışındaki açık alanlarda yaşama ideali kamusal alanı katletmiş olsa da, kamusal alanın sonunu getirmek adına daha güçlü bir argüman var. Birçok analist, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte alanın yapısının değiştiğini öne sürüyor – dolayısıyla insanın "baytlar kentine" erişim sağlayabildiği sürece cismani kent hakkının gitgide daha az gerekli olduğu noktaya geliyoruz (W. Mitchell 1995). Bu analistlere göre, medya ve bilgisayar ağlarının elektronik alanı yeni bir kamusal alan cephesi açmaktadır; bu cephede kentteki cismani kamusal alanlar (belki de interaktif) televizyon, interaktif radyo ve internet forumlarınca yerinden edilmekte. Birçok araştırmacıya göre (nokta.com dalgasını en azından bu dalga sığ kayalıklara çarpana kadar telaffuz dahi edilemeyen zenginliklere taşımış olan tüm o girişimcileri söylemiyoruz bile) modern iletişim teknolojisi artık genel olarak söylemsel kamusal faaliyetler açısından ve özel olarak da siyaset açısından başlıca mecra durumunda. Aslında böylesi bir anlayış her tarafa yayılmış durumdaydı, belki de bunun en iyi göstergesi gazetelerin, insanların "internette ne söylediğini" transkriptler halinde belirleyerek daha da yakından "halkın" nabzını tutma arzusuydu. 1990'ların ortasından sonlarına kadar politik veya sosyal bir olayda –örneğin Prenses Diana'nın ölümü, Monica Lewinsky skandalı, hatta Kosova ve Belgrad'daki çeşitli krizler– ülkedeki her gazetenin, chat odalarına girip, internete o kadar bağlı olmayan geri kalanımız adına "bizim" ne düşündüğümüzü takip etmediği bir duruma pek rastlanmadığını hatırlayalım.[29] Ve hatta internet ve interaktif radyo ve televizyonun mahmuzladığı bir söylemsel popülizm patlaması da vardı. Ama chat odalarını, faksla interaktif hale gelmiş o dönemki yayınları, interaktif radyo programlarını ve

29. 11 Eylül 2001 terörist saldırılarının şafağında kuvvetlendirilen bir başka trenddi bu. Olayla ilgili onca haber içinde internette ne söyleniyor olduğuna dair –hangi siyasi argümanların üretildiğine, hangi söylentilerin dolaştığına vs dair– hiçbir şey yazılmadı ya da hiçbir yayında zaman ayrılmadı.

televizyonu "kamusal alan" olarak tanımlamak problemsiz bir hamle değildir, hatta medya (gazeteler vb) her daim ulusal "toplum" yaratma anlayışına bağlı kalmış olsa bile (Anderson 1991; Habermas 1989). Eğer gerçekten de "ilk siber ortam ulusunu" yarattıysak (Roberts 1994, C1), bu durumda vatandaşlık kavramı da pek de kamusal tartışma olmadan dönüşüme uğramış demektir – veya böylesi dönüşümlere genellikle damgasını vuran kapsayıcılık mücadelesi pek de olmadan gerçekleşmiştir. Bu durumda bu hamleyle kimin dışlandığı sorusu gelebilir hemen akla. "Toplumun" bir parçası olmanın artık toplumun içinde olmayı gerektirmek yerine internete bağlanarak gerçekleşebileceğinin ne anlama geldiği de sorulabilir. Bununla beraber bu soruların pek ender sorulduğunu görüyoruz.

Örneğin CUNY yükseköğretim bölümündeki Kültürel Çalışmalar Komitesi'nin Kitle İletişim Grubu (MMG –Mass Media Group) tarafından elektronik alanın kamusal alan olarak açıklandığı iyimser yaklaşımı ele alalım. MMG, internetin patlamasından önce televizyona odaklanarak yaptığı bu tanımlamada "günümüzde kamusal alan artık medya ve toplumsal hayatın bütünüyle ortadan kalkmadıysa bile azalmış olması bu şüphesiz gerçeklikten kaynaklanıyor" diye bir varsayımda bulunurken aslında biraz da kendi açıklamasıyla (medyanın kamusal alan olması söz konusuysa bu durumda daha çok kullanımı toplumsal hayatı ortadan kaldırmıyor olmalı) çelişiyordu (Carpignano vd. 1990, 33). MMG, televizyonlardaki talk şovların evriminin "toplumu" kitle siyaseti ve eğlenceye yönelen bir kitleden söylemsel bir interaktif varlığa –belki de bir proto-web'e– dönüştürdüğünü öne sürmüştür. Televizyon talk şovları "geleneksel siyasi ve ideolojik sunumların aksine yeni söylemsel uygulamaların geliştirildiği 'tartışmalı bir alan' teşkil etmektedir" (Carpignano vd. 1990, 35).

MMG'ye göre talk şovlar, geçmişin idealleştirilmiş kasaba buluşmalarına benzer bir tarzda "ortak akıl" yaratan "ortak alanlardır": "Ortak akıl aynı zamanda [bu şovlar dahilinde]

elektronik olarak tanımlanmış bir ortak alanın ürünü olarak ifade edilebilir, bu ortak alan da elektronik olarak üretilmiş olması sayesinde bir kamusal alan sayılabilir. En temel haliyle, günümüzde topluma katılmak yayına katılmak anlamına gelmektedir" (Carpignano vd. 1990, 50). MTV, 1991 yılı başkanlık kampanyalarının ardından bu durumu daha da bulanık şekilde ortaya koydu (ve bunu 1996, 2000 kampanyalarında da tekrarladı). Kanal, 9 Kasım 1992'de tüm ülkede gazetelere tam sayfa reklamlar vererek "18-29 yaş arasındaki 17 milyon genci ayağa kalkıp seçimlere katılmaya, oy vermeye davet etti." Reklamlar, "MTV, geleceğin toplumu" logosunu taşıyordu. MTV'nin oya teşvik kampanyasının bütününde reklamlar "AT&T, Ford Motor Company ve bölgesel kablo TV şirketi" tarafından da sunulup destekleniyordu. MTV'nin bu kampanyası "chat çağında" elektronik medyanın gücüne dair MMG'nin iyimser değerlendirmesini belli bir kıvama sokuyordu: MTV şunu açıkça ortaya koymuş oluyordu ki, şirketsel sponsorluk kamusal alanı mümkün kılan şeydi.[30] MMG'nin, talk şovun "terapi niteliğinde" söylemsel uygulamaları olarak adlandırdığı şeyle (Carpignano vd. 1990, 51; ayrıca bkz. Sennett 1992, 12, 269-293) kamusal alanın özelleştirilmesi ve şirketsel kontrolü arasındaki benzerlikler son derece açıktır. İki durumda da iletişimi sağlayan aracın cismani yapısı siyasi olasılıkları ve imkânları ortadan kaldırır. Öğleden sonra talk şovunun "kamusal alanında" "halkın" toplanışı (MMG'nin aracısızlık iddiasının aksine) önceden senaryosu yazılmış seçilmiş bir kitleyle gerçekleşir.[31] Bu kitlenin üyelerinin kendini iyi ifade edebilen, tartışmalı pozisyonlar alıp bunu savunabilen ve sponsorları veya izleyicileri yabancılaştırmadan temaşaya bir şeyler katabilen kişiler olmaları beklenir. MTV'nin gele-

30. MMG'nin analizi ve MTV kampanyası, Thomas Frank'in (2001) *One Market, Under God* adlı çalışmasında bütünüyle yerle bir ettiği duruma dair, yani şirketlerin yönetim kurullarından, reklam ajanslarından ve kültürel araştırma merkezlerinden yayılan defolu popülizmin her yandan üzerimize saçılmasına dair iki örnek teşkil eder.

31. Bu uygulamaların harika bir analizi için bkz. Rosati (2002).

ceğin toplumu yapılanışı, MMG'nin günümüz kamusal alanı değerlendirmesiyle beraber düşünüldüğünde, cismani dünyada oldukça belirgin olan kamusal alanın metalaştırılması benzeri bir durumun elektronik dünyada oldukça ilerlemiş olduğuna dair yeterli kanıtı sunuyor bize.

Bir o kadar önemli olarak, "topluma katılmak... yayına katılmaktır" anlayışı doğruysa eğer, bu durum cismani kamusal alanların demokratik siyaset için kullanımını baltalar. Eğer MMG doğru ise, bu durumda siyaset yalnızca medya, yalnızca yüksek seviyede yapılanmış ve egemenlik altına alınmış elektronik "alanlar" vasıtasıyla mümkün olacaktır. MMG, talk şov formatının yapısının, yüzleşme ve şok arasındaki dengeyi kuruşu vasıtasıyla "alternatif bir söylem uygulamasının geliştirilmesine imkân vereceğini" (Carpignano vd. 1990, 52) öne sürerek bu duruma mümkün olan en iyi maskeyi takmıştır. Bununla beraber bu gelişim neredeyse dışlayıcı ölçüde özel, tekilci bir terapi gelişimidir ve alternatif politik projeler hakkında söyleyecek fazla bir şeyi de yoktur.[32] "Disneyleştirilmiş" kentsel alanlar gibi televizyon talk şovları da bir tür "toplum" yaratır – bu toplumda bireylerin sinirlenmesine imkân verilir ama bu oturdukları yerde ve senaryosu büyük oranda belirlenmiş şekilde olur, bununla beraber yerleşik düzen ve iktidar yapılarını tehdit eder nitelikte değildir. "Toplumun" temaşası toplumsal bir temaşa haline çözünür.

Ama televizyon eski medya konumunda artık, bir noktadan çoklu noktaya yayıncılık olması anlamında itibar görmüyor.[33] İnternetin bire bir, bir noktadan çok noktaya ve çok noktadan bire imkânı sunması, bazı kamusal alan vizyonlarındaki aracısız etkileşim ve iletişim idealini gerçekleştirmek adına şu ana

32. Sennett (1992) bu türden bir solipsist tetiklemenin tehlikelerine dair muhteşem bir analiz sunar.

33. Daha önce de görmüş olduğumuz gibi televizyon aynı zamanda, kendisini soluk bir "kamusal forum" haline getiren bazı yapısal emsallerle de kısıtlanmıştır.

kadarki en iyi ihtimali doğurmaktadır. People's Park ve kamusal alan hakkında ilk kez yazmaya başladığımda internet devrimi henüz yeni yeni ortaya çıkıyordu, ama o zaman bile bu devrimin gideceği ve itileceği yönlerden bazıları açıkça görülüyordu. Federal hükümet 1990'ların başlarında altyapının büyük bölümünü itinayla özelleştirmeye çalışıyordu, internetin öncelikli olarak kamu yararı güden bir şeymiş gibi görülmemesi gerektiğini ima ediyorlardı sanki. Ama tahmin edilmesi güç olan nokta, internet "alanının" ne kadar hızlı ve ne kadar büyük oranda ticarileşecek olduğuydu, yere göğe sığdırılamayan bire bir iletişim daha önce hiç görülmemiş şekillerde metalaştırıldı. Politik organizasyon açısından internetin hayati bir güç olduğuna hiç şüphe yok. Aktivistler ve aktivist grupları arasında vazgeçilmez bir iletişim aracına dönüştü. Son birkaç yılda her büyük ekonomik ve politik zirveye eşlik eden demokrasi yanlısı dip dalgası, internetin iletişim imkânları olmasa bu kadar güçlü olamazdı ve elbette bu kadar fazla sayıda ve çeşitlilikte insanı toplayamazdı. Ama bu anlamda internetin rolü, telefonun ve haber bültenlerinin işleviyle aynı – sadece çok daha etkili ve çok uzak mesafeler boyunca gerçek zamanlıya yakın bir şekilde etkileşim sağlıyor. Bu önemli ama daha önemli olan şey kentin sokaklarında insanların olmasıydı – bedenleri ve kostümleriyle hatta taş ve şişeleriyle. Zirvelerin gerçekleştirildiği şehirlerde farkı yaratan unsur cismani kamusal alanlarda görünür olmalarıydı. Dünyadaki tüm internet iletişimleri bir araya gelse Dünya Ticaret Örgütü'nün Seattle toplantısını veya Cenova görüşmelerini durdurmaya yaklaşamazdı bile. Ama sokaklara çıkan insanlar bunu yapabildi.

Tüm bunları bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, internetle ilgili dikkat çekici nokta, toplumsal görünürlüğünün çok az oluşudur. Gerçekte ana işlevi özel (veya küçük grup) iletişimini kolaylaştırmak, bültenlerin, dergilerin ve broşürlerin yayınlanmasını daha verimli hale getirmek (artık bunların hepsi daha büyük bir potansiyel kitleye ulaşabiliyor) ve devasa bir katalog vitrini gibi vazife görmek. Bir o kadar önemli ola-

rak elektronik iletişim, agoranınkinden farklı bir kamusal alan idealini vücuda getirir (oysaki internette siyaset ve piyasa ayrım gözetmeden bir karışım yaratmaktadır ve bu durum internetin önemli bir özelliği durumundadır) ve farklı tipte sosyal arzulara yanıt verir. "Toplumun beklediği ve [siber ortamın] örnek teşkil ettiği durum, kendisini özel bir bulaşıcı iletişim etiğiyle gerçekleştiriyor oluşudur" (Hillis 1994, 191) ve internet de bu arzu için kusursuz teknoloji halini alır. Bununla beraber böylesi bir arzu ve bunun yerine getirilmesi dikkat çekici ölçüde sınırlı ve kısıtlayıcıdır: Setha Low'un (2000, 247) belirttiği gibi: "Siber ortamda göremeyiz, duyamayız, dokunamayız ve birbirimizi hissedemeyiz, çevremizi ise çok daha az hissederiz." Ve elbette siber ortamda yaşayamayız. Bütünüyle elektronik bir kamusal alan, evsizler gibi marjinal grupları siyasetin işleyişi açısından daha bile görünmez hale getirir (Hillis 1994): İnternetin "kamusal alanında" bir evsizin var olabileceği herhangi bir yer yoktur – uyuyabileceği, rahatlayabileceği, bedensel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir yer olamaz. Evsizlerin ihtiyaçları, arzuları ve siyasi temsilleri de, kentin kamusal alanlarında görüldüğü şekilde internette görünmez. Sınırlı bir siyasi dünyadır, hatta yalnızca "yayına bağlanabilenlerin" kendi temsilleriyle "topluma katılmasının" gerektiğini varsayan sınırlı bir politik dünyadır.

Cismani Kamusal Alanların Gerekliliği

Kamusal alan olarak elektronik bir gelecek vizyonunun bir hayalden pek de fazlası olmadığı çok sayıda olayla kanıtlanabilir – Tiananmen Meydanı ayaklanmaları, 1989'daki Leipzig, Prag ve Budapeşte ayaklanmaları, yeni yüzyılın şafağında Seattle, Bangkok, Quebec, Davos ve Cenova'daki küresel şirketleşme karşıtı protestolar, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki sayısız şehirde gerçekleşen ve büyümekte olan "sokakları geri al" hareketleri. Organize olma ve örgütlenme açısından elektronik iletişimin önemine rağmen, elektronik kamusal alan vizyonunun, özgür-

leştirici demokrasiden ziyade bir kontrol hayalinin gerçekleşme alanı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun açıklaması çok basit, çünkü toplumsal demokrasi toplumsal görünürlük gerektirir ve toplumsal görünürlük de cismani kamusal alanlar gerektirir. Bu, elektronik iletişim araçlarının önemli olmadığı anlamına gelmez –hatta tam aksi geçerlidir– ancak yeterli olmaya yakın bile olmadıkları anlamına gelir.

Tiananmen Meydanı'ndaki ayaklanmayı ele alalım. Elektronik iletişim araçları –o dönemde bilhassa telefon ve faks– protestonun organize edilmesinde önemli bir rol oynadı ama ayaklanma gerçek anlamda yalnızca meydanın ta kendisinin bir anıt ve resmi bir alan (bir alanın temsili) olmaktan çıkarılıp "gerçek bir siyasi söylem alanına" (temsili bir alana) dönüştürülmesiyle başlamıştır (Calhoun 1989, 57). Öğrenciler, çalışanlar ve diğer aktivistler "küçük arkadaş grupları halinde buluştular, mitingler için büyük kitleler oluşturdular ve kolektif stratejilerini tartışmak ve kendi kendilerini idare etmek için daha büyük veya daha küçük temsil heyetlerinde bir araya geldiler" (Calhoun 1989, 57). Ama önemli olan nokta, bu kitlesel hareket spesifik ve merkezi önemde bir fiziki alanda gerçekleşti. Herskovitz'in (1993, 417) öne sürdüğü gibi Tiananmen Meydanı'nın ele geçirilişi "yeni ve orijinal devrimci yollarla alanın yaratılması ve dönüştürülmesi anlamında görünürde 'yeri olmayan' hareketlerin olağanüstü gücüne dair kanıt" teşkil ediyordu.[34] Hareket, meydanı ele geçirip dönüşüme uğratarak temsil için bir alan yarattı – o dönemde tüm dünyada medya tarafından haber alınan ve yayınlanan temsillerdi bunlar. Meydanın kapladığı alanı ele geçirmeden (ve hatta protestonun zamanlamasını ayarlamak konusunda inanılmaz ölçüde kavrayışlı olmadan)

34. Hershkovitz, de Certeau'nun (1984, xix) popüler hareketlerin muhakkak "mekânsız" olduğunu, yani yalnızca "mekânsız" olabileceğini söyleyen –hegemonya güçlerinin alan ve mekân üzerinde tekel gücü olduğunu ve dolayısıyla direncin yalnızca çatlaklarda ve boşluklarda gerçekleşebileceğini söyleyen– nosyonuna haklı şekilde karşı çıkar.

hareket kesinlikle görünür kılınamazdı – en azından bu ölçüde ve bu etkide olamazdı.

Tiananmen Meydanı (veya Leipzig'deki merkezi meydan) gibi alanlar, muhalefetin daha geniş ölçeklere yayılmasını, daha geniş çaplı politikalara uzanmasını sağlar. Bu durum People's Park için daha az geçerli değil, gerçi People's Park'taki olaylar Leipzig ve Pekin'dekiler gibi dünya tarihine geçecek önemi hemen yakalayamadı. Alan ele geçirildikten sonra –bu alan Berkeley'de olduğu gibi tartışmalı bir park yeri de olabilir veya Çin'deki en önemli kamusal alan da olabilir– muhalif temsiller yerel mücadelenin sınırlarının ötesine taşar ve bu da kısmen medya aracılığıyla yayınlandıkları için olur (D'Arcus 2001). Alanın işgali olmasaydı, alan ele geçirilmiş olmasaydı Tiananmen, Leipzig, Seattle veya People's Park'ta zirveye ulaşan türden protestolar görünmez kalırdı. Alanın işgali protestonun elzem parçalarından biridir; devlet, sermaye veya iktidardaki diğer güç odakları bunu çok iyi bilir.

Bu nedenle, kamusal alana giden yol olarak iletişim araçlarına bel bağlamak tehlikeli olabilir (Fraser 1990). "Burjuva kamusal alanında" medya (Habermas tarafından tanımlandığı şekliyle) "özel mülkiyettir ve kâr için işletilir. Sonuç olarak da daha alt sosyal tabakalar, eşit katılım için gereken materyal araçlara eşit erişim sağlayamazlar" (Fraser 1990, 64-65). Erişim problemini aşmak adına "ast konumdaki karşıt kitleler, bu alt konumdaki grupların üyelerinin karşıt söylemler icat edip yaydığı paralel bir söylemsel arena" yaratırlar, "bu da neticede, kimliklerine, ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına dair karşıt yorumlar formüle etmelerine imkân verir" (Fraser 1990, 67). Bu arena ve alanlarda, karşıt kitleler, toplumun diğer katmanlarınca görünebilir hale gelir. Bu alanlar olmadığında "toplum" birbirinden ayrı parçalara bölünür. Dolayısıyla kamusal alanın işgali, "uzun vadede ayrımcılığa ağır basar, çünkü *toplumcu* bir yönelim sergiler. Bu arenalar *kamusal* oldukları ölçüde tanım itibarıyla dışa kapalılıktan uzaklaşırlar – zaman zaman gönülsüzce de

olsa dışa kapalı olabilirler" (Fraser 1990, 67, vurgular orijinal metinde yer alır). Son dönemdeki küresel şirketleşme karşıtı protestolarda işleyen dinamik de tam olarak budur, küresel elitlerin küçümseyici platformlarından bakanların (örneğin *New York Times*'tan Thomas Friedman veya Paul Krugman) birçoğu bunu anlayamasa da durum böyle diyebiliriz.

Televizyon ve diğer elektronik iletişim araçları (internet dahil) siyasi hareketlerde oynayabilecekleri önemli rollere sahipken-hatta günümüz siyasi hareketleri onlar olmadan büyük oranda imkânsızdır (herhangi bir devrimci hareket iktidarı ele geçirmeye kalktığında televizyon ve radyo istasyonlarının genellikle ilk hedef olması bundandır)– bugüne kadar yalnızca siber ortamda gerçekleşmiş bir devrim yoktur. Devrimler sokaklara çıkmayı ve kamusal alanın ele geçirilişini gerektirir. Daha öncesinde düzen ve kontrolün damga vurduğu alanlarda düzensizliğin yaratılmasını gerektirir. Siyasi hareketler alanı ele geçirmeli ve katılımcıların temsil edilebildiği bir alan olarak yeniden yaratmalıdır. Lefebvre (1991) alanın ve temsili alanların süregiden üretimini ve temsilini teorize ederken, toplumsal hareketler temsil için alanlar yaratmaları gerektiğini anlarlar (bkz. D'Arcus 2001). Dünya Endüstri İşçileri bunu iyi biliyordu (bkz. 2. bölüm) ve diğer tüm önemli toplumsal hareketler de, ister progresif ister reaksiyoner olsunlar, bunu biliyorlardı. 1930'lar İtalya ve Almanya'sının faşist hareketleri (ve hükümetleri) hem alanı ele geçirme hem de yeni bir temsili alana dönüştürme konusunda uzmandı. Kamusal alanın ele geçirilmesi ve üretilmesi demokrasi adına gerekli bir unsur iken, illa demokratik değildir veya yalnızca demokratik olmaktan ibaret değildir. Kamusal alan her zaman risklere yol açar; kamusal alan, parçası olması gereken düzensizlik gibi, özünde tehlikeli bir şeydir.[35] 2. bölümde

35. Bir sonraki bölümde "acımasız kamusal çevre" fikrini tanıtacağım. Kamusal alanın tehlikeleri bu acımasız kamusal çevreye denk tutulamaz. Bu durumda "kamusal alan" bir risk ortamına karşılık gelir, tüm demokratik politikalar için gerekli bir risktir bu. Ama "kamusal çevre", devletin veya özel çıkarların organize ettiği sistematik baskı ve sömürüye tekabül eder.

gördüğümüz gibi, kürtaj klinikleri yakınındaki protestolar –ve düzen altına alma yolları– bu yüzden son derece rahatsız edicidir.

Kamusal, aracısız, bütünüyle politize edilmiş alanlara ve böylesi alanların bir parçası olmak zorunda olan düzensizliğe karşı olanlar, her şeyiyle Matthew Arnold'un savunduğu kadar antidemokratik yeni bir "kapatma" hareketiyle karşılık verdiler. Kamusal alandaki düzensizlik ve potansiyel şiddetten korkan birçok şehir planlamacısı ve yetkilisi (ve ekonomik zirvelerin planlamacıları) içinde gerçekleştirilmesine izin verilen faaliyetleri –ve insanları– kısıtlayarak alanı ıslah etmeyi savunmaktadırlar. Böylelikle iddialı, demokratik kamusal alanlar için son derece gerekli olan kontrolsüz farklılıklara karşı güçlü dışlama işlemleri tertip edilmiştir. Lefebvre'in (1991, 373) öne sürmüş olduğu gibi, farklılıklar sosyal düzeni tehdit eder ve dolayısıyla hegemonya oluşturmuş güçlerce absorbe edilmeleri gerekir:

> "Farklılıklar, homojenize edilmiş dünyanın uçlarında, direnç veya dışsallık şeklinde doğar. ...Öncelikle şunu söyleyebiliriz ki, farklı olan, dışlanmış olandır: kentin kıyı köşeleri, gecekondu semtleri, yasak oyunların oynandığı, gerilla savaşlarının, savaşların gerçekleştiği alanlar. Ama er ya da geç, varolan merkez ve homojenizasyon güçleri tüm bu farklılıkları absorbe etmek yolunu aramak durumunda olacaktır ve eğer bu farklılıklar savunma pozisyonu alıp herhangi bir karşı saldırıyla karşılık vermezlerse bu güçler başarıya ulaşır. Karşı saldırı olması halinde, merkeziyet ve normallik; entegre etme, kendini toparlama veya çizgiyi aşan ne varsa yok etme güçlerinin sınırlarıyla test edilmiş olur."

İster soldan ister sağdan meydan okunuyor olsun, devlet ve sermayenin yerleşik güçleri, kamusal alanda toplumsal hakların uygulanmasından korku duyar. Bir yandan düzen bir yandan da hak ve temsil adına (tekrar Hyde Park'a gitme ihtiyacı) duyulan çelişkili arzular, People's Park'taki 1991 isyanlarının yapıtaşlarını oluşturmuştur. Berkeley'deki aktivistler sosyal hakların genişletilmesi adına ve park üzerinde dış kontrole karşı muhalefet uğruna savaştılar: Devletin ve şirket kapi-

talizminin gücüne karşı, alanı (yeniden) ele geçirerek karşı çıkılması gerektiğini düşünüyorlardı. Muhalif siyasal faaliyetler, ancak ve ancak People's Park'ı alarak ve üzerindeki kontrolü koruyarak temsil edilebilir ve geliştirilebilirdi. David Nadle gibi aktivistlere göre emsal olay çok açıktı. Ona göre People's Park'taki mücadele bir başka "Tiananmen Meydanı"ydı; burada park aktivistleri ve evsizler birlikte çalışarak şirket devletin yayılmasını durduracaktı.

Sonuç: People's Park'ın Kamusal Alan Olarak Sonu mu?

Üniversite de kendi emsallerini kullanmak konusunda bir o kadar net görünüyordu. İsmi verilmeyen bir üniversite çalışanına göre Berkeley Rektörü Cheng-Lin Tien ayaklanmalar esnasında aktivistlerle daha fazla müzakere yapma ihtimalini "şahsen reddediyordu", sebebi de şuydu: "İdarecilere sert olduğunu göstermek için şiddet ve yüzleşme istiyordu. Bush'un İran Körfezi'ndeki eylemlerine öykünüyordu; pazarlık yapmazsın, yalnızca saldırırsın" (Kahn 1991c, 13). Ona göre saldırmak gerekliydi, çünkü People's Park'ın evsizler ve aktivistler tarafından işgali yasadışı ve gayrimeşruydu ve bu işgal çoğunluğun parktan dışlanmasına neden oluyordu. Berkeley Şehir İdarecisi Michael Brown, People's Park'ta daha düzenli bir kamusal alan vizyonu yerleştirmek adına gereken ne varsa kentin yapacağına söz veriyordu. Brown, evsiz sakinlerden ve aktivistlerden bahsederken *New York Times*'a (1991b, A8) şunu söyledi: "Eğer bir demokraside çoğunluğun düşüncesine engel oluyorlarsa, bu durumda kent, üniversite, bölge ve devlet, kanunları uygulamak için ne kadar güç kullanmak gerekiyorsa kullanacaktır." Brown sözünü tuttu. Protestocularla polis arasındaki çatışmanın ortasında basına şunları söyledi: "Burada ciddi bir durumla karşı karşıyayız. İnsanlar bunun parkta voleybolla alakalı olduğunu düşünüyor ama değil. Durum, topluma kendi isteklerini dikte etmek için şiddet kullanabileceğini düşünen bir grup insanla

alakalı ve bunu kabul etmeyeceğiz" (Lynch 1991a, A21). "Neredeyse şehri kaybediyorduk" diye ekledi sonrasında (Kahn 1991c, 13); Brown'a göre polis ve şehrin diğer idari kurumları, sokakların düzensiz siyasetini susturmayı neredeyse başaramayacaktı (Kahn 1991c).

Berkeley'de People's Park hakkında uzun süre için için kaynayan ve bazen kor halini alan çekişmeler, "toplumun" ve kamusal alanın doğasını tanımlayan mücadelelere dair paradigmatik bir görüntü sunar. Aktivistler, park gibi alanları temsil alanları olarak görür. Toplumsal hareketler, kamusal alanları alarak kendilerini daha büyük kitlelere sunarlar. Bunun tersine, ana akım kurumların temsilcileri de kamusal alanların düzgün işlev gösterebilmek için düzenli ve güvenli olması gerektiğini öne sürer. Bu, temelden karşıt kamusal alan vizyonları Ağustos 1991'de People's Park uğruna gerçekleştirilen isyanlarda çarpışmıştır ve kent hakkının fiili yapısı böylesi çarpışmalarla belirlenir.

People's Park'ın "kamusal" statüsü günümüze kadar belirsiz kalmış olsa da (California Üniversitesi'nin arsaya verdiği yasal isim göz önünde bulundurulduğunda), parkın bir kamusal alan olarak siyasi önemi ele geçirilmiş bir alan olarak statüsüne dayanır. Park aktivistleri, parkın kontrolünü devletin elinden alarak bir ölçüde ve 30 yıldan uzun süreliğine, arsa üzerinde çok farklı bir kamusal alan konseptini empoze etmek isteyenleri uzak tuttular. Ama parkın bir tür "ıslah edilmemiş arazi" (*ContraCosta Times* bu şekilde ifade etmiştir) olarak devam etmesine karşı olanlara göre parkın uzun süreli olarak evsizler için bir barınak olarak kullanılması, yönetilemez hale gelmiş olduğunun göstergesiydi; onlara göre halkın büyük bölümü parkın sakinlerinden çekiniyordu ve hem kent hem de üniversite park üzerinde daha fazla kontrol uygulamalıydı.

Parkın içinde ve park için gerçekleşen ayaklanmalar –1969'da, 1989'da ve yeniden 1991'de– tam da Matthew Arnold'ın çok uzun zaman önce işaret ettiği meselelere odaklanmamızı gerektirir:

kamusal alanın uygun kullanımı, meşru toplum tanımları, demokratik söylemin ve siyasi eylemin doğası. Kamusal alan için verilen mücadeleler, karşıt ideolojiler için verilen mücadelelerdir, burası kesin, ama aynı zamanda demokrasinin uygulanışıyla ilgili mücadelelerdir; idari binalarda veya adliyelerde olduğu kadar sokaklarda, kaldırımlarda ve parklarda belirlenen bir uygulamadır. People's Park'ı inşa etmiş olan yeni bir tür alan ve yeni bir tür dünya arayışındaki hareketler gibi muhalif hareketler de, sürekli olarak daha geniş bir kamusal alan vizyonunun geçerliliğini sağlamaya çalışır. Bir sonraki bölümde daha da açık şekilde göreceğimiz gibi, kamusal alanın "disneyleştirilmesi" sürecinin ilerlediği ve hem marjinal insanların hem de politik hareketlerin kamusal alandan uzak tutulduğu ölçüde, ele geçirilebilecek alanlar bulmak ve bunları kent hakkını temsil etme alanlarına dönüştürmek ihtimali düşmektedir. Naomi Klein'ın (1999) profilini çizdiği aktivistlerin açıkça ortaya koyduğu gibi, kamusal alanın gaspına ve özelleştirilmesine her defasında karşı çıkmanın gerekli olmasının sebebi budur.

Coda (Final)

1991 isyanlarının ardından on yıldan uzun zaman sonra (kitabın yazıldığı dönem itibarıyla) People's Park'ın kaderi hâlâ belirsiz. Voleybol sahaları inşa edildi ama çok ender kullanıldı. Park sakinleri zaman zaman kumun altına kırık cam gömerek voleybolcuları sabote ettiler. Nihayetinde, park kullanıcılarının ve şehrin baskısıyla üniversite voleybol sahalarını bütünüyle kaldırdı (Resim 4.6). Serbest Kürsü ve Bedava Kutusu, üniversitenin sık sık, kent yönetiminin de zaman zaman bunları kaldırma tehdidine rağmen hâlâ yerli yerinde; basketbol sahası da kullanımda. Aynı zamanda bir alet edevat barakası barındıran ve ikincil bir polis istasyonu olarak da hizmet gören tuvalet yapıları kısa süre içinde resim ve grafitilerle donatıldı (Resim 4.7 ve 4.8). Sayısız evsiz hâlâ parkta, çoğunlukla doğu ucunda

ağaçların altında uyuyor. Batı ucunda çok sayıda hobi bahçesi var. Büyük çim alan hâlâ yerinde ve gün içerisinde çoğunluğu erkek, evsizlerden oluşan gruplar orada dolanıyor. Food Not Bombs* düzenli olarak yemek hizmeti sunuyor (şehirdeki birçok esnafın ve mahalledeki bazı derneklerin karşı çıktığı bir uygulama).

Resim 4.6. Voleybol sahalarında süregiden protestolardan bir sahne, 1994. Voleybol sahaları sonunda kaldırıldı ama parkın karşısındaki basketbol sahaları korundu. Fotoğraf: Nora Mitchell; izin alınarak kullanılmıştır.

* Ücretsiz vegan ve vejetaryen yemekleri sunan bir grup bağımsız kolektif. (ç.n.)

Resim 4.7. 1991'de yapılan tuvalet ve alet edevat barakasının ön cephesi. Neredeyse hemen resim ve grafitilerle kaplandı; bunların da büyük bölümü People's Park'taki çeşitli isyanları ve kentteki polis şiddetiyle ilgili süregiden endişeleri tasvir ediyordu. Fotoğraf yazara ait.

Resim 4.8. Tuvalet ve alet edevat barakasının arkası. Sürgülü kapının arkasındaki alan spor ekipmanı deposu ve zaman zaman da ikincil polis istasyonu olarak kullanılıyordu. Fotoğraf yazara ait.

Nisan 1999'da 1969 isyanlarının 30. yıldönümü yaklaşırken California Üniversitesi yönetimi her zamanki kötü zamanlamasıyla, Berkeley Rektörü Robert Berdahl'ın açıklamalarıyla, People's Park alanında öğrenci yurdu yapma niyetini bir kez daha tekrarladı, parktan "yeterince yararlanılamadığını ve güvensiz" olduğunu deklare ediyordu (Burress 1999; Wong 1999). Berkeley Mahalle Dernekleri Konseyi başkanı da Berdahl'ı destekliyordu; şunları söyledi: "People's Park'ın tarihi önem sahibi olduğu günler çoktan geride kaldı" (Wong 1999, A22). Şunu da iddia ediyordu ki; durum böyle olsa bile, üniversite eski günlerin anısına biraz alan ayırmalıydı (Burress 1999). Bununla beraber öğrenciler, alan içerisinde öğrenci yurdu yapılmasını desteklemediler. Bir sene sonrasında, bağlayıcılığı olmayan bir oylamada öğrencilerin %54'ü parkın olduğu gibi korunması ve yurt yapılmaması yönünde oy kullandı (Lee 2000, A13). Oylama, People's Park alanına bir "kent köyü" inşa edilmesi opsiyonunu da içeren uzun vadeli bir üniversite planının bildirilmesinden hemen öncesine denk gelmişti.

30 Haziran 2000'de mali yıl sona erdiğinde, üniversite kent yönetimine bir mektup göndererek 1991 yılı anlaşması neticesinde 10 yıldır göndermekte olduğu yıllık yaklaşık 200.000 dolarlık bakım giderlerini artık göndermeyeceğini bildirdi. Üniversite artık tuvaletlerin temizlik ve bakımını yapmayacak veya kent yönetiminin park için geliştirdiği rekreasyon programlarını desteklemeyecekti (Holtz 2000a). Üniversite, bakım masraflarını üstlenmesinin artık mümkün olmadığını öne sürüyordu ama bazı kent yetkilileri, örneğin Parklar ve Rekreasyon yetkilileri, ödeneğin geri çekilmesinde asıl sebebin, kent yönetiminin "yoksullar" ve evsizler "karşısında yeterince sert olmaması" olduğunu düşünüyordu (Holtz 2000a, A15'ten alıntı). Üniversitenin kararına ve diğer endişelerine karşılık olarak bir grup park aktivisti ve destekçisi, parkı satın almak ve kent tarafından idare edilecek bir arazi vakfı olarak yapılandırmak için para toplamaya yönelik bir plan oluşturdular. Diğer aktivistler ise

üniversitenin bakım giderlerini karşılamaya devam edip parkı olduğu gibi bırakmasını istiyordu. Bir tanesinin ifade ettiği gibi: "Bence bu park kanla satın alındı ve ödemesi yapıldı" (Holtz 2000b, A18'den alıntı).

Parkın kaderi ne olursa olsun, en azından şimdilik, yoğun tartışmalı bir nokta olmaya devam ediyor; bunun yanı sıra kamusal alan ile demokrasi arasındaki ilişkiyi ve ayrıca kimlerin "toplumun" bir parçası olarak sayılacağını nasıl belirlediğimizi anlayabilmemiz –ve bu konuda eylemde bulunabilmemiz– açısından önemli olan da bu çekişmelerin geçmişidir. Çünkü 30 yıllık meydan okumalara, Berkeley'in süregiden soylulaştırma sürecine, Berkeley kampüsünün ve çevre mahallelerin sürekli gelişimine rağmen, People's Park, ne kadar sorunlu da olsa, evsizler için ve var olacak başka yeri olmayan insanlar için bir sığınak olmaya devam ediyor. Sonraki bölümün de göstereceği gibi, böylesi yerler gitgide azalıyor ve bunların ortadan kaldırılmasının, kent hakkına kimin sahip olduğuna dair çok net anlamları var.

5
Alanın Yasalarca Yok Edilişi
Evsizler Karşıtı Yasalar ve Hak Sahasının Daralışı

"Bir eylemi özgürce gerçekleştirebileceği bir yer olmadığı sürece hiç kimse o eylemi gerçekleştirmekte özgür değildir. ...Özellikle bir arazi söz konusu olduğunda mülkiyet kurallarının fonksiyonlarından biri, kimin nereye alınabileceğinin belirlenmesi açısından bir temel sunmaktır."

Jeremy Waldron (1991, 226)

Berkeley Kent Konseyi'nin bazı üyeleri, üniversitenin People's Park için on yıllık desteğini kesmiş olmasının, kent yönetiminin evsizler ve diğer yoksul insanlar karşısında yeterince sert olmamasından kaynaklanmış olabileceğinden korktuğunda

"sertliğin" ne olduğu merak konusu haline gelmiştir. Çünkü Berkeley, her ne kadar evsizlere karşı genellikle "liberal" politikalarla deneyler yapmış olsa da (örneğin kent sakinleri tarafından dilencilere, hizmetleri karşılığı ödeme alabilecekleri fişler verilmesi gibi), evsizlere karşı başlatılan yeni bir hukuki saldırının liderlerinden biri olmuştur. Bu saldırı, birtakım "yaşam kalitesi" girişimlerinin ve yasalarının geçirilmesi ve uygulanması şeklinde olmuştur; bunlar, sokaktaki davranışları, insanların toplum içinde ne zaman ve nerede uyuyabileceğini (veya uyuyup uyuyamayacağını) ve nasıl dilenip nasıl dilenemeyeceğini oldukça sıkı şekilde düzenleme altına almıştır. 1994 yılında Berkeley Kent Konseyi ve seçmenler, genel olarak "agresif" dilenmeyi, geceleri her türlü dilenmeyi, insanlar arabalarından inip binerken dilenmeyi ve her bir ATM makinesinin etrafında 3 metrelik bir "balon" içinde dilenmeyi yasaklayan bir dilenme karşıtı yasayı onayladılar. Yasa, tüm bunların yanı sıra kaldırımda oturmayı da yasadışı hale getirdi. Berkeley düzenlemeleri "ülkedeki en sıkı düzenlemeler arasındaydı" (*San Francisco Chronicle* 1994a). Berkeley düzenlemeleri mahkemede yıllar boyu yasalaşmayı bekleyince (Herscher 1995) bu yasaların yeni ve biraz revize edilmiş bir versiyonu Kent Konseyi tarafından 1998 yılında mahkemeden geçirildi.

Berkeley kararnamesi, son on yılda süreklilik arz eden evsizlik krizine tepki olarak üretilen bir dizi yasa ve politikanın bir parçasıydı. Ne olup bittiğine dair biraz fikir verebilmek için birkaç örnek yeterli olacaktır:

> 1998 yılında 11 aylık süreçte San Francisco kenti 16.000'den fazla "yaşam kalitesi" ihlali vakası kaydetti, çoğu evsizler içindi (NLCHP 1999). Kent yönetimi "Matrix" programının bir parçası olarak kent sokaklarını, meydanlarını ve evsizlerin yaşadığı parkları "tarıyor" ve toplum içinde kamp yapma, dolanma, idrar ve dışkı yapmaya, kamusal

alanlarda içmeye karşı yasaların ihlali halinde "sıfır tolerans" uyguluyor (MacDonald 1995).

Ülkede onlarca şehirde –ki bunların arasında Santa Cruz, Berkeley, Phoenix, St. Petersburg ve San Diego da var– kamusal alanlarda uyumak yasadışı kabul ediliyor. Benzer yasalar Seattle'da da kâğıt üstünde var ve bu yasaları 1999 Dünya Ticaret Örgütü toplantısında protestocuları tutuklamak için kullandılar (Falit-Baiamonte 2000).[1]

Atlanta'da ve Florida Jacksonville'de yol kesmek veya bir otoparkta aylakça dolaşmak suç konumunda (1993 yılında Atlanta'da yalnızca 1 ayda 226 kişi şu sebeplerden tutuklandı: "dilenmek, izinsiz giriş, alkol etkisi altında düzene aykırı davranış, halka açık bir yolu kapatmak veya bir park yerinde aylak aylak dolaşmak" [*Atlanta Journaland Constitution* 1993]).

New York'ta metro yakınlarında uyumak ve kent caddelerinde araba camı yıkamak yasak (Howland, 1994); Manhattan'daki küçük meydanların çoğu artık İş Geliştirme Bölgeleri'ne devredildi; bunların özel güvenlik güçleri de banklarda veya masalarda uyuklamaya karşı kuralları katı biçimde uyguluyor (karşılaştırma için bkz. Katz 2001).

Eugene'de, Oregon'da ve Memphis, Tennessee'de dilencilerin sertifika alması gerekiyor, parmak izi ve fotoğraf gerektiren bir süreç. Dilencilerin fotoğraflı sertifikalarını her zaman taşımaları gerekiyor (*San Francisco Chronicle* 1994b).

Berkeley'de olduğu gibi Cincinnati'de de arabasına binmekte veya inmekte olan bir kişiden, ATM makineleri yakınlarında, akşam saat 8.00'den sonra veya herhangi bir dükkânın 2 metre yakınında dilenmek yasadışı. Sabah 7.00 ile akşam 9.00 arası kaldırımlarda oturmak veya

1. Göreceğimiz gibi, yaşam kalitesi yasalarının böylesi amaçlar için kullanılışı genel amaçlarıyla oldukça uyumludur: kamusal alanın ortadan kaldırılışı.

yatmak da yasak. (*Cincinnati Enquirer* 1995a, 1995c).[2] ABD'de artık tüm belediyelerin üçte birinden fazlasında böylesi yasalar var (*Denver Post* 1999a). Denver, Colorado böyle bir yasa çıkarmıştı, çünkü Downtown Partnership başkanının sözleriyle "Dilencilik turistleri korkutuyor, özellikle de nerede olduklarını bilmedikleri zaman" (*Denver Post* 2000a).

Mekâna ve dilenme tarzına kısıtlama getirmekten yeterince memnun olmayan Baltimore ise karanlık bastıktan sonra dilenmeyi toptan yasaklamak arayışında. Bu yeni yasanın savunucuları gece vakti dilenenlerin, "akşam yemeği için Little Italy'ye veya barlara gitmek için Fells Point'e giden insanları" caydırdığını söylüyor (*Baltimore Sun* 2001).

Niyet açık: evsizlerin hayatta kalabilmek için yapmaları gereken şeyleri yasaları çiğnemeden yapamayacakları şekilde yasalar çıkararak davranışları ve alanı kontrol altında tutmak. Hayatta kalmanın ta kendisi suç haline getirilmiş durumda. Ama hukukçu akademisyen David Smith'in (1994a, 495) evsizlerin kriminalleştirilmesi üzerine yazmış olduğu bir makalede öne sürdüğü gibi, "kriminalleştirmenin hizmet ettiği düşünülen kamu çıkarları" –örneğin suçun önlenmesi veya düzenin korunması– "en iyi ihtimalle şüphelidir", çünkü yapılması zorunlu davranışları suç kabul etmek temel sebeplerle mücadele edebilmek açısından hiçbir fayda getirmez; bu temel sebepler de şunlardır: çoğu şehirde makul fiyatta güvenli barınma imkânı olmayışı, yapısal işsizlik (veya ben buna şöyle diyorum: yedekte bir işsizler ordusu tutma ihtiyacı) ve yoksullukla çaresizliğin birleşerek, uyuşturucu ve alkol bağımlılığını ve akıl hastalığını nüfusun önemli bir bölümü için bir barınma meselesine dönüş-

2. 1995'te geçirilen Cincinnati yasaları mahkemeden geçememişti. Daha dar kapsamlı oluşturulan ama aynı etkiyi yapan yeni yasalar 2002 yılında geçirildi. Bkz. Cincinnati Enquirer (2002).

türmesi. Eğer Smith haklıysa, bu durumda iki soru ortaya çıkar. İlk olarak, evsizler karşıtı böylesi yasalar neden son on yılda bu kadar yaygın hale geldi (ve neden sürekli olarak Amerika şehirlerini "kurtarmanın" anahtarı olarak çığırtkanlığı yapılıyor)? İkinci olarak, böylesi yasalar kamusal alanlar açısından neye işaret ediyor ve böylesi alanların imkân verdiği ve vermediği demokrasi ve vatandaşlık pratikleri bakımından ne anlama geliyor? Bu bölüm bu soruların yanıtlarını bulmaya çalışıyor. Bunu yaparken de kent hakkı için "yakarış ve talebin" sürekli daha ısrarcı hale gelmesi gerektiğini gösteriyor.

Yok Edici Ekonomi

Neil Smith'e (1996) göre, evsizler karşıtı yasaların artışı, sözde refah reformunun da aralarında olduğu diğer cezalandırıcı yasalarla birleşerek, bizlere yeni bir şehir rejimini bildiriyor. Smith'in iddiasına göre bu rejim, "rövanşizme" dayanıyor, özgürlükçü 1960'ların "aşırılıklarına" karşı Amerika'nın "geleneksel değerleri" olarak gördüğü unsurları yeniden canlandırmaya çalışan sağcı bir "rövanş", bir intikam hareketi.[3] Ama Smith'in hemen işaret ettiği gibi, bu rövanşizm yalnızca bir sağ-kanat hareketi değil. Aslında en kötü şöhretli anlarının bazıları, örneğin Tompkins Meydanı Parkı'nın kapatılması gibi hamleler liberal şehir yönetimlerinin sonucuydu (N. Smith 1996, 220). Gerçekten de burada söz konusu olan durum, 1970'lerin küresel resesyon dönemlerinden, 1980'lerin başlarındaki borç krizinden, 1980'lerin sonlarındaki ekonomik krizlerden (ve 1990'larda da Asya'dakilerden) ve Sovyetler Birliği ile uydularının yıkılmasından türeyen küresel neoliberal siyasi ekonomiye uygun, kent ölçeğinde düzenleyici bir rejimin –ve bunun ideolojik gerekçesinin– uygulamaya dökülüşüdür. Seattle'daki Paul Schell, New York'taki David Dinkins veya San Francisco'daki Willie

3. Orijinal rövanşizm, 19. yüzyıl sonlarında Fransa'da hem imtiyazlılara hem de çalışan sınıfa karşı bir reaksiyon hareketiydi. Son derece milliyetçi olan bu hareket "geleneksel değerler" etrafında seferber olmuştu (Smith 1996, 45).

Brown gibi liberal belediye başkanları, yoksulların ve evsizlerin durumunu yeniden düzenlemek ihtiyacı konusunda en az muhafazakâr ve hatta kendilerine karşıt meslektaşları kadar ısrarcı olmuştur (bu muhafazakârlar arasında örneğin Dinkins'in New York'taki halefi RudyGiuliani, San Francisco'da Brown'ın selefi Frank Jordan veya Seattle'da Schell'in bir zamanlar ümit veren belediye avukatı Mark Sidran gibi isimler yer alır – Sidran'ı kısa süre sonra daha iyi tanıyacağız). "Rövanşizm", ana akım parti çizgilerinin ötesine geçen hatta sağduyu rolünü de üstlenen bir kent rejimi anlamına geliyor. Rövanşizm, kentsel bölgeleri şekillendiren güçlü bir trend dizisi olarak görünen şeyi göz ardı etmeyen güçlü bir hareket ve bu trendler de büyük bir başlık altında "küreselleşme" başlığı altında organize olan trendler.

Küreselleşme, bir yandan ekonomilerin uluslararası sınırları aşarak entegrasyonuna karşılık gelir, diğer yandan da yalnızca ekonomik anlamda değil, aynı zamanda sosyal, siyasal ve kültürel anlamda dünyanın daha fazla iletişimde olması anlamına gelir – uzay ve zaman sürekli olarak sıkıştırılmaktadır (Harvey 1989, 1990; Massey 1995), mekân ve sınırların önemi azalmaktadır. Bu açıdan küreselleşme her şeyden önce kendi içinde ve kendinden dolayı kayda değer ölçüde güçlü bir ideolojidir. Bu gücünden dolayı da popüler medya "küreselleşme" vizyonunun büyüsünde kalır (aldığı şekle karşı büyümekte olan küresel protesto hareketine ve 11 Eylül 2001 terörist saldırılarının kısmen temsil ettiği "misillemeye" rağmen), bize getirdiği harikaları saymakla bitiremez: Hızlı iletişim, dünyanın her köşesinde Big Mac yiyebilme imkânı, Nebraska kışının ortasında suşi yiyebilmenin tarifsiz keyfi. Haberleri izleyenler ve gazeteleri okuyanlar mekân denen şeyin artık var olmadığına inandırılmaya başlarlar (halbuki bazı sıkıntı verici olaylar, örneğin sınır devriyesinden kaçmak isterken Arizona çölünde ölen bir düzine belgesiz göçmen gibi olaylar yaşanmaktadır).

Küreselleşme ideolojisinin hizmet ettiği sınıf için "küreselleşme", gündelik yaşamın yeni deneyimi için verilmiş doğru bir

takma isimden pek de fazlası değil: Para, vadeli işlemler, borsa ve hatta menkul kıymetler konularında piyasaları yöneten ve oynayan yönetimdeki elitler; internet aracılığıyla dünyanın uzak köşeleriyle anında iletişim kurabilmek adına hem gerekli ekipmana hem de zamana sahip olabilen Batı dünyası ve Batılılaştırılmış orta ve üst sınıflar; akrabaları veya arkadaşlarıyla Rocky Dağları'nın veya Alpler'in taze karı üzerinde kayak tatili yapmak için jete binip kıtaları aşan zengin çocukları. Böylesi insanlar için mekân kolaylıkla önemsiz hale gelir (en azından jet lag'i atlattıktan sonra). Veya daha iyisi, mekân onlar için toptan önemsizdir diyebiliriz: Onlar için mekân daha ziyade tellerle, fiberoptik kablolarla, otobanlarla (asfalt veya enformasyon ağından yapılmış), jetlerle, uydularla ve elbette parayla oluşturulmuş ağlarla giderek konu dışı kalmış uhrevi bir araçtır. Çok sayıda insan ve daha önemlisi sermayenin kendisi bu zaman-mekân sıkışmasıyla zincirlerini kırmıştır (ve belki de biraz da yönünü kaybetmiştir). David Harvey'in favori Marx analizlerinden birini kullanarak söylemek gerekirse, durum daha ileri ve oldukça inanılmaz şekilde "mekânın zaman tarafından yok edilmesi" noktasına varmıştır. Küreselleşmeye karşı eleştirel bir pozisyonu benimsemesine rağmen (örneğin Harvey'in kendisi gibi) yine de "mekânın zaman tarafından yok edilmesini" çağımızın ağır basan ekonomik gücü olarak kabul edenler, sermayeyi de Smith'in (1990) tasviriyle tüm dünyayı dolaşan, oraya buraya dokunan, görece yer değiştiren bir güç olarak görme eğilimindedir.

Bununla beraber çok sayıda coğrafyacının göstermiş olduğu gibi, böylesi bir küreselleşme aslında "mekânın zaman tarafından yok edilmesine" dayanmamaktadır; bu benzetme her ne kadar gerçeğe yakın görünse de küreselleşme daha ziyade belli tipteki alanların sürekli olarak üretimine ve yeniden üretimine bağlıdır (Harvey 1982; Massey 1995; Storper ve Walker 1989; N. Smtih 1990, 1996; Walker 1996). Sermayenin özgür olabilmesi için aynı zamanda bir yere sabitlenmiş olması gerekir. Bu durum, kapitalizmin başlıca coğrafi çelişkisidir ve bu çelişki küresel-

leşme ideolojisini neoliberal, intikamcı sosyal düzenlemelerle birlikte böylesine önemli kılan unsurdur. Çelişki, kapitalizmde kâr oranının sürekli azalma eğiliminde olmasından kaynaklanır. "Küresel hale gelmek" –birikim alanlarını ve ölçeğini yeniden düzenlemek– en azından bazı sermayeler için ve bir süreliğine bu küçülmeyi geçiştirmenin bir yoludur. Yalnızca küresel ölçekte değil, sermayenin iş yaptığı her yerde, sermayenin sirkülasyonunu hızlandırarak krizi geçiştirmek adına gösterilen bitmez tükenmez girişimler üretken ilişkilerin (ve üretken alanların) sürekli yeniden düzenlenişine yol açar. Bu trendler bir arada düşünüldüğünde –hızlı bir iş hacmine ve beraberinde küreselleşmenin ortaya çıkışına yönelik trendler– yatırımları sabit sermayeye, özellikle de kurulu bir çevrenin sabit sermayesine bağlı olanlar için büyük bir istikrarsızlık yaratır.[4] Sermaye bir yandan bir tür sabitlik –makineler, fabrikalar, yollar, parklar, evler ve dükkânlar– olmadan var olamazken, sermaye hareketliliğinin eşit olmayan dağılımı mekânlara artan düzeyde bir belirsizlik verir. Gayrimenkule yapılan yatırım hızla değerini kaybedebilir ve yerel yatırımcılar, mülk sahipleri ve vergi memurları ihaleyi kendi üzerlerine kalmış halde bulurlar. Veya bulmazlar. Birlikte veya bireysel olarak vergiler, işgücü, çevresel ve düzenleyici teşvikler aracılığıyla sabit sermayedeki –aynı zamanda dünyayı gezen sermayenin ana üssü konumundadır– uzun vadeli yatırımlarını koruyarak (ve yeni yatırımlar çekerek) gezgin sermayeyle ilişkilerini istikrara kavuşturma arayışına girebilirler. Ancak teşvikler oluşturmak ve düzenleyici ortamları dönüşüme uğratmak, yeni belediyeler ve eyaletler hem yeni yatırım çekmek hem de bölgesel sermayeyi "evde" tutmak için birbiriyle rekabet ettiğinde çılgınca bir müzayede ortamı doğurabilir.

Küreselleşme ideolojisinin bu kadar güçlü olduğu nokta da burasıdır: Sermayenin bir yerde ne ölçüde bulunması gerektiğini maskeleyerek, küreselleşme ideolojisi, bölgesel yetkililere, yerel

4. Bu dinamiğe dair harika bir analiz için bkz. Henderson (1999, bölüm 2).

işletme ve mülk sahipleriyle birlikte, sermaye tanrısının önünde eğilmekten başka şanslarının olmadığını öne sürme imkânını verir: Sermayeye yalnızca vergi ve düzenleme teşvikleri sunmakla kalmazlar, aynı zamanda müsrif toplantı merkezleri, şehir merkezinde turist cazibe merkezleri, üst sınıf ürün ortamları, soylulaştırılmış restoran ve bar bölgeleri, yeni beyzbol ve futbol statları ve hatta zaman zaman müzeler, tiyatrolar ve konser salonları gibi hoş tesisler de sunarlar (Molotch 1976; Cox ve Mair 1988; Zukin 1995).[5] İmaj her şeydir durumu ortaya çıkar. Sermaye belli bir yere ihtiyaç duymuyormuş gibi göründüğünde şehirler, kendilerini cazip göstermek için ellerinden geleni yapar –daha fazla işletme, daha fazla turist veya kıyı semtlere daha fazla oranda yatırımla cazip görünmeye çalışırlar-, böylece sermaye orada bulunmayı isteyecektir. Eğer mekânda bir çöküş olursa, bu durumda onun yerine aynı anda yeni ve önemli bir yeniden yatırım gelmiştir – sabit (ve genellikle kolektif) sermayenin ve imgelemin yeniden yatırımı. Scott Kirsch'e (1995, 529) göre bu şekilde yapılandırılmış bir dünya bizi şu aşikâr soruya götürür: "Çöküşünden sonra mekâna ne olur; bu zaman-mekânsal dönüşümler günlük hayatlarımızı nasıl etkiler?"

ABD'deki birçok şehir için bu sorunun yanıtı, hayli tatsız biçimde "alanın daha da fazla yok edilmesine" neden olmuştur – bu kez küresel ölçekte ve teknolojik değişimle tetiklenir şekilde değil ama artık oldukça yerel bazda ve kanunlardaki değişikliklerle tetiklenen bir yok ediliş. Alanın kullanımını yöneten yeni yasalar bir retorikten veya neoliberal rövanşizmin söyleminden ibaret değildir, bunların fiilen eyleme dökülüşü, kent hakkı için savaş verilmesi gereken kilit bir cephedir. "Yaşam kalitesi" ile ilgilenen tüm o şehirlerde –bununla söylenmek istenen, kentsel alanları hem başıboş dolaşan sermayeye hem de yine serbest

5. Günümüzde şehirlerde müzelere ve konser salonlara yapılan yatırımların halka anlatılırken şehri daha yaşanacak bir yer haline getirmelerinden ziyade daha "rekabetçi" hale getireceklerinin sık sık söylenmesi gerçekten dikkat çekici – kamusal yatırımlar adına oldukça sıkıcı bir sebep.

durumdaki orta ve üst sınıflara cazip hale getirmektir– yeni ekonominin politikacıları ve yöneticileri yüzlerini "alanın hukuk tarafından yok edilişi" diyebileceğimiz unsura doğru çevirmiş durumda– bu alanlar, bir eviniz olmadığında yaşayabileceğiniz, oturabileceğiniz, başınızın çaresine bakabileceğiniz yerlerdir. Amerikan şehirlerindeki yeni hukuki rejimin –yukarıda tarif edilen türden yasalarla şekillenen bir rejimin– yasadışı hale getirdiği de budur: yoksul insanların ve özellikle de evsizlerin şehrin kamusal alanlarında yapmak zorunda kaldıkları şeyler.[6] Ve bu rejim evsizlere kalmış olan yegâne alanları yasal olarak yok ederek (belli açılardan mecazi olarak) bunu yapar. ABD'de ardı ardına birçok şehir tarafından geçirilen evsizler karşıtı yasalar habis bir yolla işlerlik gösterir: Bu yasalar, kamusal alanda kabul edilebilir davranışların ne olduğunu yeniden tanımlayarak ve dolayısıyla evsiz insanların yaşamak zorunda oldukları alanları tesir olarak ortadan kaldırarak, evsizlerin ta kendilerini ortadan kaldırmaya çalışır; tüm bunları da her daim alanı yok etme eylemi içinde olmak zorunda kalan görünürde küresel bir sermaye için kenti bir oyun bahçesi olarak yeniden inşa etmek adına yapar.

İnsanların Hukuk Tarafından Yok Edilişi
Seattle'da Uykusuz

Evsizlerin kamusal alandaki davranışlarına getirilen güncel kısıtlamalar, alana düzenleme getirerek, evsizliği değil evsizleri ortadan kaldırmak için gösterilen bir çaba. Berkeley böylesi çabalar konusunda hayli ilerlemiş durumda, gerçi körfezin karşısındaki San Francisco'yla veya kuzeydeki Seattle'la kıyaslanamaz bile. Hatta Seattle'daki durum, şehirlerin küresel rekabetçilik adı altında evsizlere karşı açtığı savaşın bütününü yansıtan bir

6. Temmuz 2001'de Los Angeles Şehir Konseyi, kentin varoşları etrafına ücretli tuvaletlerin yerleştirilmesini oylayarak onayladı, böylece ara sokaklarda dışkı yapmak artık eskisi kadar büyük bir ihtiyaç olmayacak. Tuvaletlerin tedarik edilişi 20 yıllık tartışmanın ardından onaylanmış oldu. (*New York Times* 2001).

gösterge konumunda. Ayrıca bu ideoloji bir kent liberalizmi biçiminden kent neoliberalizmi biçimine dönüştürülürken izlediği acı verici yolun göstergesi olarak Seattle'daki durum ele alınabilir.

Disney Şirketi'nin 1980'lerde Seattle'daki başarısız şehir planlaması girişimlerini ve devamında kentin daha fazla kapsayıcı bir planlama süreci geliştirişini (evsizleri de içeren ve onların ihtiyaçlarıyla arzularını da işin içine katmaya çalışan bir program) yeniden nakleden makalesinde StacyWarren (1994), 1989 yılında yapılan bir araştırmaya katılmış olan bir evsizin saptamalarını aktarır: "Bir evsiz olarak beni ve diğer bireyleri [Seattle] merkezininsıcaklığının bir parçası haline getirdiğiniz için teşekkürler." Bu ve diğer kanıtlara dayanarak Warren (1994, 10) şu çıkarımı yapıyor: "Kentte haklarından mahrum bırakılmış olmanın belki de en güçlü sembolü olan bir evsizin yeni Seattle Merkezi'nin planlama sürecinin bütünü oluşturan bir parçası olması, hegemonik süreçlerde saklı olan gerçek vatandaşlığın gücüne hitap ediyor."

Seattle'daki evsizlere karşı böylesi bir cömertliğin 1980'lerde bile sınırları vardı. 1986 yılında Seattle "agresif bir dilencilik yasası" geçirdi (*Los Angeles Times* 1987; *New York Times* 1987; Blau 1992), ülkedeki bu tip yasaların en eskilerinden biridir. Yasa anayasaya aykırı görülerek veto edildi (koruma altındaki ifade özgürlüklerinin bir tipini yasadışı ilan eder görülüyordu). 1990'ların başlarında, yalnızca agresif dilenciliğe düzenleme getiren yasaların etkisinden ikna olmayan Seattle'ın kutsal savaşçısı kent avukatı Mark Sidran, sokaklarda idrar yapmaktan kaldırımlarda oturmaya ve kamusal alanlarda uyumaya kadar her şeyi yasaklayan bir dizi yeni yasanın bayraktarlığını yaptı. Bu yeni yasalar bunun da ötesinde, polise, toplumun güvenliğine tehdit oluşturduğunu düşündüğü herhangi bir ara yolu halka kapama imkânı veriyordu.[7] Sidran, böylesi yasaların (yani evsiz

7. Evsizleri kontrol altına almak için tasarlanmış olan bu yasalar Seattle'daki 1999 Dünya Ticaret Örgütü toplantısı protestoları boyunca çok işlev gördü; yüzlerce aktivist isyan çıkarmaktan dolayı değil, kamusal alanda uyumak gibi böy-

insanların hayatta kalabilmek gerçekleştirmeleri zaruri eylemleri yasaklayan yasalar) Seattle'ın, California eyaletinin şehirleri gibi "yaşamak için *bir zamanlar* harika olan yerler" arasına girmemesi için gerekli olduğunu öne sürmüştü. Tehlike biraz belirsiz de olsa kendini belli ediyordu:

"Şurası da açık ki şiddet, çeteler ve uyuşturucu ticareti gibi ciddi suçlar bir toplumu parçalayabilir ama daha yavaş, daha az dramatik olsa da yine de toplumsal yapının tehlikeli şekilde çözülmesinin verebileceği zararı da hafife almamalıyız. Dirençli kent sakinleri için bile, bir nokta gelir, genellikle hoş görülebilir 'minör' uygunsuz davranışlar –grafiti, çöp ve kapı önlerindeki idrar kokusu, toplum içinde alkol alımı, agresif dilencilik, kaldırımlarda yatılması– birikim haline gelince hoş görülmez olur. Kolektif olarak ve daha ciddi suçlar bağlamında bunlar bir korku psikolojisi yaratır ve bu psikoloji de eskiden harika olan şehirleri öldürebilir ve öldürmüştür de; çünkü insanlar böyle ortamlarda alışveriş yapmak, çalışmak, oyun oynamak veya yaşamak istemez" (Sidran 1993, B5).

Büyüleyici bir mantık. "Minör uygunsuz davranışlar" kendi içinde çok da büyük problem değil. Daha ziyade bu davranışların gerçekleştiği bağlam ("daha ciddi suç bağlamı") bunları problem haline getiriyor. Sidran, James Q. Wilson ve George F. Kelling'in (1982; Kelling ve Coles 1996) "kırık cam" tezinin bir varyasyonunu ifade etmiş oluyor, sonraki bölümde bu teoriyi daha detaylı şekilde göreceğiz. Şimdilik şunu belirtmek yeterli ki, "minör uygunsuz davranışlar" ve "ciddi suç" bağlamıyla ilişkili problemlere verilmekte olan yanıt ne bağlama odaklanmaya ne de insanların neden kaldırımlarda yatmaya veya kapı girişlerine idrar yapmaya ihtiyaç duyabileceğinin sebeplerini anlamaya yöneliktir. Bunun yerine şöyle bir yaklaşım getirilmektedir: "Sokaklarımızdaki uygunsuz davranışları ele almak

---

lesi yaşam kalitesi ihlalleri yüzünden tutuklandı (Falit-Baiamonte 2000). Yasanın değişkenliği –bir kontrol dünyasından bir diğerine aktarılabiliyor olması– göz ardı ettiğimiz bir durum.

için kanunlarımızı sertleştirmeliyiz. Toplum içinde tekrarlanan içme vakaları veya sokaklarda idrar yapmak suç olmalı, çünkü bazı insanlar cezasız kalan mevcut yasaları görmezden geliyor" (Sidran 1993). Sidran, "yasal yaptırımların tek başına cevap olmayacağını da" kabul ediyordu, dolayısıyla evsizler için daha fazla hizmet sağlanmasını destekliyordu. "Ama aynı zamanda daha fazla hizmet de tek başına cevap değil. Bazı insanlar kötü tercihler yapıyorlar" – örneğin sokaklarda idrar yapmak veya kaldırımlarda oturmak. Şöyle devam ediyordu: "Ayrıca her gün bazı dükkânların önünde yatanları da ele almalıyız. Bu davranış toplumun güvenliğini tehdit ediyor. Yaşlılar, hastalar ve görme engelliler genellikle kalabalık olan kaldırımlarda yatan insanların etrafından dolaşmak zorunda değil."

Kaldırımlarda oturanların ve yatanların teşkil ettiği bir başka ve belki de daha önemli bir tehlike vardı: "Oturan ve yatanları birçok insan görüyor ve –ya kendilerinden ısrarla bir şeyler isteneceğini düşündüklerinden ya da endişeye kapıldıklarından– o bölgeden sakınıyorlar. Bu durum da onları yanı başlarındaki dükkânlardan alışveriş yapmaktan caydırıyor, bazı dükkânların batmasına, bazılarının da zarar etmesine olumsuz katkı yapıyor, neticesinde bu da Seattle'da istihdamın azalmasına ve elzem vergi gelirlerinin düşmesine neden oluyor" (Sidran 1993). Sidran, sokaklardaki ve parklardaki evsizlerin "toplum güvenliğini daha az doğrudan ama belki de daha ciddi şekilde tehdit ettiğini" öne sürüyor. "Sokakları güvenli tutmak açısından kritik bir faktör şu ki, buraları canlı ve aktif tutmak gerekiyor; böylece insanları buralara çekebilmek, güvenlik ve güven algısı yaratabilmek mümkün olabilir." Ve güvenlik kesinlikle asıl mesele:

> "Bugün Seattle'ın hikâyesini yazacak olsanız, belki de Dickens'ın İki Şehrin *Hikâyesi*'nin unutulmaz girişinden alıntı yaparsınız, 'bunlar en iyi zamanlardı, bunlar en kötü zamanlardı.' *Fortune* dergisinin iş yapılacak yerler listesinde 1 numara olmaktan "grunge akımının" başkenti olmaya, Pacific Rim'deki yüksek teknoloji üretkenliğinden köşe başlarındaki espresso baristalara kadar Seattle'ın en iyi zaman-

larındayız. Uykusuz kalmak için de iyi bir yeriz. [*Sleepless in Seattle* filmine gönderme yapıyor]."[8]

Özellikle eğer evsizseniz, göründüğü kadarıyla Sidran'ın önerisinden beri uyuyacak yeriniz olmayacaktır. Ama kamusal alan düzenlemeleri, kim olduğunuza bağlı olarak farklı bir "sınıflandırma" uygular. Sidran'ın önerileri dahilinde (nihayetinde Seattle Kent Konseyi'nden geçmiştir) "oturma" yasağıyla ilgili bazı istisnalar uygulanabilecekti: Örneğin tıbbi aciliyet, geçit törenleri, mitingler, otobüs bekleme veya kafelerde ya da espresso arabalarında oturmak gibi durumlarda kaldırımları kullanan insanlar için" oturmak serbest olacaktı (*Seattle Times* 1993a). Bu yasaların amacı çok açık.[9] Ve etkileri de hem tahmin edilebilir –yasanın uygulanışı kent merkezinde ağırlık kazanınca birçok evsiz çevre semtlerde kalan işletme alanlarına gittiler, bu da o bölgelerdeki işletmecilerden sayısız şikâyet gelmesini tetikledi (Balter 1994)– hem de anlaşılmaları önemli. Yasalar, evsizlerin alanlarını (kaldırımlar, parklar, ara sokaklar) yok edebildikleri ölçüde evsizlerin ta kendilerini de yok edebilir. Böylesi evsizler karşıtı yasalar tüm kamusal alanı kapsar hale geldiğinde, ki şehir merkezindeki fermanların evsizleri kendilerine doğru itmeleriyle birlikte çevre semtlerdeki dükkân sahibi ve sakinlerin umudu olmuştur kesinlikle, bu durumda muhtemelen evsizler ortadan kaybolmuş olacaktır.

8. 1993 yılında çekilmiş olan, Meg Ryan ve Tom Hanks'in oynadığı *Sleepless in Seattle* filmine gönderme yapılmaktadır, filmde siber ortamda bu tür bir ilişki başlamaktadır: Gece geç saatlerde yayınlanan ülke çapında bir radyo programında tanışma gerçekleşir.

9. Belediye avukatları yardımcısı tarafından yasanın dilencileri hedeflemediğine dair bildirime rağmen durum buydu. Yukarıda alıntı yapılan orijinal *Seattle Times* makalesi şu ifadeyi içeriyordu: "Dilencilerin kaldırımlarda oturmasını yasaklayacak olan kararnameler." Daha sonraki baskılar ise şöyle aktarıyordu: "Düzeltme: Kentin kaldırım kararnamesi işletme bölgelerinde kaldırımlarda oturmayı veya yatmayı yasaklıyor ve Belediye Avukatı yardımcısı Laurie Mayfield'in verdiği bilgiye göre dilencileri hedef almıyor. Bu makale aksine işaret etmişti." Yasanın, espressosunu yudumlayan kişileri hedeflemediği kesindi.

İnsanların Yok Edilişi

Meselenin dönüm noktası burası. Hukukçu akademisyen Jeremy Waldron yazmış olduğu muhteşem bir makalede ilk prensiplerden yola çıkarak, kapitalist toplumlarda evsiz olmanın, "en basit haliyle insanın evi diyebileceği bir yer olmaması durumu olduğunu" bize göstermektedir. "Evsizlerin kötü durumunu anlatmanın bir yolu, özel mülkiyet kurallarıyla girmesine izin verilebilecek hiçbir yer olmadığını söylemektir" (Waldron 1991, 299). Evsizler bir özel mülke –birinin evine, bir restoranın tuvaletine– yalnızca o mülkün sahibinin açık izniyle girebilir. Bu durum geri kalanımız için de geçerli olsa da, bizim en azından (büyük oranda) egemen güç olduğumuz bir yer var. Tuvaleti veya duşu kullanmak için ya da bir yatakta uyumak için izin almak zorunda kalmıyoruz. Bunun tersine, evsizlerin kendi eylemlerinde egemenlik ihtimaline sahip olabileceği yegâne yer ortak veya kamusal mülklerdir.[10] Waldron'un açıkladığı gibi, tüm mülklerin özel mülk olduğu "liberter cennetinde" evsiz bir insan en basit ifadeyle var olamaz. "Toplumumuz evsizleri bu felaketten, bazı bölgelerin kolektif mülk olarak ve ortak kullanıma açık halde tutulması vasıtasıyla koruyabilir yalnızca. Böylece evsizlerin var olmasına imkân verilir – sokaklarda, parklarda veya köprü altlarında olmalarına imkân verilmesi kaydıyla olabilir bu" (Waldron 1991, 300).

Bununla beraber birbiri ardına şehirler kamusal mülkte özellikle ortak davranışları (idrar yapmak, dışkılamak, etrafta durmak, oturmak, uyumak) yasaklayan yasalar geçiriyorlar:

> "Ortaya çıkan durum –ve bu yalnızca bir fanteziden ibaret değil– bir milyon veya daha fazla sayıda insanın idrarını yapmak, yıkanmak, uyumak, yemek pişirmek, yemek ve etrafta durmak gibi temel insan faaliyetlerini gerçekleştirecek yerinin olmadığı bir hal içinde. Bunları yapabilecek yeri olan seçmenler tarafından oy verilen yasa yapıcı-

10. Barınaklar da bu anlamda istisna değil. Evsizler, barınakları işletenlerin koyduğu kurallara göre davranmak zorunda ve barınakta kalabilme durumları yönetimin müsamahasına bağlı.

> lar, gitgide daha sık şekilde, kamusal alanlarda yalnızca bu ana insani gereksinimler dışındaki şeylere imkân verecek yönde kararlar alıyorlar. Sokakların ve alt geçitlerin evden işe gidip gelmek için olduğunu söylüyorlar. Bunların uyunacak yerler olmadığını; uyumanın, insanın evde yaptığı bir şey olduğunu öne sürüyorlar. Parklar ise yürümek ve top oyunları oynamak içinmiş, insanın kendi bahçesinin yetersiz kaldığı şeyler için. Parklar yemek pişirmek veya idrar yapmak için değilmiş; bunlar da yine evde yapılan şeylermiş. Umuma açık olan ve özel olan faaliyetler birbirini bütünleyici olduğu için, toplum içinde gerçekleştirilen faaliyetler, özelde gerçekleştirilenlerin bütünleyicisiymiş. Bu bütünleyicilik, iki tip alandan da faydalanabilenler için gayet iyi işliyor. Ama bütün hayatlarını ortak alanda yaşamak zorunda olanlar için felaket niteliğinde. Eğer bu konuda yanılmıyorsam, (görece) zengin ve halinden memnun bir çoğunluğun kendileri kadar şanslı olmayan insanlara karşı modern zamanlarda uyguladığı en haşin ve gaddar güç uygulamalarından biri bu" (Waldron 1991, 301-302).[11]

Bir başka deyişle, bir sınıf insanın bütünüyle var olamayacağı bir dünya yaratıyoruz – basitçe, var olabilecekleri bir yer olmadığı için var olmalarına imkân vermiyoruz.

Kentlerdeki evsiz insanlar için "güvenli limanlar" yaratmanın gerekliliğini düşünmek ne kadar zorlu olsa da (sonraki bölümde bunun ne kadar zorlu olduğunu göreceğiz),[12] onlarsız bir dünya düşünmek daha bile zor. Yasakladığımız eylem tipleri –kaldırımlarda oturmak, parklarda uyumak, banklarda oyalanmak, insanlardan iyilik istemek, idrarını yapmak– kendi başlarına bütünüyle toplumsal yaptırımlara tabi değil. Hatta bunların tümü düzenli olarak ve zorunlu olarak yaptığımız şeyler. Mesele, bu eylemlerin nerede yapıldığı. Çoğumuz için bir sokak köşesinde

11. Evsizleri savunanların hem "seyahat hakkı" (ve yerinden kıpırdamama hakkı) hem de acımasız ve alışılmadık cezalandırma prensipleri konularında evsizler karşıtı yasalara karşı çıkışlarının –şu ana kadar pek de başarılı olunamamıştır– sebebi de budur (Simon 1992; Mitchell 1998b).

12. Robert Ellickson'ın (1996) detaylandırdığı gibi, Waldron'un ortaya koyduğu türden argümanlara karşılık verirken mahkemeler tarafından bir dizi şehrin gitmeye zorlandığı yön budur.

bağış istenmesine karşı yasak getirilmesi ilgilendiğimiz bir durum değil; ama çalışma masamızın başına oturup okul aile birliği için veya hatta kendimiz için yalvaran mektuplar yazabiliyoruz. Toplum içinde dışkılama karşıtı kurallar da bütünüyle mantıklı görünüyor. Bizlerden biri –evi olanlardan biri– kendisini beklenmedik şekilde ishal olmuş halde bulduğunda, mesele birden bir zamanlama meselesi haline dönüşür – artık ihtiyaçlarımızı giderecek yer olmaması meselesi değildir. Evsizler için durum böyle değil elbette: İshal olan bir evsiz bütünüyle mülk sahiplerinin merhametine kalmıştır veya kamu mülkleri dahilinde kendisini rahatlatacak bir yer bulmalıdır. Gündelik yaşamda bir ihtiyaç olan ishal dışı dışkılamada da durum değişmiyor. Ve benzer şekilde, halka açık bir parkın çimleri üzerinde güneşin altına yatmanın hazzı (benim için) kelimenin tam anlamıyla olmasa da olur bir durum, çünkü istediğim zaman gidip uyuyabileceğim bir yerim var. Mesele cinayet ve saldırı gibi (neredeyse) bütünüyle toplumsal yasakların olduğu bir mesele değil. Mesele daha ziyade, en temel anlamda bir coğrafya meselesi, bölgesel yasakların (örneğin toplum içinde uyumaya karşı yasak) bazı insanlar için toptan yasaklamaya (örneğin hiç uyuyamamaya) dönüştüğü bir coğrafya. Jeremy Waldron'un (1991) evsizler karşıtı yasaların ilanını temelde bir özgürlük meselesi olarak algılayışı da bundandır: Böylesi yasalar evsiz insanların ne kadar özgürlüğü varsa hepsini yasaklar, insanlar olarak en azından kısmen bile olsa kendi seçimleri dahilinde yaşamayı bir yana bırakın, yaşamanın kendisini bütünüyle yasaklar.[13] Ve bu yüzden de kamusal alanın ne olduğuna dair anlayışımız ve buna nasıl düzenleme getirdiğimiz, yarattığımız toplum tipi açısından temel bir unsurdur. Mekânın yasalar tarafından yok edilişi kaçınılmaz olarak (hâlâ yalnızca potansiyel olarak olsa da) insanların yok edilişidir.

13. Bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, kent hakkı çok farklı bir özgürlük görüşüne sahiptir. Ellickson (1996) gibi akademisyenlere göre yalnızca hapse atılmamaya bağlıymış gibi görünmektedir.

Evsizler karşıtı yasaların evsiz insanların özgürlüğünü veya haklarını ne ölçüde azalttığı konusu, evsizler karşıtı yasaları destekleyenler için elbette bir endişe konusu değildir. Bunun yerine kendilerini bir kıyımın tetikleyicileri değil, daha ziyade kurtarıcılar olarak görürler: Şehirlerin kurtarıcıları, kentsel alanları kullanmak isterken kaldırımlarda yatan, parklarda uyuyan ve her köşe başında kendilerinden dilenen evsizlerle tıka basa olduklarını görünce bu alanları kullanamayan tüm "sıradan insanların" kurtarıcıları olarak görürler. Bunlar bizim son dönem "küçük Arnold"larımızdır ve onlara göre kendi davaları yalnızca iyi veya adil bir dava değil, aynı zamanda gerekli bir davadır. Seattle'lı Mark Sidran'a göre "Sokaklarımızdaki koşullar gitgide daha hoş görülemez hale geliyor ve tüm vatandaşlarımızın güvenliğini, kent merkezinin ve çevre mahallelerin ekonomik canlılığını doğrudan tehdit ediyor" (*Seattle Times* 1993c). Veya köşe yazarı JoniBalter'in (1994) ifade ettiği gibi: "Seattle'ın dilencilikle, sokaklarda idrar yapmakla, içmeyle, kaldırımda oturma ve yatmayla ilgili sert yasaları, işleri düzeltecek türden yasalar. Kent merkezini alışveriş yapanlar ve çalışanlar için daha yaşanır bir hale getirmek adına adım atmaya gönüllü olmayan kim varsa Detroit'e veya istedikleri herhangi başka bir ölü kent merkezine tek yön biletlerini vermeye hazırız." Bu argüman daha açık ifade edilemezdi. Kentin küçülmesi evsizliğin bir sonucu olarak görülüyor. Detroit "ölü" bir şehir, çünkü insanlar "kötü seçimler yaptılar" ve sokaklarda dileniyorlar, sokaklarda idrarlarını yapıyorlar veya kaldırımlarda oturup muhtemelen sadece alışveriş yapanları, çalışanları ve kent sakinlerini değil, aynı zamanda sermayeyi de kaçırıyorlar. Bu yaklaşım kent siyasi ekonomisine dair (ve bu sebepten ABD'de ırkçılığa dair) çok cahilce bir bakış açısı ama hiç de ender rastlanan bir bakış açısı değil. Evsizler ortadan kaldırılmazsa Seattle da Detroit ve Newark'ın yolundan gidecek, o zaman evsizler ortadan kaldırılmalı.

Düzenleme Getirme Problemi

Seattle'dan Sidran ve Berkeley Kent Konseyi tarafından önerilen evsizlere dair düzenleme şekli görece yeni olsa da, evsizlerin varlığını ortadan kaldıracak düzenleme getirme şekli yeni değildir. Hatta Amerikan şehirlerinde geçerli olan durum, evsizliğin kriminalize edilişidir. Yoksulluğun ve evsizliğin kriminalize edilişinin uzun bir geçmişi vardır elbette. Elizabeth'in yoksul yasalarının bazı yönleri (Marx'ın gösterdiği gibi, kapitalizmin yükselmesi ve yedek bir işgücü ordusunun oluşturulması açısından çok kritikti) Amerika'ya transfer edildi, sömürge şehirlerin yoksullara getirdiği düzenlemelere şekil verilmesinde katkıda bulundu. 1870'lerde, 1890'larda ve 1900'lerin başlarında gerçekleşen ekonomik bunalımlar ve bunlarla ilişkili "boş gezen korkuları" (Creswell 2001) esnasında İngiliz yoksul yasalarının Amerikan versiyonları canlandırıldı. Ve Piven ve Cloward'ın (1992) oldukça başarılı şekilde gösterdikleri gibi, "yoksullara düzenleme getirmek" adına geçerli kılınan refah politikaları ve diğer uygulamalar, Amerikan Devleti'nin 20. yüzyılda kapitalizmin dalgalanan zirve ve çöküşlerinden kaynaklanan toplumsal baskıları ayarlama arzusunun ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ama yoksullara getirilen tüm bu düzenlemeler, fiilen varolan kapitalizm açısından yoksulların kesinlikle gerekli olduklarını görmemizi engellememeli. Marx (1987 [1867]) çarpıcı bir metninde, sermayenin birikmesinin bir fonksiyonu olarak çok yoksul insanların sayısının artışını anlatır. Ama aynı zamanda bu ikili artışın (hem zenginliğin hem de yoksulluğun artışı) oluşturduğu çelişkinin bizi nereye götürdüğüne de işaret eder:

> "Toplumsal zenginlik ve bununla beraber sermayenin işlerliği, sermayenin büyüme enerjisi ve çapı arttıkça ve dolayısıyla proletaryanın mutlak kütlesi ve emeğinin üretkenliği arttıkça yedek işgücü ordusu da büyür. Sermayenin yayılmacı gücünü geliştiren aynı sebepler, onun emrindeki işgücünü de geliştirir. Dolayısıyla zenginliğin potansiyel enerjisiyle beraber yedek işgücü ordusunun bununla orantılı kütlesi de artar. Ama bu yedek ordu aktif işgücü ordusuna

> oranla ne kadar büyürse, istihdam dışı kalan konsolide popülasyonun kütlesi de o kadar büyük olur; bu popülasyonun sefaleti, işgücü olarak çektiği azapla ters orantılıdır. Son olarak, çalışan sınıfın çok fakir tabakaları ve yedek işgücü ordusu ne kadar geniş çaplı olursa, resmiyet kazanmış yoksulluk da o kadar fazla olur. *Kapitalist birikimin genel mutlak yasası budur.* Diğer tüm yasalar gibi çeşitli koşullarda işleyişinde biraz değişiklikler görülür" (s. 603).

Bu koşullar arasında en önemli olanlardan biri, "yoksulların", tayin edildikleri statüyü genellikle içlerine sindirmeyecek olmalarıdır ve bu durum bir toplumsal düzenleme problemi halini alır; bu da tarihsel açıdan belli bir mantığa bürünebilir. Sermayenin genişlemesi için bu kadar gerekli olan böylesi bir yoksullar ordusunun varlığı, sıkı sıkıya kontrol edilmesi gereken, aksi takdirde sermayenin birikimine giden yolu baltalayacak olan bir insanlık ordusunun var olduğu anlamına gelir. Eğer bu durum kapitalist gelişmenin sabit bir unsuru olduysa, bu durumda mevcut dönemi ve mevcut evsizler karşıtı yasa dalgasını eski dönemden ayıran unsur, bu tip düzenlemelerin sermayeyi yalnızca yaymak için değil, aynı zamanda ilk etapta sermayeyi çekmek ve belli yerlerde sabitlendiğinde de korumak için ne ölçüde kullanıldığıdır. Evsizler karşıtı yasaların yapmaya çalıştığı şey budur. Bu durumda çelişki şudur ki, evsizlere ve yoksullara büyük ihtiyaç vardır ama bir yandan da hiç istenmezler ve böylece çözüm coğrafi bir konu halini alır: Alana, evsiz insanların orada bulunmasını imkânsız kılacak şekilde düzenleme getirilir.[14]

1980'lerin ortalarında Andrew Mair (1986, 351), benzeri bir iddiada bulundu –şehir merkezlerinin sermaye birikimi alanı olarak canlılığını sürdürmesinin garanti altına alınması adına evsizleri günümüzün şehir merkezlerinden uzaklaştırma gereği. Bu iddiayı Columbus, *Ohio* davası için öne sürmüştü. Şunu

14. Elbette Engels, bir buçuk yüzyıl önce Manchester'da işçi sınıfının koşullarını değerlendirirken büyük oranda aynı noktayı vurgulamıştı. Burjuvazinin, barınma problemi karşısında yoksulları taşınmaya zorlamaktan başka gerçek bir çözümünün olmadığını öne sürmüştü, kriz bir bölgeden diğer bölgeye kaydırılmış olacaktı. İlerleyen yıllarda fazla bir şey değişmedi.

da söylemişti: "Yoksulların uzaklaştırılması kentsel yeniden yapılanmaya yalnızca tesadüf etmiş gibi görünse de...post-endüstriyel gelişmenin gerçekleşmesi için yoksulların muhakkak uzaklaştırılması gerektiği de öne sürülebilir." Ama ona göre bu gerekli olsa bile, bu uzaklaştırma hizmetlerin de yeniden konumlandırılmasına bağlı olduğu sürece (Mair 1986 tarafından anlatıldığı gibi; ayrıca bkz. Dear ve Wolch 1987; Takahashi 1998; Wolch ve Dear 1993), gerçek anlamda sonuç vermemiştir. Çorbacıları ve barınakları birer birer kapatıp sonra başka yerde açmak veya şehrin marjinal kısımlarında hizmetebağlı gettolar yaratılması (Dear ve Wolch 1987) en iyi ihtimalle geçici çözüm yaratmış oluyordu çünkü gitgide daha fazla evsiz şehir merkezindeki işletme ve ticari alanların bulunduğu sokaklarda koloni kurmaya başlamıştı. Tek odalı yaşanabilen motellerin ve diğer uygun fiyatlı barınma imkânlarının kaldırılmasıyla barınamaz hale gelen (Baum ve Burnes 1993, 139; Blau 1992, 75; Groth 1994; Hartman 1987; Hopper ve Hamberg 1984; Kasinitz 1986); devlet destekli konutların azaltılmasıyla (Carter yönetimiyle birlikte başlayıp Reagan yıllarında ivme kazanmış, Clinton yönetiminde tamamına ermiş bir uygulamadır) kendi başına kalan (Leonard, Dolbeare ve Lazere 1989; Crump 2002, 2003); hızla eksen değiştiren bir ekonomide ücretler yerinde sayarken ve hatta ekonomik patlama dönemlerinde bile çoğu çalışan için düşerken işsiz kalan ve aynı anda toplum odaklı bir yaklaşım olmaksızın bakımevlerinden alınıp sokağa atılan evsizler, dilenmeye, aylak dolanmaya, dışlanmak istedikleri sokaklarda uyumaya başladılar.

Buna benzer şekillerde o yıllarda evsizler tarafından kamusal alandan dışlanışlarını protesto etmek amacıyla yeni yeni filizlenen hareketler görülmeye başladı. Örneğin 1993 yılında Santa Monica Kent Konseyi gece yarısından sabah saat 5.00'e kadar halka açık parkları kapatan bir yasa uygulamaya çalışınca, organize olan evsizler, bu yasanın destekçilerinden olan bir konsey üyesinden şehrin parkları olmayacaksa kendilerine uyuyabile-

cekleri bir yer göstermesini istediler. Konsey üyesi şöyle yanıtladı: "Belediye Sarayı neden olmasın?" Bunun üzerine yaklaşık 100 evsiz-bekâr erkek ve kadınlar, aileleri ve yaşlılar– Belediye Sarayı çimlerine taşındılar ve 2,5 ay boyunca burada yaşadıktan sonra kent yönetimi parkta uyuma yasağını uygulamamaya karar verdi, işin özünde kamusal alanın yasal kontrolünün evsizler için yaşamayı imkânsız kıldığını kabul etmiş oluyorlardı (Howland 1994, 34-35).[15] Bununla beraber böylesi protestolara rağmen ve muhtemelen biraz da bunlar yüzünden, evsizlerin kamusal alandan dışlanışı (veya en azından evsizlerin hayatta kalmasını mümkün kılan davranışların dışlanışı) 1990'larda güç kazandı; Mike Davis'in (1991) Los Angeles için söylediği "cehennem gibi bir mantık" anlayışı yaratılıyor ve güçlendiriliyordu. Cehennem mantığı elbette bir başka cehennemvari mantığa cevaben ortaya çıkmıştır: Küresel bir ekonominin mantığı; insanları neredeyse yalnızca birer üretim faktörü olarak gören, durmaksızın ilerleyebilecek sermaye birikimi problemine karşı her daim mekânsal bir yenileme ve tamir arayan (Harvey 1982) diğer faktörlerle çarpışan faktörler olarak algılayan bir küresel ekonomi mantığı; bu mantık, insanların bu ideolojiyi bu şekilde kabul edebildiği ölçüde başarılı olabilir. Dolayısıyla bu cehennem mantığı bir yanıttır; şehirlerin artık çaresizce cezbetmek arayışında olduğu sermayenin ihtiyaç fazlası haline getirdiği insanları ortadan kaldıracak şekilde alanları yeniden düzenleme arayışına dahil olan bir yanıttır.

Evsizler karşıtı yasaların yaygınlaşmasının, post-fordizm birikimin gerçeklikleri için yeni bir "düzenleme tipi" geliştirmek adına süregiden deneylerin bir parçası olduğunu öne sürmek absürt görünebilir (karşılaştırma için bkz. Lipietz 1986). Niha yetinde kent sokaklarının düzensizliği, günümüz siyasi ekonomisine düzenleme getirmek konusundaki yetersizliğin göstergesi

15. Benzer eylemler California'da başka yerlerde de tekrarlandı: bkz. Johnson ve Norse (1996).

olarak görünmektedir. Ama Lipietz'in (1986, 19) iddia ettiği gibi, bir "birikim rejimi" "normlar, alışkanlıklar, düzenleyici ağlar vb ile vücut bulur, bunlar da sürecin bütünlüğünü, bir başka deyişle yeniden üretim programı altında bireysel davranışların uygun istikrarını garanti altına alır" ve Harvey'in (1989, 122) eklediği gibi, böylesi bir düzenlemeden bahsedilmesi "oldukça dinamik ve bunun sonucunda istikrarsız bir kapitalist sisteme, en azından belli bir zaman dilimi için tutarlı şekilde işlev gösterebilmek adına bir düzen biçimi oturtma imkânı veren karmaşık ilişkilere, alışkanlıklara, siyasi uygulamalara ve kültürel biçimlere odaklanmamızı sağlar". Dolayısıyla şehirler bu iki -belki de çelişkili- prosesle mücadele ediyor. Bir yandan, fordizmin geliştiği dönemde önemli olan konumsal etkenler tipi unsurlardan zincirlerini koparmış gibi görünen sermayeyi cezbetmeye çalışmak zorundalar. Yani, kendisine sunulan birçok konum arasından birini seçme lüksüne sahip olan sermayeye -büyük ve küçük sermayeye- kendilerini cazip göstermek zorundalar. Diğer yandan, şehirler (devletin diğer ölçekleriyle birlikte) bir "normlar, alışkanlıklar, yasalar, düzenleyici ağlar" seti oluşturmak zorunda, bunların amacı da sermaye birikiminin yeni kurallarını meşrulaştırmak. Ve bu yeni kurallar dahilinde de yalnızca bölge ve konum cazip olmakla kalmamalı, aynı zamanda şirketler de bir anda on binlerce çalışanı işten çıkardıklarında daha fazla artı değer kazanabilecekleri, işgücünün çoğunu dışarıdan temin edebilecekleri veya geçici istihdam acentelerine bel bağlayabilecekleri bir durumda olmalılar – yani, yedek bir işgücü ordusunun yaratılmasının olumlu görüldüğü bir kurallar dizisi oluşturulmalı.

Bu iki proses -şehri sermaye için cazip hale getirmek ve yedek bir işgücü ordusu yaratılmasını teşvik etmek- birçok açıdan (her açıdan değil gerçi) çelişkilidir ve kentsel ortam içinde sürekli müzakere edilirler. Kapitalist sistemler dahilinde, kurulu çevre, sermayenin "başlıca" çevrim noktası olan üretim sistemi içinde aşırı birikim halini aldığında bir yatırım bataklığı davranışı

sergiler (Harvey 1982, 8. bölüm). Ancak bu saptama, bu şekilde meydana getirilmiş çevrenin sermaye için "faydasız" olduğu anlamında değerlendirilmemelidir veya bölge elitlerinin, büyüme koalisyonlarının veya daha belli belirsiz "yerel kültürün", böylesi bir yatırımın biçimi ve konumu üzerinde doğrudan etkisinin olmadığı şeklinde düşünülmemelidir (bkz. D. Wilson 1991). Daha ziyade, kurulu ortamdaki yatırım döngüseldir, halihazırda gelişmiş bir kurulu ortam içinde gerçekleşir. "Herhangi bir anda, kurulu ortam, tarihsel gelişimlerinin farklı evrelerinde farklı üretim biçimlerinin yönlendirmelerine göre şekillenmiş, yeniden yazılmış parşömenler olarak görünür" (Harvey 1982, 233). Bu da şu anlama gelir ki, herhangi bir ortamdaki kullanım değerleri (popülasyonun farklı parçaları için) oldukça önemli kalabilirken, bir ortamın kullanışlılığını belirleyen faktör değişim değeridir. Binalar, bina blokları, mahalleler ve semtler, piyasa koşulları değişirken, sermaye "mekânsal bir sabit konum" arayışını sürdürürken, diğer bölgeler gelişim için daha cazip hale gelirken, hızlı bir değer kaybına uğrayabilir. Harvey (1982, 237), Marx'tan alıntı yaparak şunu öne sürer: "sermaye genel olarak kullanım değerinin bütün spesifik biçimlerine karşı kayıtsızdır' ve 'bunların herhangi birini eşdeğer varlıklar olarak benimsemeye veya atmaya' çalışır." İnsanlar bunu iliklerine kadar hisseder; hareket edemeyen binalara, yollara, parklara, dükkânlara ve fabrikalara bağlanan yatırımların inanılmaz ölçüde istikrarsız, narin yapısını anlarlar. Dolayısıyla eğer kurulu ortam, "çalışma prosesinde, yaşayan emek karşısında geçmiş 'ölü' emeğin (vücut bulmuş sermaye) hâkimiyeti" olarak görünüyorsa (Harvey 1982, 237), bu durumda yatırımları güvenli şekilde ölü olana bağlı olanlar, o ortamın her zaman yaşayan bir anı olarak, canlı sermayenin hâlâ cazip ve canlı tutmaya değer bulduğu bir anı olarak kalmasını sağlamaya çalışacaklardır. Dolayısıyla yatırımlar –ölü emek– ne pahasına olursa olsun korunmalıdır.[16]

16. "Ölü emek" üzerine kurulu detaylı bir peyzaj teorisi geliştiriyorum [Mitchell (2001a) ve (2003)].

Eğer kurulu bir ortam evsizler için bir kullanım değeri teşkil ediyorsa (uyumak, yıkanmak; dilenmek için) ama bu kullanım değeri varolan veya yaratılabilecek olan değişim değerini tehdit ediyorsa, bu durumda bu kullanım değerlerinin atılması gerekir. 1990'larda şehirlerin amacı evsizlerin bedenleri ve eylemleri üzerinde yeni düzenleme biçimleriyle deneyler yapmaktı, daha çok çaresizce diyebileceğimiz bir ümitle bu yaklaşımın, büyük oranda eşdeğer yerlerden oluşan küresel ekonomi içinde kentsel ortamın değişim değerini koruyacağını veya artıracağını düşünüyorlardı. Dolayısıyla alanın yasalar tarafından yok edilişi, bu alanların, sermayenin süreklilik arz eden ve her daim devrimci döngüsü tarafından "yaratıcılıkla yok edilmesini" önlemek adına bir girişimdir.[17]

Buradan hareketle, kentlerin yapmaya çalıştığı şey, bir dizi denenmiş ve doğru çıkmış düzenleyici uygulamadan ziyade 21. yüzyılın şafağında güvensiz sermaye birikim alanlarını ve bunların meşruiyetlerini yoluna koymak adına tasarlanmış bir dizi deneydir. Amaç, bir dizi yasa ve ideolojik yapılanma vasıtasıyla (örneğin, evsizlerin "gerçekte" kim olduğuyla ilgili yasalar), esnek sermaye birikiminin güvensizliği karşısında meşru bir kalıcılık yaratmaktır. Bir başka deyişle bu yasalar ve diğer araçlar vasıtasıyla şehirler, görünürde stabil, düzenli kent ortamı görüntüsünü, sürekli yatırım çekmek ve çekirdek alanlarda mevcut yatırımların canlılığını korumak için olumlu

17. Sermayenin küreselleşmesinin, üzerinde hiçbir kontrolümüzün olmadığı bir tür tepeden inme makine olduğunu söylemek değil amacım. Amacım daha ziyade sermayenin sürekli daha hızlı döngü hızına ihtiyaç duymasıyla sermayeyi belli yerlerde sabitleme ihtiyacı arasında bir çelişki olduğunu göstermek. Sermayenin yere ihtiyacı var. Ama soru her zaman hangi özelliklere sahip hangi yerin seçileceği sorusudur ve bu soru yalnızca pratikte yanıtlanan bir sorudur. Durum böyleyken yatırımları belli bir yere kök salmış olan insanlar yatırımlarını oldukça güvensiz halde bulabilir. Sermaye birikiminin elzem bir koşulu olan mülkiyet, kısa sürede değerini kaybedebilir de; özünde bazı yatırımların başarısını diğerlerinin kaybı karşısında ipotek eder. Sermaye birleşik değildir ve bunun karmaşık bölümleri ve çelişkileri, Amerikan şehirlerinin çoğunda hüküm süren gereğinden fazla güvensizlik hissine götüren unsurun ta kendisidir.

bir teşvik olarak kullanmak (örneğin işadamlarına, insanların şehir merkezine alışverişe gelmeye devam etmesi için bir şeyler yaptıklarını gösterirler) arayışındalar. Bu açıdan evsizler karşıtı yasalar en temel anlamda reaksiyon niteliğinde yasalardır. Böylesi yasalar, evsizliği aktif olarak (dışlayıcılıkla olmasa bile) aktif olarak üreten koşulların ta kendisi olan (bkz. Marcuse 1988) sermaye birikiminin değişen koşullarına gösterilen birer reaksiyon olarak, ortaya çıkması her daim mümkün olan küçülme ve değer kaybetme hortlağına karşı kurulu ortamı destekleme arayışını taşır. Sermayenin "gerçekten" bu şekilde çalışıp çalışmadığı çok da önemli değildir; güç ve etki sahibi pozisyonda olan kimselerin, sermayenin böyle işlediğini düşünmesi yeterlidir.[18] Seattle Belediye Avukatı Mark Sidran'ın kent konseyine söylediği gibi, evsizlerin davranışları üzerindeki sıkı kontrolün amacı "Seattle'ın ticari semtlerinin ekonomik canlılığını korumak" (*Seattle Times* 1992b) veya bir yazısında daha renkli şekilde ifade ettiği üzere: "Biz Seattle'lılar bu endişeye sahibiz, dağlarımıza, Grunge müziğimize ve tüm avantajlarımızla ilgili kendimizi beğenmişliğimize rağmen içimizi kıyan o endişe var; belki, belki biz de yalnızca o diğer büyük Amerikan şehirleri gibiyizdir diye bir endişe, ben çocukken ve daha California o 'yaşamanın bir zamanlar harika olduğu yerler' listesine girmeden önce söylediğimiz 'doğuya geri dön' bizim için de söz konusu olabilir" (Sidran 1993). Bu durumda amaç, kesinlikle bu kadar endişe yaratan koşullara tutunmak olmamalıdır. Düzenleme, ekonomiyi değil mağdurlarını düzenlemek için tasarlanmıştır.

Dolayısıyla düzenleme daima ideolojiktir – analiz ve suçlamanın yerini alan bir araçtır. Gerçekten de yoksullara düzenleme getirilmesi (Pivin ve Cloward 1992), hem yerel hem de ulusal ölçekte uzun zamandır devletin ana ideolojik fonksiyonu olmuştur. Piven ve Cloward'ın (1992) gösterdiği gibi, böylesi

18. Önceki bölümde alıntı yapılan Berkeley dükkân sahibinin kendini doğrulayan argümanının işaret ettiği gibi.

düzenlemeler gereklidir çünkü bu yolla ücretler ve sermaye birikimini yavaşlatan diğer "tahliye kanalları" minimize edilebilir; devletin sermaye birikimini koruma arayışı bu şekilde olmuştur ve sömürülen sınıflara ait grupları birbirinden ayırarak kendi meşruiyetini koruma arayışı da budur. Çirkin bir sınıf çatışmasının içinde oluşumuz, bunun merkezinde de refah devletinin "yapısal ayarlamasının" ve yoksulluğun suç haline getirilmesinin olduğu herkesçe bilinen bir durum. Ama en azından 1980'lerin başlarındaki ekonomik durgunlukla başlayan ve yeni görünen durum ise bu amacın peşinde koşulurken sergilenen gaddarlık: Smith'in (N. Smith 1996, 1998) oldukça ikna edici şekilde detaylandırdığı "rövanşizmin" hızlı yükselişi. Böylesi bir rövanşizm evsizler konusunda iki adımda işlerlik göstermişti. İlk olarak evsizlik problemine yapısal açıklamalar (ve çözümler) getirmek yerine evsizliğin anormallik ve bireysel bozukluk olduğu şeklindeki yaklaşımlara geri dönüş oldu. Bu yaklaşım yerleştirildikten sonra da ikinci adım bu anormalliğe ve bozukluğa –yasalar aracılığıyla– düzenleme getirecek araçları bulmaktı; böylece evsizliğin bireysel durumlar dışı herhangi bir nedeninin olabileceği düşüncesinden tamamen uzaklaşıldı. Evsizlik hakkındaki düşüncede görülen bu değişimin tarihçesini kısaca inceleyebiliriz.

II. Dünya Savaşı'nın sonundan 1970'lerin başlarına kadarki nispeten daha stabil uzun vadeli büyüme boyunca Amerikan şehirlerindeki evsizlik oldukça net şekilde anormallik, uyumsuzluk ve alkoliklikle açıklanıyordu. Tipik evsiz, hayır kuruluşlarına ve alkolü artırılmış şaraba bağlı yaşayan, yıkıntı yerlerde toplanan serseri bekâr beyaz erkekti.[19] Uyumsuz, heba olmuş, kişisel problemlerinden dolayı savaş sonrası dönemde peşin-

19. Evsizlik hakkında söylem analizi ve örnekleri için (kronolojik sırayla) bkz. Sollenberger (1911); Anderson (1923); Dees (1948); Bahr (1970, 1973); Spradley (1970); Blumberg, Shipley ve Barsky (1978); Hopper ve Hamberg (1984); Schneider (1986); Hoch ve Slayton (1989); Rossi (1989); Baum ve Burnes (1993); Wolch ve Dear (1993); Takahashi (1998).

den koşan herkese garanti edilen zenginliği hiçbir taraftan yakalayamamış insanlar olarak görülüyorlardı; belki acınmaları gerekiyordu, şehir merkezinden kovulmaları ise kesinlikle gerekliydi ve alışılageldik yıkıntı yerlerle ve yüzyılın ilk yarısında gündelikçi işgücü pazarı olarak kullanılmış olan diğer semtlerle kısıtlanmalıydılar.

1970'lerde ve 1980'lerde evsizliğin patlama yapması ve özellikle de kadın, çocuk ve bütünüyle ailelerin de evsiz nüfusun bir parçası olduğunun "keşfedilmesi", beraberinde evsizliğe dair söylemlerde bir değişimin başlangıcını getirdi. Uyumsuzluk ve anormallik ifadeleri de belli bir yer tutmaya devam ederken, evsizlerin savunucuları, evsizliğin yapısal nedenlerini vurgulamak için çok çalıştılar (ekonomik küçülme, refah devletinin ortadan kalkışı, bakımevlerinden vazgeçilmesi,[20] evsizliğe meyilli bölgelerde soylulaştırma ve yeniden yapılanma vb.).[21] Ancak tartışmanın gidişatındaki bu değişim kısa süre içinde evsizliğin bireysel bir problem olduğu iddialarının yeniden öne sürülmesiyle karşılandı; bu iddialar açıkça ekonomik sebepleri gözden ırak tutmayı amaçlıyordu. Kişisel bozukluğu evsizliğe ana sebep gösteren bu iddiaların belki de en güçlü kalanı ve en net olanı Baum ve Burnes'in (1993) *A Nation in Denial* adlı çalışmasında yer alır. Bu çalışmaya göre, evsizlik probleminin bağımlı ve akıl hastalığı olan kişilerde ortaya çıktığını kabul etmediğimiz sürece yapısal açıklamaların faydadan çok zarar getirdiğini anlayamayız. Medyanın büyük bölümü tarafından (karşılaştırma için bkz. Raspberry 1992; Hamill 1993; Leo 1993) büyük bir rahatlama ifadesiyle selamlanan Baum ve Burnes'in bu argümanı, evsiz

20. Elbette bu durum bakımevlerinden vazgeçilmesinin tek nedeni değildi. Geçmişi bundan çok daha karmaşıktır ve birçok faydalı amacı da içermiştir, bunlar arasında fiziksel ve zihinsel olarak hasta olanlar için kurulu "tam gözetim kurumlarını" kaldırmak amacı sayılabilir.

21. Örnekler arasında şunlar sayılabilir: Hombs ve Snyder (1982); Hopper ve Hamberg (1984); Kasinitz (1986); Mair (1986); Dear ve Wolch (1987); Hartman (1987); Marcuse (1988); Deutsche (1990); Blau (1992); Veness (1993); Wolch ve Dear (1993). Güncel başarılı analizler için Takahashi (1996; 1998, 4–13).

insanların davranışlarının kriminalleştirilmesinin meşrulaştırılması (yazarların amacı bu olmasa da)açısından ilk basamak olarak görülebilir. Örneğin Hamill (1993), *A Nation in Denial*'ı, evsizlerin askeri üslerde karantinaya alınması gerektiğini söylemek adına sıçrama tahtası olarak kullanmıştır.

Evsizler karşıtı yasaların başarıya ulaşması halinde Hamill'in "çözümü" gereksiz hale gelecek. Evsizler karşıtı yasaların çoğalmış olması, savaşın, evsizliği yeniden kişisel nedenlere bağlamak isteyenlerce büyük oranda kazanıldığını açıkça gösteriyor. Böylesi yasalar, evsizliğin kişisel sebeplerin ötesinde yapısal nedenlere bağlı olduğunun anlaşılamaması halinde mümkün olabilir yalnızca. Veya daha doğru bir ifadeyle, evsizlik belası, kendilerini evsiz hale getiren koşulları ele almak adına kendilerine yardımcı olmaya çalışan sayısız sosyal hizmeti reddedenlerde ortaya çıkan bir durum olarak görülmektedir. Evsizlik yapısal sorunların neticesi olarak ortaya çıkmış olsun ya da olmasın bu anlayış, insanların kendi tercihleri olarak evsiz kaldıklarını düşünür.

Örneğin San Francisco'nun Matrix programını ("kamu düzenini" uygulamak ve evsizleri harap haldeki sosyal hizmetler sistemine zorlamak için tasarlanmış bir dizi teşebbüs) öven bir makalesinde MacDonald (1995, 80), "insanları barınağa yerleştirmek adına kentin sergilediği çabaların hayal kırıklığıyla sonuçlandığını" yazdı. 2 aylık bir süre içinde Matrix uygulama ekipleri[22] erkekler için bir kilise barınağında bir gecelik konaklama için 3.820 adet vesika dağıtmayı denedi. Ama "vesikaların yarısından azı alındı ve yalnızca 678 tanesi fiilen kullanıldı". MacDonald (1995, 80), San Francisco'da 1990'ların ortalarında

22. Programın iki bileşeni var. İlk olarak, polis bir tür "askeri sefer gerçekleştiriyor. Blokları birer birer alarak kenti yeniden ele geçiriyor. Her on günde bir veya buna yakın bir süre içinde Matrix ekipleri, vatandaş şikâyetlerine göre seçilmiş yeni bir bölgenin süpürüleceğini bildiriyor." İkincisi, "Matrix aynı zamanda sosyal hizmetler ilerleyişini de içeriyor. İki sosyal hizmetler çalışanı, iki akıl sağlığı çalışanı, bir madde bağımlılığı uzmanı ve iki polis memuru evsizleri barınaklara, barınma programlarına veya bağımlılık ve zihin sağlığı tedavilerine ikna etmeye çalışıyor" (MacDonald 1995, 79).

evsiz olduğunu söyleyerek genel yardım (GA) alan 3.000 kişiden (bu genel yardım kapsamında aylık 345 dolar alıyorlardı) yalnızca 700'ünün kendilerine uygun görülen bir gönüllülük programına katılmış olmasını endişe verici buluyordu. Evsizlere uygun görülen bu programa göre "genel yardım alan kişiler, para çeklerini kâr amacı gütmeyen bir barınma destek grubuna vererek neticesinde kent denetiminde çalışan tek kişilik odalı temiz bir motelde indirimli oda alma imkânına kavuşabiliyordu" ama yalnızca 700'ü buna katılmıştı. Bunun karşılığında evsiz kişiye diğer tüm masrafları için aylık 65 dolar ödenek veriliyordu. Genel yardımdan yararlanan evsizlerle kurulan çok sayıda temastan da programa katılımı artırmak yönünde bir sonuç alınamayınca San Francisco seçmenleri genel yardım alınmasını, barınma sahibi olma şartına bağladı. Bir kira makbuzu sağlanamaması halinde genel yardım alan kişiye "gönüllü" programı kapsamında barınak teklif edilecekti. Yardım alan kişinin bunu reddetmesi halinde yardım kapsamından çıkarılacaktı. MacDonads'ın buradan vardığı sonuç neydi peki?

> "San Francisco'lular bu önlem paketini geçirerek, daha fazla barınma imkânı ve hizmet sağlamanın, toplum bu kaynakları isteğe bağlı sunmayı bırakmadığı sürece faydasız kalacağını fark etmiş oldular. Böylesi hizmetlere finans sağlamak her durumda sokakları daha medeni hale getirmek açısından bir şey değiştirmiyor. Matrix, San Francisco'da büyük bir fark yarattı ama çok az kişiye kalıcı barınma sağlamış oldu. Bu da şunu gösteriyor ki, yalnızca uzun geçmişi olan toplumsal davranış normlarını uygulamak, düzensizliği azaltmak açısından tüm sosyal programlardan daha fazla etki yapabiliyor" (MacDonald 1995, 80).

Burada bir mantık değişimi olduğunu belirtmek gerekir. Evsizliğin sebebi ne olursa olsun evsiz insanların, toplumun kendilerine sunduklarından faydalanmayı reddettiğini söyleyen bir mantık hâkim. Bu mantıkta evsizlerin gönüllü olarak evsiz olduğu düşünülür ve onları disipline etmek yalnızca arzulanacak bir durum olarak değil, aynı zamanda gerekli de görülür.

MacDonald, evsizliği başarıyla bir "yaşam tarzı seçimine" indirgerken, bunu "seçenlere" karşı her türlü cezalandırıcı yaptırımı meşrulaştırıyor. "San Francisco hem geçmişin bir sembolü hem de gelecekteki dalganın sembolü. Özgürlük peşinde koşarken kaosun içine düştü. Ama şimdi özgürlüğün, toplumsal kuralları tersine çevirmekten değil, bunlara ortak bağlılıktan oluştuğunu yeniden keşfediyor" (MacDonald 1995, 80).

Tüm "küçük Arnold'larda olduğu gibi MacDonald da bu kuralları kimin yaptığını ve kime hizmet ettiklerini sormayı unutuyor (bir insanın San Francisco'da ayda 65 dolarla dilenmeden nasıl yaşayacağı sorusu zaten apayrı bir konu); yoksul, evsiz insanların kentte haklarının olmadığı daha açık ifade edilemezdi. Waldron'un (1991, 324) son derece net şekilde gösterdiği gibi "burada başa çıkmaya çalıştığımız şey yalnızca 'evsizlik problemi' değil, burada bir milyon veya daha fazla insanın faaliyetleri, onuru ve özgürlüğü söz konusu". Ama böylesi yasalar ve onları çevreleyen MacDonald'ınki gibi söylemlerle hepimiz için, "evsizliğin" ortaya çıktığı koşulları doğuran ekonomi kadar gaddar bir kamusal çevre yaratıyoruz.

Kent Alanlarında Vatandaşlık: Gaddar Bir Kamusal Çevre

> "Şu anda toplum olarak yüzleştiğimiz bir soru var –geniş çaplı bir adalet ve sosyal politika sorusu–; çok sayıda insanın evsiz olduğu bir ekonomik sistemi kabul etmeye hazır mıyız, değil miyiz? Cevap açıkça "evet hazırız" olduğuna göre, bu durumda soru şu hale dönüşüyor: Bu şekilde kötü durumda olanların serbestçe hareket etmelerine, kamusal mekânlarda (onlara açık olan yegâne alanda) kendi ihtiyaçlarının çaresine bakmalarına izin verecek miyiz, vermeyecek miyiz? Günümüz ABD'sinde evi ve işi olanların ilk soruya "evet", ikincisine de "hayır" deme eğiliminde olması oldukça korkutucu bir faktör konumundadır" (Waldron 1991, 304).

Jeremy Waldron bu kelimeleri yazdığından beri geçen on yıl içerisinde ABD'de evsizlik krizi yalnızca daha da derinleşti ve biz

evi olanlar arasından Waldron'un ikinci sorusuna "hayır" cevabı verenlerin tonu da yalnızca daha sertleşti. Ama bu "hayır"ın –ve evsizler karşıtı yasalarla kanun haline getirilişinin– ne ölçüde gaddar bir kamusal alan yarattığını genellikle fark edemiyoruz; böylesi bir kamusal alanda evsizlerin hayatını yıkmak yalnızca mazur görülebilir olmakla kalmıyor, aynı zamanda yaratmak istediğimiz kent yapısına ve tipine dair bir politik söylem geliştirmek adına yeterli imkân oluşturulamıyor.[23] Bir başka deyişle evsizler karşıtı yasalar, vatandaşlığa dair değişen bir konsept yansıtıyor; bu konsepte göre, geçmiş on yıllarda medeni hakları, kadınların ve işçilerin hareketlerini hatırlatacak şekilde kamusal alanda güçlükle kazanılmış kapsayıcılığın aksine artık dışlayıcı bir vatandaşlık anlayışı adil ve iyi bir şey olarak yerleştirilmeye çalışılıyor.

Craig Calhoun'a göre (1992, 40), Habermas'*ın The Structural Transformation of Public Sphere*[24]* (1989) adlı çalışmasının en değerli yönü, "belli bir grup sosyo-tarihi koşulun, gerçekleştiremeyecekleri bazı idealleri nasıl doğurduğunu" ve ideal ile gerçeklik arasındaki bu boşluğun "bu koşulların progresif dönüşümü için nasıl motivasyon sağlayabileceğini" göstermiş olmasıdır. Daha sonraki çalışmalarında Habermas böylesi bir tarihsel açıdan spesifik eleştiriden, "iletişimin genel özelliklerine" doğru yönelmiştir (Calhoun 1992, 40). Bununla beraber

23. Bu mesele, 11 Eylül 2001 terörist saldırılarının şafağında ortaya atıldı ve şimdi de en azından bazı tartışmalara konu olabiliyor. Jeffey Rosen'ın 2001'de *New York Times* dergisinde yayımlanan Britanya'daki kapalı devre kamera sistemi hakkındaki makalesi ve bunun herkesi kapsayan yönleri, kamusal alanda "güvenliği" başlıca önemli mesele olarak gören popüler söylem dalgasına karşı önemli bir müdahaledir. Saldırıdan hemen sonraki ay içinde gerçekleşen tartışmaların büyük bölümündeki problem, belki de anlaşılabilir şekilde, bir boşluk duygusu ve dönemi içinde gerçekleşmiş olmasıydı. Rosen'ın makalesi, kısmen de olsa kamusal alanda gözetim hakkında yıllarca yapılmış araştırmalara ve tartışmalara dayanan ve bunların özgürlük, politika ve en savunmasız olanların haklarıyla ilişkilerini inceleyen benim gördüğüm birkaç makaleden biriydi.

24. Jürgen Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, Çev: Tanıl Bora, Mithat Sancar, İletişim Yayınları. (y.h.n.)

diğerleri, kesintisiz mücadelenin kamusal yaşamın cismani koşullarını normatif kapsayıcılık idealine yaklaştırmaya çalıştığı kritik önemde bir kamusal alan idealini korumuşlardır (1. bölümde gördüğümüz gibi). Calhoun (1992, 37), sadece tarafsız vatandaşların değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin de "toplumsal söylem ajandasına yeniden yön vermek ve yeni meseleleri öne çıkarmak" açısından merkezi konumda olduğunu öne sürer (ayrıca bkz. Fraser 1990). Calhoun'un belirttiği gibi (1992, 37), "rutin rasyonel eleştirel kamusal çevre söylemi aynı anda her şey hakkında olamaz. Baskın ideoloji, hegemonik güçler veya toplumsal hareketler tarafından empoze edildiği şekilde bir dikkat yapılanması, daima var olmalıdır." Dolayısıyla kamusal çevre kuramları –ve buna dahil uygulamalar– daima kamusal alan kuramlarıyla ilişkilendirilmelidir (bkz. Howell 1993). Kamusal alana düzenleme getirilişi, muhakkak kamusal tartışmanın doğasına da düzenleme getirir: meşru sayılabilecek tipte eylemlerin neler olduğu, meşru toplumun üyeleri olarak çeşitli grupların rolü vb kamusal alana (ve içinde yaşayan insanlara) düzenleme getirilmesi, "dikkatleri" bazı meselelere doğru "yönlendirir ve yapılandırır" ve bazılarından uzaklaştırır.

Benzer şekilde, kamusal tartışmaya evsizler tarafından sadece toplum içindeki varlıkları aracılığıyla yapılan belki de henüz olgunlaşma aşamasındaki müdahaleler, dikkatleri evsizlerin bedenlerine ve yaşamlarına yöneltir. Bu, Tim Cresswell'in (1996) toplumsal çizgi aşımı konusundaki araştırmalarında dikkatimizi çektiği "hayati önemdeki *nerede*" sorusudur. Cresswell, insanlara düzenleme getirmenin genellikle alanı "arıtmak" girişimiyle tanımlanan bir proje olduğunu öne sürer; herhangi bir alan için neyin uygun ve kabul edilebilir olduğuna dair bir dizi belirli anlam oluşturma girişimidir. Bununla beraber bu mülkiyetle ilgili kurallar devamlı ihlal edilir ve bu ihlal ve çizgi aşımları, baskın söylem tarafından sürekli olarak ıslah edilmeye çalışılır, çünkü baskın söylem alana dair "anlam ağını" güçlendirerek arı ve uygun olanın çizgi aşımlarına karşı destek bulduğu bir

ortam hazırlama peşindedir. Creswell'in (1996, 59) yazdıklarına göre böylesi bir söylemin amacı, "sözde bir ihlal ve çizgi aşımı, 'yersiz' sayılan bir faaliyet yaratmaktır," – şu anda böylesi yoğun kanuni düzenlemelere maruz bırakılan evsizlerin kamusal alandaki "mahrem" aktiviteleri buna örnek gösterilebilir (bkz. Staeheli 1996). Evsizler, yersiz varlıklar olarak alanın "uygun" anlamını tehdit etmektedir.

Ama işin içinde bundan daha fazlası var. Yersiz varlıklar olarak, mahrem şeyleri kamusal alanda yaparak, evsiz insanlar yalnızca alanın kendisini değil ama aynı zamanda daha ziyade kırılgan diyebileceğimiz meşru vatandaşlık nosyonumuzu üzerine inşa ettiğimiz idealleri de tehdit etmiş olurlar. Evsiz insanlar bizi korkutur: Kamusallığın –kamusal alandaki eylemlerin– gönüllü olması gerektiğini söyleyen ideolojik yapıyı tehdit ederler (bkz. 4. bölüm). Dolayısıyla Heather MacDonald'ın (1995) yaptığı gibi evsizliğin gönüllü olduğunu göstermeye çalışmak, yukarıda öne sürülenden bir başka sebepten dolayı hayati önem taşır. Böylesi gayretler, vatandaşlığın ayrıcalıklarını yeniden dikte etmek, yok edici ekonomiyle ilişkili ölçek değişiminin sarsıcılığına rağmen demokrasimizin hâlâ işlediğine kendimizi inandırmak açısından ideolojik bir zemin hazırlar. Evsizlik, ekonominin küreselleşmesiyle kol kola artarken (sınırlar aşınır, mekânlar dağılır; ev, topluluk, millet ve vatandaşlıkla ilgili yerleşik fikirler anlamını yitirir) toplum içindeki bir başına bırakılmış evsiz insanlar bizi daha da korkutur. Bir yere sadece Tanrı'nın lütfu için değil, daha ziyade şirketlerin küçülmesinden, dış kaynak kullanımına yönelmesinden dolayı gitmiş olurum. Dolayısıyla şehirlerimizi evsizliğin "etkisinin nötralize edildiği" (Marcuse 1988) şekilde yeniden düzenlememiz hayati hale gelir ve böylece devletin meşruiyeti ve aslında bizim kendi varlık ve güç anlayışımız korunmuş olur. Evsiz insanların hayatları önemli değildir ("bizim" düzen, konfor, rahatlama, rekreasyon alanı ve sınırsız alışveriş haklarımızla kıyaslandığında önemsiz bulunur) çünkü kendi eylemleri üzerinde egemenliği olabilecek

özgür bireyler olmak anlamında evsizlerin gerçek vatandaşlar olmadığına kendimizi inandırmak için büyük gayret sarf ederiz.[25] Evsizler karşıtı yasalar, evsizlerin toplum içinde eylemleri üzerinde egemen olabilecek yerlerinin kalmamasını sağlayarak bu inancımızı kurumsallaştırmaya yardımcı olur.

Evsizler karşıtı yasalar, evsizlerin yaşamak zorunda olduğu alanları yok etmeye çalışarak –yani, kentin kamusal alanına evsizler için kelimenin tam anlamıyla hiç yer kalmayacak şekilde düzenleme getirmeye çalışarak– kamusal çevreyi kasten dışlayıcı bir şekilde yeniden yaratır, bu yeni kamusal çevrede meşru toplum (Waldron'un da ifade ettiği gibi) yalnızca özel mülkiyet kurallarınca kendine ait bir yeri olduğunu söyleyebilenleri kapsar. Dolayısıyla arazisi olan mülk bir kez daha meşru vatandaşlığın önkoşulu haline gelir. Egemenliği elinden alınan evsizler çocukların statüsüne indirgenir: "Evsiz kimse her zaman ve bütünüyle başkalarının merhametine kalmış kimsedir" (Waldron 1991, 229). Toplumun bazı üyelerine çocuksu statüyü dikte ederek onları güçsüz kılmak elbette eski bir hamledir; uzun süre kadınlara, Afrikalı Amerikalılara, Asyalılara, bazı Avrupalı göçmenlere ve Amerikan tarihi boyunca mülksüz radikal çalışanlara karşı uygulanmıştır.

Ama böylesi hamleler yalnızca uygulandıkları kişilere zarar vermekle kalmazlar. Bunun da ötesinde geri kalanlarımızı da doğrudan etkilerler. "Eğer otonomiye değer veriyorsak" der Waldron (1991, 320):

> "önkoşullarının yerine getirilmesinin önemini göz önünde bulundurmalıyız; aksi halde gerçek insanlar söz konusu olduğunda değer-

25. Açıkça ifade etmek isterim: Evsiz insanları ve evsizliği değerlendirmemizi sağlayan çeşitli ideolojiler aslında çelişkilidir. Bir yandan evsizliğin yapısal bir durum olmaktan ziyade gönüllü bir durum olduğunu gösterme ihtiyacı hissederiz. Diğer yandan da evsiz insanların vatandaşlık açısından "özgür bireyler" olmadıklarını göstermemiz gerekir, bu da göründüğü kadarıyla gönüllülük ideolojisini baltalar. Bununla beraber çelişki oldukça kolay biçimde çözümlenir: Evsiz insanlar evsiz olmayı (veya kalmayı) seçmiş oldukları için meşru olmak için yeterli görülmezler.

> lerimiz sahte kalır. ...Uyumaya veya idrar yapmaya ilişkin itibarlı herhangi bir şey olmadığını söyleyebiliriz ama bunları yapmanın engellenmesine ilişkin itibarsızlık içeren bir şeyler olduğu kesindir. Her işkenceci bunu bilir: İnsan ruhunu kırmak için, hayatın gündelik gereksinimleri üzerinde acımasızca uygulanacak ehemmiyetsiz kısıtlamalarla mağdurun zihnini o noktaya odaklayın. Kamusal ve özel mülkiyet yasalarımızın bir milyon veya daha fazla vatandaşımızı böylesi bir aşağılık duruma indirgemesine izin verdiğimiz için utanmalıyız."

Yaşamı, işkenceci model üzerine inşa ederek toplumu –ve toplum yaşamını– yeniden yaratıyoruz, öznelerimizin hayatları üzerindeki ataerkil çıkarlarımız ve onların planlı programlı aşağılanmaları arasında çılgınca dönüp dolanıyoruz. İşin özünde özgürlük yokluğuna ve işkenceye dayanan bir kamusal çevre oluşturuyoruz. Veya Mike Davis'in kanımızı donduracak ölçüde doğru bir benzetmeyle ortaya koyduğu gibi: "Kent merkezinin sokaklarındaki soğuk savaşın tansiyonu sürekli yükseliyor." Evsizlerin, günümüzün komünistleri olduğuna kendimizi inandırdığımız ölçüde bu kamusal çevreye doğru ve adil diyoruz. Ve bu yaklaşım, başkalarının otonomisi üzerinde uyguladığımız kısıtlamaları meşru kılmakla kalmıyor, aynı zamanda böylesi kararlar alma koşullarını doğuran insafsız politik ekonomiyi de meşru kılıyor.

Peyzaj Alanı mı, Kamusal Alan mı?

Bir şehrin kurulması, insanların geleneksel ekonomik faktörler olan arazi, işgücü ve sermayeyi nasıl birleştirdiğine bağlıdır. Ama aynı zamanda dışlama ve hak sahipliğinin sembolik dillerinin nasıl manipüle edildiğine de bağlıdır. Şehirlerin görünümü ve yarattığı hissiyat, neyin –ve kimin– görünür, neyin görünmez olması gerektiğine dair alınmış kararları yansıtır; düzen ve düzensizlik kavramları hakkındaki kararları ve estetik gücün kullanımı hakkındaki kararları yansıtır (Zukin 1995, 7).

Evsizler karşıtı yasalarla görünür hale gelen yok edici ekono-

mi ile alanın yasalar tarafından yok edilmesi arasındaki ilişki, geniş anlamda neyin "estetik" sayılabileceği ile ilgili söylemlerde en belirgin halini alır. Senatör Patty Murray (Demokrat Parti – Washington) 1992 yılında kongreye ilk kez seçildiğinde, Washington DC sokaklarında gördüğü tablo karşısında şoke olmuştu: "Etrafıma bakıyorum ve darmadağın bir şehir görüyorum. ...Sokaklarda ellerinde kaplarla yanımda duran insanlar görüyorum ve trafik lambalarında durduğumda para dileniyorlar" (*Washington Post* 1993b). Senatör Murray'den bu alıntıyı yaptıktan sonra *Washington Post* muhabiri devam eder: "Hepsi olmasa da çoğu evsiz olan dilenciler, ülkenin başkentinde turistlerin hoşlanmadığı manzaralar arasında." DC Conventionand Visitors Association [DC Kongre ve Ziyaretçi Derneği] yönetim kurulu başkan yardımcısı Dan Mobley şunu eklemiştir: "Dilenciler güzel bir resim oluşturmuyor." Bununla beraber şunu da belirtmiştir: "Bugüne kadar buraya dilenciler yüzünden gelmeyeceğini söyleyen herhangi bir kimse olmadı" (*Washington Post*, 1993b). Durum böyle bile olsa ülkedeki sayısız kentte "güzel resmi" yeniden oluşturmak adına evsizleri uzaklaştırmakla ilgili düşünceler büyük bir saplantı halinde kalmaya devam ediyor.[26]

Örneğin bir Downtown Cincinnati (bir işletmeler birliği) yöneticisi şunu öne sürmüştü: "Günümüzde dilenciler birçok ziyaretçiyi –Cincinnati'nin çevre semtlerinden ve kent dışından gelenleri– harika kent merkezimizin tadını çıkarmaktan alıkoyuyor" (*Cincinnati Enquirer* 1995b). Akron'da dilenciliğin her türlüsünü (sadece "agresif" olanını değil) suç ilan eden bir yasa belediye başkanı tarafından da desteklendi, çünkü "şehir, yeni... Kongre Merkezi'nin açılışıyla ve mucitlerin onur salonu olan Inventure Place'in sonraki sene gerçekleşmesi beklenen açılışıyla kent merkezinin imajını temizlemeye çalışıyordu" (*Cleveland Palin Dealer* 1994). Ve Atlanta Conventionand Visitors Bureau

26. Paradigmatik açıklamalar Davis (1990) ve Sorkin'den (1992) gelir.

(ACVB) geçici başkanı da "berduşları, haydutları ve genel olarak giriş yasağı ihlallerini önleyecek" kapsamlı bir yasayı destekliyordu: "ACVB'yi ve topluluğu önce sokaklarımızı temizlemeye çağırıyorum; aksi halde dünyanın reklamını yapsak Atlanta'yı kurtaramayız" (*Atlanta Journal and Constitution* 1991). San Diego polis şefi George Saldamando da "Şehri temiz tutmak için mümkün olduğu kadar fazla yola başvurmalıyız" diyerek benzer bir yaklaşım gösteriyordu (Rodgers 1992). Neticesinde 2000 yılı itibarıyla San Diego şehri, sokakların temizlenmesi –hem çöplerden hem de evsizlerden temizlenmesi– işini "Temiz ve Güvenli" şeklinde adlandırılan, Kent Merkezi Gelişim Derneği ve kent merkezi Mülk Temelli İşletme Gelişim Bölgesi tarafından sponsor olunan özel bir programa teslim etti (Mitchell ve Staeheli 2002). Programı yürüten Downtown Partnership'in bir yetkilisi tarafından anlatıldığı gibi "Temiz ve Güvenli", kaldırımlardaki cansız atıkları yıkamak için basınçlı su kullanıyordu; evsizleri kent merkezinin kaldırımlarından ayrılmaya ikna etmek içinse onlarla "yüzleşecek" "elçiler" görevlendirmişlerdi (alıntının yer aldığı çalışma Mitchell ve Staeheli 2002). Şehir yönetimi, mülk sahipleri ve dükkân sahipleri, bunları yaparak turistlerin ve orta sınıf çevre semt sakinlerinin kent merkezini daha cazip bulacağını ve burada daha fazla vakit geçireceğini düşünüyordu.

Bu durumların her birinde asıl mesele, kentin kurulu çevresinin görünümüyle, "kent merkezimizin güvensiz olduğu düşüncesini tetikleyerek ziyaretçiler üzerinde kötü izlenim bırakmayacak" (*Cincinnati Enquirer* 1995a) bir peyzaj yaratmakla alakalıydı. Bunu yapmak-evsizler karşıtı yasaların yürürlüğe konması (ve birçok durumda yasaların uygulanışının özel güvenlik güçlerine devri)– adına tercih edilen metot da, esasen kent merkezi sokaklarını hoş bir peyzaj olarak yeniden yaratmak arayışıdır. Benim vurgulamak istediğim nokta, "peyzajın" belli bir tanımı etrafında şekillenmektedir. Denis Cosgrove (1984, 1985, 1993), Stephen Daniels (1993) ve diğer araştırmacıların (örn. Schein 1997) başarıyla gösterdikleri gibi, "peyzaj" dün-

yayı görmenin belli bir şekli anlamına gelir. Bu yaklaşımda, çevre üzerinde düzen ve kontrol kurma anlayışı günlük yaşamın dağınık gerçeklikleri karşısında öncelik kazanır. Peyzaj bir "sahnedir"; bu sahne aracılığıyla mülk sahibi sınıflar araziye "sahip olduklarını" ve bu arazideki sosyal ilişkiler üzerinde kontrol sahibi olduklarını yansıtırlar. Bu anlamda bir peyzaj, bir konfor ve rahatlama alanıdır; belki de emek, sefalet veya toplumsal çekişme görüntüleriyle lekelenmemiş sakin bir tüketim alanıdır. Cosgrove'un (1985, 49) gösterdiği üzere peyzaj, "dünyaya dair burjuva rasyonalist bir anlayıştan" gelişmiş ve bu anlayışı güçlendirmiştir. Daha yakın tarihte de Daniels ve Cosgrove (1993; ayrıca bkz. Cosgrove 1990, 1993), peyzajların yalnızca metin veya görsel sunum olarak işlerlik göstermekle kalmadıkları, aynı zamanda hayatın "dramalarının" sahnelendiği birer "tiyatro" veya sahne oluş şekillerini tespit etmişlerdir.[27] Bununla beraber kent merkezlerinin yeniden oluşturulması ve evsizler karşıtı yasalarla korunması sonucunda inşa edilen tipte bir sahne (temaşa pazaryeri ortamında veya bunların modelleri olarak hizmet veren mega AVM'lerde olduğu gibi), Crilley'in (1993) ifade ettiği üzere (bkz. 4. bölüm), "güven altına alınmış bir toplum" için oluşturulmuş bir tiyatrodur ve bu sebepten, içinde evsizlerin rolünün az olduğu veya hiç olmadığı bir manzara sahneler. Hatta evsiz insanların kent sahnelerine sürekli olarak davetsiz girmeleri, tüm teatral performansların "seyirci kitlesinden" talep ettiği özenle kurgulanmış olan kandırmacanın sürekliliğini tehdit eder görünmektedir, dolayısıyla da görünürde bu kitleyi kaçırır ve diğer eğlencelere doğru yönelmelerine neden olur: çevre semtlerin alışveriş merkezleri veya eğlence parkları (tema park) (Sorkin 1992).

Dolayısıyla evsizler karşıtı yasalar kent estetiğine bir müdahaledir, kentin biçimi ve görünümü hakkındaki tartışmalara yansır.

27. Peyzaj coğrafyasında sahne benzetmesinin daha detaylı bir değerlendirmesi için bkz. Mitchell (2000, bölüm 5).

"Estetik yargılar" diye yazmıştır Harvey (1990, 429), "siyasi ve sosyal eylemler açısından sıklıkla güçlü bir kriter olarak işin içine dahil olmuştur."[28] Bu estetik yargılar, kent alanlarını kamusal alandan ziyade peyzaj olarak değerlendirmek etkisi taşıdığında "kandırmacanın sürdürülmesi" açısından çifte vazife görür:

> "Peyzajın gücü, kendisini bir manzara olarak sunmasından gelmez, daha ziyade bir ayna ve bir serap olarak bu peyzaj, sahneye duyarlı herhangi bir izleyiciye, yaratıcılık kapasitesine dair aynı anda hem doğru hem yanlış bir imge sunar; özne de (ego) bunu şaşırtıcı ölçüde bir kendini kandırma anında kendine ait bir imge olarak görebilir. Bir peyzaj aynı zamanda tüm *resimlerin* baştan çıkarıcı gücüne sahiptir ve bu durum bir kent peyzajı –örneğin Venedik-için de özellikle geçerlidir, manzara kendini bir *eser* gibi empoze edebilir. Böylesi bir eserin bir parçası olma ve bunu bütünüyle anlama şeklindeki arketipik turistik aldanma buradan doğar, oysaki turist bir ülkeden veya bölgeden yalnızca geçmekte ve imgeyi oldukça pasif bir şekilde içine çekmektedir. Eserin somut gerçekliği, ortaya çıkardığı ürün ve işin içine katılan üretimsel faaliyetler böylece gözlerden uzak kalır ve hatta unutulmaya mahkûm edilir (Lefebvre 1991, 189, vurgular orijinal metinde yer alır).

Dolayısıyla bir kenti bir peyzaj olarak yaratmak önemlidir, çünkü izleyiciye (turist, çevre semtlerden gelen ziyaretçiler veya hatta bölgede evi olan kent sakini) kurulu bir çevrede vazgeçilmez bir kontrol hissi verir. Bu his, halihazırda insanların "etkisini küçülttüğü" gibi izleyicilerin kariyerlerini ve yaşamlarını da bir o kadar kolay alaşağı edebilecek bir ekonominin (her ölçekte işlerlik gösteren bir ekonominin) gerçekleştirdiği yaratıcı, göründüğü kadarıyla anarşik yıkımla "kontrol altında tutulan" bir histir:

> "En şaşaalı zamanlarında bile Dallas kent merkezi bir rüyalar sahası değildi. 1980'lerin başlarında şehri yapılandıranlar kent merkezini inşa ettiler –gökyüzüne doğru cam, çelik ve duvar yığdılar– ama in-

28. New York'taki üst sınıf kent çevresi semtleri durumu açısından bu nokta Duncan ve Duncan (2001) tarafından zorla anlaşılır hale getirilmiştir.

> sanlar gelmedi. ...Kısa süre sonra da şaşaalı günler geride kaldı. Ardından gelen şirketlerin birleşmesi ve birbirini devralmaları aşaması küçülmelere ve safların sıklaştırılmasına sahne oluyordu, tüm bunlar da ofis koltuklarının birdenbire boş kalmasıyla sonuçlandı. Kent merkezinin Büyük Rüyası Büyük Boşluğa dönüştü. Ardından çürüme geldi" (*Houston Chronicle* 1995).

Kentsel birikimi güvenceye almak adı altında "mutlak politik alan etkisini artırırken" evsizler karşıtı yasaların çıkışıyla birlikte, peyzajın etkisine dahil olan "şeffaflık izlenimi" "gitgide daha güçlü hale geldi" (Lefebvre 1991, 189).

Eğer kontrol illüzyonu bir şehri peyzaj olarak yeniden oluşturmanın bir yönü ise (evsizlere yöneltilen yasalara eşlik edecek şekilde kamusal alanın "özelleştirilmesi" aracılığıyla), bu durumda ikinci bir yönü de bir konfor ideolojisinin güçlendirilmesidir veya Sennett'in (1994, 18) "dirençten bağımsız" dediği ortamın oluşturulmasıdır. Sennett'in argümanını genişletecek olursak, kent peyzajı yalnızca sermayenin dolaşımını kolaylaştırmak için değil, aynı zamanda "vatandaşların da engelsiz, çabasız veya sıkıntısız hareket edebilmeleri" (Sennett 1994, 18) için gitgide daha fazla birer dizayn ortamı haline gelmektedir.[29] Sennett'e göre (1994, 18), "bedeni dirençten bağımsız kılmak adına bu arzu, dokunma korkusuyla birleşir, bu korku modern kent tasarımında açıkça görülür haldedir." "Agresif dilencilik" yasalarını çevreleyen tartışmalarda durum daha da belirgin hale gelir. Washington DC'de 1993'te geçirilen dilenme yasası bu anlamda tipik bir örnek teşkil eder. Yasa, "sıradan bir insanda bedensel zarara uğrama korkusu yaratacak şekilde... yaklaşmayı, konuşmayı veya takip etmeyi" yasaklar (*Washington Post* 1993a;

29. Bu anlamda şehirlerde dolaşırken bireyler etrafında güvenli bir alan yaratan "balon yasaların" şu yönleri (bkz. bölüm 2) iki misli ilgi çekici hale gelir: Kişisel egemenliği, kişinin karşılaşmak istemediği her şeyden yasal olarak izole olma hali olarak algılayan yasal bir rejimin kuruluşunu mu izlemeye başlıyoruz? İnsanlara, kent boyunca kendileriyle birlikte hareket eden bir "egemenlik alanının" yasal olarak bahşedildiği bir dünya hayal etmek güç değil; dilenciler, broşür dağıtanlar ve yabancılar uzak tutulmuş olur.

Roll Call 1993). Saldırı elbette zarar verme tehdidi gibi kanuna aykırıdır. Bu yasa ise saldırıyı veya tehdidi değil, daha ziyade başkasını rahatsız hissettirmeyi suç haline getirmektedir. Ve dilencilik, halka açık parklarda uyunması veya sokaklarda idrar yapılması, bizi, ben de dahil, kesinlikle rahatsız ediyor ve bu normal. Bununla beraber konforsuzluk hissi "yanlıştan" veya "tehlikeliden" uzak bir konu, ama biz genellikle böyle ayrımlar yapmaktan kaçınıyoruz.

Memphis'te yaşlı bir kadın şunları anlatmıştı: "Bana dedi ki: 'Bana bir iyilik yapmanı istiyorum.' Ben de 'Hiç param yok' dedim. İstediği şeyin para olduğunu anlamıştım. Bu beni gerçekten korkuttu." "Tabancam yok, ama o an ilk defa olmasını diledim" (*The Commercial Appeal* (Memphis), 1994). Bedensel temas korkusu genellikle bu kadının ifade ettiğinden daha az somuttur[30] ama bir evsizle karşılaşmadan bir sokakta yürümek veya bir işletme alanına gitmekle ilgili endişelerimizde su yüzüne çıkar. "Kent sokaklarındaki risk hattı bir blokta altı dilenciye kadar çıkabiliyor. Birkaçı bir bankta sessizce oturuyor veya binaların yanında büzüşmüş oturuyorlar, yanlarından hızla geçen yabancılara plastik köpük bardaklar uzatıyorlar. Çoğu, işaretlerle veya ricalarıyla para için daha doğrudan talepte bulunuyor" (*Washington Post* 1993b). Dilencilerin en pasif olanları bile tehdit edici: Sokaklar bir "risk hattına" dönüşüyor ve sessiz kişi sürekli size doğru bir şey "uzatıyor".

Sennett, "istediğiniz yere gidebilmek, engelsiz gitmek, serbest dolaşmak, yani içi boş özgürlüğün en büyüğü," "Batı medeniyetinde" özgürlüğün ta kendisi olarak tanımlanır hale geldi demektedir.

> "Hareket mekanizması modern deneyimlerin geniş bir bandını işgal eder hale geldi – sosyal, çevresel veya kişisel dirençleri, beraberinde

30. Bu kadın tarafından hissedilen korkunun gerçek olmadığını ima etmiyorum kesinlikle. Daha ziyade soru şu ki, korkularımız veya rahatsızlıklarımız başka insanların yaşama şekillerinin ortadan kaldırılmasına imkân vermeli mi vermemeli? Dilenciliğe karşı silah çekmek gerçekten uygun bir reaksiyon mu?

getirdiği hüsranlarla birlikte bir şekilde adaletsiz ve haksız değerlendiren deneyimler. Kolaylık, konfor, insan ilişkilerindeki 'kullanıcı dostu' davranışlar bireysel eylem özgürlüğünün garantisi haline geldi" (Sennett 1994, 310).[31]

Burada iki önemli nokta var. İlk olarak, böylesi bir hareket özgürlüğü yalnızca aynı hakların başkalarına tanınmamasıyla mümkün olabilir (karşılaştırma için bkz. Blomley 1994a, 1994b). Evsizler karşıtı yasalara karşı çıkılırken temel alınan nokta, bu insanların kamusal alanlara girmelerini yasaklayarak evsizlerin anayasal hakkı olan seyahat hakkını ihlal ettikleri şeklindedir (Ades 1989; Simon 1995; Mitchell 1998b). Dolayısıyla bizim hareket edebilirliğimiz evsizlerin hareketsizliğine dayanır. Evsizler dizginsiz hareketliliğimize karşı "direnç" oluştururlar, kenti dolaşmaya çalıştığımızda rahatsızlığa sebep olurlar. Ve hayatta kalabilmeleri için onlara yardım etmeden yürüme hakkımıza meydan okumakta ısrar eden evsiz insanlar hiç de "kullanıcı dostu" davranmamaktadır.

İkinci nokta ise konforu ve bireysel hareketliliği özgürlük olarak gören bu ideoloji, "ürünlerini ve üretimsel faaliyetlerini" silerek kent peyzajını akıllarda kalan görüntü haline getirmek için çalışan "şeffaflık izlenimini" güçlendirir. "Direnç insan bedeninin temel bir gereksinimidir" diyen Sennett (1994, 310) şöyle tamamlar: "Beden, direnci hissederek içinde yaşadığı dünyayı algılamak üzere uyarılır. Cennet bahçesinden atılma dersinin seküler versiyonudur bu. Beden, güçlüklerle mücadele ederken can bulur." 19. yüzyılda bir flaneur (kent içinde avare dolaşan kimse) ideali üzerine kurulu bir şehir inşa edilmesi düşüncesini yansıtan Sennett (1994, 347) "hareket ve seyretme halindeki bireylerle dolu bir kamusal çevrenin... artık politik bir bölge teşkil etmediğini de" öne sürer. Ve günümüzün Greenwich

31. Sennett'in ne ölçüde büyük oranda beyaz, erkek ve burjuva bir ideolojiyi tanımladığı aşikâr olmalıdır. Şurası açık ki bazıları için dirençten bağımsız bir kamusal alan –yani, şımartılmış sınıflar için bütünüyle izole edilmiş bir "kent hakkı"– tarihsel olarak çoğunluk için distopik bir kâbusa dayanır.

kasabası (Sennett'in yaşadığı) veya diğer kentsel mahalleler gibi yerlerde "bizim yaşadığımız, politik olayların sokaklarda günlük pratiklere dönüşmediği bütünüyle görünür bir agora; dahası, kentin çoklu kültürünü ortak amaçlara yönelterek birleştirmek adına da çok az şey yapıyor" (Sennett 1994, 358). Gitgide daha fazla sayıda kent yönetimi, "yaşam kalitesi" kampanyalarına girişerek kent imajını düzeltmeye çalıştıkça bu durum daha da belirginleşiyor.

Kısaca, evsizler karşıtı yasalar gibi "yaşam kalitesi" girişimleri de estetik politikasını hayatta kalma politikasının üstünde görür. Kentin tüm insanlarının hayatını iyileştirmek üzere tasarlanmış ayakları yere basan bir yaşam alanı yerine kent peyzajı imajını koyar. Herkes için "kent hakkını", sokaklara atılmış olanların rahatsız edici "direncinden" uzak şekilde o sokaklarda yürümek isteyen bazılarının kullanabildiği bir "hakka" indirger Crilley (1993, 157). Londra'daki Canary Wharf veya New York'taki Dünya Finans Merkezi gibi "mega yapıları" –bu yapılar bütünüyle kontrollüdür, öyle ki kent yaşamını da bir nostalji olarak yeniden yaratırlar– "geleneksel şehirle" kıyaslar: "Geleneksel şehirler, canlılık, sosyal etkileşim ve heterojenlik çağrışımlarıyla 'programlanamazlar' veya 'animasyon haline getiremezler'; şehirdeki tarih ve anılar görsel imgelere indirgenebilecek "özlerden" ibaret değildir; ve gerçek anlamda bir kamusal varoluş, doğru biçimlerin, baş döndürücü manzaraların aplikasyonuyla veya bedava ekmek ya da sirklerin cazibesiyle inşa edilemez. Bununla beraber şehirlerin evsiz insanları kısıtlayarak yapmaya çalıştıkları şey tam da bunu inşa etmektir. Kentin kamusal alanlarının yerine peyzajı koymaya, kent yaşamının heterojen ilişkilerinin (sık sık rahatsızlık verici ve problemlidir) yerine genellikle görselliği getirmeye çalışırlar.

Eğer alışveriş merkezlerinin ve temaşa pazaryerlerinin, Michael Walzer'ın (1986) "dar kafalı" kamusal alanlar olarak tanımladığı şeyin (tek bir fonksiyon için, dışarıda vakit geçirmek yerine para harcamak için tasarlanmış ya da başka bir deyişle

dışarıda takılmayı para harcamayı tetiklemenin bir yolu olarak benimsemiş alanlar) bir kutbunu temsil ettiğini düşünürsek, bu durumda evsizler karşıtı yasalar bu dar kafalılığın diğer kutbunu temsil eder. Köşe yazarı Colman McCarthy'ye (1994) göre "1994 yılında birçok ABD şehrinde sokaktaki insanlara verilen mesaj ya ortalıktan kaybolmaları ya da tutuklanmalarıydı." O günden beri işler sadece daha da kötüye gitti (Foscarinis, Cunningham-Bowers ve Brown 1999).

Sonuç

Kamusal alan –kent hakkı gibi– her zaman bir pazarlık konusudur (bkz. Gohen 1993). Evsizler karşıtı yasaların çoğalışı, bazı insanları kestirme yolla suçlular haline dönüştürerek onları pazarlık masasından kaldırmak adına açık bir yol –ve yasalar dahilinde bir yol– arayışıyla eli yükseltir. Bu yasaların amacı –açıkça olmasa da yine de anlaşılır şekilde– kamusal hakların yeniden tanımlanması, böylece yalnızca evi olanların bunlara erişebilmesidir. Kentin kamusal alanını yeniden tanımlama amacını bu alanları peyzaja dönüştürerek daha ileri taşırlar, yalnızca ayrıcalıklı kişilerin pasif bakışına uygun özelleştirilmiş bir görünüm haline getirirler; ayrıcalıklı kimseler de gördükleri şeyin gayet doğal olduğuna kendilerini inandırmak konusunda yol alırlar.

"Küreselleşen" ekonomi dahilinde günümüz burjuvasının hissettiği güvensizlik içinde bu yasaların soy ağacı yeterince açık görünmektedir. Göründüğü kadarıyla bir miktar daha stabil endüstriyel temelli ekonominin yerini "sembolik ekonominin" aldığı bir devirde "kentlerin kültürü" her şeydir (Zukin 1995). Bu "kültür" –bu peyzaj– kendisi belli belirsiz bir şeydir, dolayısıyla başıboş sermaye için garanti veya daimi bir cazibe merkezi olması düşünülemez. Bu durumda, Zukin'in "korkunun estetizasyonu" dediği durumun yükselişi, hâlâ sarsıcı olsa da oldukça anlaşılabilir bir şey olarak görünür. Yüzeysel olarak

memnun edici peyzajlar yaratarak kaçınılmaz olanı savuşturmayı umarız, geçmişten birkaç refah ayı veya yılı daha çalmaya çalışırız. Gerçi eğer bu soy ağacı netse, bunun bedeli de bir o kadar nettir. Evsizler karşıtı yasalar, kendi görece varsıllığımızı korumak için her gün yaptığımız Faust pazarlığının belki de en net göstergeleridir. Gönüllü olarak feda ettiğimiz evsizlerin ödediği bedel elbette en büyük bedeldir. Ama cezbedici bir kent merkezi için gaddar bir kamusal alanın pek de düşünmeden inşa edilmesi de büyük bir bedel. Mike Davis (1990, 224), William Whyte'tan alıntı yapıp "korku kendini kanıtlamış olur" derken kendisi de şöyle ekler: "Tehdide dair toplumsal algı, suç oranlarına değil, güvenliğin yönelimlerinin ta kendisine bağlı bir fonksiyon haline gelir."[32]

Gerçekten de evsizler karşıtı yasalar, burjuvazinin somut korkusu üzerine modellenmiş olan kamusal çevrenin, bir eleştiri, tartışma ve mücadele ortamı –kent hakkı için yakarışın ve talebin tekrar tekrar dile getirildiği bir yer– olmaktan ne ölçüde uzaklaşıp, adil bir politik ekonomi ve peyzaj adı altında gaddar bir politik ekonominin ve peyzajın meşrulaştırılmaya çalışıldığı bir arenaya ne ölçüde dönüştüğünü gösterir.

32. Yine bkz. Rosen (2001) tarafından bu konuda yazılmış *New York Times* dergisi makalesi.

6
Kent Hakkınız Yok
Evsiz Karşıtı Kampanyalar, Kamusal Alanın Bölümlere Ayrılışı ve Zaruri İhtiyaç Problemi

Politik ekonomi, peyzaj ve kamusal çevre ne ölçüde gaddar? Colorado'da her hafta birden fazla evsiz ölüyor (*Denver Post* 2000b) – donarak, saldırı ve cinayetten, tıbbi destek eksikliğinden, araba çarpmasından vb ölüyorlar. California Santa Clara County'de de her hafta bir evsiz ölüyor (*San Francisco Chronicle* 2000). Ölüm oranları şehre göre önemli oranda değişiyor. Boston'da, 1980'ler ve 1990'lar boyunca iki haftada bir bir ölüm gerçekleşiyordu ancak bu rakam 1999 yılı boyunca sadece dört ölüm olarak gerçekleşti. Kent yetkilileri sokak ölümlerini azalt-

mak adına yeni ve ortak bir çalışmanın bu sonucu doğurduğunu belirttiler (*Boston Globe* 2000). Böylesi çabalar çok önemli ama çok ender görülüyor. "Liberal" ve daha ılıman San Francisco'da 1998 yılında 157 kişi sokaklarda öldü. 1999 yılında bu sayı 169'a yükseldi, 1990'lar boyunca evsiz ölümlerindeki neredeyse kesintisiz artışı devam ettirmiş oldu – yani, San Francisco'nun çokça övgü alan Matrix programının uygulandığı yıllar boyunca ölümler arttı (*San Francisco Chronicle* 1998, 1999).[1] Böylesi istatistikleri bulabilmek güç. San Francisco için bunlar nispeten daha fazla çünkü *Tenderloin Times*, yani küçük, sosyal eylem odaklı bir gazete polis raporlarını ve haber kayıtlarını bir araya getiren çalışmalar yapmış. Denver ve Boston gibi diğer şehirlerde ise evsizleri savunanlar ölümlerin izini sürmeye çalışıyorlar ve her yıl sokaklarda ölenleri hatırlamak adına bir "evsiz anma gününe" sponsor olmaya gayret ediyorlar, ama çoğu Amerikan şehrinde evsiz ölümleri sayısı takip edilmiyor. Bu yüzden bir yılda sokaklarda kaç evsizin öldüğünü bilmemize imkân yok, ama eğer Boston ve San Francisco'dan gelen rakamlar büyük şehirlerdeki durumu yansıtıyorsa, sayı binlerce olmalı.

Ama bu ölümler neredeyse "kaza eseri" gibi görünüyor. 1999 yılında Denver'daki evsiz cinayetleri silsilesi bile (3 ay içinde yedi evsiz öldürüldü, çoğu ölene kadar dövülmüştü) yalnızca bir trajediden ibaret görüldü – lanetlenmesi gereken, ama devletin kabahatli görülmediği bir trajedi. Bununla beraber devlet politikası çok kritik, çünkü evsizleri cinayet riskine sokan, donarak ölmelerine vb neden olan tam da Amerika'nın barınma ve evsiz politikaları – böylesi politikaların savunduğu özel mülk rejimiyle

1. Yıllık ölümlerin sayısı tüm kentler için oldukça değişkendir. 1997'de San Francisco kenti, *San Francisco Chronicle*'ın (1997) "evsiz ölümlerinde büyük düşüş" dediği duruma tanık olduğu olduğu için kendi kendini kutlamıştır. O yıl evsiz ölümleri 1996 seviyelerinden "yüzde 34" düşmüştü. Yine de 102 evsiz sokaklarda öldü: neredeyse haftada iki kişi. Benzer şekilde 1993 yılı da evsiz ölümlerinde düşüşe şahit oldu, 101 kişi öldü. 1992'de sokaklarda 138 evsiz öldü (*San Francisco Chronicle* 1993). San Francisco kenti evsizlerinin ölümlerini her yıl 1 Aralık'tan 30 Kasım'a kadar kayda almaktadır.

birlikte. Evsizlik ve Yoksulluk Ulusal Kanun Merkezi politika direktörü Laura Weir'in doğru şekilde belirttiği gibi: "Kamusal alanlarda yaşıyor olmaları onları kolay hedef haline getiriyor. Evsizler, kendilerine karşı uygulanacak şiddet konusunda daha büyük risk altında" (*Denver Post* 1999b). Denver'da barınaklardaki yatak kapasitesi, ülkenin diğer yerlerinde olduğu gibi ne yazık ki yetersiz. ABD İskân ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı verilerine göre, 1990'ların ortalarında en iyimser tahminlere göre barınak sisteminde ülke çapında her gece en az 425.000 yataklık eksik vardı (Foscarinis 1996). Buna rağmen ufukta yeni bir barınma programı (daha yeterli bir barınak sistemi bir yana dursun) politikası görünmüyor. Binlerce insan için "kamusal bir alanda yaşamak" tek seçenek konumunda. Foscarinis'in (1996, 14) ifade ettiği gibi: "İhtiyaç ile acil durum yardımı arasındaki tutarsızlık her gece en az 425.000 kişinin kamusal alan dışında uyuyacak yerinin olmadığını ve her gün en az 700.000 insanın... kamusal alan dışında gidecek yerinin olmadığını gösteriyor. Bu en azından şu anlama geliyor ki –uyumak, yemek, yıkanmak, idrar ve dışkı yapmak gibi-, temel bedensel fonksiyonlarını toplum içinde gerçekleştirmek zorundalar."

ABD'de resmi anlayış, daha adil bir barınma ve barınak sistemi için çalışmak yerine daha ziyade evsizleri öcüye dönüştürmeye yöneliyor – evsizleri bir şekilde insandan daha aşağı bir varlık gibi, evlerde yaşayan bizlerden daha az hak bahşedilmiş varlıklar haline getirmeye çalışıyor. Son on yılda evsizler hakkında ağır basan bir söylem varsa, o da evsizlerin kurtulunması gereken dertler (veya daha kötüsü) oldukları yönündeki söylemdir – kentlerin ve ulusun ekonomik ve sosyal canlılığını baltalayan böcek ve mikroplarmış gibi görülürler. New York'un kamusal alanlarının evsizlerden kurtarılmasını amaçlayan yeni bir güvenlik stratejisini açıklayan raporunda New York Belediye Başkanı Rudy Giuliani'nin yaptığı saptamayı ele alalım: "Kentlerin kamusal alanlarındaki düzensizlik, gözle görülür şekilde kontrol dışı bir şehre dair işaretler içeriyor, kendi alanını veya

çocuklarını koruyamayan bir şehrin işaretleri bunlar" (Giuliani ve Bratton 1994, 5, N. Smith 1998, 3'ten alıntı). Bu saptama, çocuklarımızın, başlıca mirasımızın risk altında olduğunu ve kent alanlarının, evsizlik denen için için çürümeye karşı, ortadan kaldırılması gereken çürümeye karşı savunulamadığını öne sürmektedir. Amerikan şehir ve ülke politikasında evsizliğin öcüleştirilmesine ilişkin kökleri derinlere giden, resmi olarak organize edilmiş bir şeyler var ve bu, onların cinayete kurban gitmeye devam etmelerini, donarak ölmelerini ve tıbbi yardım alamamalarını yetersiz veya yanlış barınma, akıl sağlığı, uyuşturucu ve istihdam politikalarının değil, sadece evsiz oluşlarının bir sonucu olarak görüyor.

Haziran 1988'de Santa Ana, California parklar müdürü, personeline yazdığı bir bildiride "Kent Konseyi'nin, yeri yurdu olmayanları artık Santa Ana kentine kabul etmeyecek bir politika geliştirdiğini... Özünde, bu programın amacının tüm yersiz yurtsuz kimseleri ve eşyalarını kentten atmak olduğunu... bunun da, kentte yoğunlukla bulundukları yerlerden sürekli uzaklaştırılarak gerçekleştirileceğini" belirtiyordu.[2] O yıl kent polisi, kentin kaldırımlarında, parklarında ve diğer kamusal alanlarında, ayrım gözetmeksizin bir dizi temizlik hareketine başladı; kişisel eşyalara toptan el konulmasını da içeren bir temizlikti bu. Legal Aid Society (Adli Yardımlaşma Derneği) ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği kent yönetimine karşı dava açtı, ancak sokak temizliklerini durdurmak adına çok az şey başarabildi. İki yıl sonra, 15 Ağustos 1990'da kent polisi evsizlerin Santa Ana'dan "sınır dışı edilmesini" organize etmeye karar verdi ("sınır dışı etme" deyimi polis şefine ait). Polis, 64 evsizi çeşitli küçük suçlar sebebiyle tutukladı, bunlar arasında kırmızı

2. Tobe-Santa Ana davası (1995), 1177. Santa Ana davası çokça analiz edilmiştir. Diğer çalışmaların yanı sıra bkz. Takahashi (1998, bölüm 8); Simon (1995); Fasanelli (2000); J. Smith (1996). Bu davanın detaylarına bu bölüm içinde geri döneceğiz. ABD'de "berduşların" öcüleştirilmesinin hikâyesi için bkz. Cresswell (2001).

ışıkta geçme, toplum içinde sarhoş olma, sokaklarda idrarını yapma, çöp atma ve "bir ağaçtan yaprak koparma" vardı (Eng 1991). Neticesinde kullanılmayan Santa Ana belediye stadına sürüldüler. Burada tutukluları 6 saat süreyle banklara zincirlediler ve silinmez mürekkeple vücutlarına kimlik numaraları yazdılar. Alıkonanların çoğu çöp atma suçuyla mahkemeye çağrıldı ve nihayetinde serbest bırakıldı; dördü ise sıradışı hükümlerle tutuklandı; aralarında en az biri yasal oturma izni sahibi 19 Hispanik erkek, Göçmenlik ve Vatandaşlık Dairesi'ne sevk edildi ve Tijuana'ya sınır dışı edildiler (Gomez 1990; Simon 1995; Takahashi 1998). Santa Ana polisinin "Nazi uygulamaları" (Gomez 1990) içinde olduğunu söyleyen sivil haklar, göçmenlik ve adli yardımlaşma avukatlarının itirazlarına rağmen polis şefi Paul Walters, evsizleri Santa Ana Civic Center ve çevresinden temizlemeye devam edeceklerine söz verdi (Eng 1990a). Kent Konseyi'nden de bu konuda önemli destek aldı. Bir üyenin belirttiği gibi, her ne kadar polisin kendisine temizliğe dair önceden bilgi vermemesine içerlemiş olsa da, yine de bütünüyle destekliyordu: "Yetkililer en kısa zamanda evsiz problemini ortadan kaldırmış olacaklar" diye açıklama yapmıştı *Los Angeles Times*'a (Gomez 1990). "İnsanların gerçekten evsiz olduğu durumlar biliyorum ama bunlar berduşlar, serseriler ve dilenciler. ...Durumlarını değiştirmeyi gerçekte istemiyorlar. Dilenmeyi, çalmayı ve etrafta aylaklık yapmayı bırakmak istemiyorlar kesinlikle." Ve Santa Ana Polis Departmanı sözcülerinden birinin belirttiği üzere, temizlik, "suç oranlarındaki genel bir artıştan dolayı" gerekliydi. *Times*'a, "yıl içinde arabalardan 86 kez hırsızlık yapıldığını ve 22 arabanın çalındığını" söyledi (Gomez 1990). Ama bu hırsızlık vakalarında yakalananlar yalnızca Civic Center'ın evsiz kullanıcılarıydı (birçoğu Hispanik'ti), sözcü ise temizliğin "evsizlere veya Hispanik topluluğa yönelik olmadığı" konusunda son derece netti.

Söylemi böyle olsa bile, (söz verildiği gibi) 21 Ağustos'ta temizlikler yeniden başlatıldığında bir kez daha yalnızca evsizler

yakalandı (Eng ve Drummond 1990). Gerçekten de polisler, daha sonra bir mahkemede kabul ettikleri üzere ilk temizlikte tutuklananlardan ikisini sabit bir adres gösterebildikleri için serbest bırakmışlardı (Eng 1991). İkinci temizlik hareketinde 26 kişi kusurlu davranış suçlamalarıyla tutuklandı. Aralarında çatılara konumlanmış güçlü mercekli dürbünlere sahip görevlilerin de bulunduğu 18 polis memuru operasyona katıldı, örneğin "ellerinde peçete veya benzeri şeylerle" (Eng ve Drummond 1990) bir ağacın arkasında durmak gibi eylemler içindeki evsizleri bulmakla görevliydiler. İki temizlikte toplam 90 evsiz gözaltına alındı. Gözaltına almaların ardındaki teori, bir polis komiserinin bir brifing esnasında söylediği gibi, "suç oranındaki artışın tamamı evsizlere atfedilemezken, biliyoruz ki evsizlerin bazıları suçların bazılarını işliyor." Yani, evsizler bir sınıf olarak gözaltına alınıyorlar, çünkü bazı evsizler suç işlemiş olabilir. Bu yaklaşımın şoke edici anlamı –kent hakkını bir yana bırakalım, temel insan hakları açısından anlamı– yeterince açık: Bütün bir insan sınıfı şüpheli hale getiriliyor ve ortadan kaldırılmaları yalnızca arzulanan bir durum olarak değil, aynı zamanda sosyal açıdan zaruri kabul ediliyor.[3]

3. Böylesi bir sonuç elbette evsizlere özgü değildir. 11 Eylül 2001 terörist saldırılarından önce basının çokça ilgisini çekmiş olan ırksal profil oluşturma üzerine yapılan tartışmalar (saldırıların hemen sonrasında profil oluşturmanın bu kadar kötü olup olmadığına dair tartışmalar kadar ilgi çekmiştir), "şüpheli sınıflar" için insan haklarının ne kadar kırılgan olduğunun bir göstergesidir. Bush yönetimi ve bilhassa Adalet Bakanlığı, bir devlet koşullu hakları korumak zorunda bırakılmadığında bu hakları ne hale getirebileceğini göstermek konusunda kararlı görünmektedir, bunu yaparken de "terörizme karşı savaşı" bahane etmektedir. Federal hükümetin 11 Eylül'den sonraki aylarda yönettiği gözaltıların, sınır dışıların ve temel hak ihlallerinin boyutları, özellikle de bir yönetim şekli meselesi olarak ancak şu anda netleşmektedir. Göçmenler, radikaller ve diğerleri üzerindeki en absürt kısıtlamalara bile mahkemelerin gösterdiği hevesli destek, I. Dünya Savaşı sırasında, daha sonra II. Dünya Savaşı sırasında Japon asıllı Amerikalıların "tehcir" edilmesinde; 1960'larda COINTELPRO (FBI'nın karşı istihbarat programı) ve radikallere karşı diğer eylemlerde; "uyuşturucuya karşı savaşın" bir parçası olarak arama-tutuklama yetkisinin geri getirilişinde açıkça görülmektedir. Ve tüm bunlar, federal devletin veya mahkemelerin en acımasız "güvenlik" önlemlerini kurumsallaştırmaktan geri durmaya-

Evsizleri kamusal alandan süpürmek gerektiği düşüncesi polis şefi Walters tarafından açıkça ifade edildi: "Toplumumuzun bir bölümünün" Civic Center'da "barınacak yer aramak zorunda kalması talihsiz bir durumken, eğer barınmalarına izin verilirse, varlıkları "daha ciddi suça neden olmakla kalmayacak, aynı zamanda demokratik yönetimin bütünüyle nafile olduğu inancına da kesinlikle katkı yapacak", çünkü toplumun bazı üyelerine, diğerlerinin –toplumsal "davranış standartlarını" benimsemiş olan diğerlerinin– yapmadığı faaliyetleri gerçekleştirme izni verilmiş olacak (Walters, 1990, B9). Walters bu argümanını, kriminolojistler James Q. Wilson ve George F. Kelling'in (1982) ünlü "kırık cam" tezine dayandırmıştır. Wilson ve Kelling'e göre evsizler, toplumun yozlaşmışlığına ve bir mahallenin suça açık oluşuna işaret eden "kırık camlardan" pek de fazlası değildir. Güzelleşip gelişen mahalleler eğer bu durumlarını korumak istiyorlarsa kırık camlar hemen tamir edilmelidir – ve teori böyle sürer gider.

"Kırık cam" teorisi kamusal alana dair bilhassa inandırıcı ve aynı zamanda bilhassa zararlı olabilecek bir teoridir. Evsizlere karşı süregiden savaşta önemli bir silah olan bu teori, birçok politik çevrede sağduyulu bir yaklaşım olarak görülmektedir (belki de kendi içinde bile işlemeyen bir teori durumunda olmasına rağmen: bkz. Harcourt 2001a) ve evsiz insanların haklarının ellerinden alınmasıyla ilgili bazı önemli deneylerin meşrulaştırılmasına hizmet etmiştir, özellikle de alana erişme hakkının gaspedilmesine destek çıkmıştır. Bu bölümde Amerikan şehirlerinde evsizlere karşı verilmekte olan savaşı değerlendirmeye devam edeceğiz, bunu yaparken de, Santa Ana'daki gibi polis eylemlerinin ve kırık cam teorisinin neden olduğu şekilde kamusal alanın bölümlere ayrılması (zoning) üzerine bir dizi varyasyonu keşfe çıkacağız. 1990 yılı yazının Santa Ana

---

cakları şeklinde karamsar bir tablo yaratmaktadır – elbette bu önlemleri almaya mecbur olmadıkları müddetçe bu önlemler acımasızlık addedilebilir.

gözaltılarının etkileri hem hukuki hem de sosyal açıdan aslında oldukça karmaşıktır ve Santa Ana vakasını bu değerlendirmede sürekli bir mihenk taşı olarak kullanacağız. Açıkça görülecek olan nokta şu ki, Amerikalı politika yapıcılar hem hukuken hem de uygulamada evsizlerin kent hakkını ortadan kaldırmak için sürekli olarak yeni yollar arıyorlar – yaptıkları yasalar ahlaken tiksindirici olduğu kadar anayasal olarak geçersiz olduğunda bile arayışa devam ediyorlar.

"Kırık Camlar"

1. bölümde işaret edildiği gibi, kamusal alan problemi genellikle bir düzen problemi olarak varsayılır. Yaşam kalitesi kararnamelerinin ve polis önlemlerinin taraftarları, "düzensizliğin", kentteki mahallelerin karşısına çıkan başlıca tehdit olduğunu öne sürmektedirler. Kırık cam teorisinin yazarlarından biri olan George Kelling hukukçu akademisyen Catherine Coles ile birlikte yazdığı makalede düzensizliği "yaşamı, özellikle de kent yaşamını rahatsız eden medeniyetsiz, kaba ve tehdit edici davranışlar" olarak tanımlar (Kelling ve Coles 1996, 14). "Düzensizlik dediğimizde" diye devam ederler:

> "özellikle agresif dilenciliğe, sokaklardaki hayat kadınlarına, sarhoşluğa ve toplum içinde içmeye, tehdit edici davranışlara, tacize, sokakların ve kamusal alanların kapatılmasına, vandalizm ve grafitiye, sokaklarda idrar ve dışkı yapılmasına, ruhsatsız yiyecek içecek satışına, istenmeden arabaların camlarının yıkanmasına ve diğer böylesi eylemlere (s. 15) atıfta bulunuyoruz."

Yazarlar, bunların hepsinin halihazırda yasadışı ilan edilmiş kusurlu davranışlar olduğunu belirtiyor, ama onların düşüncesine göre polis tarafından veya daha az resmi mahalle güvenlik gruplarınca yeterince katı şekilde denetlenmiyor. Bu durumun bilhassa problemli olduğunu öne sürüyorlar, çünkü böylesi bir düzensizliğe karşı savunma oluşturma konusunda yetersizliğin, kırık bir camı –veya kırık camlarla dolu bütün

bir mahalleyi– tamir etmeden bırakmakla eşdeğer olduğunu düşünüyorlar.

James Wilson ve George Kelling (1982), tezin orijinal saptamasında, şehirdeki bir mahallede tek bir kırık camın bile kentsel alanla ilgili bir özen eksikliğini gösterdiğini ve bunun da daha başka, daha ciddi suç davranışlarını davet ettiğini belirtiyorlar. Teorilerine göre, tek bir kırık cam bile (31), bir binanın ve onu çevreleyen mülklerin "zevk ve yağma için dışarıda olan insanların gözlerine kestirdikleri bir yer" olacağını göstermektedir. Böylesi bir kırık pencere, Kelling ve Coles'un (1996, 15) ifadesiyle "kriminojendir (suç üretir)". Ama bu argümanın kilit noktası olan "kırık camlar" yalnızca bir metafor – ve yatırımların kentlerden çıkışına dair bir metafor değil. Daha ziyade "düzen dışı davranış" açısından bir metafor. Şüphesiz ki, kırık cam teorisinin savunucuları, neyin –veya daha ziyade kimin– polis denetimine ve katı kontrole tabi olması gerektiği konusunda çok netler. Wilson ve Kelling'in ifadeleriyle (1982, 29) "Kötü kokan sarhoştan, eşkıyalık peşindeki gençten veya başının etini yiyen dilenciden korkan vatandaşlar,

> "yalnızca yakışıksız davranışlar karşısındaki rahatsızlıklarını ifade etmekle kalmıyorlar, aynı zamanda doğru bir genelleme olduğunu gördüğümüz halk bilgeliğini de dile getirmiş oluyorlar – bu genelleme de, düzen dışı davranışların kontrolsüz kaldığı alanlarda ciddi suçların ortaya çıktığına yönelik genellemedir. *Kontrol altında tutulmayan dilenci, etkisi itibarıyla ilk kırık camdır.* ...Eğer bir mahalle, rahatsız edici bir dilenciyi gelip geçenleri rahatsız etmekten alıkoyamıyorsa, hırsız da, orada bir soygun gerçekleştirmesi halinde polise haber verilmesinin veya soyguna müdahale edilmesinin pek mümkün olmadığını düşünür" (vurgular sonradan eklenmiştir).

Wilson ve Kelling (35) daha sonra da şöyle söylemektedirler: "*Belli bir kimseye zarar vermemiş* tek bir sarhoşu veya tek bir aylağı tutuklamak adil görünmez... [ama] bir grup sarhoş veya yüz aylak bütün toplumu çökertebilir" (vurgular sonradan eklenmiştir). Yani bu da demek oluyor ki, *belli bir kimseye zarar*

vermemiş ama yazarların "düzen dışı davranış" olarak beyan ettikleri davranışları sergileyenlerin sayısı artınca, adil olmayan eylemi gerçekleştirmek adil hale geliyor, çünkü "düzen dışı davranış" kendi içinde "toplumumuza... büyük bir tehdit" (Kelling ve Coles 1996, 7) teşkil etmekte. Hatta Wilson (1996, xiv) bu tehdidi tanımlamak için yeni bir Malthus yasası bile formüle etmiştir: "Geleneksel davranış biçimlerine uymayan bireylerin sayısı aritmetik olarak arttıkça, endişe verici davranışların sayısı geometrik olarak artar." Dolayısıyla tehdit artık düzen dışılık bile değil, "geleneksel davranış biçimlerine uymamaktır" ve "zarar" "endişe"[4] yaratır ve bu anlamda polise evsizleri yerinden etme yetkisi verilmesi, İş Geliştirme Bölgeleri'ne sokaklardaki "evsizleri" süpürme imkânı verilmesi ve belli bireyler için oturmayı, dinlenmeyi, uyumayı veya hatta yemek yemeyi bile yasadışı hale getiren yasalar yapılması gerekçelendirilmiş olur.[5] Kısacası "kırık camlar", düzen dışı veya "endişe verici" olarak görülen davranış ve eylemler için bir "sıfır tolerans" politikasıdır.

İyi niyetle okumaya çalışsak bile "kırık cam" teorisi mantığı inanılır gibi değil. Kelling (1987, vurgu orijinal metinde yer alır) şöyle yazmıştır: "Üzerine eğilinmemiş *düzen dışı davranış*, kimsenin bu davranışla ilgilenmediği izlenimini doğurur (veya düzensizlik hakkında kimsenin bir şey yapamayacağı veya yapmayacağı izlenimi doğar) ve böylece gitgide artan agresiflikte kriminal ve tehlikeli talancı davranışlara neden olur [olabilir]." Bu da şu demek oluyor ki, alenen masum insanların polis, kanunlar ve "toplum" tarafından hedef alınması gerekir, çünkü

4. Ve burada da "kırık cam" teorisinin mimarları, suçu azaltmak için olduğu kadar alışılageldik, kabul edilebilir insanlarla dolu bir şehir yaratmak endişesiyle de hareket ettiklerini ilan ederler. Cresswell (1969) tarafından yerleştirilmiş olan koşullar çerçevesinde "yersiz" gördükleri insanları uzaklaştırmak düşüncesini taşırlar.

5. Kelling ve Coles (1996) ayırt etmeden sokak temizliğine girişmenin kötü bir kamu politikası olduğunu bilhassa belirtir (yanlış olduğu için değil, kötü tanınmaya neden olduğu için kötü bir kamu politikası olarak görür), ama bu yaklaşım, böylesi temizlikleri haklı göstermek için kırık cam teorisini (göreceğimiz gibi) kullanan Santa Ana Polis Şefi Walters gibileri caydırmamıştır.

belli bir alanda diğer insanların da suç işleme potansiyelini doğururlar.[6] Evsizlere karşı cezalandırıcı önlemlerin bu şekilde savunuluşu, en cüretkâr ve en çıplak haliyle, mekâna dair estetik algıların diğer unsurlara karşı, örneğin evsiz insanların uyuma, yeme veya var olma gibi ihtiyaçlarına karşı baskın gelmesini gerektirir (Waldron 1991).[7] Hukukçu akademisyen Steven Paisner'in (1994, 1272), kent sokaklarını evsizlerden temizlemek adına anayasal açıdan geçerli araçların geliştirilmesi girişiminin ortasında öne sürdüğü üzere, "evsizlikle ilgili problemlerin *en ciddisi*, şehrin imajı üzerinde yıkıcı bir etkisinin olması" (vurgu sonradan eklenmiştir) şeklinde görülmektedir; göründüğü kadarıyla sağlığın, akıl sağlığının kaybı, yetersiz beslenme veya donarak ölme gibi diğer etkiler en ciddi problem olarak değerlendirilmemektedir. Amerikan Hak ve Sorumluluklar Birliği ve Yaşanabilir Şehirler Merkezi üyesi Robert Tier (1998), aynı noktayı vurgulamak için Kelling ve Coles'tan (1996) büyük oranda yararlanır, kent sokaklarında veya parklarında evsiz insanların bulunmasının "insanların kendi kentsel kamusal alanlarında sahip olmaları gereken kent yaşamının kalitesini, genel konfor, estetik, güvenlik ve özgürlük hissini etkilediğini" söylemektedir (Tier 1998, 258).

"Kırık cam" teorisinin savunucuları da, insan sınıflarını dışlamanın ve onları sınıf statüleri nedeniyle suçlu haline getirmenin anayasal problemler içerdiğini kabul etmektedir.[8]

---

6. Bu elbette getto mantığıdır; Nazilerin uç noktalara taşımış olduğu ama kesinlikle yalnız olmadıkları bir mantıktır (II. Dünya Savaşı sırasında Japon asıllı Amerikalıların gözaltına alınışı bunu açıkça ortaya koymuştur).

7. Yani kamusal alanın bir peyzaj alanı olarak görülmesi (5. bölümde bahsedildiği gibi) belirleyicidir.

8. 1950'lerin sonlarından itibaren başlayarak Amerikan anayasal hukukundaki kaymalar, tanımlanabilir davranışlardan ziyade istem dışı statüden dolayı insanları cezalandıran berduş (serserilik) yasaları gibi çoğu "statü suçu" yasasının kaldırılması sonucunu doğurdu. Evsiz insanların gerçekleştirmek zorunda oldukları eylemleri (banklarda ve kaldırımlarda uyumak veya oturmak gibi) açık bir şekilde "düzen dışı davranışlar" olarak tanımlayarak, Wilson ve Kelling gibi yazarlar farklı bir maske altında statü suçu cezasını geri getirmeye çalışmakta-

Örneğin her ne kadar davranış açısından dilenmenin bazı biçimleri illegal kılınsa da dilencileri bir sınıf olarak yasadışı ilan etmek izin verilebilir bir durum değildir. Kamp yapma karşıtı yönetmelikler, bir statüden ziyade (evsiz olma durumu) spesifik bir eylemi (toplum içinde uyuma) yasadışı kılmaları sebebiyle savunulmuştur. Böylesi yasaların karşıtları ise evsizlerin toplum içinde uyumaktan (veya illegal bir davranışla izinsiz şekilde bir arsaya girmekten) başka seçimlerinin olmadığını, uyumanın da hayatta kalmak için şart olduğunu ve dolayısıyla kamp yapma karşıtı yönetmeliklerin etki olarak bir statüyü (evsizliği) hedef aldığını söyleyerek onlara karşı çıkar.[9] Kırık cam teorisinin ve kamu düzeni gözetiminin diğer biçimlerinin taraftarları, suç ilan etmeye çalıştıkları davranışların aslında *istemli* davranışlar olduğunu söyleyerek buna karşı çıkar.

George Kelling ve Catherine Coles (1996), evsizliğin aslında bir *statü* veya bir *durum* olduğunu kabul etmektedirler. Şöyle yazmışlardır: "Problem evsiz veya yoksul olma *durumu* değildir; problem, bazıları evsiz olan bazıları olmayan, şehrin ve devletin yasalarını çiğneyen birçok insanın *davranışıdır*" (40, vurgu orijinal metinde yer alır).[10] Devamında da şunu öne sürerler: "Antisosyal ve/veya kanunsuz faaliyetlerin oluşturduğu manzarayı örtmek adına ve ayrıca 'yoksulları' da temsilen 'evsiz' tabirinin kullanılması, yoksul olan herkese kötü bir unvan veriyor ve çoğu yoksulun yasalara saygılı olduğunu, bir edep anlayışına sahip olduklarını, başkalarına saygı duyduklarını ve kendi yükümlülükleri için sorumluluk aldıklarını gözlerden uzak tutmuş oluyor" (65). Kelling ve Coles, argümanlarını oluşturabilmek adına Baum ve Burnes'ın[11] (1993) bilhassa tiksindirici

dır. Kamu düzeni savunucularının sunduğu "zararlarla ilgili argümanlar" ilerleyen kısımlarda daha detaylı incelenecek.

9. Bu iddiaları ilerleyen kısımlarda daha detaylı ele alacağız.

10. Buradaki argüman elbette döngüsel, çünkü Kelling ve Coles (1996) bu argümanı, hoşlanmadıkları birçok davranışı illegal hale getiren yasaları savunmak için ortaya koyarlar.

11. Alice Baum ve Donald Burnes evsizliğe dair bir analizin yazarlarıdır, *A Nation in Denial: The Truthabout Homelessness* (1993), içine düştükleri sıkıntılı

bir pasajından alıntı yapmışlardır. Baum ve Burnes bu pasajda, evsiz haklarına ilişkin olarak San Francisco'da gerçekleşmiş olan meşhur bir davada, nelerin tehlikede olduğuna dair bir analiz oluşturmuşlardır (*Joyce-San Francisco davası* 1994); aslında Kelling ve Coles'un argümanını baltalayan bir pasajdır bu:

> "Evsizlerin yalnızca eve ihtiyaç duyan yoksul insanlar olduğu mitini devam ettirerek, ...evsizleri savunanlar Amerika'daki sefaletle ilgili en tehlikeli kalıpları güçlendirmiş ve desteklemiş oluyorlar. Amerika'daki yoksul insanların çok büyük bölümü evsiz değil. Yoksullar sokaklarda, köprü altlarında veya parklarda yaşamıyor; tüm eşyalarını alışveriş merkezi arabalarında veya plastik poşetlerde taşımıyor; yırtık pırtık kumaşlarla örtünmüyor ve kapı önlerinde sızmıyor ya da uyumuyor; sokaklarda idrarını veya dışkısını yapmıyor; arabalarda veya kamp yerlerinde uyumuyor; başkalarını rahatsız etmiyor, korkutmuyor; sokaklarda para istemiyor; kent çalışanlarına ve sakinlerine fiziki saldırıda bulunmuyor ve sokaklarda gördüklerine ve duyduklarına bağırarak dolanmıyor" (Kelling ve Coles'ta alıntı bu şekilde yer alır 1996, 65).

Bu durumda Kelling ve Coles bir yandan evsizliğin bir "statü" veya "durum" olduğunu kabul ediyorlar, ama diğer yandan da evsizliği kriminal veya antisosyal gören bir tanıma (Baum ve Burnes'ün bu pasajda evsizliğe dair yaptıkları imalı tanım yeterince açık) yaslanıyorlar. Bu tanıma göre evsiz kimse yasalara saygılı değildir ve çok az empati hak etmektedir. Hatta bu ifadelere göre evsizlik –veya barınma– kendi başına mesele değildir. Baum ve Burnes'ün (1993, 2) kelimeleriyle, "ortaya çıkan araştırmalar", belki de "tüm evsiz yetişkinlerin yüzde 85'inin kronik alkol bağımlısı, uyuşturucu bağımlısı, akıl hastası veya bu üçünün bir kombinasyonu olduğunu, genellikle ciddi mental problemlerle yüzleştiklerini" (alıntı Kelling ve Coles'ta yer alır 1996, 66) işaret etmektedir. Hem Baum ve Burnes'ün hem de Kelling ve Coles'un ortaya koymadığı şey şu bariz noktadır: Yok-

durumdan dolayı evsizleri suçlayarak 1993 yılında eleştirmenler arasında büyük bir çalkantı yarattı.

sul insanların çoğunun evsiz olmadığı gibi akıl sağlığı yerinde olmayan, uyuşturucu bağımlısı, alkolik veya başka türlü engelleri olan insanların da çoğu evsiz değildir. Bu noktayı vurgulamak iki grup akademisyenin de ortaya koymaya çalıştığı argümanı bütünüyle baltalar – yani kent sokaklarında söz konusu meselenin evsizlik değil, davranış olduğu argümanını baltalar. Çünkü bu bariz nokta ortaya konmuş olsaydı, bu durumda söz konusu meselenin tam olarak evsizlik olduğunu kabul etmek zorunda kalırdık, her ne kadar evsizlik de gerçekten sayısız başka sosyal ve kişisel problemle ilişkili olsa da.[12]

Yine de evsizlikle ilişkili davranışların istemli olduğunu varsaymak ellerine biraz güç kazandırır: Böylesi davranışların suç sayılmasına veya suç görülmeye devam etmesine imkân verir. Bu varsayımı yapmaları sayesinde Kelling ve Coles (222) ve onların da ötesinde "düzenin korunması" amaçlı polisliği benimseyen yasalar şunu öne sürebilmektedir: "Düzeni koruyucu faaliyetler, polisi, duygusal yönden rahatsız evsiz ve yoksullarla, gençlerle, madde bağımlılarıyla temasa sokacak olsa da, düzeni koruma çabaları aslında toplumun bu insanlarla ilgili problemlerini çözmek amacını taşımamaktadır." Bu argümanla ve daha genel olarak sokaktaki insanları hedef alan kırık cam teorisi polisliğiyle ilgili iki problem söz konusudur (argümanın neticede tüm "gençleri" öcüleştirmesinin haricinde iki problem daha vardır). İlk olarak, statü ve davranış arasındaki bu ayrım genellikle mecburen yanlış bir ayrım durumundadır. İkinci problem ise kırık cam polisliğinin fiili anlamda ABD'de evsizlik problemine karşı yegâne çözüm girişimi halinde kalmış olmasıdır. Santa Ana

12. Gerçekten de *Fixing Broken Windows* [Kırık Camları Tamir Etmek] metninden gelen kanıtlar, yazarların bir sınıf olarak evsizleri hedeflemediği numarasını sürdürmenin ne kadar zor olduğunu göstermektedir. "Evsiz" kelimesini tırnak içine alarak kelimeyi bir dizi davranış için kullandıklarını göstermeye özen gösterirler, zaman zaman evsiz insanlar ve onların barınma ihtiyaçları konusundaki endişelerini dile getirirler, ayrıca farkında olmadan sokaklardan ve metro istasyonlarından atıldığını görmek istedikleri kişileri "muhtaç" kişiler olarak ifade ederler (117).

sokaklarına ve mahkeme salonlarına dönmek, bu iki noktayı daha detaylı analiz etmemizi sağlayacak.

Santa Ana Kamp Yapma Karşıtı Yasa ve Zaruri İhtiyaç Problemi

Santa Ana Polis Şefi Paul Walters (1990) evsizleri gözaltına alışını, kendi kelimeleriyle "toplumun kırık camlarını tamir etmenin" bir yolu olarak görüyordu ama bu eylem karşısında dehşete kapılanlar da vardı. Adli Yardımlaşma Derneği ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği neredeyse anında dava açarak evsiz insanları ayırt etmeksizin gözaltına alan ve Civic Center'dan atan polis departmanını durdurma girişiminde bulundu. Bu, onların kent yönetimine karşı açtığı ilk dava değildi. 1988 yılında Orange County'de muhtemelen 5.000 ila 6.000 evsiz vardı; bunların belki de yarısı Santa Ana bölgesi kent merkezinde yaşıyordu (Schwartz ve Kurtzman 1988, I3, alıntının yer aldığı çalışma Takahashi 1998, 156).[13] Santa Ana, ilçe merkezi konumundadır ve dolayısıyla da sayısız sosyal hizmet kuruluşu burada yer alır. 1980'ler boyunca Santa Ana, Civic Center bölgesini yeniden yapılandırmakla uğraşmıştı.

Bu durum, Santa Ana belediyesinin Orange County'deki evsiz yükünü orantısız boyutta omuzlamasıyla bir araya gelince, kent yönetimini polis vasıtasıyla bir dizi temizlik gerçekleştirmeye itti; bu çerçevede evsiz insanlar ya tutuklandılar ya da "yerlerinden sürüldüler", eşyalarına da el kondu ve ortadan kaldırıldı (Takahashi 1998, 156-157). Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ve Adli Yardımlaşma Derneği, bu durumdan etkilenen bireyleri

13. 1990'ların başından kalan bir haber makalesinde (Eng 1990a) "evsizlerin avukatlarının" Orange County'de yaklaşık 10.000 evsiz kimse olduğunu, bunlardan 1.500'ünün Santa Ana'da olduğunu söyledikleri belirtilir. 1990'ların ortaları itibarıyla Orange County için tahmini rakam 12.000-15.000 evsiz arasındaydı (Dolan 1995, alıntının yer aldığı çalışma Takahashi 1998, 161). Daha sonra göreceğimiz gibi bu kadar büyük çaplı tahminler bile, barınak yataklarının belgelendirilmiş yetersizliği ve bölgedeki yüksek kiralar göz önünde bulundurulduğunda önemli bir fark yaratamamıştır.

temsilen dava açtı ve 1990 yılının başlarında kent yönetiminden bir tazminat elde etti, buna göre temizliklerden etkilenen kişilerden 17'sinin her birine 50.000 dolar ödendi. Bu tazminat anlaşmasına göre evsiz insanlar hâlâ temizliklere maruz kalabilecekti, ama artık eşyaları ortadan kaldırılmak yerine kayıp ve bulunan eşya olarak saklanacaktı (Eng 1990a).

Altı ay sonra Santa Ana kent yönetimi temizlik yapmaya devam sözünü tutarak yüz kızartıcı bir sınır dışı etme eylemine girişti. Adli Yardımlaşma Derneği ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği, yeni bir dava açmanın yanı sıra tutuklanan her birey için jürili yargılama yolu arayacaklarına söz verdiler. Bunun için barodan da destek aldılar (Eng 1990b). Ekim 1990 itibarıyla, Orange County Adli Yardımlaşma Derneği ve Orange County Barosu'ndan avukatlar kent yönetiminden bir başka anlaşma kopardı. 22 maddeli bu anlaşma, "kent yönetiminin 'evsiz bireyleri Santa Ana'dan sürmek adına organize bir eylem' gerçekleştirmesini özel olarak yasakladı ve polisleri küçük kabahatlerle suçlanan kişilerin bedenlerine kimlik belirleme amacıyla işaret koymaktan men etti" (Johnson 1990, B12). Aynı esnada, tutuklanmış olan evsiz kimseleri temsil eden kamu avukatı vekili, kent yönetimi tarafından teklif edilen bir pazarlığı reddetti; buna göre evsizler suç itirafında bulunmaları halinde kefaletle serbest kalacaklar veya birer gün hapiş yatıp çıkabileceklerdi. Evsizlerin avukatları, evsizlerin jüri tarafından yargılanma haklarının –böyle bir yargılamada temizliklerin ve sınır dışıların meşruluğu sorgulanabilirdi– pazarlık konusu yapılamayacak kadar önemli olduğunu belirtiyordu (Johnson 1990).

Şubat 1991'de bir belediye mahkemesi hâkimi tutuklananların 22'sine karşı ortaya konan suçlamaları reddetti, Santa Ana polisinin "kasten ve isteyerek, Civic Center'da yaşayan insanları, evsizleri hedef alan bir program uyguladığına" hükmetti (alıntının yer aldığı çalışma Eng 1991 A1). Çöp atmak gibi suçlardan gözaltına alınan ve suçlanan kişiler yalnızca evsizler olsa da (bir gözaltı vakasında sebep yere sigara izmariti atılmasıydı), Polis

Şefi Walters, departmanının evsizleri değil yalnızca yasaları çiğneyenleri hedef aldığı konusunda ısrarcıydı (Eng 1991). Bir Santa Ana hukuk temsilcisi böylesi tutuklamaların çok önemli olduğunu tekrarladı, çünkü kent yönetimi "kırık cam teorisini" uygulamak konusunda ısrarcıydı (Eng 1991, A1). Dava yargıcı böylesi bir mantığı reddetti: "Eğer Civic Center bir evle ve kırık camlar da hafif suçlarla kıyaslanırsa, tüm kırık camların tamir edilmesi gerekir. Bu evde görünen o ki yalnızca düzgün çerçeveli camlar tamir edilirken eğri büğrü veya bozuk camlar tamir edilmiyor" (alıntının yer aldığı çalışma Eng 1991, A1). Yargıcın bu ifadelerle açıkça ortaya koyduğu gibi, tutuklamalar yalnızca evsizleri "rahatsız ve tehdit etmek" amacıyla gerçekleştirilmişti. Nihayetinde evsizler kent yönetiminden 400.000 dolarlık bir tazminat kazandılar.

Polis şefi, departmanının evsizleri hedef almadığını öne sürerken kent yönetimi yetkilileri, evsiz insanları Civic Center'dan atmak için yollar aramaya devam ediyordu (Takahashi 1998, 157-165). Bu anlamda yöneldikleri yeni araç kamp yapma karşıtı bir yasa oldu; bu yasanın bir önceki daha sert yaklaşımdan daha etkili ve daha ucuz olmasını umuyorlardı.[14] İlk kamp yapma karşıtı yasa Ağustos 1992'de geçti, uyku tulumunda veya battaniye altında uyumayı ya da kamu malı üzerinde eşya depolamayı yasaklıyordu; yasağı çiğneyenler için de altı aya kadar bir hapis cezası belirlenmişti. Göründüğü kadarıyla yasa aynı zamanda "evsiz insanların gün batımına kadar kenti terk etmeleri gerektiğini de" belirtiyordu (DiRado 1994, A27, alıntının yer aldığı çalışma Takahashi 1996, 158). On bir ay sonra Santa Ana dördüncü bölge temyiz mahkemesi kent yönetimine, kamp karşıtı yasayı uygulama yasağı getirdi, yazılı bildirime göre yasa fazlasıyla "muğlaktı, yaşama ve seyahat etme imkânı üzerinde sınıf temelli bir sınırlama oluşturuyordu ve gaddarca,

14. Orange County 1990'ların ortalarında mali açıdan yanlış yönetimi dolayısıyla iflasa sürüklendiğinde yüksek maliyetli yerleşim yerlerinden kaçınılması daha da önemli hale gelmişti (Takahashi 1998).

alışılmadık cezalandırmalar getiriyordu" (DiRado 1994, A27, alıntının yer aldığı çalışma Takahashi 1998, 159).[15]

Kent yönetimi 2 hafta sonra 1872 California berduşluk yasasını yeniden canlandırarak karşılık verdi ama kısa süre sonra bunu uygulaması da engellendi (16-dip). Son olarak kent yönetimi, halihazırda ABD Yüce Mahkemesi tarafından uygulanmış olan ABD Park Hizmeti yasasına dayanarak kamp karşıtı bir yasa oluşturdu. Bu yasanın kilit noktalarından biri yalnızca Civic Center'ı ilgilendirecek olmasıydı, kentin bütününü değil (Takahashi 1998, 160). Bu yaklaşım, yasanın geçerliliği açısından hayati önem taşıyan coğrafi bir kısıtlamaydı.

Kamp karşıtı yasalar, evsiz insanları kamusal alanlardan atmak isteyen kentlerin favori yöntemi haline geldi. Bu yasalar herhangi bir kamusal alanda uyumayı veya "konaklamayı" illegal hale getirir; yasa bir bütün olarak yargının nüfuz alanının tamamında ya da üçüncü Santa Ana yasasında olduğu gibi belli bir bölgede geçerlidir. Bu yasaların birçoğu anlık şekerlemelere istisna gözüyle bakmaktadır. Santa Ana yasası, uyumaktan ziyade özel olarak kamp yapmaktan bahsediyordu; kamusal alanlarda "herhangi bir kimsenin kamp yapmasını, kamp tesislerini işgal etmesini veya kamp araç gereci kullanmasını yasadışı" hale getiriyordu. Yüce Mahkeme tarafından incelenen yegâne kamp karşıtı yasa Milli Park Hizmetleri'nin (National Park Service – NPS) yasasıydı. NPS, Washington DC'deki bir dizi parkta kamp yapmayı yasakladı, bunların arasında Beyaz Saray'ın bulunduğu sokağın karşısındaki Lafayette Parkı da vardı. 1980'lerin başlarında Washington DC merkezli bir evsiz destekçisi organizasyon olan Communityfor Creative Non-Violence (CCNV) [Yaratıcı Şiddetsizlik Topluluğu], Başkan Reagan yönetimine karşı özel bir siyasi protesto düzenleyerek yasağa meydan okudu, bunun neticesinde de topluluğun üyeleri evsizlerin ayaklanmasına neden olan kişiler olarak algılandı. CCNV,

15. Gaddarca ve alışılmadık ceza argümanı, kısa süre sonra ele alacağımız zaruri ihtiyaç savunmasıyla ilişkilidir ve daha detaylı olarak ele alınacaktır.

evsiz protestocuların tutuklanmasının ardından kamp karşıtı yasaya Birinci Anayasa Değişikliği hükümlerine dayanarak itiraz etti, Lafayette Park kamplarının korunması gereken bir tür ifade özgürlüğü olduğunu iddia ediyordu. Yüce Mahkeme, kampın ve evsiz insanların davranışlarının "kendini ifade eden bir içeriği olduğunu" ve dolayısıyla İlk Anayasa Değişikliği hükmü kapsamında daha yakından incelenmesi gerektiğini reddetmedi. Yine de Yüce Mahkeme kamp karşıtı yasayı uyguladı; bunun nedeni kısmen, diğer parklarda kamp yapmaya izin veriliyor olmasıydı, böylece evsizlere yasal olarak protestolarını oralarda yapma imkânı verilmiş oluyordu.[16] Lafayette Park'ta kamp yapılmasının engellenmesi, Yüce Mahkeme'nin gözünde kamusal protestolar üzerinde "zaman, mekân ve yöntem" açısından makul bir kısıtlamaydı ve devletin meşru bir çıkarına hizmet eden bir kısıtlama olarak görülüyordu (parkın başka kullanım şekilleri için bakımının sağlanabilmesi) (*Clark-Communityfor Creative Non-Violence davası* 1984).[17] Santa Ana bu davadan kendine göre çıkarımını yaptı ve kendi yasasını kentin yalnızca bir bölümünü kapsayacak şekilde yazdı, göründüğü kadarıyla kentin merkeze uzak bölümlerinde bulunan kamusal alanları uyumaya açık bırakıyordu.

Bu durumda bile yasa, hukuki açıdan oldukça karmaşık bir ortamda ilan edildi.[18] Santa Ana Kent Konseyinin üçüncü evsiz karşıtı yasasını oluşturduğu sırada Miami'de bir federal mahkeme, Santa Ana'da halihazırda sonuca ulaştırılmış davalara benzer bir davada bir karar aldı. Miami'de bir grup evsiz, mahkemenin "yaşamı sürdürmeye yönelik zaruri eylemler" dediği, aralarında kamusal alanda uyumanın, etrafta dolanma-

16. Mahkemenin buradaki mekânsal gerekçelendirmesi California Üniversitesi'nin 1964 yılındaki mekânsal gerekçesi kadar problemlidir; o yıl Üniversite Berkeley kampüsünde alternatif bir serbest kürsüyü az kişinin geçtiği bir yere kurma arayışına girmişti (bkz. 3. bölüm).

17. Evsizlik ve ilk anayasa değişikliği konularındaki yargı kararlarına dair iyi bir analiz için bkz. Millich (1994).

18. Bu paragraf ve sonraki paragraf ilk kez Mitchell'da (1998b) yer alan bir analizimin revizyonudur.

nın ve yemek yemenin de olduğu eylemleri gerçekleştirmekten dolayı evsizleri tutuklama (veya sadece rahatsız etme) politikası güden kent politikasına karşı çıkmıştı (*Pottinger-Miami Şehri davası* 1994, 1554). Mahkeme, barınaklardaki yatak sayısının şehirdeki evsizlerin sayısına yakın bile olmadığını göz önünde bulundurarak evsiz insanların kamusal alan dışında "gidecek yerinin olmadığına" karar verdi (Pottinger 1994, 1554). Buna dayanarak mahkeme, zaruri ihtiyaca dayalı olan ve mecburen kamusal alanda gerçekleşen eylemleri gerçekleştirmeleri dolayısıyla evsiz insanları tutuklamanın veya rahatsız etmenin bir statüyü (evsizlik statüsü) cezalandırmak anlamı taşıdığına, bu yüzden de çokça bilinen bir 1962 yılı Yüce Mahkeme kararında (*Robinson- California* davası 1962) tanımlanmış olan gaddar ve alışılmadık ceza teşkil ettiğine hükmetti. Sonuç olarak mahkeme Miami kent yönetimine iki "güvenli liman" yaratması talimatı verdi, bu bölgelerde kent yönetimi "kamusal alanda yaşamak zorunda kalan evsiz bireyleri uyumak, yemek yemek, yatmak veya oturmak gibi masum, zararsız, suç teşkil etmeyen eylemleri gerçekleştirmekten dolayı tutuklamaktan" men ediliyordu (Pottinger 1994, 1584).

Aynı esnada federal mahkemelerde iki dava daha görülüyordu, ikisi de 1994 yılında karara bağlandı. Dallas'ta bir federal bölge mahkemesi bir kez daha barınaklardaki yatak sayılarının talebe göre yetersiz olduğuna ve dolayısıyla da kamusal alanda uyumaya karşı getirilecek bir yasağın bir eylemden ziyade bir statüyü cezalandırdığına hükmetti. Hatta mahkeme, Dallas kamp karşıtı yasasının yalnızca evsizlik statüsünü değil, aynı zamanda "var olma statüsünü" de cezalandırdığına karar verdi: "Var oluş uyumadan gerçekleşemeyeceği için, uyumayı suç haline getirmek evsizleri evsiz olma statülerinden, onları toplum içinde olmaya mecbur bırakan statüden dolayı cezalandırmak anlamına gelir" (*Johnson-Dallas Şehri* davası 1994, 350).[19] Buna

19. Bölge mahkemesinin kararı daha sonra kendi hükmünün özüne dokunmayacak şekilde usulen tersine çevrilmiştir.

karşın San Francisco'da bir federal bölge mahkemesi evsizler karşıtı yasaların statüyü cezalandırmadığına hükmetti. Bu dava San Francisco'nun Matrix programının geçerliliğini test eder nitelikteydi ve dolayısıyla da diğer bütün evsizler karşıtı yasalara ve polis uygulamalarına da ucu dokunuyordu. *San Francisco* davasındaki yargıç evsizliğin bir statü olmadığına hükmetti (ve böylece evsizlerin davranışlarına düzenleme getiren yasaların da acımasız ve olağandışı cezalar olmadığına hükmetmiş oluyordu), çünkü evsizlik "değişmez" bir durum değildi. Yargıç, söz konusu statüyü tanımlayan özelliklerin varlığının "doğumdan itibaren" (cinsiyet veya ırk gibi) var olması gerektiğini veya gerçekten bireyin kontrolünün dışında olması gerektiğini belirtti (*Joyce-San Francisco* davası 1994). Kontrol dışı sayılan durumlar kategorisine hastalık ve uyuşturucu bağımlılığı gibi durumlar giriyordu (*Robinson* davası kararını takiben). Uyuşturucu bağımlılığı "statü" olmak açısından tuhaf bir özellik olarak görülebilir (daha öncesinde Yüce Mahkeme böyle bir tespit yapmış olmasaydı daha da tuhaf görünürdü) ve hatta evsizlikten somut olarak farklı görülmesi daha da zor bir özellik konumundayken yargıç evsizlikten farklı olduğu hükmüne varmıştı, çünkü evsiz bir insan "kendisine barınma sağlandığında 'statüsünü' hemen kaybederken" (bkz. J. Smith 1996, 327) bir bağımlı her zaman bağımlı kalıyordu (belki de iyileşmiş olsa bile). Dolayısıyla burada varsayılan evsizlik "statüsü" ne sabitti ne de uzun vadeliydi.

Bu ortamda Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ve Adli Yardımlaşma Derneği, Santa Ana yasasına karşı kendi davalarını başlattılar. İlk etapta evsizler ve avukatları kazanan taraf oldu. California Temyiz Mahkemesi, Robinson doktrinini takip ederek kent yönetimini "yasayı bütünüyle uygulamaktan" men etti (*Tobe-Sanata Ana* davası 1994, 387; J. Smith 1996, 324). Bunun üzerine kent yönetimi California Yüce Mahkemesi'ne temyize gitti ve mahkeme temyiz mahkemesinin kararını tersine çevirdi. Ama bunu Robinson Doktrini'nin sekizinci değişikliği hükmüne göre yapmadı, daha ziyade evsizlerin avukatlarının "mevzuatın

'uygulamada' anayasaya aykırı olduğunu tam olarak ortaya koyamadığı" gerekçesine dayandırıyordu (Tobe-Santa Ana 1995, 1150; J. Smith 1996, 324). Böylece mahkeme yasanın anayasaya uygunluğunu "kendisiyle yüzleştirerek" test etti, yani yasanın kendi içinde ve kendinden dolayı anayasaya uygun olup olmadığını bulmaya çalışıyordu, belli bir sınıfa (evsizlere) uygulanış şekline göre değil (J. Smith 1996, 324).

Bununla beraber California Yüce Mahkemesi kararını oluştururken, evsiz insanların "haklarına" dair yeni bir tür savunma ihtimaline kapıyı açık bıraktı. Mahkeme, evsizlerin bazıları için "yasanın çiğnenmesinin istemsiz" olması halinde bir "zaruri ihtiyaç savunması" yapılabileceği önerisini getirdi (*Tobe-Santa Ana* davası 1995, 1155; Fasanelli 2000, 337). Mahkeme, "kamu mülkünde 'kamp yapmaktan' veya 'kamp malzemelerini' koymaktan başka alternatifi olmayan kişilere karşı" yasanın uygulanamayacağını söylüyordu (*Tobe-Santa Ana* davası 1995, 1155).

Tobe-Santa Ana davası kapsamında bir araya getirilen orijinal vakalardan birinde James Eichorn Ocak 1994'te Santa Ana kamp karşıtı yasasını çiğnemekle suçlandı. Birlikte dava edilen diğer kişilerin aksine Eichorn, davasının yargılanmaya gitmesinde ısrar etti. Mahkeme zaruri ihtiyaç savunmasının mümkün olmadığını çünkü Eichorn'un yasayı yalnızca "'belirgin, yaklaşmakta olan bir fenalıktan' sakınmak" için çiğnemiş olduğunu ispatlayamadığını söylüyordu (Fasanelli 2000, 345, *In re Eichorn* 1998, 536'dan alıntı). *Tobe* davası kararına karşılık olarak bir California Temyiz Mahkemesi, Eichorn'unzaruri ihtiyaç savunması yapmasına izin verilmesi gerektiğine hükmetti, çünkü "sanık, Civic Center'da uyuyarak uyku yoksunluğu gibi bir 'belirgin fenalıktan' sakınıyor olabilirdi" (Fasanelli 2000, 346, *In re Eichorn* 1998, 539'dan alıntı). Ve neticesinde de bu bulgu, Santa Ana'daki barınak veya diğer barınma imkânlarındaki belirgin yetersizliğe dayanıyordu. 1993 yılında Santa Ana kenti barınakta yalnızca 118 kalıcı yatak sunarken buna kışın 125 yatak ilave oluyordu – bu rakam şehirdeki toplam sayıları

belki de 1.500'ü bulan evsiz popülasyon için elbette çok yetersizdi (Fasanelli 2000, 347). Eichorn'un tutuklandığı gece, kışlık yatakların yer aldığı silah deposu binası kapasitesinin üstünde dolmuştu. Eichorn davasındaki temyiz mahkemesi de bu gibi unsurlara dayanarak, zaruri ihtiyaç durumunun, "yaşam kalitesi" yasalarını çiğnemek açısından makul bir sebep olduğunu açıkça ortaya koydu.

Anatolia Fasanelli'nin (2000, 350) ifade ettiği gibi, "mahkemelerin kamp ve uyuma karşıtı yasaları anayasaya uygun olarak değerlendirdiği diğer şehirlerde de [artık] yasayı çiğneyen kişi barınak sayısından daha fazla evsizin var olduğunu ve barınma için yeterli gelire sahip bulunmadığını ispatlarsa Tobe/Eichorn davası teorisi kapsamında zaruri ihtiyaç savunması mümkün olacaktı." Evsizlik ve Yoksulluk Ulusal Hukuk Merkezi (NLCHP 1995; 1997) tarafından incelenen şehirlerdeki evsizlik rakamları gerçeği biraz olsun yansıtıyorsa eğer, bu durumda ABD'de barınak sayısının yeterli olduğu bir tane bile orta veya büyük boyutlu şehir yok demektir.[20] Kelling ve Coles'un tavsiye ettiği şekilde "kırık camları tamir etmenin", makul bir kent politikası olmaktan ziyade, hor görülen bir sınıfa karşı yöneltilmiş cezalandırıcı bir yöntem olduğu çok daha açık şekilde görünür.

Evsiz Karşıtı Kampanyalar ve Günümüz Kent Adaletinin Kapsamı

Yukarıdaki tartışmada fazlasıyla tatsız bir şeyler var, belli davaların detayları anlatılırken kolaylıkla gözden kaçan bir nokta bu – şöyle ki, evsiz insanlar ve avukatları mevcut kentsel anlayış bağlamında kamusal alanda uyuma hakkı için mücadele vermek zorunda kalıyorlar; uyumak, kaldırımda yatmak, sokaklarda dilenmek veya sokak aralarında dışkı yapabilmek için. Bunlar oldukça basit, ezik büzük haklar. New York'ta bir evsiz avukatının, New York metrosunda ve istasyonlarında

20. Genel olarak makul fiyatlı ve erişilebilir barınma krizi konusu için bkz. HUD (1999).

dilencilerin dilenme hakkını garanti altına alan bir davada ilk etapta galip çıktıktan sonra (sonradan karar değiştirilmiştir) belirttiği gibi: "Dilenme hakkı kazanmakta pek sevinilecek bir taraf yok" (*New York Times* 1990, B1). Bunun ışığında, Santa Ana kent yönetimi kendini evsizlerden kurtarmak için topyekûn bir kampanya başlattığında buna hakemlik eden California Yüce Mahkemesi'nin neyi başardığına bir bakalım: Hayatın normal akışında çoğumuzun son derece makul bulacağımız yasaları (örneğin Civic Center'da kamp yapmamak gibi) çiğnemekten başka alternatiflerinin olmadığını gösterebilmeleri için insanlara kapıyı açmış oldu. Amerikan şehirlerinde hayatın normal akışına göre kişi şu soruyu sorabilir: Kent sakinlerinin bir kısmının açık alanda yaşamaktan, tüm bedensel ihtiyaçlarını kamusal alanda gerçekleştirmekten, dilencilik yapmaktan başka şansları var mı, yok mu? İnsanların uyumak veya yemek yemek bir yana dursun, yalnızca yaşayabileceği, hatta fiziksel ve zihinsel hastalıklarla dolu ve sürekli olarak caniler tarafından öldürülme tehdidi altında bir hayatı yaşayacağı bir yerlerin bile olup olmadığını görmek için kenti enine boyuna araştırmaya itiyor bizi bu durum. Waldron'un (1991) tanımlamış olduğu "özgürlükçü cennete" ne kadar yakın olduğumuzu görmek için şehri arayıp taramamıza neden oluyor; tanımladığı bu cennette her alan özel mülkiyet kuralları gibi kurallarla idare ediliyor, öyle ki özel mülkiyete veya bunların paraleli olan yüksek güvenlikli kamusal alanlara giriş imkânı olmayanların var olabileceği hiçbir kamusal alan bulunmuyor böylesi bir cennette.

Bazı yargıçlar –aralarında zaruri ihtiyaç savunması kapısını açık bırakmış olan California Yüce Mahkeme hâkimleri de olmak üzere– böylesi bir "cennetin" insan haklarının en temel düzeyinde defolu olduğunu, en azından belli ölçüde defolu olduğunu fark etmişlerdir. Bu yolda en ileri giden mahkeme Miami'deki federal bölge mahkemesi oldu (yukarıda da bahsedilmişti); mahkeme şehrin kamusal alanda iki "güvenli liman" inşa etmesi gerektiğine hükmetmişti, evsiz insanlar buralarda polis tarafından rahatsız edilme korkusu olmadan barınabilecekti. California

mahkemesinde olduğu gibi bu hüküm de, kentsel adalete dair oldukça yetersiz bir anlayışı ortaya koymuş oluyordu, düzgün bir barınma programı talimatı vermeyi bile düşünemeyen bir yaklaşımdı bu. Ama yine de kırık cam teorisinin ve daha genel anlamda kamusal alan polisliğinin sınırlarını ifade etmiş oluyordu; evsizler için en azından bazı hak kırıntılarının korunabildiği bir getto yaratılacaktı, gerçi bir bütün olarak kentin genel bağlamında bu haklar büyük oranda bırakılıyordu.

Miami mahkemesinin güvenli liman yaratılması talimatı, tıpkı California mahkemesinin zaruri ihtiyaç savunmasını kabul etmesi gibi, özünde sosyal (ve politik ekonomik) bir probleme coğrafi bir çözüm sunar. Kamp karşıtı yasasını kentin yalnızca bir bölümünü kapsayacak şekilde dikkatlice yazmış olan *Santa Ana* davasında şunu öne sürmek zor olmayacaktır ki, aslında Eichorn ve diğerleri başka bir yerde, Civic Center dışında bir yerde uyumuş olabilirlerdi ve bunun neticesinde de illa Civic Center'da uyunması gereği ispatlanamazdı. Bu mevcut davalardaki coğrafi mantığa eğilen Yale Üniversitesi hukuk bölümü hocası Robert Ellickson (1996), istenmeyen davranışları bütünüyle yasadışı ilan etmekten ziyade, kent yönetimlerinin, bir "kamusal alan bölümlendirmesi" işlemi geliştirmesi gerektiğini öne sürmüştür. Ellickson'ın argümanını detaylarıyla ele almak iki sebepten önem taşır. İlk olarak, alana düzenleme getirmenin –"uygun" kentsel coğrafyalar yaratmanın– toplumsal problemlerin üzerine gitmek ve kentsel sosyal adaletin içeriğini genişletmek için dizayn edilmiş topyekûn progresif politikaların yerini kolaylıkla alabileceğine dair güçlü bir analiz sunar. İkinci olarak da kamusal alana dair "kırık cam" tarzı düzenlemelerin yakın gelecekte ne yönde gelişim gösterme eğiliminde olduğuna ilişkin bir analiz yapmamızı sağlar. 21. yüzyıl başlarının Amerikan kentine damga vurması muhtemel yeni düzen rejimine –dolayısıyla da yeni hak rejimine– dair bir öngörü sunar bize.[21]

21. Sonraki bölüm ilk olarak Mitchell'da (2001b) sunmuş olduğum bir analizin hafif revize edilmiş halidir.

Kamusal Alanın Bölümlendirilmesi (Zoning)

Robert Ellickson'ın belki de en kayda değer yaklaşımları *Order Without Law: How Neighbors Settle Disputes* (1991) adlı çalışmasında yer alır. Bu çalışmada sosyal düzen üzerindeki "gayriresmi" kontrollerin genellikle yasal olanlardan daha etkili olduğunu öne sürmüştür. Ellickson, devlet kavramına özellikle ulusal ölçekte ama belli ölçüde de yerel ölçekte temkinli yaklaşır. Ona göre mülk sahiplerinin, nitelik ve değerlerin korunması konusunda devlet bürokratlarına göre kaybedecek daha çok şeyi vardır. Bu perspektiften bakıldığında toprak yönetiminin, mahalle, kent ve devlet "normlarına" göre mekânsal olarak değişiklik göstermesi gerektiğini ve genelleyici federal anayasal yaklaşıma tabi olmaması gerektiğini söyler. 1996 yılında Ellickson açık bir şekilde "kırık cam" teorisine dayanarak kentsel kamusal alan yönetimi argümanını genişletmiştir.

Ellickson, hayli etkili ve yoğun tartışmalara neden olan "Controlling Chronic Misconduct in City Spaces: Of Panhandlers, Skid Rows, and Public Space Zoning (Kent Alanlarında Kronik Yanlış Davranışların Kontrol Altına Alınışı: Dilenciler, Varoşlar ve Kamusal Alanın Bölümlendirilmesi)" (1991) adlı makalesinde Kelling ve Coles'un (1996)[22] kamusal alandaki düzen meselelerinin evsizlik meselesiyle bağlantısının kesilmesi (başka bir yolla olmazsa mutlak bir irade göstererek) hükmüne paralel bir yaklaşım gösterir. Dolayısıyla makale içinde birçok yerde kendisiyle çelişse de (örneğin sokaklarda yaşayan insanların gerçekten muhtaç durumda ve genellikle evsiz olduğuna işaret ederek) Ellickson "evsizlik" kelimesinin "gereksiz yere muğlak" bir kelime olduğunu, "yetersiz kalan politika çözümlerini çağrıştırdığını" (1996, 1192) ve "[evsiz insanları] mar-

22. Bu makale yoğunlaştırılmış haliyle yeniden basılmıştır: 2. bölüm Blomley vd. (2000) *Legal Geographies Reader*. Söz konusu versiyon Ellickson'ın makalesinin havasını önemli oranda anlamamızı sağlarken, şeytan her zaman olduğu gibi ayrıntıda gizlidir ve yasaya dair analizinin tam makalesini araştırmaya değecektir.

jinal bir statüye alma eğiliminde olduğunu" (1193) öne sürer. "Evsizlik" ona göre yanlış tanımdır, çünkü söz konusu olan yoksulluk veya barınma değil, "kronik davranış bozukluğudur" ve kent sokaklarındaki "kronik davranış bozukluğu" da iki tür insanın ürünü olarak algılanmalıdır: Ellickson'ın "bankkonducular" dediği kişiler (parklardaki veya diğer yerlerdeki bankları ve kaldırımları eşyaları ve bedenleriyle "tekelleştirenler" olarak tanımlar, bu kişiler "tüm eşyasını torbada taşıyan *bagladies*" veya "Proust okurları" [1184] olabilmektedir); ve "kronik dilenciler" dediği kişiler (günbegün aynı yerde dilenenler). Ellickson, kendi politika önerilerinin bu tür *sokak davranışlarını* hedef aldığını, evsizlik statüsünü işaret etmediğini öne sürer.

Ellickson, evsiz karşıtı yasaların, evsizlerin gerçekleştirmekten başka şansının olmadığı eylemleri (yani bu yasaların düzenleme getirir göründükleri spesifik eylemlerden ziyade istemsiz olan evsiz olma statüsünü) hedef aldığı şeklindeki argümana "muhtaç insanları çaresiz olarak değerlendirmek onların kapasitesini görmezden gelmek ve onları normal insanlar gibi kabul etmeyi başaramamak anlamına gelir, bütünüyle insan olduklarını reddetmek riskini taşır" (1187) diyerek karşılık verir. Dolayısıyla dilenmek ona göre "kaçınılmaz bir durum olarak değil, bir seçenek" olarak algılanmalıdır (1187). Hatta Ellickson'a göre dilenciler ve bankkonducular geri kalanımıza göre daha özgürler, çünkü sokakta yaşayan insanlar "aile ve işveren etrafında şekillenen hayatlar yaşamadıkları" için "günlük rutinlerini kendileri belirlemek" ve "bir yerden diğerine hareket etmek" adına daha fazla zamana sahipler (1188).[23] Ellickson bunun yanı sıra akıl sağlığı yerinde olmayan ve bir banka "konmuş" olan bir kadına "yerinden ayrıl" emri vermenin, "akıl hastasının özgürlüklerini fiilen artırabileceğini" bile iddia etmektedir, çünkü hapishane veya akıl hastanesi gibi "istemsiz kısıtlanmanın risklerine karşı

23. Bu "özgürlüğe" dair ampirik analiz için bkz. örn. Rahimian, Wolch ve Koegel (1992); Rowe ve Wolch (1990); Wolch, Rahimian ve Koegel (1993).

bu durumu tercih edebilecektir"(1189).[24] Bu argüman, Ellickson'ın (1990) daha eski bir makalesi ışığında okunursa belki daha iyi anlaşılacaktır, o makalede evsiz insanlara düzgün bir barınak sağlamanın evsizlerin sayısını artıracağını öne sürmüştür.

Kamusal Alana Düzenleme Getirilmesi: Norm ve Zarar

"Kırık cam" teorisi savunucularının, "kronik davranış bozukluklarının" gerçekten de belirgin "zarar" seviyesini artırıp artırmadığına karar vermekte zorlandıklarını daha önce görmüştük. Ellickson, artırdığını ama zararın derecesinin kamusal alandan kamusal alana değişkenlik gösterebileceğini beyan etmiştir. Dolayısıyla da şehirlerin genelleyici yasa veya haklara dayanmayan bir kamusal alan düzenleme programı oluşturmaları gerektiğini öne sürer; yaptıkları programların "tüm erişime açık alanların aynı düzenleyici rejimle idare edilmesi gerektiğini belirten düşünceye yenik düştüğünü" (1996, 1219, n. 301) ve bu yüzden de toplulukların farklı ihtiyaçları karşısında yetersiz kaldığını söyler. Ona göre çoğu şehrin yönetmelikleri mekânsal açıdan duyarsızdır; şöyle yazmıştır: "Monolitik (tek parça) bir kamusal alan yasasına mecbur bırakan yapısal bir doktrin, tüm caddeler için tek bir hız limiti dayatacak bir doktrin kadar saçmadır" (1247). Bunun yerine mekânsal olarak değişkenlik içeren bir kentsel kamusal alan bölümlendirme rejiminin oluşturulmasını önerir. Ona göre bir "kentin davranış kurallarının mekânsal olarak değişkenlik göstermesine –sokaktan sokağa, parktan parka, kaldırımdan kaldırıma değişkenlik göstermesine-imkân verilmelidir" (1171-1172). İdeal olarak bu bölümlendirme "gayriresmi" olmalı, yani kamusal alanı kullanan insanların ta

24. Bu "özgürlüğün" yapısı, Kasım 1999'da New York Belediye Başkanı Giuliani'nin şehir polisine verdiği talimatla ortaya çıkmış oluyordu: Buna göre emir verildiğinde bulunduğu yeri terk etmeyi reddeden şehir sokaklarındaki veya parklarındaki tüm evsizler tutuklanacak ve hapse atılacaktı. Sartre'ın bir zamanlar söylediği gibi: O güne kadar en özgür olduğu an, Paris'te bir sokakta bir Nazi askeri tarafından kafasına silah dayanıp sokağın diğer tarafına geçmesinin emredildiği andı.

kendileri için davranış "normları" oluşturduğu için "o topluluk" tarafından yapılandırılmalıdır (1222-1223). Ve Ellickson'a göre bu gayriresmi bölümlendirme, topluluğun oluşturduğu normları uygulayan "güvenilir polis memurları" (1173, 1245) tarafından korunmalıdır. Şehirler için önerdiği ikinci en iyi çözüm, kentin farklı kamusal alanlarında farklı davranış tiplerine –ve belki de belli dozda "davranış bozukluğuna"– imkân veren resmi bir kamusal alan bölümlendirmesi yaratmaktır (1246).

Ellickson'ın hedef aldığı polisliğe ihtiyaç duyan şey "kronik sokak rahatsızlıklarıdır", bunları şöyle tanımlar: i) Belli bir kamusal alanda davranışlara yön veren toplum normlarını ii) uzun bir zaman için iii) oradan geçenlerin az miktarda da olsa rahatsız olduğu ölçüde çiğneyen davranışlardır" (1175). Yani "küçük bir rahatsızlık" hissi uyandırmaktan fazlasını yapmayan davranışlara düzenleme getirmek peşindedir – belki de kırık bile olmayan yalnızca çatlak bir cam gibi. Ama Ellickson'a göre böylesi çatlak camlar –bankkonduculuk ve kronik dilencilik gibi– toplumun geneline bir dizi gerçek "zarar" (1177) teşkil etmektedir. İlk olarak ve döngüsel olarak, sokaktaki rahatsız edici davranışlar "kırık cam sendromunu tetikleyebilir... sosyal kontrol eksikliği sinyali verir" (1177). İkinci ve daha spesifik olarak Ellickson şunu belirtir: Birçok kamu otoritesi "bankkonduculuğu" teşvik etmemek için bankları kaldırdığı veya yeniden dizayn ettiği için "bankkonducuların çoğalışı... yeterli boyuttaki bankların" kamusal alandan "kaldırılmasına" neden olmuştur (1178, n. 50). (Oluşturduğu nedensellik ilişkisinin yönü yalnızca aşağılayıcı olmakla kalmıyor, aynı zamanda evsizler konusunda yürütülen mantığın şekline dair işaretler sunuyor.) Ellickson üçüncü olarak da dilenmenin "dilencilerin orantısız şekilde siyahi olduğu şehirlerde ırk ilişkilerini daha da kötüye götürdüğünü" söylemektedir (1181). (Ayrıca medeni haklar hareketinin başlıca sonuçlarından birinin Afrikalı Amerikalıların kent merkezi sokaklarında evsiz olarak yaşamasını kolaylaştırmak olduğu yönünde garip bir

argüman da üretmiştir.[25]) Ve dördüncü olarak Ellickson'a göre "dilenmek, çalışma etiğinin erozyona uğradığının işaretidir" ve "bu zarar, tüm insan toplumlarının" çaresini bulmaya çalıştığı bir zarar konumundadır (1182).

Bu "zararlar" göz önünde bulundurulduğunda Ellickson şu kuralı önerir: "Bir insan, bir kamusal alanda, aynı alanı kullanan ortalama hassasiyetteki insanların belirgin dozda kümülatif rahatsızlığına neden olacak şekilde genelgeçer toplumsal davranış standartlarını çiğner halde süregiden eylemler içindeyse, kronik sokak rahatsızlığı teşkil etmiş olur" (1185). Peki, ama "toplum standartları" nasıl belirlenebilir? Bu noktada Ellickson, Jane Jacobs'a dönüyor: "Anlaşılması gereken ilk şey toplumsal huzur – kaldırımların ve sokakların huzuru."Ellickson, Jacobs'un (1961, 31-32) şu sözünü de aktarır: "Sokakların ve kaldırımların huzuru, polis gerekli olsa da öncelikli olarak polis tarafından korunmaz. Öncelikli olarak insanların kendi aralarındaki karmaşık, neredeyse bilinçsizce gönüllü kontrol ve standartlar ağı tarafından korunur ve insanların ta kendisi tarafından dayatılır" (Ellickson 1996, 1196). Jacobs'un bu argümanı Ellickson'a iyi hizmet eder çünkü Ellickson da meşru sayılan toplumsal normlar oluşturulması gerektiğini göstermeye çalışmaktadır. Bununla beraber daha sonra göreceğimiz gibi, bir topluluğa kimin ait olduğu konusunda Ellickson'ın görüşleri daha belirsizdir, kamusal düzenin öncelikli garantörü olarak polisi göstermek için Jacobs'un argümanını bir anda göz ardı da edebilmektedir (1173, 1200-1201, 1208-1209, 1245). Ama zaten Jacobs'a başvurmasının nedeni de kent polisliğinin erdemlerini tartışmak değildir, daha ziyade dikkati bu meseleden uzaklaştırmaya çalışır ve bunun

25. "1960'lar boyunca ve sonrasında siyahlara karşı beyaz düşmanlığının yumuşaması, daha öncesinde kent merkezi alanlarının kronik kullanıcıları olmaktan geri duran birçok alt sınıf siyahın çekingenliğini azaltmış görünmektedir. 1980'den sonra Amerikan kent merkezlerinde görülmeye başlayan dilencilerin ve sokakta yaşayan evsizlerin büyük bölümü siyahtı. 1960 sonrası zamanın kapsayıcı ruhunun başarısını hiçbir unsur daha iyi sergileyemez" (Ellickson 1996, 1216-1217).

yerine desteklemek istediği kamusal alan bölümlendirmesi şablonuna hizmet eden nostaljik bir kent vizyonundan yardım almak niyetindedir.

Varoş: Ellickson'ın Nostaljik Kenti

Bu nostaljik vizyonun ait olduğu dönemde neredeyse tüm Amerikan şehirlerinde, Ellickson tarafından "polisliği gayriresmi olarak yapılan varoşlar" (1996, 1208) şeklinde tanımlanan yerler vardı: Bu vizyonun ait olduğu dönem 1950'lerdi. Ellickson'ın gözünde 1950'lerde varoşlar, "bu durumla yakın ilişkili Red Light bölgeleriyle beraber... bir şehrin ortalama sokak medeniyeti standartlarını gevşettiği" (1208) bir ortamdı. Bu bakış açısı varoşlara dair oldukça taraflı bir yaklaşımdır, oysaki eldeki verilerin büyük bölümü buraların her zaman yoğun ve sıkı bir polis denetiminde olduğunu söyler (Anderson 1923; Bahr 1970, 1973; Bittner 1967; Blumberg vd. 1978; Foote 1956; McSheehy 1979; Wallace 1965; J. Wilson 1968) – ancak Ellickson'ın (1996), bütün argümanının merkez noktası olacak şekilde bütünüyle desteklenebilir olmasa da ilginç bir noktayı ortaya koymasını sağlar; şöyle ki, o varoşlar yalnızca alkolikler ve yaşlı yoksullar için uygun bir yuva olmakla kalmıyordu, aynı zamanda polisin sosyal düzendeki çeşitliliği garanti etmek konusunda müşfik davranmasını da mümkün kılıyordu (1172, 1202-1209). Ellickson şunu söylemiştir:

> "Varoşta... toplum içinde orta karar bir sarhoşluk, yalnızca diğer fakir fukara kent sakinleri tarafından değil, aynı zamanda polis tarafından da tolere edilebiliyordu.[26] Buna karşın kent merkezinin başka

26. Ellickson bu noktada yazmış olduğu bir dipnotta polisin varoşlarda sık sık sarhoşları tutukladığını ve varoş sokaklarında düzenli "temizlikler" gerçekleştirdiklerini belirtir; sokakta yaşayan insanları ayırt etmeksizin tutuklamışlardır; ama bu kanıtı görmezden gelip durum böyleyken bile polisin varoşlarda kentin diğer yerlerine oranla daha "müsamahakâr" göründüğünü söyler (1996, 1208, n. 232, Bittner 1967'den alıntı). Bazı yerlerde diğer yerlere oranla daha az şiddetli olduğunda adaletsizliği görmezden gelme mantığındaki tuhaflığı bir kenara bı-

yerinde aynı dozdaki bir sarhoşluk bir alkoliğin başını belaya sokmaya çok daha yakındı. 1950'lerde devriye gezen bir polis, merkezi iş bölgesinde dilencilik yapmakta olan veya bankkonduculuk yapan bir 'berduşa', 'kalkıp gitmesini' hiç tereddüt etmeksizin söylerdi.[27] Bir varoşun kaldırımındaki berduş ise bu mesajı asla duymazdı, çünkü zaten tam da polisin istediği yerdeydi.[28] Bu yolla, 1950'lerde polis memurları sokaktaki düzensizliğin belli bölgelere bölümlendirilmesine gayrimeşru olarak yardımcı oluyordu(1208-1209)."

Bu konuda Ellickson'ı kendi kaynakları tekzip eder; polisin aslında varoşlarda sık sık tutuklamalar gerçekleştirdiğini, erkeklere ve kadınlara "kalkıp gitmelerini" söylediğini ortaya koyar bu kaynaklar (Foote 1956; Schneider 1986; J. Wilson 1968). Varoş etnografyasını 1970'lere (Ellickson'a göre varoşlardaki polisliğin, polis gücü üzerindeki anayasal kısıtlamalarla gereksiz yere engellendiği bir döneme) taşıyarak analiz eden diğer kaynaklar da polisin varoşlarda bir disiplin mekanizması olarak tutuklamaları kullanırken oldukça acımasız olabildiğini göstermektedir (McSheehy 1979). Ama bunları boş verelim.

Ellickson'a göre (1996) problem oluşturan nokta evsiz insanlara karşı polisin acımasız tavrı değildir, varoşlardaki acımasızlığın

---

raksak bile, bu kanıt Ellickson'ı polisin müsamahakârlığına dair en temel iddialarında bile desteklememektedir (bkz. örn. McSheehy 1979).

27. Burada Ellickson (1996) bir dipnot ekleyerek şunu söyler: "Bu emirleri uygulamak için ne kadar cop kullanıldığını tahmin edemezsiniz." Aslında Ellickson'ın kendi kaynakları da (örn. Bahr 1973; Bittner 1967; J.Wilson 1968) (1208, n. 233) dahil olmak üzere etnografik ve tarihsel kanıtlar okunabilir. Bunlar okunursa Ellickson'ın nostaljisinin içeriğine dair cazip olmasa da net bir tablo ortaya çıkarılabilir.

28. Ve burada Ellickson'ın kendi dipnotu yine makalesinin genelindeki mesajla doğrudan çelişki içindedir. Makalenin içinde Ellickson "Bir berduş bu mesajı asla duymazdı" derken dipnotta bunu ne kadar sık duyduklarına işaret eder ama bir kez daha bunun önemli olmadığını, çünkü polisin varoşlarda başka yerlere oranla "daha hoşgörülü" olduğunu belirtir. Dolayısıyla bazı acımasız polis taktikleri, olabilecekleri kadar acımasız olmadıkları için haklı çıkarılmış olur (1209, n. 234). Bu durum, "bir polisin" kentte kimin nerede bulunacağına karar vermesinin doğru olup olmadığı sorusunu da göz ardı etmiş olur – bazı vatandaşlar tüm kent üzerinde hak sahibiyken bazıları neden belli bölgelere kısılmak zorunda olsun?

kentin diğer bölgelerine oranla daha az olduğunu söyleyerek bu unsuru hemen geçiştirir (1208-1209, n. 232-234). Daha ziyade, 1960'ların ve 70'lerin "anayasal devriminin" (1209) –o dönemde serserilikle ilgili yasalar anayasaya uymayacak ölçüde muğlak bulunmuş ve statü suçları suç olmaktan çıkarılmıştı– sokak düzensizliğiyle ilgili yasaları "ulusallaştırma" etkisi yaratmış olmasıyla ilgilenmiştir (1209). Yani yasaların özgürleşmesi ve toplum içinde sarhoşluk, serserilik, aylaklık ve benzerleri için uygulanan tutuklamaların dava edilmesi için anayasal hukuka başvurulması, ülkenin tüm kentsel alanlarında tek bir adalet standardını uyguladı. Ellickson'ın görüşüne göre böylesi bir "ulusallaştırma", "merkezi ve esnek olmayan" (1213) bir sistem yarattı; 1950'lerin varoşlarına damgasını vurduğunu düşündüğü türde bir "gayriresmi bölümlendirmeyi" imkânsız kılmış oluyorlardı (asıl önemli nokta da tam olarak buydu). Bu yüzden ve ayrıca çok sayıda kilise merkez dışındaki çevre semtlere çekildiği için (1216) varoşlar ona göre küçülme içine girdi[29] ve "fakir fukara" hayatının gözle görülür kanıtları kent merkezinin diğer alanlarına yayıldı: "Daha önceleri gayriresmi olarak varoşlara kapatılmış olan sokak insanları artık en yoğun kent merkezi bölgelerini kronik şekilde kullanabiliyordu. Birçoğu bunu yaptı" (1216).

Kamusal Alanın Bölümlendirilmesi

Ellickson'ın (1996) nostaljik yaklaşımı onu ilginç bir öneri sunmaya götürür, dışarıdan bakıldığında bu öneri varoşlara (evsiz insanların oraya kapatılışına) geri dönüş istemini ortaya koyar gibi görünmektedir. Bununla beraber bu öneri ilginç ve önemli olmasının yanı sıra sadece dışarıdan göründüğü haliyle

29. Ellickson elitleştirme süreçlerini incelemez, varoşlardaki küçülmeyi kentsel yenilenmenin (kentsel yenilenmenin varoşlarda küçülmeye neden olmasından ziyade) takip ettiğini varsayar ve tek odalı motel odalarında barınma imkânının ortadan kalkmasının evsizliğin artışında rolü olduğundan şüphelenir (1216, n. 279).

değerlendirilmemelidir, çünkü göreceğimiz gibi bütünüyle samimiyetsizdir. Ellickson, şehirlerin, kamusal alanlarını üç kategoriye ayırmasını önerir: kırmızı, sarı ve yeşil (1220-1222). Kent merkezindeki alanların yaklaşık %5'ini teşkil etmesini önerdiği kırmızı bölümlerde "sokak davranışları konusundaki normal standartlar belirgin ölçüde gevşetilecektir" (1221). "Bu görece hoyrat bölgelerde" diye yazmıştır Ellickson (1221), "şehir daha fazla gürültüye, toplum içinde sarhoşluğa, hayat kadınlarının ısrarlarına ve benzerlerine tolerans göstermeye karar verebilir." Kırmızı bölümler "düzen dışı davranışlara eğilimli insanlar için güvenli limanlar" olarak hizmet edecektir (1221). Kent merkezinin yaklaşık %90'ını kapsayacak olan sarı bölümler ise "canlı birer karıştırma, eritme potası olarak vazife görecektir" (1221). Buralarda, istenenden uzun süre kalmadıkları sürece "renkli ve ilginç" (1221) olanlar yer alacaktır. Burada da "kronik (ama ara ara olanlar dışında) dilenciliğe ve bankkonduculuğa... izin verilmeyecektir" (1221). Son olarak, kent merkezinin kalan %5'ini oluşturacak olan yeşil bölümler "son derece hassas insanlar için sığınma yeri vazifesi görecektir: narin yaşlılar, küçük çocukları olan ebeveynler, başında velisi olmayan ilkokul öğrencileri, bankta oturup şiir okuyanlar" (ama mümkünse Proust okumayanlar) (1221). Buralarda geçici dilencilik ve bankkonduculuk bile yasak olmalıdır. Dolayısıyla Ellickson'ın alanı kodlama önerisine göre şehir ölçeğinde "arazi kullanımına" dair bir karışıma tolerans tanınacaktır ve kent merkezi ölçeğinde de alanın %90'ı insanlar ve faaliyetler açısından "canlı bir eritme potası" olurken, tüm bu bölümler her bir bölgenin "toplumsal normlarını" korumak için çalışan müşfik bir polis gücü tarafından gözetim altında tutulacaktır.

"Toplumsal normlar" anahtar konumunda:[30] Ellickson'a göre

30. Ve bu noktada belki de farkında olmadan Ellickson kendi planını Federal Konut Otoritesi'nin kırmızı çizgi programıyla (bir haritada sigorta teminatı verilmeyecek bölgelerin işaretlenmesi) paralel görür. Amerika'nın metropolitan bölgelerinde ayrımcılığı devam ettirmeye ve artırmaya büyük katkısı olan Federal

kırmızı, sarı ve yeşil bölümlerin belirlenişi toplumun isteklerine dayanmalıdır. Kamusal alanın bölümlendirilişi, "erişime açık kamusal alanı tekrar tekrar kullanan sıkı örülmüş grubun üyeleri tarafından" (1222) gayriresmi olarak yapılmalıdır. Bu üyeler "alana giren birini, diğer üyelerin imkânlarına müdahale edecek şekilde kamusal alanı kullanmaktan caydırmak için toplumsal normları dikte edecektir" (1222). Ellickson'a göre böylesi bir toplumun üyeleri "kamusal alanların karışık desenli fiziksel karakterini ve geçip gitmekte olanların sayısız taleplerini fark etmek konusunda bilhassa mahirdir ve kendi gayriresmi normlarını kamusal alandan alana değiştirebilir" (1222). Bu çabalarında da değişken toplumsal normları uygulamak için çalışan polis tarafından yardım görürler (1223). Ellickson zaman içinde hem kent sakinlerinin hem de evsizlerin bu kuralları içselleştireceğini ve farklı bölümlerin normlarının alışkanlık halinde kanıksanacağını ummaktadır (1225-1226). Ama bu umudu gerçekleşse bile Ellickson gayriresmi bölümlendirmenin etkili olamayabileceğini kabul etmiştir. Bunu açıkça dile getirmese de Ellickson'ın, "kronik dilencilerin" ve "bankkonduculuların", önünde sonunda "sıkı örülmüş grubun" –kamusal alanı tekrar tekrar kullanan grubun– üyeleri olarak kabul görmesinden endişe ettiği belli olmaktadır; dolayısıyla da kamusal alanı *resmi olarak* kırmızı, sarı ve yeşil bölümlere ayırması ve buraları uygulanacak kuralları listeleyen tabelalarla donatması için kent yönetimlerine imkân verilmesi gerektiğini öne sürer.

Gayriresmi bölümlendirmenin etkinliğiyle ilgili bu endişesine rağmen Ellickson yine de uğruna kamusal alanın polisliğinin yapılacağı "topluma" inancını ortaya koymaktadır. Gerçi –bu nokta çok kritik– Ellickson toplumun ne olduğunu asla açıkça tanımlamaz. Bununla beraber yasayı analiz ettiği uzun makalesinin akışı içinde ortaya çıkan şey, bu "toplumun" evsizleri

---

Konut Otoritesi'nin ırkçı borç verme politikalarına hız veren toplumsal normlar temelli alan bölümlendirmesinin tarihçesinin özeti için bkz. Jackson (1985).

içermediğidir. Evsizlere sokakları ve parkları kullanmaları adına hiçbir şekilde herhangi bir meşru hak iddiası tanımamıştır: Onlar yalnızca istenmeyen rahatsızlık kaynakları olarak tasvir edilir. İçinde yaşadıkları toplumların üyeleri olmak açısından onlara herhangi bir konum vermemiştir. Peki, o zaman bu toplumun içinde kimler var? Ellickson, aklındaki topluluğa dair sunduğu yegâne ipucunda "toplumun çeşitli bireysel savunucularına" işaret eder: yürüyüp geçmekte olan yayalar, yakınlardaki mülklerin sahipleri ve sokak terbiyesini dikte eden kuruluşlar (örneğin İş Geliştirme Bölgeleri organizasyonu ve polis) (1196-1199). "Düzenli" yayalar (1197) ve bir bütün olarak "toplumun" iyiliği için çalışan polis dışında Ellickson'ın toplumu göründüğü kadarıyla bir mülk toplumudur, çünkü göstermiş olduğu gibi, "minör rahatsızlıklardan" biraz fazlasını gerçekleştiren yakınlardaki evsizlerden en fazla "zararı" gören mülk sahipleridir (ve belli ölçüde de yine özel mülkiyet yasaları kapsamında olan kiracılardır örneğin).

Ancak Ellickson'ın şunu algılaması gerekir ki (araştırmasının büyük bölümü arazi yönetimi ve bölümlendirilmesi üzerine olduğuna göre), bu mülk toplumu (kiracılar dahil) kırmızı bölüm tahsisine karşı savaşacaklardır: Hiçbir mülk toplumu böylesi bir statüyü gönüllü olarak kabul etmeyecektir, çünkü bir yandan mülk değeri düşerken bir yandan da bakım ve hizmet maliyetlerinin artmasıyla kabul edilemez bedeller doğuracaktır.[31]

31. Bu saptamanın istisnaları vardır, örneğin New Orleans'ın Fransız bölgesi; ama bu bölge yalnızca "gevşetilmiş" sokak normları ve "görece nezaketsiz" ortamı bütünüyle metalaştırılmış olduğu için ve fakir semtleri dolaşmayı seven orta ve üst sınıflara, şehre kongre için gelenlere vb satılabilir hale gelmiş olduğu için istisnadır. Ve bu tarz istisnalar bedensel ihtiyaçlarını karşılama arayışındaki yoksul insanların ortaya çıkardığı ortamlar değildir. San Diego Gaslamp bölgesi de benzer şekilde sokaklarda kongreler için şehre gelenlerden, üniversite öğrencilerinden, bar ve gece kulüplerinden gelen şaşırtıcı ölçüde gürültüyü ve toplum içinde sarhoşluğu hoşgörüyle karşılar ama bölgeyi toplum içindeki sarhoş evsizlerden temizleme politikalarında gitgide daha acımasızdır. Beşinci Cadde'de gece geç saatlerdeki gürültünün, sokağa bakan bir otelde uyumayı pencereler kapalıyken bile imkânsız hale getirebilecek kadar fazla olduğunu

Resmi bir gettonun (tahsise özel tabelaların varlığıyla resmi hale gelir) yaratılmasına eşlik edecek olan "negatif dışsal faktörler" haddinden fazla olacaktır. Dolayısıyla Ellickson'ın "gayriresmi" bölümlendirme savunması daha da ilginç ve hayalperest bir hal alır: Gayriresmi bölümlendirmenin, resmi bölümlendirmenin yaşayacağı problemleri neden yaşamayacağını hiçbir zaman ele almaz. Mülk sahipleri (veya bölgenin kıyılarındaki komşu mülklerin sahipleri) nasıl olup da "kırık camları" barındırmanın getireceği mülk değeri düşüşlerine göz yumacaktır? Yanıt şu ki elbette yummayacaklar[32] ve dolayısıyla da özgür iradeyle tolere edilen –hukuki olarak mecbur bırakılmayan– "kırmızı bölümler" kesinlikle imkânsız olacaktır, özellikle de Ellickson'ın şu görüşünden dolayı: "Sokaktaki davranış bozuklukları problemine karşı öncelikli en iyi çözüm güvenilir bir polis departmanının bulundurulması olacaktır; bu polis memurlarına, düzen dışı davranış ve topluma rahatsızlık veren hareketler karşısında *genel standartları* uygulamaları adına önemli ölçüde takdir yetkisi verilecektir" (1245, vurgu sonradan eklenmiştir). Ellickson "genel standartlara" ve "toplumsal normlara" nasıl karar verileceği sorusuna hiç değinmez. Önerisinde herhangi bir mekânsal adalet düzeyini garanti etmek bir yana dursun gayriresmi bölümlendirme oluşturmak adına herhangi bir mekanizma da yer almaz ve kesinlikle herhangi bir demokratik mekanizma bulunmaz.

---

kendi deneyimlerimden biliyorum, ayrıca pazar sabahı sokakları kirleten istifra lekelerinin miktarı da etkileyici boyutta olabilmektedir. Elbette bunlar da polislik gerektiren "minör rahatsızlıklar" konumunda ama bu rahatsızlıkların oldukça kârlı olması durumu değiştiriyor.

32. En iyi analoji muhtemelen, çoğu Amerikan kentinde yetişkin sinemalarına, kitapçılara ve striptiz kulüplerine karşı uygulanmış hem resmi hem de gayriresmi bölümlendirmenin (ve böylesi bir bölümlendirmenin doğurduğu yoğun politik ve mekânsal tartışmaların) geçmişi olacaktır. New York Belediye Başkanı Giuliani'nin Manhattan'ı tüm "yetişkin" oluşumlardan kurtarma kampanyasını düşünelim, oysaki resmi bölümlendirme bunlara izin veriyordu. Bir başka analoji de yol üstündeki evleri, barınakları ve benzerlerini belli mahallelerden uzak tutmayı amaçlayan "benim arka bahçemde olmaz" mücadelelerinin geçmişidir (bkz. Takahashi 1998).

Dolayısıyla tesadüf denemeyecek şekilde Ellickson, herhangi bir alanın kırmızı bölüm olacağını garanti etmek adına herhangi bir yol –ister yasal, ister yapısal, ister idari bir yol olsun– sunamaz.

Tahmin edebiliriz ki Ellickson'ın gayriresmi bölümlendirme planına onay alma beklentisi de resmi planın işlemesinin neredeyse imkânsız olmasındandır. Nihayetinde bu küçük hile incelikli bir oyun ama aynı zamanda son derece tehlikeli de. Çünkü genel olarak evsiz karşıtı yasaların ulaşmayı umduğu aynı sonuca götürüyor bizi: evsizliğin değil, var olabilecekleri herhangi bir alanın yok edilmesiyle evsizlerin ortadan kaldırılması. Alanın ayrılması, şehirde "canlı bir eritme potası" uygulanması adına oluşturulan bu uygulama planı, nihayetinde evsiz karşıtı yasaları motive eden arındırılmış alan arzusunun aynısından başka bir şey değildir. Ama şöylesi bir hayati farklılık göze çarpar: Ellickson'ıngayriresmi bölümlendirme planları, benimsendikleri ölçüde yasal kapsamın dışında kalacak ve evsiz insanların kent hakkı için mücadele verilebilecek hayati bir arenayı ortadan kaldıracak; her ne kadar bu yasal kapsamı uygulayan mahkemeler de bazen böylesi hak iddialarına karşı sıcak yaklaşmıyor olsalar da bu arenanın varlığı çok önemli.

Sonuç

Ellickson'ın önerilerine benzer bir kamusal alan bölümlendirmesinin, günümüz kentlerinde ne kadar işlediğini halihazırda görmüştük. Ellickson'ın kamusal alan bölümlendirilmesi önerisini bir "düşünce deneyi" (bir yerde kendisi bu şekilde bahsetmiştir) olarak yalnızca takdir etmek veya eleştirmek yerine Berkeley'deki People's Park ve Telegraph Avenue'nun geçmişine dönersek daha iyi bir şey yapmış oluruz. Oralarda "toplumsal normların" nasıl oluşturulduğunu görebiliriz: Öyle kendiliğinden ortaya çıkmazlar; var oluyorlarsa bile, ciddi ve ortaklaşa toplumsal mücadelelerin sonucudurlar. Farklı ölçülerde güçleri olan aktörler, toplumun "normlarının" ne olması gerektiği ko-

nusunda birbirleriyle rekabet içindedir ki bu aktörler arasında evsizler, aktivistler, "canlı bir eritme potasını" neyin oluşturduğu konusunda farklı görüşleri olan üniversiteler, kent yönetimleri, işletmeciler yer alıyor olabilir. Polis de bu sürecin içindedir, yalnızca halihazırda oluşturulmuş olan toplumsal normları dikte etmekle kalmazlar, zaman zaman öncülleri ve ihlalcileri de olabilirler. Bu normlar üzerine sayısız "küçük Arnold" yorum yapar; kamuoyunu, kamusal alana dair daha az değil daha fazla kısıtlayıcı bir düzene doğru yönlendirmek –toplumsal normları etkilemek– peşindedirler. Bir başka deyişle toplumsal normlar kavramı, belli yerler üzerindeki mücadelelerle ve belli toplumsal vizyonların uygulanmasıyla gelişen "kamusal alan diyalektiğini" (4. bölümde ifade ettiğim şekilde) gözden kaçırır. Ellickson'ın kamusal alana düzenleme getirme görüşü, tüm kamusal alanlarda sahada iş başında olan güçleri, ortak mutabakata dayalı olduğu kadar çekişmeli de olan güçleri göz ardı etmektedir. Ve Berkeley vakası da bize, kamusal alanların nasıl düzenlenmesi ve polisliğinin nasıl yapılması gerektiği düşünüldüğünde gücün göz önünde bulundurulmasının ne kadar önemli olduğunu gösterir: Sosyal düzenden ve konsensüsten kimin fayda sağladığını ve kimin sağlamadığını, kimin çıkarlarına hizmet edildiğini ve kiminkine hizmet edilmediğini her zaman iyi algılamalıyız.

Alanı bölümlendirmenin nasıl işlediğini, iki kürtaj vakası ve 2. bölümde incelenen kamusal forum hukuku tarihi bağlamında da görmüştük. Buralarda kamusal alanın resmi bölümlendirilişinin hem özgürce konuşma, toplanma ve protesto etme haklarını kurumsallaştırmak hem de tam da bu hakları baltalamak açısından bir araç olabileceğini gördük. En önemlisi de bu diyalektiğin, yalnızca insanların mevcut yasaları ihlal ettikleri ölçüde gelişip ilerleyebileceğini gördük, çünkü bu yasalar çok büyük sıklıkla konuşma ve toplanma haklarını desteklemek adı altında devlet ve şirket güçlerini korumak arayışındadır. Ellickson'ın gayriresmi ve resmi kamusal alan bölümlendirmesi için yaptığı çağrı, onun bu kadar sıkıntı duyduğu anayasal "devrimin" kökeninde

yer alan sosyal tarihi görmezden gelir. Bu kitap boyunca gördüğümüz gibi kamusal alan hakkı, yalnızca güç kullanılarak talep edildiğinde genişletilebilmiştir; sıklıkla da mevcut yasaları ihlal eden ve dolayısıyla da bu yasaların –uyumakla ilgili olduğu kadar protesto gösterisiyle de ilgili yasaların-kâğıt üstünde olmasa da bulundukları coğrafyada baskıcı olduklarını gösteren insanlar tarafından genişletilmiştir. Dünya Endüstri İşçileri'nin San Diego, Fresno sokaklarında ve ABD'nin diğer kentlerinin sokaklarında ifade özgürlüğü talebi net bir şekilde "toplumsal normlarla" doğrudan çelişki içindeydi. Gerçekten de durum tam olarak böyleydi. Bu çelişki vasıtasıyla Dünya Endüstri İşçileri bu normlarda neyin yanlış olduğunu gösterme imkânı buldu (aynı zamanda üyeleri de bu normların oluşumuna neden olan daha yüksek ölçekli siyasi ve ekonomik bağlamı değişime uğratmaya çalışıyordu). Başka yerde de göstermiş olduğum gibi (1930'ların tarıma dayalı California'sındaki protesto gösterisi karşıtı yasalarda olduğu gibi: Mitchell 1998c) "toplumun" ta kendisinin oluşumu da genellikle büyük bir şiddetin eşlik ettiği siyasi bir projenin neticesidir. "Toplumsal normların" soyutlanması, kürtaj klinikleri önündeki kamusal alan bölümlendirmesine dair zor sorular açısından da herhangi bir kazanım sağlamaz. Hatta böylesi yerlerde toplumsal normların ne olabileceğini tasavvur etmek güçtür çünkü Ellickson'ın ifadesiyle, onun ilgilendiği toplum bir konsensüs toplumudur (mülk hükmü altında bir toplum). Örneğin kürtaj ve kürtaj hizmeti verenler vakasında böylesi bir toplum, muhakkak birilerinin haklarına saygısızlık edecektir ve bunu demokratik yollarla da yapmayacaktır.

Ama bu bölümün sonunda, *Santa Ana* davalarının merkezi olarak gelişen ve Ellickson'ın da göz ardı etmekten büyük mutluluk duyduğu meseleye geri dönmek istiyorum: zaruri ihtiyaç meselesi ve kent hakkı açısından anlamı. Lefebvre'in 1. bölümde ana hatlarıyla ortaya konan argümanlarından birini düşünürsek, herhangi bir makul "kent hakkının" aynı zamanda şehirde ikamet etme, barınma hakkı gerektirdiğini hatırlarız. Lefebvre'

göre (1996 [1968], 179) barınma hakkı kent hakkının zaruri bir önkoşuluydu. Aktivistlere göre de bu uzun zamandır böyle. Ama Ellickson'ınki gibi bir önerinin makul bir politika önerisi gibi görünmesine imkân verebilen günümüz kentleriyle ilgili olarak dikkat çekici nokta, barınma hakkının artık meşru bile görülmüyor oluşudur. Bu anlamda California Yüce Mahkemesi'nin Tobe'de verdiği kararı bir kez daha düşünelim. Kararın bir bölümünde mahkeme, ABD anayasasında üstü kapalı şekilde temel bir seyahat hakkı olduğunu fark etti ve bu seyahat hakkı da beraberinde, bulunduğu yerde kalma hakkı sunuyordu. Ama mahkeme aynı zamanda böylesi bir hakkın varlığının, yönetime hiçbir şekilde insanların bu hakkı kullanmasını garanti altına alacak bir yol bulmak sorumluluğunu yüklemediğini de öne sürdü. Ne kent yönetimi ne de bir adli merci evsizlere kalacak yer sağlamak zorundaydı. Böylesi bir yeri meşru olarak garantiye almak mahkemeye göre evsiz insanların kendi mesuliyetiydi. Soyut manada bu yaklaşım anlam taşıyor olabilir ama mevcut herhangi bir barınma piyasası dahilinde kesinlikle anlamsızdır.

Bununla beraber bu yaklaşım mevcut mantığı yansıtan tipik bir örnektir, sığınma hakkının –veya daha iyisi, barınma hakkının– artık devletin müdahale alanı içinde sayılmadığı bir dünyada oldukça tipiktir. İlk olarak 1937 yılı kamu konutları yasasıyla daha özel bir noktaya konan ama ABD'de her zaman minimal seviyede olan yoksulların konut sahibi yapılması politikası neredeyse bütünüyle unutulmuştur. James Eichorn (bkz. sayfa 289-290) gibi evsizlerin yaşayabilmek adına yasaları çiğnemeleri gerektiğini kolayca ispatlayabildikleri bir ortamda bu durum bilhassa ilginç görünmektedir.

Bu durum günümüz kentlerinin ekonomisi ve politikasında görülen daha büyük çaplı bir dönüşümün de göstergesidir. Büyük Buhran'a da damga vuran birikim fazlası krizlerinin çözümlerinden biri yeni kolektif tüketim sistemleri –örneğin devlet destekli konut gibi-kullanmak şeklindeyken ve bunlarla ekonominin belli sektörlerini (inşaat, dayanıklı tüketim

malları) canlandırmak ve bireysel sermaye açısından işgücü maliyetlerini etkin şekilde (işgücünün yaptığı üretimin gerçek maliyetini devlet destekli hale getirerek) aşağı çekmekamacı güdülürken, 1960'ların sonlarında bu çözüm kapitalist genişleme ve birikimin devamlılığı açısından tam aksine bir engel olarak görülmeye başlıyordu (Harvey 1982, 31) diyebiliriz. Üretken sermaye "küreselleşirken" ve işgücü piyasaları uluslararası hale getirilirken (örneğin işgücünün üretim maliyetleri genellikle dünyanın başka yerinden karşılanır [N. Smith 2000]), ABD'de refah ve konut adına devlet desteği hem politik desteğini hem de politik-ekonomik varlık sebebini kaybetti. Bu bilgiler ışığında, Temmuz 1972'de[33] St. Louis'de Pruitt-Igoe toplu konut projesinin çöküşü yalnızca bir mimari dönemin kapanışını temsil etmekle kalmıyor (Jencks 1981; Harvey 1989), aynı zamanda Harvey'in (1982, 31) yeni bir "sınıf stratejisi" dediği durumun başlangıcını simgeliyordu. Bu strateji, sosyal hizmetler ve çalışan sınıfın devlet desteği görmesi yönündeki diğer yaklaşımlardan ziyade bunların adeta bitirilmesiyle görece bir artı değer elde etmek arayışındaydı, böylece bu maliyetler daha basit olan yoksullaştırma mekanizması yoluyla düşürülecekti. Bu yeni neoliberal politik-ekonomik model çerçevesinde işgücünün üretiminin sosyal maliyetleri, gelişimin getirileri gibi özelleştirilmiştir.

Stratejideki böylesi bir kaymanın doğurduğu çelişkiler oldukça açık: evsizliğin artışı ve üst seviye yoksulluğun diğer göstergeleri, elbette çalışan kitlelere disiplin enjekte etmenin bir yoludur (Piven ve Cloward 1992; Peck 1996); gitgide daha rekabetçi hale gelen küresel piyasada bir kentin iş bölgelerine yatırım çekme imkânını tehdit eder gibi göründüğünde bile durum aslında böyledir. Bu çelişkiye verilebilecek reaksiyon iki farklı biçim alabilir, bunlardan biri, daha önce gördüğümüz gibi

33. Büyük bir tasarım başarısızlığı sayılan çok katlı Pruitt-Igoe konut projesi ABD İskân ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı'nın ve bölgesel konut otoritesinin emriyle durduruldu. Birçok yorumcu bu olayı Amerika'nın "modernist" toplu konut tedarik modelleriyle yaptığı deneylerin sonu olarak görmektedir.

bütünüyle tecrübe edilmiştir: yoksul ve evsizlerin kriminalize edilişi, alana daha fazla düzenleme getirilmesi ve insanların ara sokaklarda idrar yapma, kaldırımlarda oturma veya kamuya açık parklarda uyuma hakkına sahip olup olamayacağı konusundaki tartışmalara kısılıp kalmış minimalist bir hak söylemi (daha sık kullanılır hale gelmektedir) stratejisi. İkinci strateji ise daha fazla kent hakkı için mücadeledir; barınma hakkı, alan hakkı ve ekonomik politikanın mağdurları olmaktan ziyade kontrol etme hakkı içeren bir hak anlayışıdır. Gerçi bu ikinci strateji, kamusal alanın geri kazanımına, toplumsal düzen ve kontrol arzusundan (aslında bunlar da bir o kadar önemlidir belki de) ziyade adalet mücadelesi için gereksinim duyar. 1. bölümde Iris Marion Young'a dair tartışmamızda gördüğümüz gibi, bu yaklaşım adil dağıtıma güçlü bir inanç ve bağlılık gerektirir ama sadece bununla da kalmaz. Adaletin dağıtım –ve üretim– araçları üzerinde kontrol kurmayı gerektirir. Buna bağlı olarak da bu durum yeniden Hyde Park'a dönmemizi, kent alanını adalet talebi mevkii haline dönüştürmemizi gerektirir – önkoşul olarak barınmayı, ama aynı zamanda daha da fazlasını gerektiren bir adalet talebidir bu: Kent hakkı için aralıksız bir talep ve yakarıştır.

Sonuç Bölümü

Düzen İllüzyonu ve Gereksinimi

Adil Bir Kente Doğru

11 Eylül 2001'de Arizona Üniversitesi Hukuk Profesörü Bernard E. Harcourt, *New York Times*'ın serbest kürsü sayfası için bir makale yazdı. Bu makale takip eden kargaşa içinde şüphesiz unutulmuş olmalıdır. Ama üzerinde durup düşünmeye değer bir makaleydi bu. 11 Eylül tarihi New York'ta ön seçim günü olacak şekilde planlanmıştı. Belediye başkanlığı için parti adayları arasından seçim yapılması söz konusuydu – Rudy Giuliani'nin ardından gelecek olan belediye başkan adayları belirlenecekti. Harcourt'un makalesinin başlığı "Kırık Cam Miti" idi (Harcourt 2001b) ve makale o dönemlerde yayımlamış olduğu

Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows [Düzen İllüzyonu: Kırık Cam Teorisinin Yanlış Vaadi) adlı kitabında yer alan araştırmaya dayanıyordu (Harcourt 2001a). Bu araştırma ve buna benzer başka çalışmalar (Sampson ve Raudenbush 2001), "kırık cam" polisliğinin suç oranını düşürmediğini gösterir. Diğer faktörler –taş (crack) kokain salgınının dinmesi, ekonomik iyileşmeler ve basitçe daha fazla polis– 1990'larda ABD'nin çoğu şehrinde görülen suç oranı düşüşünü açıklamak anlamında daha etkili unsurlar konumundadır. Harcourt şunu öne sürmüştür: "En iyi sosyal bilimler araştırmaları... düzensizliğin –tıpkı suç gibi– sefalet gibi koşullardan ve komşular arasında güven eksikliğinden doğduğunu gösterir" (Harcourt 2001b, A23). Kırık cam polisliği ve bunun etrafında şekillenmiş olan bütün ideolojik araçlar sefaleti azaltmak adına herhangi bir şey yapmamakla kalmaz (hatta şunu söyleyebilirim ki ana etkilerinden biri dikkatleri yoksulluğu ele alma ihtiyacından uzaklaştırıyor olmasıdır), aynı zamanda güvensizlik düzeyini de artırabilir. Harcourt'un (2001b, A23) belirttiği gibi, kırık cam polisliği "polis ve toplum arasındaki güveni azaltır, temel hakları ihlal eder ve düzen dışı olmakla suçladığımız evsizleri ve diğer insanları günah keçisi haline getirir." Harcourt makalesinde, belediye başkanlığı seçim kampanyalarında kırık cam polisliği hakkında hiçbir ciddi tartışmanın gerçekleşmemiş olmasının kaçırılmış bir fırsat olduğunu söyler. Tüm adaylar Giuliani yönetiminin polislik teorisini "çeşitli şekillerde" onaylamış oluyordu (gerçi bazı adaylar sivil özgürlüklerin ihlalinden endişe etmişti) (Harcourt 2001b, A23).[1]

1. Harcourt devamında aşikâr noktayı, yani sivil özgürlüklerin erozyonunun, kırık cam polisliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu (böylesi bir polislik özgürlüklerin erozyonuna dayanır), tesadüfi veya durumsal olmadığını, dolayısıyla da bunun düzeltilebilir bir yan ürün olmadığını belirtir. Kırık cam polisliğinin bir belediye başkanlığı seçiminde merkezi noktada bulunduğu tek şehir New York değildi. Aynı seçim döneminde Seattle belediye başkan adaylarından biri kent avukatı Mark Sidran'dı, kendisi daha önce gördüğümüz gibi "yaşam kalitesi" kampanyalarının hevesli bir destekçisidir. Sidran olağandışı ölçüde yakın geçen

New York'ta 11 Eylül saldırılarının ardından böylesi bir tartışma daha bile olanaksız hale geldi. Belediye Başkanı Giuliani krizi yönetişiyle çokça övüldü ve önceki 8 yıllık kötü yönetimine dair tüm eleştiriler olağandışı şekilde sessizliğe boğuldu. Ama önceki iki bölümün göstermiş olduğunu umduğum üzere böylesi bir tartışmaya çok ihtiyaç var; çünkü hâlâ geçerli sorular ortaya koyuyor – 11 Eylül saldırıları kentlerin ne yaptığına, ne için var olduklarına ve kent hakkına dair anlayışımızı ne kadar değiştirmiş olsa da bu sorular hâlâ geçerli. Ve bu sorular şöyle: Kent için ne tip bir düzen en iyisi? Ne tür bir düzen en adil kent yapısına (ve kimin için adil?) katkı yapar? Kim kent hakkına sahip olacak? Hem Lefebvre hem de Bunge'un lügatiyle, kimin kentte ikametine, yaşamasına imkân verilecek? Bu sorular, herhangi bir "düzen" veya benzeri bir yapı olup olmaması gerektiğini sormaz bile, ama bu düzenin kime hizmet edeceği ve kimin tarafından yönetileceği şeklindeki daha politik ve daha önemli soruları sorar.

Elbette bunlar Matthew Arnold'a da hayat vermiş olan sorulardır. 1866 yılında Hyde Park'ta gerçekleşen ayaklanma korkutucu, hukuksuz bir geleceğin işareti gibi görünüyordu ve "anarşinin" uzak tutulması, "kültürün" işini yapmaya devam etmesi için davranış şekilleri üzerinde ve kamusal alanın kullanımı üzerinde sıkı bir kontrol gerekli görülüyordu. Kamusal alanlarda korkunun dokusu, aradan geçen yıllar içinde değişti ve hem düzen tasarımları hem de hukuki yaklaşımlar ilerleme kaydetti. Ama şu anda, 11 Eylül'ün şafağında öne çıkmış olan "güvenlik uzmanlarıyla" birlikte (bkz. giriş bölümü) bir kamusal alanın var olması beklentisini sürdürmenin bile gerçekçi olup olmadığını düşünmemiz isteniyor – bir insanın hem toplumsal hem anonim olabileceği bir alan beklentisi mümkün mü ve özgürce politika yapılabilecek bir alanbeklentisi

bir seçim yarışını kaybetmişti; sonuçlar sonradan sayılan postayla gelen oylarla belirlenmişti.

gerçekçi mi? Kamusal alan artık karşılayamayacağımız bir "lüks" mü yoksa?

Bununla beraber kamusal alanlar ve özellikle de kamusal alanlardaki spontane toplanmalar 11 Eylül saldırılarının şafağında muazzam birer teselli oldu. İnsanlar kamusal alanda birbirlerini aradılar. Nöbetler tutuldu ve protestolar –evet, protestolar bile– organize edildi. Gerçi böylesi toplanmalar kentsel kamusal alanın gerekliliğini destekliyor olsa da, kırık cam polisliğinin ve yaşam kalitesi girişimlerinin işaret ettiği veya işaret etmekten sakındığı problemleri ele almak açısından çok az işe yarıyorlar. Bu problemler acil kalmaya devam ediyor. İnsanlar hâlâ kamusal alanlarda yaşıyor ve hâlâ oralarda ölüyor. Berkeley İfade Özgürlüğü ve People's Park hareketlerinin karşılaştığı kentsel yabancılaşma meseleleri 11 Eylül öncesinde olduğu kadar önemli olmaya devam ediyor. Bu iki mesele arasındaki bağlantı nedir: evsizlik ve "yaşam kalitesi" meselesi ve uğruna mücadele verilecek kamusal alanın (kısmi) bir çözüm olabileceği kentsel yabancılaşma meselesi. Belki bu ilişki olumsuz anlamda en net şekilde *New York Times*'ın güvenlik uzmanlarının 11 Eylül saldırılarının şafağında tanımladığı bütünüyle kontrol altında bir kent rüyasında görülebilir (Barstow 2001). Böyle bir şehir herkesin bilindiği ve her hareketin öngörülebildiği bir şehirdir. Hiçbir şeyin gözden kaçırılmadığı, her davranışın uygun şekilde belirlendiği bir şehirdir. Tüm mülklerin özel mülk olduğu böylesi bir şehirde evsiz insanlara yer yoktur. Hatta evsiz kimse daha bile tehditkâr bir hal alır, çünkü evsizlerle ilgili problemlerden biri de öngörülebilir olmayışlarıdır. Her türlü patolojiyi gizledikleri düşünülür. Dahası, sokakta büyük bir nüfusun yaşaması, nahoş karakterlere gizlenme imkânı da sağlayabilir – tıpkı California Üniversitesi'ni ve Telegraph Avenue esnafını bu kadar endişelendiren People's Park'taki "kriminal unsur" gibi; sonrasında bu durum evsiz nüfusun tamamına karşı sert önlemler almak için bir bahaneye dönüşmüştür. Ayrıca karmaşa yaratabilecek spontane politik hareketlere, Iris Marion Young ve diğerlerinin

adil bir kamusal alanın gelişimi için son derece gerekli gördükleri farklılıkların akortsuz müziğine de yer yoktur bu şehirde. Her şey kontrol altına alındığında, kent sizin yararınıza –sizin arzularınıza, çıkarlarınıza, hatta belki de sizin ihtiyaçlarınıza göre– kontrol altına alınıyor olmadığı sürece hiçbir kent hakkı yok demektir.

Bu anlamda güvenlik uzmanlarının vizyonu, kırık cam polisliğini ve diğer "yaşam kalitesi" girişimlerini destekleyen vizyonlarla aynıdır: Kırık cam teorisi, diğer insanların suç işlemeye meyletmesine neden oldukları için tüm evsizlerin kriminal –şüpheli– hale getirilmesi gerektiğini söyler. Benzer şekilde, güvenlik uzmanlarının desteklediği kent vizyonu toplumdaki tüm insanların şüpheli addedilmesi gereğine işaret eder çünkü şehirdeki bazı insanlar terörist (veya daha alt dereceden suçlu) olabilir. Dolayısıyla kusursuz düzen altına alınmış şehir hayali, şehrin sakinlerinden bütünüyle yabancılaştığı, eksiksiz kontrol altına alındığı bir şehir hayalidir: Bu, otoriter hatta totaliter bir fantezidir. Kırık cam polisliği –mümkün olduğunca çok kişiyi kriminal hale getirerek diğer daha az sayıdaki kişinin suçtan caymasını umma anlayışı– kendi içinde de işlerlik gösterir gibi görünmemektedir. Kusursuz ölçüde güvenli bir şehrin, kırık cam polisliğiyle tam olarak aynı prensibe dayanarak işlerlik gösteren bir şehrin daha iyiye gitme şansı nedir? Güvenlik uzmanlarının geliştirdiği bir dünya, kontrol edici olduğu kadar yabancılaştırıcı bir şehircilik uygularken muhtemelen yalnızca bir düzen illüzyonu yaratacaktır. Toptancı bir kriminalleştirme ve Santa Ana'nın 1990'ların başlarında yaptığı gibi bir toplu gözaltı süreci (artık "konfor" için olduğu kadar güvenlik adına da böyle şeyler yapılıyor) ödenmesi gereken küçük bir bedel olarak mı görülüyor?

"11 Eylül sonrası" dünyada başka ne tür bir "düzen" tasavvur edilebilir diye sormalıyız. Ne tür bir düzen gerekli? Ve bunun kararını kim verecek?

Adalet Alanları

Eğer Mike Davis'in (1992) iddia ettiği gibi, "şehirleri güvenli hale getirmek adına verilen savaşın genel sonucu tüm gerçek demokratik alanların ortadan kaldırılışı ise", bu durumda kamusal alanda demokratik bir düzen arayışı, şehri güvenli hale getirme savaşını sorgulayarak başlamalıdır. Ele alınması gereken ilk soru, şehrin güvenlik altına alınmasının kimin çıkarına olacağıdır. 11 Eylül terörist saldırılarının şafağında bu sorunun cevabı açık olmalıdır: Bizim çıkarımız için güven altına alınıyor diyebilmeliyiz. Ama bununla beraber bu kitapta incelenen tarihsel ve coğrafi süreçlerin açıkça ortaya koyduğu gibi, "şehri güven altına almak adına" verilen savaş yeni bir şey değildir ve şehre yeniden düzenleme getirmek adına her girişim belli çıkarlara hizmet etmiştir.

Gerçi bu özel çıkarlar her zaman tartışmalı olmuştur. Çalışanlar, konuşma haklarını veya kamusal alanda protesto gösterisi haklarını kısıtlayan yasalara karşı çıkmıştır. Ve daha önce detaylı şekilde gördüğümüz gibi, benzer şekilde Berkeley'deki aktivist öğrenciler de politika yapma haklarını (dönemin yabancılaştırıcı politik yapılarını dönüştürme haklarını) ortaya koymanın bir yolu olarak konuşma haklarını savunmayı gerekli görmüşlerdir. Düzeni dönüşüme uğratmanın ve hatta yıkmanın yegâne yolu, o düzene –ve dolayısıyla da o düzenin içinde saklı çıkarlara– karşı çıkmak, kanunları çiğnemek, düzen içinde uygun görülen davranışların dışına çıkmak olmuştur. Elbette bu yola yalnızca çalışanlar değil, aynı zamanda 1950'lerin, 60'ların ve 70'lerin siyah medeni haklar aktivistleri, kadın ve eşcinsel hakları özgürlükçüleri de başvurmuştur. Bu olayların her birinde sokaklara inmek ve sokakların temsil ettiği normatif düzeni yıkmak (ırkçılıkla, cinsiyetçilikle ve homofobiyle tanımlanabilecek bir düzeni yıkmak) adalet davasını ileri taşımak açısından hayati olmuştur. Bu süreç –alanın ele geçirilmesi– sıklıkla –aslında her zaman da diyebilirim– tartışmalı ve çekişmeli olmuştur; her daim

bir mücadele söz konusudur. Iris Marion Young'ın (1990, 240) öne sürdüğü üzere, "toplumun değerini yere göğe sığdıramayan siyaset teorisyenleri, toplumu genellikle bir birlik ve karşılıklı anlayış dünyası olarak tasavvur eder ama bu yaklaşım bizim kamusal alana dair fiili deneyimlerimizle örtüşmez." Kamusal alanda "kişi her zaman farklı olan insanlarla karşılaşma riski altındadır" ve o farklı kişiler o toplumda bir yer kazanabilmek için mücadele etmek durumunda kalıyor olabilir.

Ama söz konusu evsiz insanlar olduğunda kamusal alandaki ve kamusal alan için toplu hareketler pek geçerli görülmez. Bununla beraber aslında evsiz hareketleri tarihsel olarak oldukça önemlidir ve önemli olmaya devam etmektedir. 20. yüzyıl dönümünde ulusal ve devlet sermayeleri üzerine yürümüş olan çeşitli "ordular" –1893'te Coxey'in ordusu (Schwantes 1985) ve 1914'te San Francisco'da Kelly'nin ordusu gibi (McWilliams 1971 [1939], 164-166; Parker 1919)– önemli oranda evsiz insanlar olarak adlandırabileceğimiz (yıkıntı evlerde, zorlu döküntü ortamlarda vb yaşayanlar) kişilerden oluşuyordu.[2] Ve I. Dünya Savaşı sırasındaki Dünya Endüstri İşçileri veya 1960'ların People's Park aktivistleri kadar büyük şiddetle karşı karşıya kaldılar. Daha yakın dönemde, evsiz insanların kamp yerleri –Los Angeles'ta Justiceville, San Francisco'da Camp Agnos (1990'ların başında görev yapmış bir belediye başkanının adını aldı), 5. bölümde ele alınan Santa Monica Belediye Binası basamaklarındaki kamp yeri ve Lafayette Parkı'ndan atılan Şiddet Dışı Yaratıcı Topluluk Merkezi'nin "Reaganville" kampına (bkz. 6. bölüm) benzer şekilde Tompkins Meydanı Parkı'ndan temizlenmiş olan kamp yeri vb– derin siyasi saptamaların yapıldığı yerler olmuştur. Mevcut kent "düzeni" hakkında önemli ve çarpıcı yorumlar yapılmıştır. Ve yeni bir düzen adına yüksek sesli "yakarışların ve taleplerin" dile getirildiği yerler olmuşlardır.

2. Bu hareketlerin bağlamına dair (hareketlerin kendisine dair olmasa da) güncel ve çok iyi bir anlatım Cresswell'de (2001) bulunabilir.

Kamusal alan "düzenine" –kenti güven altına alma kampanyasına– son dönemdeki en ilgi çekici müdahalelerden biri Arizona, Tempe'deki "Project S.I.T." (http://www.public.asu.edu/~aldous/) olmuştur. S.I.T. projesi, "kaldırım düzenlemelerini ve özellikle evsizleri/sokakta yaşayanları, onların kamusal alanlarda var olma haklarını hedef alan diğer 'toplum içi davranış' yasalarını incelemek, analiz etmek ve karşı çıkmak için" yaratılmıştı. Proje üyeleri sivil itaatsizlik (Tempe'de ve Arizona'nın diğer kaldırımlarında oturma eylemleri gerçekleştiriyorlardı, dolayısıyla 20. yüzyılın ilk yarısında aktivist çalışanlardan ve 1950'lerin ve 60'ların medeni haklar ve öğrenci aktivistlerinden geçip gelen o eski itaatsizlik geleneğini güncellemiş oluyorlardı), yasal eylemler, eğitimler ve sosyal yardımlar organize ediyorlar. S.I.T. projesi 2000 yılında Tempe'nin "oturma karşıtı" yasasını kaldıran bir karar alınmasını sağlayarak önemli bir zafer kazandı. Daha sonra temyiz mahkemesi bu kararı tersine çevirdi ama yeni bir temyiz başvurusunun yapılmasıyla dava hâlâ sonuçlanmamış durumda. New York ve Santa Ana'daki evsiz insanların avukatları gibi S.I.T. projesinin amacı da aslında bir kaldırımda oturma veya bir parkta uyuma hakkını garanti altına almak değil (ya da en azından sadece bu değil)-zaten bunun oldukça dar kapsamlı bir hak olduğunu görmüştük-daha ziyade bu durumla ilişkili iki meseleye karşı çıkmaktır: Kamusal alanın özelleştirilmesi ve düzgün, maddi olarak erişilebilir bir barınmanın olmayışı. S.I.T. projesi üyeleri, Tempe kent merkezinin görünüşte kamusal olan birçok kaldırımının emlak komisyoncularına ve işyeri sahiplerine tahsis edildiğini ortaya çıkarmışlardır. Dolayısıyla kamusal olmaktan ziyade özel mülkiyet kurallarının geçerli olmasıyla beraber insanlar kaldırımlardan bütünüyle keyfi sebeplerle atılabiliyor. S.I.T. projesi, kamusal dünyanın bu şekilde bütünüyle özel sektöre ve özel ellere teslim edilişini ifşa etmeye ve bu gidişi tersine çevirmeye adanmıştır – ayrıcalıklı bir azınlık için değil, herkes için kent hakkı talep etmeye adanmıştır. Proje bunun yanı sıra Tempe kentinde tek bir evsiz barınağının bile

olmadığının altını çizmektedir. Böyle bir durumda oturmama ve uyumama yasalarının uygulanması bütünüyle ahlaksızlıktır; bazı insanların kentte yaşama hakkını temelden reddetmiş olur. S.I.T. projesi Tempe sokaklarında daha adil bir düzen vizyonu gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Bu ikiz meseleleri, bir yandan özelleştirme ve yabancılaşmayı, diğer yandan da kamusal alanla ilişkili olmaları itibarıyla kentte yaşama ve kent hakkını düşünmenin spesifik bir yolu var. Richard Van Deusen'in (2002) ikna edici şekilde iddia ettiği gibi, kentteki kamusal alan "adalet rejimlerinin" bir barometresidir. Bununla söylemek istediği, dışlamanın ve erişimin, gücün ve marjinalleştirmenin, temsil mücadelesinin ve gerçekleşmesi ihtimalinin mevcut sosyal adalet yapısını sarmalıyor oluşudur. Dolayısıyla bu kadar çok sayıda insanın mevcut ekonominin yapısı ve kamu politikası tarafından toplum içinde uyumaya mecbur bırakılıyor olması –kamusal alanı "kolonileştirmek" zorunda bırakılışı– içinde yaşadığımız mevcut sosyal ilişkilere dair çok şey söyler. Diğer yandan, sonrasında da bu şekilde yaşamaya mecbur bırakılanları suçlu hale getiriyor oluşumuz, kamusal alanı konut piyasasından atılmış ve sokaklarda yaşamak zorunda kalmış olanlara yer vermeyecek şekilde düzenlemeye çalışıyor oluşumuz[3] gerçek gücün nerede olduğuna dair gerçekleri söyler ve adaletin nelerden oluştuğunu söyler. Benzer şekilde, bu kadar özelleştirilmiş bir kamusal alana sahip oluşumuz –bu gerçeği alışveriş merkezleri içine yerleştirir, İş Geliştirme Bölgelerine ait belli düzenlemelere tabi tutar ve özel şirketlere tahsis ederiz– ve etkin bir protesto gösterisi düzenlemenin imkânsız hale gelmiş olması (protesto gösterisi hakkına ilişkin olarak mevcut hukuki kurallar ne diyor olursa olsun) bir toplum olarak çalışan haklarına dair ne düşündüğümüz hakkında çok şey söyler. Yine de toplumun içinde insanların kamusal alan haklarını genişletmek için savaşan birilerinin oluşu da çok şey anlatır – George Will ve

3. Bkz. özellikle Deutsche (1996).

diğer "Küçük Arnold'lar" dudak bükerek onlar için "özgürlük gladyatörleri" diyebilir. Adalete dair ideallerimiz ne olursa olsun bu unsurlar, bu mücadeleler ve kamusal alanda somutlaşmaları çok önemlidir.

Bununla beraber 4. bölümde öne sürüldüğü gibi kamusal alana dair ideallerimiz önemlidir. Nasıl ve ne amaçla mücadele edeceğimizin çerçevesini oluştururlar. Kamusal alana yönelik arzularımıza ve onu ne şekilde kullanmak istediğimize yön verirler. Kamusal alanları adalet alanları haline getirmek arayışında olduğumuz ölçüde kamusal alana dair belli bir ideali –veya "vizyon" dediğim şeyi– gerçekleştirmek için çalışırız. Bu ideal kent hakkını yeniden yapılandırma anlayışına dayanır; öyle ki kent hakkı sadece sermaye ve zenginler ya da kent merkezi dışından alışverişe gelenler için değil, herkes için bir gerçeklik haline dönüşecektir. Bununla beraber, Young'ın (1990, 241) doğru bir şekilde öne sürdüğü gibi, "bir ideal, yalnızca gerçek deneyimlerin ortaya koyduğu olasılıklardan doğduğu takdirde eyleme geçmeye ilham verebilir." Bu kitabın büyük bölümü Habermas'ın (1989) "kamusal alanın yapısal dönüşümü" olarak adlandırabileceği şeyi değerlendirmeye yönelmişken (bir başka deyişle, Amerika'da kamusal alanı şekillendirmiş, şeklini değiştirmiş olan kısıtlayıcı, ölçüsüz bir düzenin kullandığı güçleri ve genellikle sermaye tarafından domine edilen hukuk uygulamalarını ve diğer uygulamaları değerlendirmeye yönelmişken) alt metninde yatan unsur kesinlikle şudur ki, kamusal alanı gerçekte şekillendiren unsur yalnızca güçlülerin hâkim konumdaki eylemleri değil, mücadeledir.

Bu yolda kazanılmış zaferler de vardır. Dünya Endüstri İşçileri Örgütü, ifade özgürlüğü savaşlarının birçoğunda oldukça başarılı olmuştur; siyahi insan hakları aktivistleri, Ellickson'ın rahatsız edici şekilde öne sürdüğü üzere (bkz. 6. bölüm) Afrikalı Amerikalı insanlar için kent merkezini evsizlik için kabul edilebilir bir yer haline getirmekten daha fazlasını yapmışlardır ve Berkeley'deki öğrenci aktivistler de bir Amerikan kampüsündeki

kamusal alanın ulaşabileceği noktayı kökten değiştirmiştir.[4] People's Park'ı "reforme etmek" adına bu kadar baskı varken parkın halen varlığını sürdürmesi, belli bir kamusal alan vizyonunu korumak uğruna mücadeleyi sürdürme yetisinin göstergesidir.

Bu "vizyon" –ve karşıtı– mekânsal açıdan biraz daha farklı anlamda değerlendirilebilir. Kamusal alan bazı açılardan bir ütopyadır. Aracısız bir alan idealine asla erişilemez[5] – toplumun, manzaranın ihtişamının tadını çıkardığı ama hiçbir zaman herhangi bir "riskle" karşılaşmadığı bütünüyle kontrol altına alınmış bir alan ideali de mümkün değildir. David Harvey, *Spaces of Hope** adlı çalışmasında ütopyacı vizyonların iki sınıfa ayrılabileceğini öne sürer. İlk grup "mekânsal formdaki ütopyalardır". Bunlar geleneksel ütopyalardır, Thomas More'un orijinal *Ütopya*'sı ve birçok halefi bir mekânsal biçim belirlemek arayışındadırlar, dünyadaki insanların ve unsurların bütünüyle adil ve neredeyse "mutlu" olduğu bir insan ve nesne düzenlemesi peşindedirler. Uygun mekânsal biçim belirlendikten sonra, ilişkilere ve nesnelere dair uygun ve adil bir düzenlemenin başarılmasıyla birlikte tarihin sonu gelebilir. Kusursuz ölçüde güvenli bir kent hayali, tüketici sınıfların pejmürde evsizlerin görüntüsüyle keyfinin kaçırılmadığı riskten arındırılmış bir kamusal alan hayali, Matthew Arnold'dan miras alınmış düzenli bir kültür hayali gibi, bu türden bir ütopyadır. Arnold

4. İfade Özgürlüğü Hareketi'nden fayda görmüş birçok insanın bugünlerde kendi çocukları üniversite çağına gelirken *in locoparentis* [ebeveyn yerine] eğitim anlayışının geri gelmesi adına en yüksek sesi çıkaranlar olmaları utanç verici. Benim kendi kampüsümde de bu durum çok belirgin: Fakültenin öğrencilerin içme alışkanlıklarını denetlemesine yönelik talepler, çocuklarının siyasi davranışlarını yönetimin rapor etmesi yönünde sıkça görülen istekler, fakülteden ara dönem notu vermesini isteyen velilerden gelen telefonlar var.

5. Bu durum, Lefebvre'in (1991) alanın üretilmesi yönündeki argümanının ifade ettiği durumdur – yani her alanın her zaman sosyal ve dolayısıyla da aracılı olduğu düşüncesi. Gerçi bazı zamanlar bu ifade, Lefebvre'in alanın tarihçesine dair fazlasıyla soyut anlatımı içinde kaybolup gider.

* David Harvey, *Umut Mekânları*, Çev: Zeynep Gambetti, Metis Yayınları. (y.h.n.)

vakasında olduğu gibi (veya bu anlamda Ellickson veya kırık cam teorisinin mimarları için olduğu gibi) alanın ta kendisinde tezahür etmesi varsayılan mekânsal düzenin başarısını garanti etmek adına olağandışı ölçüde kısıtlayıcı yasaların, kuralların ve sözleşmelerin uygulanması gerekir.[6]

Ütopyanın ikinci biçimi ise Harvey'in "toplumsal süreç ütopyaları" dediği şeydir. Harvey'e göre (2000, 174-175) bunlar politik yelpaze içinde sıralanır ama belki de en net şekilde Marx'ın çalışmasında görülür. Varsayım şudur ki, süreç bir kez harekete geçirildiğinde ütopya sonuca ulaşacaktır. Diğer yandan Marx'ın ta kendisi de toplumsal sürece dair alternatif bir ütopya önermiştir, bu ütopyada sınıf mücadelesi toplumsal düzeni hiç durmadan sekteye uğratır, ta ki mala el koyanların baskıcı gücüne el konulana kadar. Süreç ütopyası, mekânsal biçim ütopyasından çok daha karmaşık bir ütopya şeklidir ama aynı zamanda şu meseleyi de doğurur: Harvey'in (2000, 177) kilit mesele olarak gördüğü, "sürecin ütopyacılığı coğrafi olarak uygulamaya geçerse ne olur" meselesi. Bu soru Rus devriminin ilk yıllarında bile belirgin hale gelmiştir (Amerikan devrimi konusunda ise bir şey söyleyemiyoruz çünkü neticede kongrenin yabancılar ve tahrik yasalarını geçirdiği anayasanın onaylanmasından sonraki on yıl içinde gerçekleşti). Harvey'e göre (2000, 179) "netice" şudur ki, "herhangi bir süreç ütopyacılığının saflığı, mekânsallaşma tarzına bağlı olarak kaçınılmaz şekilde bozulur."

Bu durumda elimizde bir diyalektik olur. Mekânsal biçim ütopyaları (evsizler aleyhtarı veya protesto gösterisi karşıtı ya-

6. Harvey (2000, 169-173) "neo-geleneksel" veya "yeni" kentleşmenin yükselişini bir çağdaş mekânsal biçim ütopyasının başlıca örneği olarak kullanır. Yeni kentleşme, bu kısmen biraz daha eski mekânsal biçim ütopyasına, Disneyland'a dayanır ve içine yedirilmiştir; neticede bir dizi hayli kısıtlanmış sosyal ilişkiler ağı ortaya çıkar: Bu mekânsal biçim ütopyası yalnızca davranışları kısıtlayarak mümkündür. Tasarımda umulan mekânsal determinizm baş aşağı dönmüştür. Bkz. satır arasında Al-Hindi ve Staddon (1997). Amerika varoşlarında "burjuva ütopyalarını" korumak adına geliştirilmiş sıkı düzen rejimlerine dair daha detaylı analiz için bkz. MacKenzie (1994) ve Fishman (1987).

salarla çerçevelenen kusursuz ölçüde düzenli bir kamusal alan hayali bu gruba aittir) ütopyayı gerçeğe dönüştürmek adına yerine getirilmesi gereken toplumsal süreçlerle "sekteye uğratılır". Ve tüm toplumsal süreç ütopyaları da (bütünüyle demokratik ve kapsayıcı kamusal alan hayali kesinlikle bu gruba aittir) aldığı mekânsal biçimle kaçınılmaz olarak "sekteye uğratılır". Toplumsal mücadele (önceki bölümlerin analizlerinde yer alan tipte mücadeleler; ki bu analizlerin ağırlığı genellikle mücadelenin karşıtında, yani baskıcı bir toplumsal düzenin uygulanışında olsa bile bu tip mücadelelerin altı çizilebilir), toplumsal adaletin fiilen yapılandırılması ve biçimlendirilmesi açısından kritik olmaya devam eder. Van Deusen'in de işaret ettiği gibi (2002), bu yüzden kamusal alan, herhangi bir anda geçerli olan adalet rejimlerinin bir göstergesi olarak algılanmalıdır. Kamusal alan, bu anlamda adalet alanıdır. Yalnızca kent hakkı için mücadele edilen alan değildir, aynı zamanda kent hakkının uygulandığı ve temsil edildiği alandır. Ütopyaya hem mekânsal biçim verilen hem de ütopyanın yalanlandığı yerdir. Ütopya imkânsızdır ama ütopyaya yönelik süregiden mücadele imkânsız değildir.

Harvey (2000, 196), imkânsızlığına rağmen ütopyanın önemini ortaya koyar. Şöyle sorar: "Öyleyse toplumsal süreçle mekânsal biçimi entegre eden daha güçlü bir ütopyacılık nasıl oluşturulabilir?"[7] Harvey haklı şekilde bu soruya verilecek yanıtların, "otoritenin ve kapalı oluşumların doğurduğu materyalist problemlerle yüzleşmek zorunda olduğunu" öne sürmüştür. Yaklaşımı tekrar görmeye değer:

7. Iris Marion Young (1990, 241) meseleyi negatif noktaya taşır: "Kent yaşamını farklılıkların açıklık içinde onaylandığı erotize edilmiş bir kamusal canlılık olarak gören ideal gülünecek derecede ütopik görünebilir. Çünkü günümüzde kent sokaklarında toplumsal adaletsizliğin derinliği çok belirgindir: Evsiz insanlar kapı eşiklerinde yatıyor, parklardaki tecavüzler ve soğukkanlı ırkçı katiller kent yaşamının gerçeklikleri durumunda." Marion Young'a göre buradaki soru, hükmetme ve baskının minimize edildiği ve metaların dağıtımının daha adil yapıldığı bir kenti nasıl inşa edebileceğimiz: Bu tam olarak Harvey'in ortaya attığı süreç ve biçim meselesi –"daha güçlü ütopyacılık" meselesi.

"Herhangi bir tür kapalı oluşum kendi otoritesini içerir çünkü bir tasarımı gerçekleştirmek, ne kadar canlılıkla oluşturulmuş olursa olsun, bazı durumlarda geçici olarak ama genellikle görece daimi olarak diğer tasarımların gerçekleştirilmesi olasılığının önünü kapatmak anlamına gelir. Böylesi seçimlerden kaçınamayız. Buradaki diyalektik 'hem o hem o' değil, 'ya o ya da o' şeklindedir. Mekânsal biçim ütopyacılığının cisimleştirilmesinin bu kadar net şekilde karşılaştığı problem kapalı oluşum problemidir ve toplumsal süreç ütopyacılığının bu kadar tehlikeli şekilde kaçındığı şey de budur" (Harvey 2000, 196).[8]

Bir başka deyişle, düzenin cisimleştirilmesi, gerekli olduğu kadar kaçınılmazdır da. Dünya Endüstri İşçileri'nin şiddetli mücadeleleri, İfade Özgürlüğü Hareketi'nin radikal görünen talepleri, People's Park'ın ele geçirilişi ve şehirde evsiz insanlar için daha adil bir alan yaratmak isteyen tüm o "özgürlük gladyatörlerinin" sayısız faaliyetleri, "düzenin" antitezi gibi görünebilir ama aslında mücadele tam olarak ne tür bir düzenin cisimleştirileceği konusundadır ve bu düzende daha demokratik bir "süreç" için ne kadar yer olacağı üzerinedir.

Bununla beraber düzen, koşula bağlı olmalıdır – sosyal ve ekonomik eşitlik koşuluna veya en azından sürekli bu yönde bir gidişata bağlı olmalıdır. Bu bilhassa önemli, çünkü Harvey'in belirttiği gibi, herhangi bir düzenin empoze edilişi muhakkak ki diğer alternatiflerin önünü kapatır. Bu da Raymond Williams'ın bizi tekrar tekrar Hyde Park'a dönmeye itmesinin sebebidir çünkü bunu yapmadan yeni süreçler ve yeni mekânsal koşullar yerleştirilemez. Kent hakkını talep etmek, bu hakkı hiçbir zaman cepte saymamayı gerektirir; an itibarıyla "kapatılmış" olduğu şeklini asla yeterli görmemeyi, "güvenlik altına alınmış" şekliyle, şu an için ütopyanın cisimleştirilmiş şekliyle asla tatmin olmamayı gerektirir. Kent hakkını genişletmek, ütopik olasılıklara

8. Tüm bunlar Harvey'in *Spaces of Hope* için ek bölümde sunduğu ütopyayı daha bile ilgi çekici hale getirir: Nihayetinde Harvey'in vizyonu, benzer zihniyetteki bireylerin komünal ilişkileri dahilinde farklılıkları ortadan kaldırması itibarıyla neredeyse anti-kentseldir.

net şekilde odaklanmayı gerektirir ve kamusal alanı daha adil bir kentsel düzen imajı dahilinde yeniden açmak, dolayısıyla da reforme etmek adına her daim arayış içinde olmanın tehlikelerine karşı tetikte olmak mecburiyeti doğurur.

Ek Bölüm (2014)
Peki Şimdi Ne Değişti?

Wall Street'in İşgali'yle (Occupy Wall Street) ilgili en iyi şeylerden biri beni haksız çıkarmasıydı.

Bu kitap boyunca aktarılan kilit argümanlardan biri şudur ki kamusal alanın özelleştirilmesi (yani alışveriş merkezleriyle sınırlanması, evsizler gibi marjinal popülasyonların gözden çıkarılması uğruna çevre dükkân ve ev sahiplerinin çıkarları için fazlasıyla düzenlenmesi, özele ait halka açık alanların çoğalışı), politika yapmak için, özellikle de muhalif veya radikal politik mücadele için var olabilecek gerçek anlamda bir alanı (yani fiziksel olarak varolan alanı) ortadan kaldırıyor oluşudur. Occupy Wall Street hareketi bu mantığı bütünüyle yıkmış ol-

masa da oldukça önemli yarıklar açmayı başardı. Nihayetinde Zuccotti Parkı tipik bir POPS konumundaydı (New York'ta özel teşebbüse ait kamusal alan için kullanılan terim): Alan bölümlendirme kurallarının terk edilmesi karşılığında inşa edilmiş özel teşebbüs tarafından yönetilen bir kamu parkı. Şehir kuralları bazı erişim özelliklerini belirlerken –örneğin gece gündüz açık olması gereği– alanın sahibi Brookefield Properties, kullanım kuralları oluşturmak ve zorla uygulamak konusunda hayli rahat davranıyordu. İnsanlar, Zuccotti gibi özel teşebbüse ait parkları kullanırken kamuya açık parklarda ve sokaklarda olduğunu varsaydığımız temel haklara sahip değiller. Kamuya ait kamusal alanlarda konuşma ve protesto etme hakkı her ne kadar sınırlanmış ve daraltılmış olsa da (bu kitapta kamuya ait kamusal alanlarda siyasi hakların gerçekten de oldukça sınırlanmış ve daraltılmış olduğuna dair birçok kanıt var) sokakları ve parkları "toplanmak, vatandaşlar arasında fikir alışverişi yapmak ve toplum meselelerini tartışmak amacıyla" kullanmak adına her zaman kısmi bile olsa hâlâ ABD'de anayasal bir hak var; tıpkı *Hague-CIO* davasında (1939) Yüce Mahkeme'nin ortaya koyduğu gibi (2. bölümde bahsedilmişti). Alışveriş merkezlerinde böylesi haklar var olmaz (ayrıca bkz. Staehli ve Mitchell 2008) ve POPS'larda da genellikle sadece olması ümit edilebilir; hem hukuki altyapıları hem de tasarlanış ve yönetiliş biçimleri itibarıyla buna imkân vermezler (Miller 2007).

Tüm toplumsal mücadelelerin alana gereksinimi var. Occupy Wall Street hareketi en son mümkün olabileceğini düşündüğüm türden bir alanı –özel teşebbüse ait ve kontrollü alanı– ele geçirdi ve yeniden şekillendirdi. Bu gerçekten olağanüstüydü. Hareket parkı ele geçirdi ve hem parkın ifade ettiği şeyi hem de parkta hüküm süren kısıtlamaları temelden sarstı. Bunu yaparak yalnızca yeni bir tür kamusal alan yaratmış olmakla kalmadı (ki bunu kesinlikle yarattı), aynı zamanda yeni bir tür dünya için de bir alan yarattı. Occupy hareketi, bütünüyle ortadan kaybolmasalar da mülkiyet ilişkilerini ve rejimlerini alaşağı etti. Örneğin Oc-

cupy Syracuse (Kuzey New York'ta) Chase Bank'ın bir şubesini barındıran bir gökdelen-iş binasına bitişik durumdaki özel teşebbüse ait açık bir plazada (ve aynı mülkün bir bölümünde) kamp kurdu. Eğer işgalciler bu plazanın hemen yanındaki daha konforlu, çim zeminli, mülkiyeti kente ait alana kamp kurmuş olsalardı, protesto izni kurallarını (Occupy Syracuse hareketi bir protesto iznine sahip değildi ve bunu istemedi de) veya kamp karşıtı yasaları kullanan kent polisi tarafından hemen alandan atılabilirlerdi. Ama Occupy Syracuse özel mülkü işgal ettiği için kent polisinin, mülke izinsiz girme ihlali gerekçesiyle herhangi bir tahliye gerçekleştirebilmesi için mülk sahibinden veya sakinlerinden bir şikâyet alması gerekiyordu. İşgalin en azından ilk haftalarında Chase'in yerel yöneticileri hareketin popülerliği göz önünde bulundurulduğunda bir karşı ataktan korktukları için böylesi bir şikâyet bildiriminde bulunmak konusunda isteksizlerdi. Syracuse'da, mevcut mülkiyet yasaları New York'a göre belli ölçüde Occupy hareketine yardımcı oluyordu, gerçi bu mülkiyet rejimi tersine çevriliyor ve yeniden oluşturuluyordu, kamusal alanı neyin meydana getirdiğine dair yeni tanımlar icat ediliyordu. Birdenbire kapitalist özel mülk kendisi açısından yanlış şeyi, yanlış insanları, yanlış çıkarları korur hale geldi.

Occupy Wall Street hareketiyle haksız çıkan sadece ben olmadım. 1. bölümde bahsetmiş olduğumuz gibi "hak kuşkucuları" da en azından kısmen haksız çıktılar. Böylesi kuşkucular "hakların konuştuğundan" endişe ederler ve özellikle de hakların fiili uygulamada yanlış çıkarları koruduğundan şüphelenirler: Haklar genellikle daha zayıfa karşı daha güçlüyü korur. Ama birdenbire ve bir süreliğine haklar daha zayıfı korumak üzere yeniden düzenlenmiş oldu – daha zayıf %99'u ve özellikle Zuccotti Park'ta ve ülkedeki özel teşebbüse ait yüzlerce başka kamusal alanda %99'u temsil edenleri korumaya başlamış oldu. Bu kitapta öne sürmüş olduğum gibi, haklar gücün kurumsallaştırılışıdır. Eşit güçler arasında zor kullanmanın belirleyici olduğunu söylediğinde Marx haklıydı; ama bu zor kullanımı, Occupy Wall Street

ile gördüğümüz gibi, polis, devletin diğer araçları veya kapitalist sınıf tarafından olduğu kadar organize kitleler tarafından da şekillendirilebilir bir şey olabilir, ifade edilip uygulamaya dökülebilir, payanda vurulup güçlendirilebilir.[1] Bununla beraber gücün böylesi şekilde organize edilişi (bu olayda kitleler tepki verirken, buna yeni bir dünya yaratmak için mücadele vermenin hazzı da eşlik ediyordu)kaçınılmaz olarak bir reaksiyon doğurur.

Bu reaksiyon Oakland'dan ve Los Angeles'tan New York'a ve hatta Syracuse'a kadar geldiğinde hızlı ve sertti. Belli bir şablon çerçevesinde ilerleme eğilimi taşıyordu. İlk adım olarak hareketi, taktiklerini ve taleplerini başlangıçta sempatik bir yaklaşımla ele alan medyada bunu bir kirlilik ve tehlike olarak değerlendiren haberler yer almaya başladı; kamusal alanı tekeline almak isteyenlerin günlük yaşama gayrimeşru bir müdahalesi olduğu söylenerek "meşru toplum" söylemi bir kenara bırakıldı. Belediye Başkanı Michael Bloomberg'in önderlik ettiği hücumla birlikte kent yönetimleri kampların kirliliğinden duyduğu endişeyi yüksek sesle ifade etmeye başladı, kampları boşaltıp temizlemenin zeminini hazırlıyorlardı. Bunu dile getirirken de işgalciler için tehlike söz konusu olduğunu söylüyorlardı, bazen bu iddialarını desteklemek için sansasyonel boyutta suç

1. Occupy hareketini biraz romantikleştirmiş olduğumu kabul ediyorum. Bir hareket olarak ve izlediği politika açısından sınırları olduğuna şüphe yok. Birçok yerde büyük oranda beyazların gerçekleştirdiği bir hareket konumundaydı ve temsil ettiğini öne sürdüğü ekonomik açıdan yabancılaşmış çoğunluktan ziyade kültürel olarak yabancılaşmış orta sınıf gençliğin talepleri etrafında şekillendi. Ve hareket şu eski şakanın doğruluğunu kanıtlamaya çalışıyormuş gibi de görünüyordu: "Sosyalizmin tanımı ne?" "Bitmek bilmeyen toplantılar"; sadece anarşizmiyle biraz fark yaratır gibiydi. Bu anarşizm de hem güçlü yanıydı hem de Aşil topuğu. Bunların hepsi doğru. Ama Occupy hareketinin, hâkim sınıfın ödünü patlattığı da doğru. Ödlerini patlattı (ayrıca durumu rahat birçok burjuvanın da ödünü patlattı) çünkü yeni bir yaşam, yeni bir varoluş şekli üretmek üzereydi; bu yeni varoluşta hem "kamusal" hem de "müşterek" unsurlar, kamusal alanın ele geçirilmesine, işgaline ve biçimlendirilmesine dayanacaktı – insanları hem kültürel hem de ekonomik olarak yabancılaştıran baskın topluluğun etrafında, dışında ve boşluklarında işlerlik gösterecek bir kamusal alan yaratacaktı.

ve şiddet örnekleri ortaya atıyorlardı. Kampların ekonomik etkisine dair endişeler yoğunlaştı, medya aracılığıyla yankılandırılır hale geldi. "Bir şeyler yapılmalı" naraları daha sık atılmaya başlandı. Nihayetinde şehirler, hep de istemeden(!), işgali kaldırmak zorunda kalacaklarını açıklayacaklardı. Tüm işgalcilerin kampı sonlandırmaları için bir mühlet bildirildi. Kent yönetimi polisin ve buldozerlerin harekete geçmek için hazırlandığını anons etti; sanitasyon çalışanları damperli kamyonları ve basınçlı hortumlarıyla harekete geçirildi. İşgalciler ve destekçileri kampı savunmak üzere toplandılar. İlk olarak temizlik ve güvenlikle ilgili endişeleri ortadan kaldırmak için kendi sanitasyon ve iç güvenlik çabalarını yeniden organize ettiler. Her türlü çabalarına rağmen kendilerine verilen sınır süre kaldırılmayınca polisleri ve damperli kamyonları uzaklaştırmak için parkta toplandılar. Polisler ve sanitasyon çalışanları yüzleşmekten sakınmak durumunda kaldılar. Kent yönetimi geri çekilmiş görünüyordu. Destekçiler ve işgalciler kutlama yaptılar. Destekçiler evlerine gitti. İki veya üç gece sonra gece yarısından sonra çok az kişi uyanıkken polisler nihayetinde büyük bir güç gösterisiyle, kalkanlar ve benzerleri eşliğinde işgali kaldırdı; insanları çadırlarından ve uyku tulumlarından çıkarıp attı, eşyalarını büyük yığınlar halinde topladı, basınçlı suyla zemini tahrip etti, sahneye dağılıp saçılan eşya kütlelerini (kitaplar, çadırlar, uyku tulumları, kamp ocakları, katlanan masalar ve protesto pankartları) çöp bidonlarına kolayca atacak şekilde yükleyiciler yerleştirdi. İşgalcilerin bu kısa süre içinde ortaya koyabildiği ne direnç varsa kolaylıkla bastırıldı. Medyadaki sayısız temsilci böylesi bir müdahalenin gerekli olduğunu üzülerek belirtti ama nihayetinde kamusal alanlar, mesajlarını uygun şekilde dile getirmeyen siyasi aktivistlerin değil herkesin kullanımı içindi ve neticede hem işgalcilerin ta kendileri hem de civar bölge sakinleriyle bölge dükkânları açısından ortada gerçek bir tehlike vardı, kentin ekonomik refahı söz konusuydu.

Bu hikâyeyi daha önce de duymuştuk. Bu şablon, Amerika'nın kamusal alanı işgal eden evsizlere karşı verdiği, artık neredeyse 30 yılı bulan savaş sürecinde geliştirilmişti. St. Petersburg'da, Florida'da, Camden'da, New Jersey'de, Onatrio'da, Fresno'da ve California Sacramento'da birbiri ardına yıkılmış olan evsiz çadır kentlerine karşı kullanılmış olan her zamanki stratejinin aynısıydı bu (Mitchell 2013). Evsizliğin acı yüzü karşısında ilk başlarda duyulan sempati yerini bir şeyler yapılması gerektiği düşüncesine bırakır; mühlet verilir, sonrasında göz ardı edilir; nihayetinde günler sonra gecenin yarısı baskınlar gelir, beraberinde evsizlerin eşyaları da insafsızca yok edilir. Çadır kentler, özellikle politik olarak organize hal aldıklarında, evsiz insanlar barınak ve bağış sisteminin dışında yaşam şekilleri geliştirebildiklerini, bu kitapta "alanın hukuk tarafından yok edilişi" dediğim duruma kolektif direnç gösterebildiklerini ispatladıklarında acımasız bir yıkımın hedefi haline gelirler. Tıpkı Occupy gibi, çadır kentler de bazen potansiyel birer politik güç haline gelir; "gücün karar sahibi olduğu" yapıları yeniden organize ederler ve bu yüzden de –kapitalist devlet yapısında ve burjuva toplumunda– yıkılmaları gerekir.

Oakland'da veya New York'ta –ya da bunların da ötesinde Londra ve Frankfurt'a kadar– Occupy hareketinin zayıflıklarından biri, evsiz insanların varlığını, ihtiyaçlarını, isteklerini ve politikalarını tam anlamıyla ele almamış olmasıdır. Medya da bu durumu zaman zaman işgalcilere karşı kullanmıştır: Gazetelere göre işgalcilerin mutfakları fazlasıyla sık olarak yiyeceklerini harekete ilgi duymayan evsizlere veriyordu; akıl sağlığı yerinde olmayan evsizler, kampları herkes için güvenliksiz hale getiriyordu ve işgalciler evsizleri dışarı atmadıklarında sorumsuzlukla suçlanıyordu. Ama bu durum zor bir mesele konumundaydı. Evsiz insanlar birçok açıdan tipik %99'unun parçası durumundaydı, ekonomik sistemin ve kentin birçok alanının dışına itilmişlerdi, hayatlarını ya kamusal alanlarda ya da yardım derneği barınaklarında yaşamak zorundaydılar, ki buralarda ya çok az

otonomi ve çok az hak vardı ya da hiç yoktu. Bununla beraber bazen teker teker her bir evsize veya kampa katılmış olan evsiz gruba sempati duymak pek kolay değildi. ABD'nin fazla yatırım yapılmamış ve özelleştirilmiş akıl sağlığı sistemi, başarısız kalan akıl hastanesinden topluma kazandırma deneyleriyle birlikte düşünüldüğünde, evsiz nüfus içinde akıl hastalığı oranının oldukça yükseldiği anlamına gelmektedir. Bu durum hem evsizler hem de diğer insanlar için tehlike teşkil eder ve Occupy kampları içinde önemli sayıda evsiz varlığının, özyönetim açısından ciddi güçlükler doğurması anlamına gelir. Gerçi bunun da ötesinde Occupy, evsiz insanların çadır kentlerinden gelen dersleri almak niyetinde değildi, onların çadır kentlerinin kendileri için nasıl bir şablon oluşturduğunu göremediler. Occupy, özünde çadır kenti yeniden yaratıyordu ama daha güçlü bir politikası ve çok daha geniş bir toplumsal kapsayıcılığı vardı. Çadır kentlere karşı uzun zamandır uygulanmış olan polis taktiklerinin aynılarının Occupy'a karşı uygulanmış olması şaşırtıcı değildir. İki durumda da kent yönetimleri kamusal alanı geri almak gereksinimini derinden hisseder – bu alanlar tıpkı New York Zuccotti Park veya St. Petersburg New Hope City evsiz kampı gibi, yepyeni bir şekilde kamusal hale getirilmiş alanlardır.

Occupy hareketinin, karşılarına neyin çıkabileceğine dikkat etmesinin mümkün olduğu ama daha iyi anlama şansını kaçırdığı durumlara birçok örnek verilebilir. Evsiz insanlara kamusal alanda var olmayı imkânsız hale getirmeye çalışan evsizler karşıtı yasaların yazılışı ve dikkatle uygulanışı boyunca ortaya konmuş olan evsizler karşıtı savaş (5 ve 6. bölümler), bu kitabın ilk yayımlanmış olduğu günden sonra geçen on yıllık süreçte dedevam etmekle kalmamış, aynı zamanda (Evsizlik ve Yoksulluk Ulusal Hukuk Merkezi'nin yıllık raporlarının açıkça ifade ettiği gibi) yoğunlaşmıştır. Ayrıca buna evsiz insanların en azından hayatta kalabilmek için bir yol bulmak adına oluşturdukları yerlere tam cephe bir saldırı da eklenmektedir (örneğin çadır kentlere yapılan saldırılar); bunların yanı sıra evsizlerin

yaşamlarını iyileştirmek için onlarla çalışma yürütmeyi isteyen, hayır kurumları harici kimse ve kuruluşlara da baskı uygulanıyor (Mitchell ve Heynen 2009). Hatta artık birçok mahkemeye göre aç insanlara yemek vermek bile suç konumuna getirilmiş durumda.[2] Kamusal alandaki evsiz insanlara karşı böylesi sürekli saldırılar, Amerikan ekonomisinin de evsizlik yaratmak açısından son derece hunharca bir ustalık göstermeye devam etmesiyle birlikte, bazı akademik çevrelerde ortaya çıkan oldukça saçma iddiayı yalanlamış olur: Bu saçma iddiaya göre, bazı insanlar evsizlerin hayatlarını umursuyor diye, bazı hayır kurumları yatak ve bakım sağlıyor, şefkat gösteriyor diye benim "adalet sonrası" şehri dediğim veya NeilSmtih'in (1996) çokça bilinen deyimiyle "rövanşist" şehir dediği (örn. Cloke, May ve Johnsen 2010) ortamda yaşamadığımız öne sürülmektedir. Kent hayatında evsizlere uygulanan polisliğin ve idari yöntemlerin geçmişini bilen herkes, hayır kurumlarının genellikle en rövanşist politikalarla el ele yürüdüğünü bilir. Hayır kurumları genellikle demir yumruğu gizleyen kadife eldivenlerdir. Bir yüzyıl önce Dünya Endüstri İşçileri'nin ifşa ettiği gibi, San Diego, Spokane ve Seattle'da işçilerin ifade özgürlüğüne yasak getirilmesini isteyen sınıfsal oluşum hayır kurumlarını oluşturan oluşumun aynısıydı. Amaç potansiyel sistem yıkıcılarını ve düzen dışı kişileri kontrol altına almak olmuştur. Çelişkili görünüyor olsa bile, evsizler karşıtı yasalar gibi özenli bir barınak sisteminin kurulması da her ne kadar evsizlere az çok güvenli bir yatak imkânı sunuyor olmasına rağmen aslında böylesi bir kontrol amacı taşır.

2. Bazen bu kriminalleştirme çok direkt olarak yapılır; örneğin Las Vegas ve diğer şehirlerde kamusal alanlarda ücretsiz yemek dağıtılmasını yasadışı sayma girişimlerinde olduğu gibi. Bazen de bu kriminalleştirme, üstü örtülü olarak yeni sanitasyon ve toplum sağlığı yasaları veya bunların daha sıkı uygulanışı kisvesine bürünür. Bir kez daha evsizlere ve savunucularına yapılan saldırı Occupy hareketine yapılan saldırının şablonunu oluşturmuştur: Occupy hareketi temsilcilerini işgal ettikleri kamusal alanlardan çıkarmak adına gıda güvenliği ve toplum sağlığı yasalarını dikte etmeye çalışan çok sayıda şehir buna örnek teşkil eder.

3. ve 4. bölümlerin gösterdiği gibi, Berkeley, California ve People's Park, kamusal alanda evsiz insanların varlığına karşı verilen savaşta bilhassa öncelikli savaş alanları olmuştur. Bu kitapta detaylı olarak anlatılan çekişmelerin gerçekleştiği yıllardan bu yana People's Park çevresindeki ve içindeki mücadele erimiş ve solmuş olsa da asla bütünüyle ortadan kalkmamıştır. 1991 ayaklanmalarına neden olan voleybol sahaları uzun zaman önce yıkıldı ve yerlerine çim alan yapıldı ama basketbol sahaları ve tuvaletler yerinde duruyor, Serbest Kürsü de yerinde. 28 Aralık 2011'de, yani Occupy kamplarının çoğu Amerikan şehrinden temizlenmesinden (bunların arasında Oakland yakınlarında kent belediye binası önündeki Frank Ogawa Plaza'da kurulmuş olan militan kampın oldukça fazla şiddet kullanılarak yıkılışı da vardı) kısa bir süre sonra California Üniversitesi bir kez daha People's Park'a buldozerler gönderdi. Bu hamle, parkın Serbest Kürsü'nün arkasında kalan batı ucuna odaklanmıştı, bu kısım halka açık bahçelerden, yüksek ağaçlardan, dönemeçli patikalardan oluşan bir yerdi, California Üniversitesi'ne göre fareler de vardı. Yıkılan bu bahçelerin bazıları 1979 yılında, aktivistler California Üniversitesi'nin alanda inşa etmiş olduğu küçük bir asfalt otoparkı yıktığında yapılmıştı. Buldozerler bu kez voleybol direklerinin olduğu yere yapılmış olan bir çardağı da yıktı. Üniversite, fare habitatını yok etmenin yanı sıra bu eylemlerin, yakında caddenin karşısında yapımı tamamlanacak olan bir yurda taşınacak öğrencilerin manzarasını da güzelleştirmek açısından gerekli olduğunu savunuyordu. Ayrıca üniversite, söz vermiş olmasına rağmen buldozerleri göndermeden önce People's Park Topluluğu Tavsiye Konseyi'ne de danışmadı (bu hamle, park için oluşturulan yeni bir tasarım stratejisinin uzun zamandır ertelenen ilk adımı olmalıydı; Tavsiye Konseyi de bu tasarımının oluşturulmasında yer almış olan taraflardan biri olsa da birçok aktivisttasarıya karşı çıkıyordu).

Ancak bu kez buldozerlerin ve çit yapımcılarının gelişi neredeyse hiçbir dirençle karşılaşmadı. Böylesi bir seferberliğin

olmayışı, kırk yıllık mücadelenin ve durgunluk döneminin ardından Paeople's Park'ın belki de artık değişim için yeterli olgunluğa ulaştığı anlamına geliyordu. Telegraph İş Geliştirme Bölgesi kesinlikle böyle düşünüyor, çünkü bir kez daha parkın genel olarak "uyuşturucu ticareti, uyuşturucu ve alkol kullanımı ve bunların tetiklediği çeşitli antisosyal ve kriminal davranışlar için bir cennet haline geldiğini" öne sürdü (Patterson 2012). Telegraph tüccarlarının daha önceki beyanlarıyla kıyaslandığında (bkz. 4. bölüm) bu listede eksik olan şey, evsizlerin varlığıdır. Zaten marjinalize edilmiş bir sınıfı öcüleştirmemeyi öğrenmişlerdi belki de. Bunun da ötesinde, bölge insanının düşüncelerini tartmak konusundaki ustalıklarının bu yaklaşımı doğurmuş olması daha muhtemel. Yalnızca iki ay öncesinde Berkeley sakinleri sandıklara gitmişler ve o dönemde ortaya atılmış olan bir "kaldırımda oturulmaz-yatılmaz" yasasını büyük çoğunlukla reddetmişlerdi – ticari bölgelerin ticari alanlarında kaldırımlarda oturmayı veya yatmayı yasaklayan klasik bir evsiz karşıtı yasaydı bu (yasa bazı istisnalar içeriyordu: acil tıbbi durumlar, tekerlekli sandalyede oturanlar, bankta oturanlar, izin alınmış bir sokak etkinliği neticesinde veya kafelerin dış mekânlarında oturanlar istisna sayılıyordu). Bu olayla birlikte 1994 yılından beri ilk kez herhangi bir Amerikan şehrinde evsizliği kriminalleştiren bir yasa oylaması reddedilmiş oluyordu.

Bu oylamayla birlikte nihayet, kamusal alanlardaki evsizlere karşı her cepheden gelen saldırıların gücünü yitirmeye başladığını düşünmek güzel olabilir. Occupy Wall Street hareketinin özel mülkiyet statüsündeki kamusal alanı şaşırtıcı şekilde başarıyla alışı (ve Occupy Oakland'ın da kamusal alanı benzer bir başarıyla alışı), bu kitapta öne sürdüğüm üzere, kamusal alanın sonunun geldiğine dair beyanların henüz geçeli olmadığına ve fazlasıyla basit yaklaşımlar olduğuna işaret ediyor olabilir. Ama gerçekte bu oylamanın işaret ettiği durum, tıpkı Occupy hareketi gibi, kamusal yaşamı ve bu yaşamı mümkün kılan alanları açık ve canlı tutmak, geri almak adına sarf edilen olağanüstü organize

çabaları temsil eder. Measures'e karşı düzenlenen ve davasını anlatmak için sokaklarla kaldırımlarda tiyatrolar sergilemek gibi akıllıca bir taktik izleyen kampanya, devlet üniversitelerinin işlev ve varlığının önemli oranda özelleştirilmesi, üniversitelerde büyük bütçe kesintilerinin yapılması ve artan harçlar karşısında, dolayısıyla da devlet okulu fikrinin bütünüyle satışa çıkarılması karşısında California Üniversitesi Berkeley kampüsü öğrencilerinin verdikleri mücadelenin hemen ardından geldi. Binalar ele geçirildi, yönetimin tepkisi kaotik oldu ve Berkeley öğrencileri, Glasgow'dan Santiago'ya kadar gamsız neoliberal yönetimleri ve hükümetleri şoke eden bir öğrenci protestosu ve üniversite (ve lise) işgali dalgasına katıldı. Gerçekten de bu öğrenciler, elli yıl önce bir şekilde Berkeley İfade Özgürlüğü Hareketi tarafından başlatılmış olan dalgaya göre (bkz. 3. bölüm) potansiyel olarak daha büyük dönüştürücü güce sahip bir küresel hareket yaratmanın eşiğindeler – henüz bütünüyle bir araya gelmiş değiller. Bu öğrenci hareketinin kesiştiği hareketler arasında, İspanya protestocularının işgalleri ve eylemleri; Reykjavik'teki kızgın İzlandalılar; Avrupa Konseyi'nin sömürüsüyle savaşan Yunanlılar; Arap Baharı bayrağı altında ayaklanan kitleler (ve İstanbul'daki Gezi Parkı işgalcileri gibi otokratik yönetime ve kentin yağmalanmasına karşı çıkmak için kamusal alanı ele geçirmeye devam etmiş olan tüm insanlar); New York, Mexico City ve İstanbul'daki kent hakkı aktivistleri ve bunlardan kısa süre sonra Brezilya'da daha büyük öğrenci kitlelerinin katıldığı gösterilerde her şeyin özelleştirilmesinden, kolektif kamusal varlıkların yağmalanmasından, sayısız banka, şirket ve onların ücretli politikacıları tarafından kolektif kamusal alanların gaspından şikâyet edenler var. Tüm dünyada insanlar yeni bir dünya yaratmak, alanı ele geçirmek ve yepyeni bir kamusal alan haline getirmek gerektiğini yeniden ve yeniden keşfetmeye devam ediyor.

Raymond Williams'ın ifade ettiği gibi, durum "yeniden Hyde Park'a gitmeyi" gerektiriyor. Sanal protesto, protesto değildir

(protestoların sosyal medyada organize ediliyor olması ne kadar değerli olursa olsun). Fiziksel olarak varlık göstermek her şeydir, alanı ele geçirmeyi de gerektirir. Alan, ele geçirilmesi vasıtasıyla kamusal hale getirilir ve "kamusalın" anlamı yeniden tanımlanır. Occupy hareketinin ve bunu çevreleyen olayların (2003 yılında Irak'taki savaşa karşı küresel protestolardan tutun da en son Brezilya ayaklanmalarına kadar) olumlu etkilerinden biri de "Hyde Park'a tekrar gitmenin" yalnızca gerekli değil, aynı zamanda mümkün olduğunu da göstermiş olmasıdır. Alana inmek her daim şiddetli reaksiyonu da beraberinde getirir – hem halihazırda güçlü olanın adaletini adil göstermeye her zaman hazır olan "küçük Arnold" saflarından gelen ideolojik reaksiyon ve bu küçük Arnold'ların yolunu açtığı ve haklı çıkarmaya çalıştığı polis şiddeti söz konusudur. Hyde Park'a tekrar tekrar gitmenin her zaman gerekli olması bundandır. Bu "Hyde Park'ın" neresi olabileceği konusunda Occupy Wall Street hareketi tarafından haksız çıkarılmış olmak da benim adıma bu yüzden bu kadar keyif vericidir: Özelleştirilmiş kamusal alan kolektif, kamusal ve siyasi hale getirilebilir ve getirilmelidir.

Bu kitabın ilk yayımlandığı dönemin üzerinden geçen on yıllık süreçte kamusal alan uğruna ve kamusal alanda verilen mücadeleler –dolayısıyla da kent hakkı için verilen mücadeleler– yalnızca daha da yoğunlaştı. Bu süreçte yeni dünyalar, yeni mekânsal adalet biçimleri, kırılgan da olsalar kısa süreliğine ayaklanmalar ve işgaller halinde görünür hale geldi ve tüm bu ayaklanmalar bastırılsa da nihayetinde yeni bir biçimde yeni bir yerde ortaya çıktılar. Evsiz insanlar çağdaş kentte adaletin var olup olmadığının göstergesi olmaya devam ediyor ve polisin hem onlara karşı sergilediği davranış şekli hem de onların karşısında olmasının ifade ettiği anlam, kentteki toplumsal hareketlerle yakın ilişkisini sürdürüyor. Özel teşebbüse ait kamuya açık alanda politika yapmanın mümkün oluşuna dair yanılıyor olabilirim, ancak adil bir kenti, adil bir toplumu, adil bir kent düzenini hangi unsurların oluşturacağını anlamak açısından

kamusal alan için verilen mücadelenin hayati önem taşıdığını düşünmekte haklı olduğumu sanıyorum. Kamusal alan için, kamusal alanda ve kamusal alan hakkında verilen mücadelelere dair bu kitapta yapılan analizlerin, siyasi ve teorik açıdan 2003 yılındaki kadar önem taşıdığı konusunda umarım sizler de benimle hemfikirsinizdir. Ve özellikle de bu analizlerin birçoğuna eşlik eden kötümserlik havasını –kentsel kamusal alanda radikal politika üretme imkânı hakkındaki kötümserliği– en az Occupy Wall Street hareketi kadar haksız çıkaracak yeni imkânlar yaratabileceğinizi ümit ediyorum.

Kaynakça

Ades, P.1989. "The Unconstitutionality of 'Antihomeless' Laws: Ordinances Prohibiting Sleeping in Outdoor Public Areas as a Violation of the Right to Travel," *California Law Review* 77, 595–628.

Al-Hindi, K. F, and Staddon, C. 1997. "The Hidden Histories and Geographies of Neotraditional Town Planning: The Case of Seaside, Florida," *Environ- ment and Planning D: Society and Space* 15, 349–372.

American Social History Project. 1989. *Who Built America*, Volume 1. New York: Pantheon.

American Social History Project. 1992. *Who Built America*, Volume 2. New York: Pantheon.

Anderson, B. 1991. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.* London: Verso (revised edition).

Anderson, N. 1923. *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man.* Chicago: University of Chicago Press.

Arendt, H. 1972. "On Violence," in *Crisis of the Republic*. New York: Harcourt, Brace, and Javanovich.

Arnold, M. 1993. *Culture and Anarchy and Other Writings.* Cambridge: Cambridge University Press, edited by S. Collini.

Atlanta Journal and Constitution 1991. "Harassing the Harassers?" July 15, D1.

Atlanta Journal and Constitution 1993. "Advocates: City Is Trying to Hide the Homeless," July 12, C4.

Auchard, E. 1991. "How Did It Happen? A Protest Diary," *East Bay Express* August 9, 1, 18–23.

Avery, D. 1988/1989. "Images of Violence in Labor Jurisprudence: The Regulation of Picketing and Boycotts, 1894–1921. *Buffalo Law Review* 37, 1–117.

Bahr, H. 1970. *Disaffiliated Man: Essays and Bibliography on Skid Row, Vagrancy and Outsiders.* Toronto: University of Toronto Press.

Bahr, H. 1973. *Skid Row: An Introduction to Disaffiliation.* New York: Oxford University Press.

Bakan, J., and Blomley, N. 1992. "Spatial Categories, Legal Boundaries, and the Judicial Mapping of the World," *Environment and Planning A* 24, 629–644.

Balter, J. 1994. "City's Panhandling Law Becomes a Big Problem for Small Neighborhoods," *The Seattle Times* June 5, B1.

Baltimore Sun 2001. "Bill Would Ban Night Panhandling," June 27, 1A.

Barstow, D. 2001. "After the Attacks, Security: Envisioning an Expensive Future in a Brave New World of Fortress New York," *New York Times* September 16, 1:16.

Baum, A., and Burnes, D. 1993. *A Nation in Denial: The Truth about Homelessness.* Boulder; Westview Press.

Berman, G. 1994. "A New Deal for Free Speech: Free Speech and the Labor Movement in the 1930s," *Virginia Law Review* 80, 291–322.

Bernstein, N. 1999. "Labeling the Homeless, in Compassion and Contempt," *New York Times* December 5, 1:53.

Bittner, E. 1967. "The Police on Skid Row: A Study in Peace Keeping," *American Sociological Review* 32, 699–715.

Blau, J. 1992. *The Visible Poor: Homelessness in the United States.* New York: Oxford University Press.

Blomley, N. 1989. "Text and Context: Rethinking the Law-Space Nexus," *Progress in Human Geography* 13, 512–534.

Blomley, N. 1994a. *Law, Space, and the Geography of Power.* New York: Guilford Press.

Blomley, N. 1994b. "Mobility, Empowerment, and the Rights Revolution," *Political Geography* 13, 407–422.

Blomley, N. 1998. "Landscapes of Property," *Law and Society Review* 32, 567–612.

Blomley, N. 2000a. " 'Acts,' 'Deeds,' and the Violences of Property," *Historical Geography* 28, 86–107.

Blomley, N. 2000b. "Property Rights," in R. Johnston et al., *The Dictionary of Human Geography.* Oxford: Blackwell (4th edition), 651.

Blomley, N. 2004. *Unsettling the City: Space, Property and Urban Land*. New York: Routledge.

Blomley, N., and Clark, G. 1990. "Law, Theory, and Geography," *Urban Geography* 11, 443–446.

Blomley, N., Delaney, D., and Ford, R. (eds.) 2001. *The Legal Geographies Reader*. Oxford: Blackwell.

Blum, V., and Nast, H. 1996. "Where's the Difference? The Heterosexualization of Alterity in Henri Lefebvre and Jacques Lacan," *Environment and Planning D: Society and Space* 14, 559–580.

Blumberg, L., Shipley, T., and Barsky, S. 1978. *Liquor and Poverty: Skid Row as a Human Condition*. New Brunswisk, NJ: Rutgers Center of Alcohol Studies.

Boston Globe 2000. "Fewer Homeless Died on Streets of City in 1999," March 31, B1.

Boudreau, J. 1991. "The People Grudgingly Give In on Park," *Contra Costa Times* August 2, A3.

Boyer, C. 1992. "Cities for Sale: Merchandizing History at South Street Sea- port," in M. Sorkin (ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space*. New York: Hill and Wang, 181–204.

Brenner, N. 1997. "Global, Fragmented, Hierarchical: Henri Lefebvre's Geographies of Globalization," *Public Culture* 10, 135–169.

Brisbin, R. 1993. "Antonin Scalia, William Brennan, and the Politics of Expression: A Study of Legal Violence and Repression," *American Political Science Review* 87, 912–927.

Brown, M. 1997. *RePlacing Citizenship: AIDS Activism and Radical Democracy*. New York: Guilford Press.

Brown, M. 2000. *Closet Space*. New York: Routledge.

Bruns, R. 1987. *The Damnedest Radical: The Life and World of Ben Reitman, Chicago's Celebrated Social Reformer, Hobo King, and Whorehouse Physician*. Ur- bana: University of Illinois Press.

Bumiller, E. 1999. "In Wake of Attack, Giuliani Cracks Down on the Home- less," *New York Times* November 20, A1.

Bunge, W. 1971. *Fitzgerald: Geography of a Revolution*. Cambridge MA: Schenkman.

Bunge, W., and Bordessa, R. 1975. *The Canadian Alternative: Survival, Expeditions and Urban Change*. Department of Geography, York University: Geographical Monographs.

Burress, C. 1999. "Proposal for People's Park Dorms; UC Chancellor Suggests Student Housing for Site," *San Francisco Chronicle* April 8, A1.

Calhoun, C. 1989. "Tiananmen, Television and the Public Sphere: Internationalization of Culture and the Beijing Spring of 1989," *Public Culture* 2: 54- 71.

Calhoun, C. 1992. "Introduction: Habermas and the Public Sphere," in C. Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–48.

Carpignano, P., Anderson, R., Aronowitz, S., and Difazio, W. 1990. "Chatter in the Age of Electronic Reproduction: Talk, Television, and the 'Public Mind.'" *Social Text* 25/26, 33–55.

Chauncy, G. 1994. *Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World, 1890–1940*. New York: Basic Books.

Chouinard, V. 1994. "Geography, Law, and Legal Struggles: Which Way Ahead?" *Progress in Human Geography* 18, 415–440.

Cincinnati Enquirer 1995a. "City Council OKs Cracking Down on Panhan- dling," May 4, B2.

Cincinnati Enquirer 1995b. "DCI to Study Panhandlers, Lead Campaign," April 18, B1.

Cincinnati Enquirer 1995c. "Limits on Begging Before Council Today: Effort to Make New Law Temporarily Fails," May 3, B1.

Cincinnati Enquirer 2002. "Panhandling Law Takes Effect Monday," April 7, B2.

Clark, G. 1990. "The Virtues of Location: Do Property Rights 'Trump' Workers' Rights to Self-Organization?" *Environment and Planning D: Society and Space* 8, 53–72.

Clark, G., and Dear, M. 1984. *State Apparatus*. Boston: Allen and Unwin.

Cleveland Plain Dealer 1994. "Akron Ponders Banning Beggars," July 7, 1B.

Cloke, P., May, J., and Johnsen, S. 2010. *Swept Up Lives? Re-envisioning the Homeless City*. Oxford: Wiley Blackwell.

Cole, D. 1986. "Agon at Agora: Creative Misreadings in the First Amendment Tradition," *Yale Law Journal*, 95, 857–905.

Commercial Appeal (Memphis) 1994. "Other Laws Eclipse City's Panhandling Ordinance," July 24, B1.

Commonwealth of Pennsylvania. 1890. *General Report of the Commissioners Ap- pointed to Revise and Codify the Laws Relating to the Relief, Care, and Main- tenance of the Poor in the Commonwealth of Pennsylvania*. Harrisburg: Meyer's Printing House.

Cope, M. 1997. "Responsibility, Regulation, and Retrenchment: The End of Welfare?" in L. Staeheli, J. Kodras, and C. Flint (eds.), Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 181–205.

Cosgrove, D. 1984. *Social Formation and Symbolic Landscape*. London: Croom Helm.

Cosgrove, D. 1985. "Prospect, Perspective and the Evolution of the Landscape Idea," *Transactions of the Institute of British Geographers* 10, 45–62.

Cosgrove, D. 1990. "Spectacle and Society: Landscape as Theater in the Pre-Modern and Post-Modern Cities," in P. Groth (ed.), *Vision, Culture, and Landscape*. Berkeley: Department of Landscape Architecture, University of California, 221–239.

Cosgrove, D. 1993. *The Palladian Landscape: Geographical Change and its Cultural Representation in Sixteenth-Century Italy.* University Park: Pennsylva- nia State University Press.

Cover, R. 1981. "The Left, the Right, and the First Amendment: 1918–1928," *Maryland Law Review* 40, 349–388.

Cox, K., and Mair, A. 1988. "Locality and Community in the Politics of Local Economic Development," *Annals of the Association of American Geographers* 78, 307–325.

Crawford, M. 1992. "The World in a Shopping Mall," in M. Sorkin (ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space.* New York: Hill and Wang, 3–30.

Cresswell, T. 1996. *In Place/Out of Place: Geography, Ideology, and Transgression.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Cresswell, T. 2001. *The Tramp in America.* London: Reaktion Books.

Crilley, D. 1993. "Megastructures and Urban Change: Aesthetics, Ideology and Design," in P.Knox (ed.), *The Restless Urban Landscape.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 126–164.

Crump, J. 2002. "Deconcentration by Demolition: Public Housing, Poverty and Urban Policy," *Environment and Planning D: Society and Space* 20, 581–596.

Crump, J. 2003. "The End of Public Housing as We Know It: Public Housing Policy, Labor Regulation, and the U.S. City," *International Journal of Urban and Regional Research* 27, 179–187.

Czerniak, J. (ed.) 2002. *CASE: Downsview Park Toronto.* Cambridge: Prestel.

Daniels, S. 1993. *Fields of Vision: Landscape Imagery and National Identity in England and the United States.* Princeton: Princeton University Press.

Daniels, S., and Cosgrove, D. 1993. "Spectacle and Text: Landscape Metaphors in Cultural Geography," in J. Duncan and D. Ley (eds.), *Place/Culture/ Representation.* London: Routledge, 57–77.

D'Arcus, B. 2001. *Marginal Protest and Central Authority: The Scalar Politics of the Wounded Knee Occupation.* Unpublished PhD Dissertation, Department of Geography, Syracuse University.

Davis, M. 1990. *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles.* London: Verso.

Davis, M. 1991. "Afterword—A Logic Like Hell's: Being Homeless in Los Angeles," *UCLA Law Review* 39, 325–332.

Davis, M. 1992. "Fortress Los Angeles: The Militarization of Urban Space," in M. Sorkin (ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space.* New York: Hill and Wang, 154–180.

Dear, M., and Wolch, J. 1987. *Landscapes of Despair.* Princeton: Princeton University Press.

Debord, G. 1994 (1967). *The Society of the Spectacle.* New York: Zone Books (translated by D. Nicholson-Smith).

de Certeau, M. 1984. *The Practice of Everyday Life.* Berkeley: University of California Press.

Dees, J. 1948. *Flophouse.* Francestown, NH: M. Jones Co.

Delaney, D. 1998. *Race, Place, and the Law.* Austin: University of Texas Press. Delaney, D. 2001. "Making Nature/Making Humans: Law as a Site of (Cultural) Production," *Annals of the Association of American Geographers* 91, 487–503.

Denver Post 1999a. "Colorado Springs Measure Targets Street Beggars," November 2, B5.

Denver Post 1999b. "Homeless Deaths a National Concern: Rising Housing Costs Mean More People at Risk," November 13, B1.

Denver Post 2000a. "City to Rein in Panhandlers," May 16, B1.

Denver Post 2000b. "Service Recalls Homeless Victims: Names of 58 Dead Read at Remembrance Vigil," December 22, B2.

Derrida, J. 1992. "Forces of Law: 'The Mystical Foundation of Authority,' " in D. Cornell, M. Rosenfeld, and D. Carlson (eds.), *Deconstruction and the Possibility of Justice.* New York: Routledge, 3–67.

Deutsche, R. 1990. "Architecture of the Evicted," *Strategies: A Journal of Theory, Culture, and Politics* 3, 159–183.

Deutsche, R. 1992. "Art and Public Space: Questions of Democracy," *Social Text* 33, 34–53.

Deutsche, R. 1996. *Evictions: Art and Spatial Politics.* Cambridge, MA: MIT Press. Di Rado, A. 1994. "Appeals Court Voids Santa Ana Ban on Camping by Homeless," *Los Angeles Times* February 4, A27.

Dolan, M. 1995. "State Upholds Tough Homeless Law," *Los Angeles Times* April 25, A1.

Domosh, M. 1998. " 'Those Gorgeous Incongruities': Polite Politics and Public Space on the Streets of Nineteenth Century New York City," *Annals of the Association of American Geographers* 88, 209–226.

Dorgan, M. 1985. "Hippies Moved from Street to Berkeley Dump," *San Jose Mercury-News* January 31, B12.

Draper, H. 1966. *Berkeley: The New Student Revolt.* New York: Grove Press. Dubofsky, M. 1988. *We Shall Be All: A History of the Industrial Workers of the World.* Urbana: University of Illinois Press (2nd edition).

Duncan, J., and Duncan, N. 2001. "The Aestheticization of the Politics of Landscape Preservation," *Annals of the Association of American Geographers* 91, 387–409.

Editors of the *California Monthly.* 1965. Chronology of Events: Three Months of Crisis. *California Monthly* (February), reprinted in S. Lipset and S. Wolin (eds.), *The Berkeley Student Revolt.* Garden City: Doubleday, 99–198.

Ellickson, R. 1990. "The Homeless Muddle," *The Public Interest,* Spring, 45–52. Ellickson, R. 1991. *Order Without Law: How Neighbors Settle Disputes.* Cambridge: Harvard University Press.

Ellickson, R. 1996. "Controlling Chronic Misconduct in City Spaces: Of Pan- handlers, Skid Rows, and Public Space Zoning," *Yale Law Journal* 105, 1165–1248.

Eng, L. 1990a. "Santa Ana Homeless Suit Settled; Law: The City Council Agrees to Pay $50,000 to 17 People in a Case Involving Confiscation and Discard- ing of Their Personal Property During Cleanup Sweeps," *Los Angeles Times* February 6, B1.

Eng, L. 1990b. "Santa Ana Police Chief Vows to Continue with Sweeps; Civil Rights: Despite Questions of Legality, He Defends the Roundup of 64 Homeless Men at the Civic Center on Wednesday," *Los Angeles Times* Au- gust 18, B5.

Eng, L. 1991. "Cases Dismissed in Santa Ana's Homeless Sweep," *Los Angeles Times* February 7, A1.

Eng, L., and Drummond, T. 1990. "Another Sweep, More Complaints; Crime: Santa Ana Police Conduct Another Roundup in the Civic Center Area That Rights Activists Say Unfairly Targets the Homeless and Illegal Aliens," *Los Angeles Times* August 22, B1.

Falit-Baiamonte, A. 2000. "Identity, Public Space, and Protest: Scales of Challenge," Unpublished Paper, Department of Geography, University of Washington.

Falk, C. 1990. *Love, Anarchy, and Emma Goldman.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Fasanelli, A. 2000. "Note: In Re Eichorn: The Long Awaited Implementation of the Necessity Defense in a Case of the Criminalization of Homelessness," *American University Law Review* 50, 323–353.

Feuer, L. 1966. "The Decline of Freedom at Berkeley," *Atlantic Monthly* 218 (September), 78–85.

Fink, L. 1987. "Labor, Liberty, and the Law: Trade Unionism and the Problem of American Constitutional Order," *Journal of American History* 74, 904- 925.

Fishman, R. 1987. *Bourgeois Utopias: The Rise and Fall of Suburbia.* New York: Basic Books.

Foner, P. 1965. *History of the Labor Movement in the United States, Volume IV: The Industrial Workers of the World, 1905–1917.* New York: International Pub- lishers.

Foner, P. 1981. *Fellow Workers and Friends: Free Speech Fights as Told by Participants.* Westport, CT: Greenwood Press.

Foote, C. 1956. "Vagrancy-Type Law and Its Administration," *University of Pennsylvania Law Review* 104, 603–650.

Forbath, W. 1991. *Law and the Shaping of the American Labor Movement.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Foscarinis, M. 1996. "Downward Spiral: Homelessness and Its Criminaliza- tion," *Yale Law and Policy Review* 14, 1–63.

Foscarinis, M., Cunningham-Bowers, K., and Brown, K. 1999. "Out of Site— Out of Mind? The Continuing Trend Toward the Criminalization of Homelessness," *Georgetown Journal on Poverty Law and Policy* 6, 145–164.

Frank, T. 2001. *One Market Under God: Extreme Capitalism, Market Populism, and the End of Economic Democracy*. New York: Doubleday.

Fraser, N. 1990. "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to Actually Existing Democracy," *Social Text* 25/26, 56–79.

Fyfe, N. (ed.) 1998. *Images of the Street: Identity and Control in Public Space*. London: Routledge.

Fyfe, N., and Bannister, J. 1995. "City Watching: Closed Circuit Television Surveillance in Public Space," *Area* 29, 37–46.

Fyfe, N., and Bannister, J. 1998. " 'The Eyes Upon the Street': Closed-Circuit Television Surveillance and the City," in N. Fyfe (ed.), *Images of the Street: Identity and Control in Public Space*. London: Routledge, 254–267.

Garreau, J. 1991. *Edge City: Life on the New Frontier*. New York: Doubleday. Gitlin, T. 1993. *The Sixties: Years of Hope, Days of Rage*. New York: Bantam (revised edition).

Gitlin, T. 1995. *The Twilight of Common Dreams: Why America Is Wracked by Culture Wars*. New York: Metropolitan.

Giuliani, R., and Bratton, W. 1994. *Police Strategy No. 5: Reclaiming the Public Spaces of New York*. New York: Office of the Mayor.

Glazer, N. 1992. " 'Subverting the Context': Public Space and Public Design," *Public Interest* 109, 3–21.

Goheen, P.1993. "Negotiating Access to Public Space in Mid-Nineteenth Cen- tury Toronto," *Journal of Historical Geography* 30, 430–449.

Gold, J., and Revill, G. (eds.) 2000. *Landscapes of Defence*. Harlow, UK: Prentice Hall. Golden, R. 1998. "Towards a Model of Community Representation for Legal As- sistance Lawyering: Examining the Role of Legal Assistance Agencies in Drug-Related Evictions from Public Housing," *Yale Law and Policy Review* 17, 527–561.

Gomez, J. 1990. "64 Homeless Men Seized in Santa Ana Police Sweep; Crime: Officers Write Numbers on Arms of Those Arrested; A Civil Rights Proponent Says the Action Smacks of Nazism," *Los Angeles Times* August 17, B6.

Goss, J. 1992. "Modernity and Postmodernity in the Retail Rural Environ- ment," in K. Anderson and F. Gale (eds.), *Inventing Places*. Melbourne: Longman Scientific, 159–177.

Goss, J. 1993. "The 'Magic of the Mall': An Analysis of Form, Function, and Meaning in the Contemporary Retail Built Environment," *Annals of the As- sociation of American Geographers* 83, 18–47.

Goss, J. 1996. "Disquiet on the Waterfront: Reflections on Nostalgia and Utopia in the Urban Archetypes of Festival Marketplaces," *Urban Geography* 17, 221–247.

Goss, J. 1999. "Once-Upon-a-Time in the Commodity World: An Unofficial Guide to Mall of America," *Annals of the Association of American Geographers* 89, 45–75.

Gostin, L. 1988. "Towards Resolving the Conflict," in L. Gostin (ed.), *Civil Liberties in Conflict*. London: Routledge, 7–20.

Gramsci, A. 1971. *Selections from the Prison Notebooks*. London: Lawrence and Wishart (edited and translated by Q. Hoare and G. Nowell-Smith).

Greenberg, K. 1990. "The Would-Be Science and Art of Making Public Spaces," *Architecture et Comportment/Architecture and Behaviour* 6, 323–338.

Gregory, D. 1994. *Geographical Imaginations*. Oxford: Blackwell.

Groth, P. 1994. *Living Downtown: The History of Residential Hotels in the United States*. Berkeley: University of California Press.

Habermas, J. 1974. *Legitimation Crisis*. Boston: Beacon Press (translated by T. McCarthy).

Habermas, J. 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, MA: MIT Press.

Haggerty, J. 1992/1993. "Begging and the Public Forum Doctrine in the First Amendment." *Boston College Law Review* 34, 1121–1162.

Halberstam, J. 1993. "Imagined Violence, Queer Violence: Representations, Rage, and Resistance." *Social Text* 37, 187–201.

Hall, S. 1988. *The Hard Road to Renewal: Thatcherism and the Crisis of the Left*. London: Verso.

Hamill, P. 1993. "How to Save the Homeless—And Ourselves." *New York* 26 (September 20), 34–39.

Harcourt, B. 2001a. *Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing*. Cambridge: Harvard University Press.

Harcourt, B. 2001b. "The Broken-Window Myth," *New York Times* September 11, A23.

Harris, B. 1988. "Homeless and Their Neighbors," *Oakland Tribune* February 22, B12.

Hartley, J. 1992. *The Politics of Pictures: The Creation of the Public in the Age of Popular Media*. London: Routledge.

Hartman, C. 1987. "The Housing Part of the Homeless Problem," in J. Kneerim (ed.), *Homelessness: Critical Issues for Policy and Practice*. Boston: The Boston Foundation.

Harvey, D. 1973. *Social Justice and the City*. Baltimore: Johns Hopkins Univer- sity Press (republished 1988. Oxford: Blackwell).

Harvey, D. 1982. *The Limits to Capital*. Chicago: University of Chicago Press (republished 1999. London: Verso).

Harvey, D. 1989. *The Condition of Postmodernity* (Oxford: Blackwell).

Harvey, D. 1990. "Between Space and Time: Reflections on the Geographical Imagination," *Annals of the Association of American Geographers* 80, 418–434.

Harvey, D. 1992. "Social Justice, Postmodernism and the City," *International Journal of Urban and Regional Research* 16, 558–601.

Harvey, D. 1993. "From Space to Place and Back Again: Reflections on the Con- dition of Postmodernity," in J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, G. Robertson, and L. Tickner (eds.), *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change*. London: Routledge, 3–29.

Harvey, D. 1996. *Justice, Nature, and the Geography of Difference*. Oxford: Blackwell.

Harvey, D. 2000. *Spaces of Hope*. Berkeley: University of California Press. Heirich, M. 1971. *The Sprial of Conflict: Berkeley, 1964*. New York: Columbia University Press.

Heirich, M., and Kaplan, S. 1965. "Yesterday's Discord." *California Monthly* (February), reprinted in S. Lipset and S. Wolin (eds.), *The Berkeley Student Revolt*. Garden City: Doubleday, 10–34.

Henderson, G. 1999. *California and the Fictions of Capital*. Oxford: Oxford Uni- versity Press.

Herscher, E. 1995. "Berkeley Still Struggling With Anti-Panhandling Law: Legal Ruling Has Blocked Enforcement," *San Francisco Chronicle*, June 5, A13. Hershkovitz, L. 1993. "Tiananmen Square and the Politics of Place," *Political Geography* 12, 395–420.

Heyman, R. 2001. "Jumping Scales and Sinking Ships: Public Space in 'Seat- tle,' " Unpublished Paper, Department of Geography, University of Washington.

Hillis, K. 1994. "The Virtue of Becoming a No-Body," *Ecumene* 1, 177–196. Hoch, C., and Slayton, R. 1989. *New Homeless and Old: Community and the Skid Row Hotel*. Philadelphia: Temple University Press.

Holtz, D. 2000a. "People's Park Sale Hoped For," *San Francisco Chronicle*, July 8, A15.

Holtz, D. 2000b. "Tensions Rise Between Denizens, Advocates in Battle Over People's Park," *San Francisco Chronicle*, July 17, A18.

Hombs, M., and Snyder, M. 1982. *Homelessness in America: A Forced March to Nowhere*. Washington, DC: The Community for Creative Non-Violence.

Hopper, K., and Hamberg, J. 1984. *The Making of America's Homeless: From Skid Row to the New Poor*. New York: Community Service Society.

Horn, M. 1989. "Berkeley: The Young Radicals Are Now Middle-Aged and Mid- dle-Class, Yet the '60s Ethic Endures," *U.S. News and World Report* 18 De- cember, 59–60.

Houston Chronicle 1995. "Big Changes in Big D," March 19, S1.

Horvath, R. 1971. "The 'Detroit Geographical Expeditions and Institute' Experience," *Antipode* 3, 73–85.

Horvath, R. 1974. "Machine Space," *Geographical Review* 64, 167–188. Howell, P. 1993. "Public Space and the Public Sphere: Political Theory and the Historical Geography of Modernity," *Environment and Planning D: Society and Space* 11, 303–322.

Howland, G. 1994. "The New Outlaws: Cities Make Homelessness a Crime," *The Progressive* 58 (May), 33–35.

Hubbard, P. 1998. "Sexuality, Immorality and the City: Red-Light Districts and the Marginalisation of Female Street Prostitutes," *Gender, Place, and Cul- ture* 5, 55–76.

Hubbard, P. 2001. "Sex Zones: Intimacy, Citizenship, and Public Space," *Sexualities* 4, 51–71.

HUD (U.S. Department of Housing and Urban Development). 1999. *Waiting in Vain: An Update on America's Rental Housing Crisis.* Washington, DC: Government Printing Office.

Industrial Relations. 1916. *Industrial Relations: Final Report and Testimony Submitted to Congress by the Commission on Industrial Relations.* Washington, DC: Senate Document 415, 64th Congress, 1st Session, Volume 11.

IWW. 1990. *IWW Songs We Never Forget.* Chicago: Industrial Workers of the World.

Jackson, K. 1985. *Crabgrass Frontier: The Suburbanization of the United States.* New York: Oxford University Press.

Jacobs, J. 1961. *The Life and Death of Great American Cities.* New York: Random House.

Jappé, A. 1999. *Guy Debord.* Berkeley: University of California Press (translated by D. Nicholson-Smith).

Jencks, C. 1981. *The Language of Postmodernism.* New York: Rizzoli (3rd edition).

Johnson, K. 1990. "Santa Ana Homeless Reject Deal in Sweep Case; Law Enforcement: A Jury Trial Becomes More Likely as Indigent Defendants Refuse the City's Offer to Have Them Plead Guilty and Pay Fines or Spend a Day in Jail," *Los Angeles Times*, October 20, B12.

Johnson, B., and Norse, R. 1996. "Marathon Protest Defies Santa Cruz Sleeping Ban." *Street Spirit* 2 (August), 1–11.

Kahn, B. 1991a. "People's Park: Is the Fight Over?" *East Bay Express*, March 22, 2, 28.

Kahn, B. 1991b. "Activists and Homeless Haggle Over Future of People's Park," *East Bay Express*, June 14, 3, 29–30.

Kahn, B. 1991c. "Who's in Charge Here? University Bulldozer Rolls While Council Is Out of Town," *East Bay Express* August 9, 1, 11–13.

Kalven, H. 1965. "The Concept of the Public Forum: *Cox v. Louisiana*," in P. Kurland (ed.), *The Supreme Court Review*. Chicago: Chicago University Press, 1–32.

Karacas, C. 2000. "A Fight for the Soul of the Haight: One Neighborhood's Trial by Space," Unpublished Paper, Department of Geography, University of California, Berkeley.

Kasinitz, P.1986. "Gentrification and Homelessness: The Single Room Occupant and the Inner City Revival," in J. Erickson and C. Wilhelm (eds.), *Housing the Homeless*. New York: Center for Urban Policy Research, 241–252.

Katz, C. 1998. "Whose Nature, Whose Culture? Private Productions of Space and the 'Preservation of Nature,' " in B. Braun and N. Castree (eds.), *Re– making Reality: Nature at the Millennium*. New York: Routledge, 46–63.

Katz, C. 2001. "Hiding the Target: Social Reproduction in the Privatized Urban Environment," in C. Minca (ed.), *Postmodern Geography: Theory and Praxis*. Oxford: Blackwell, 94–110.

Kelley, R. 1998. *Yo' Mama's Disfunktional! Fighting the Culture Wars in Urban America*. Boston: Beacon.

Kelling, G. 1987. "Acquiring a Taste for Order: The Community and the Po– lice," *Crime and Delinquency* 33, 90–102.

Kelling, G., and Coles, C. 1996. *Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities*. New York: The Free Press.

Kerr, C. 2001 (1963). *The Uses of the University*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kerr, C., Dunlop, J., Harbison, F., and Myers, C. 1960. *Industrialism and Industrial Man*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kilian, T. 1998. "Public and Private, Power and Space," in A. Light and J. Smith (eds.), *The Production of Public Space*. Lanham, MD: Rowman and Little– field (Philosophy and Geography II, 115–134).

Kirsch, S. 1995. "The Incredible Shrinking World: Technology and the Production of Space," *Environment and Planning D: Society and Space* 13, 529–555.

Klein, N. 1999. *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*. New York: Picador.

Kolodny, A. 1975. *The Lay of the Land: Metaphor as Experience and History in American Life and Letters*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Koopman, J. 1991. "People's Park Protestors Brace for Today," *Contra Costa Times*, August 3, A1, A13.

Kowinski, W. 1985. *The Malling of America: An Inside Look at the Great Consumer Paradise*. New York: William Morrow.

Laclau, E., and Mouffe, C. 1985. *Hegemony and Socialist Strategy*. London: Verso.

Lee, H. 2000. "Poll Backs People's Park As Is, UC Berkeley Students Reject Alternative Use," *San Francisco Chronicle*, April 22, A13.

Lees, L. 1998. "Urban Renaissance and the Street: Spaces of Control and Contestation," in N. Fyfe, (ed.), *Images of the Street: Planning, Identity, and Control in Public Space*. London: Routledge, 236–253.

Lees, L. 2001. "Towards a Critical Geography of Architecture: The Case of an Ersatz Colosseum," *Ecumene* 8, 51–86.

Lefebvre, H. 1991 (1974). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell (trans– lated by D. Nicholson-Smith).

Lefebvre, H. 1996 (1968). "The Right to the City," in *Writing on Cities*. Oxford: Blackwell (edited and translated by E. Kofman and E. Lebas), 63–181, originally published as *Le Droit à la Ville*. Paris: Anthropos.

Leo, J. 1993. "Distorting the Homeless Debate," *U.S. News and World Report* 115 (November 8), 27.

Leonard, P., Dolbere, C., and Lazere, E. 1989. *A Place to Call Home: The Crisis in Housing for the Poor*. Washington DC: Center on Budget and Policy Priorities, Low Income Housing Information Center.

Levine, H. 1987. "Homeless Shelter Closes," *San Francisco Examiner* May 11, C1.

LFC (La Follette Commission) 1938. *Hearings*, Exhibit 9527, Gibson, Dunn and Crutcher to Bishop, August 26, 1938, United States Senate, Subcom- mittee of the Committee on Education and Labor, *Hearings on S. Res. 266: Violations of Free Speech and the Rights of Labor* (75 Parts), Part 61. Wash- ington, DC: U.S. Government Printing Office, 22374–5.

LFC (La Follette Commission) 1944. *Violations of Free Speech and the Rights of Labor: Report of the Committee on Education and Labor Pursuant to S. Res. 266*, Report 398, Part IX. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Lipietz, A. 1986. "New Tendencies in the International Division of Labor: Regimes of Accumulation and Modes of Regulation," in A. Scott and M. Storper (eds.), *Production, Work, Territory*. Boston: Allen and Unwin, 16– 40.

Lipset, S. 1965. "University Student Politics," in S. Lipset and S. Wolin (eds.), *The Berkeley Student Revolt*. Garden City: Doubleday, 1–9.

Lipset, S., and Wolin, S. (eds.) 1965. *The Berkeley Student Revolt*. Garden City: Doubleday.

Longan, M. 2000. *Community and Place in Cyberspace: The Community Networking Movement in the United States*, Unpublished PhD Dissertation, Department of Geography, University of Colorado.

Los Angeles Times 1969. "Reagan Charges Park Riots Were Planned," May 21, I23.

Los Angeles Times 1987. "Original 'Skid Row' Homeless Add Sad Note to Gentrified Seattle Area," March 24, 1.20.

Los Angeles Times 1988. "Eviction of Homeless in Berkeley Sparks Melee," March 17, I3.

Los Angeles Times 1989a. "Rally at Berkeley Erupts into Riot," May 21, I3.

Los Angeles Times 1989b. "S.F. Clears Park's Tent City of Structures, Not People," July 21, I3.

Los Angeles Times 1990. "Compassion for the Homeless Wearing Thin in Bay Area," July 20, A1.

Los Angeles Times 1991a. "Berkeley Bastion," March 13, A3.

Los Angeles Times 1991b. "Temper Tantrums Over Dystopian Nightmare," August 7, A10.

Los Angeles Times 1992. "Play Replaces Protest at People's Park," March 31, A3.

Los Angeles Times 2001. "Secret Cameras Scanned Crowd at Super Bowl for Criminals," February 1, A2.

Low, S. 2000. *On the Plaza: The Politics of Public Space and Culture.* Austin: University of Texas Press.

Lowenthal, D. 1985. *The Past Is a Foreign Country.* Cambridge: Cambridge Uni- versity Press.

Lukács, G. 1968. "Reification and the Consciousness of the Proletariat," in *History and Class Consciousness: Studies in Marxist Dialectics.* Cambridge, MA: MIT Press, 88–222.

Lyford, J. 1982. *The Berkeley Archipelago.* Chicago: Regnery Gateway.

Lynch, A. 1991a. "Council Recess Adds to 'People's Park' Woes," *San Francisco Chronicle* August 6, B1.

Lynch, A. 1991b. "Police Arrest Protesters at New Volleyball Courts," *San Francisco Chronicle* August 2, A1, A20.

Lynch, A., and Dietz, D. 1991. "Fewer Recruits for People's Park Wars," *San Francisco Chronicle* August 9, A1, A20.

Lyotard, J.-F. 1985. *The Postmodern Condition.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

MacDonald, H. 1995. "San Francisco's Matrix Program for the Homeless," *Criminal Justice Ethics* 14(2), 79–80.

MacKenzie, E. 1994. *Privatopia: Homeowners Associations and the Rise of Residential Private Government.* New Haven: Yale University Press.

MacPherson, C. 1978. *Property: Mainstream and Critical Positions.* Toronto: University of Toronto Press.

McCann, E. 1999. "Race, Protest and Place: Contextualizing Lefebvre in the US City," *Antipode* 31, 163–184.

McCarthy, C. 1994. "Law vs. the Homeless," *Washington Post* December 27, 17.

McSheehy, W. 1979. *Skid Row.* Boston: G. K. Hall and Cambridge, MA: Schenkman Publishing.

McWilliams, C. 1971. *Factories in the Field.* Santa Barbara: Peregrine Smith. Originally published Boston: Little, Brown 1939.

Magnet, M. (ed.) 2000. *The Millennial City: A New Urban Paradigm for 21st-Century America.* Chicago: Ivan R. Dee.

Mair, A. 1986. "The Homeless and the Post-Industrial City," *Political Geography Quarterly* 5, 351–368.

Marcuse, P. 1988. "Neutralizing Homelessness," *Socialist Review* 18, 69–86.

Marston, S. 1990. "Who Are 'the People'? Gender, Citizenship, and the Making of the American Nation," *Environment and Planning D: Society and Space* 8, 449–458.

Marx, K. 1987. *Capital,* Volume 1. New York: International Publishers. Originally published 1867.

Massey, D. 1995. *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

May, M. 1993. "Telegraph Ave. Shoppers Report Retail Revival," *The Bay Guardian*, January 9, 9.

Merrifield, A. 1993. "Place and Space: A Lefebvrian Reconciliation," *Transac- tions of the Institute of British Geographers*, 18, 516–531.

Merrifield, A. 1995. "Situated Knowledge Through Exploration: Reflections on Bunge's 'Geographical Expeditions,' " *Antipode* 27, 49–70.

Merrifield, A. 2002. *MetroMarxism*. New York: Routledge.

Merrifield, A., and Swyngedouw, E. 1996. "Social Justice and the Urban Experi- ence," in A. Merrifield and E. Swyngedouw (eds.), *The Urbanization of In- justice*. New York: New York University Press, 1–17.

Meszeros, I. 1995. *Beyond Capital*. New York: Monthly Review Press.

Miller, D., Jackson, P., Thrift, N., Holbrook, B., and Rowlands, M. 1998. *Shopping, Place and Identity*. New York: Routledge.

Miller, J. 1994. *Democracy Is in the Streets*. Cambridge: Harvard University Press.

Miller, K. 2007. *Designs on the Public: The Private Lives of New York's Public Spaces*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Millich, N. 1994. "Compassion Fatigue and the First Amendment: Are the Home- less Constitutional Castaways?" *U.C. Davis Law Review* 27, 255–355.

Minnesota Geography Reading Group. 1992. "Collective Response: Social Justice, Difference and the City," *Environment and Planning D: Society and Space* 10, 589–595.

Mitchell, D. 1992. "Iconography and Locational Conflict from the Underside: Free Speech, People's Park, and the Politics of Homelessness in Berkeley, California," *Political Geography* 11, 152–169.

Mitchell, D. 1995. "The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy," *Annals of the Association of American Geographers* 85, 108–133.

Mitchell, D. 1996a. *The Lie of the Land: Migrant Workers and the California Landscape*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Mitchell, D. 1996b. "Political Violence, Order, and the Legal Construction of Public Space: Power and the Public Forum Doctrine," *Urban Geography* 17, 158–178.

Mitchell, D. 1997a. "State Restructuring and the Importance of 'Rights Talk,' " in L. Staeheli, J. Kodras, and C. Flint (eds.), *State Devolution in America: Implications for a Diverse Society*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 7–38.

Mitchell, D. 1997b. "The Annihilation of Space by Law: The Roots and Implications of Anti-Homeless Laws in the United State," *Antipode* 29, 303–235.

Mitchell, D. 1998a. "Anti-Homeless Laws and Public Space I: Begging and the First Amendment," *Urban Geography* 19, 6–11.

Mitchell, D. 1998b. "Anti-Homeless Laws and Public Space II: Further Constitutional Issues," *Urban Geography* 19, 98–104.

Mitchell, D. 1998c. "The Scales of Justice: Localist Ideology, Large-Scale Pro–duction and Agricultural Labor's Geography of Resistance in 1930s Cali– fornia," in A. Herod (ed.), *Organizing the Landscape: Geographical Perspec– tives on Labor Unionism*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 159– 194.

Mitchell, D. 2000. *Cultural Geography: A Critical Introduction*. Oxford: Black–well.

Mitchell, D. 2001a. "The Devil's Arm: Points of Passage, Networks of Violence and the Political Economy of Landscape," *New Formations* 43, 44–60.

Mitchell, D. 2001b. "Postmodern Geographical Praxis? The Postmodern Im– pulse and the War Against the Homeless in the Post-Justice City," in C. Minca (ed.), *Postmodern Geography: Theory and Praxis* (Oxford: Black– well), 57–92.

Mitchell, D. 2002. "Controlling Space, Controlling Scale: Migrant Labor, Free Speech, and the Regional Development in the American West in the Early 20th Century," *Journal of Historical Geography*, 28, 63–84.

Mitchell, D. 2003. "California Living, California Dying: Dead Labor and the Po–litical Economy of Landscape," in K. Anderson, S. Pile, and N. Thrift (eds.), *Handbook of Cultural Geography*. London: Sage, 233–248.

Mitchell, D. 2013a. "The Liberalization of Free Speech: How Protest Is Silenced in Public Space," in W. Nichols, B. Miller, and J. Beaumont (eds.), *Spaces of Contention: Spatialities and Social Movements*. Farnham, UK: Ashgate, 47–67.

Mitchell, D. 2013b. "Tent Cities: Interstitial Spaces of Survival," in A. Mubi Brig–henti (ed.), *Urban Interstices: The Aesthetics and Politics of Spatial In– Betweens*. Farnham, UK: Ashgate, 65–85.

Mitchell, D., and Heynen, N. 2009. "The Geography of Survival and the Right to the City: Speculations on Surveillance, Legal Innovation, and the Criminali–zation of Intervention," *Urban Geography* 30, 611–632.

Mitchell, D., and Staeheli, L. 2002. "Clean and Safe? Property Redevelopment, Public Space, and Homelessness in Downtown San Diego." Paper pre– sented at the Politics of Public Space Conference, Graduate Center, City University of New York, March 1.

Mitchell, D., and Van Deusen, D. 2002. "Downsview Park: A Missed Opportu–nity for a Truly Public Space?," in J. Czerniak (ed.), *CASE: Downsview Park*. Cambridge, MA: Harvard School of Design/Prestel Publishers, 102– 113.

Mitchell, W. 1995. *City of Bits: Space, Place and the Infobahn*. Cambridge, MA: MIT Press.

Molotch, H. 1976. "The City as Growth Machine," *American Journal of Sociol–ogy* 82, 309–332.

Morgan, E. 1988. *Inventing the People: The Rise of Popular Sovereignty in England and America*. New York: W.W. Norton.

Mouffe, C. 1992. *Dimensions of Radical Democracy: Pluralism, Citizenship, Community*. London: Verso.

New York Times 1987. "Panhandling Law in Use in Seattle," 1987, 1.44.

New York Times 1988a. "A Playground Derelicts Can't Enter," August 20, A31.

New York Times 1988b. "29 Trying to Feed the Homeless Are Arrested in San Francisco," August 30, A14.

New York Times 1989. "Violence Flares at Berkeley Park During Event Marking 60's Battle," May 21, 1:26.

New York Times 1990. "Subway Panhandlers See Little From Legal Victory," Jan- uary 29, B1.

New York Times 1991a. "Deal Is Struck on Fate of Park and Protest Site," March 10, 1:39.

New York Times 1991b. "Idealism to Decay to Volleyball at People's Park," July 5, A8.

New York Times 2001. "The Going Rate: 25 Cents," 2001, 4.2.

NLCHP (National Law Center on Homelessness and Poverty). 1995. *No Room for the Inn: A Report on Local Opposition to Housing and Social Services Fa- cilities for Homeless People in 36 United States Cities*. Washington DC: Na- tional Law Center on Homelessness and Poverty.

NLCHP (National Law Center on Homelessness and Poverty). 1997. *Access Delayed, Access Denied: Local Opposition to Housing and Services for Homeless People Across the United States*. Washington DC: National Law Center on Homelessness and Poverty.

NLCHP (National Law Center on Homelessness and Poverty) 1999. *Out of Sight—Out of Mind?* Washington DC: National Law Center on Homeless- ness and Poverty.

Oc, T., and Tiesdale, S. 2000. "Urban Design Approaches to Safer City Centres: The Fortress, the Panoptic, the Regulatory and the Animated," in J. Gold and G. Revill (eds.), *Landscapes of Defence*. Harlow, UK: Pearson Educa- tion, 188–208.

Ollman, B. 1990. *Dialectical Investigations*. New York: Routledge.

Paisner, S. 1994. "Compassion, Politics, and the Problem Lying on Our Side- walks: A Legislative Approach for Cities to Address Homelessness," *Temple Law Review* 67, 1259–1305.

Parker, C. 1919. *The Casual Laborer and Other Essays*. New York: Harcourt, Brace and Howe.

Pateman, C. 1989. *The Disorder of Women: Democracy, Feminism and Political Theory*. Stanford: Stanford University Press.

Patterson, R. 2012. "UC Must Transform People's Park's Legacy," *The Daily Californian*, February 3, 2012.

Peck, J. 1996. *Work-Place*. New York: Guilford Press.

Piven, F., and Cloward, R. 1992. *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare.* New York: Vintage (updated, revised edition).

Preston, W. 1963. *Aliens and Dissenters: Federal Suppression of Radicals, 1903–1933.* New York: Harper and Row.

Pue, W. 1990. "Wrestling with Law: (Geographical) Specificity vs. (Legal) Abstraction," *Urban Geography* 11, 556–585.

Pulido, L. 2000. "Rethinking Environmental Racism: White Privilege and Urban Development in Southern California," *Annals of the Association of American Geographers* 90, 12–40.

Rabinowitz, J. 1989. "Berkeley Journal: People's Park Struggle Resumes After 20 Years," *New York Times* April 24.

Rahimian, A., Wolch, J., and Koegel, P. 1992. "A Model of Homeless Migration: Homeless Men in Skid Row, Los Angeles," *Environment and Planning A* 24, 1317–1336.

Raspberry, W. 1992. "Telling the Truth About Homelessness," *Washington Post*, December 29.

Readings, B. 1996. *The University in Ruins.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Ribton-Turner, C. 1887. *A History of Vagrants and Vagrancy and Beggars and Begging.* London: Chapman Hall.

Rivlin, G. 1991a. "People's Park: Construction Zone," *East Bay Express* August 2, 3, 27.

Rivlin, G. 1991b. "Appropriate Force? Reports of Police Inflicted Injuries Continue to Flow In." *East Bay Express*, August 9, 1, 13–18.

Roberts, C. 1994. "Girding the Globe: The Boundaries Between People and Countries Are Being Erased by Telecommunications." *Boulder Daily Camera* February 10, C1.

Rodgers, T. 1992. "Many Panhandlers Not Homeless," *San Diego Union-Tribune* March 17, B1.

Roll Call 1993. "In the Neighborhoods: Shortchanged by the City's New Panhandling Law," June 17, n.p.

Rorty, R. 1996. "What's Wrong with 'Rights,' " *Harper's Magazine* 202, June, 15–18.

Rosati, C. 2002. "Humiliation for Accumulation's Sake." Paper presented at the 3rd International Critical Geography Conference, Békéscsaba, Hungary, June 29.

Rose, C. 1994. *Property and Persuasion: Essays on the History, Theory and Rhetoric of Ownership.* Boulder: Westview Press.

Rosen, J. 2001. "A Watchful State," *New York Times Magazine* October 7. Electronic version accessed through *www.nytimes.com*, available as of October 8, 2002.

Rosenberg, N. 1989. "Another History of Free Speech: The 1920s and the 1940s," *Law and Inequality* 7, 333–366.

Rossi, P. 1989. *Down and Out in America: The Origins of Homelessness.* Chicago: University of Chicago Press.

Rowe, S., and Wolch, J. 1990. "Social Networks in Time and Space: Homeless Women in Skid Row, Los Angeles," *Annals of the Association of American Geographers* 80, 184–204.

Ruddick, S. 1990. "Heterotopias of the Homeless: Strategies and Tactics of Place-making in Los Angeles," *Strategies: A Journal of Theory, Culture, and Politics* 3, 184–201.

Ruddick, S. 1996. *Young and Homeless in Hollywood.* New York: Routledge. Rule, J. 1988. *Theories of Civil Violence.* Berkeley: University of California Press. Sack, R. 1986. *Human Territoriality.* Cambridge: Cambridge University Press.

Sampson, R., and Raudenbush, S. 2001. *Disorder in Neighborhoods: Does It Lead to Crime?* Washington: National Institute of Justice, Report NCJ 186049.

San Francisco Chronicle 1993. "Homeless Deaths Drop a Bit, But Still Top 100," December 21, A19.

San Francisco Chronicle 1994a. "All Sides Ready to Sound Off on Begging Law," February 15, A13.

San Francisco Chronicle 1994b. "Santa Cruz Wants to License Beggars," February 10, A21

San Francisco Chronicle 1997. "S.F. Reports Big Drop in Homeless Deaths," December 18, A21.

San Francisco Chronicle 1998. "Homeless Deaths in S.F. Are at Record High: Weather, Drug Abuse, Shortage of Rooms Are Possible Factors," December 12, A22.

San Francisco Chronicle 1999. "Record Number of Homeless People Died on S.F. Streets in '99," December 23, A24.

San Francisco Chronicle 2000. "Commemorating Homeless Deaths in One County," November 14, A22.

Scheer, R. 1969. "The Dialectics of Confrontation: Who Ripped Off the Park?" *Ramparts* 8 (August), 42–53.

Schein, R. 1997. "The Place of Landscape: A Conceptual Framework for an American Scene," *Annals of the Association of American Geographers* 87, 660–680.

Schneider, J. 1986. "Skid Row as an Urban Neighborhood, 1880–1960," in J. Erickson and C. Wilhelm (eds.), *Housing the Homeless.* New Brunswick: Center for Urban Policy Research, 67–89.

Schwantes, C. 1985. *Coxey's Army: An American Odyssey.* Lincoln: University of Nebraska Press.

Schwartz, B., and Kurtzman, L. 1988. "Tough New Homeless Policy Triggers Furor in Santa Ana," *Los Angeles Times*, July 10, I32.

Seattle Times 1993a. "Homeless Hit Streets to Protest Proposed Ban," August 28, A9.

Seattle Times 1993b. "Sidran Details Proposals to Control Street People," August 3, B1.

Seattle Times 1993c. "Will Tougher Panhandling Laws Work?" October 1, A1. Sennett, R. 1992. *The Fall of Public Man.* New York: W.W. Norton.

Sennett, R. 1994. *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization.* New York: W. W. Norton.

Shields, R. 1998. *Lefebvre, Love and Struggle.* New York: Routledge.

Shklar, J. 1991. *American Citizenship: The Quest for Inclusion.* Cambridge, MA: MIT Press.

Sibley, D. 1995. *Geographies of Exclusion.* London: Routledge.

Sidran, M. 1993. "This Is the Best of Times to Keep This City Livable," *The Seattle Times,* August 10, B5.

Simon, H. 1992. "Towns Without Pity: A Constitutional and HistoricalAnaly- ses of Official Efforts to Drive Homeless People from American Cities," *Tulane Law Review* 66, 631–676.

Simon, H. 1995. "The Criminalization of Homelessness in Santa Ana, Califor- nia: A Case Study," *Clearinghouse Review* 29, 725–729.

Singer, D. 1999. *Whose Millennium? Theirs or Ours?* New York: Monthly Review Press.

Smith, D. 1994a. "A Theoretical and Legal Challenge to Homeless Criminaliza- tion as Public Policy," *Yale Law and Policy Review* 12, 487–517.

Smith, D. 1994b. *Geography and Social Justice.* Oxford: Blackwell.

Smith, J. 1996. "Arresting the Homeless for Sleeping in Public: A Paradigm for Expanding the Robinson Doctrine," *Columbia Journal of Law and Social Problems* 29, 293–335.

Smith, N. 1989. "Tompkins Square Park," *The Portable Lower East Side* 6(2), 1–28.

Smith, N. 1990. *Uneven Development: Nature, Capital, and the Production of Space.* Oxford: Blackwell (2nd edition).

Smith, N. 1992a. "Contours of a Spatialized Politics: Homeless Vehicles and the Production of Geographical Scale," *Social Text* 33, 55–81.

Smith, N. 1992b. "New City, New Frontier: The Lower East Side as Wild, Wild, West," in M. Sorkin (ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space.* New York: Hill and Wang, 61–93.

Smith, N. 1993. "Homeless/Global: Scaling Places," in J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, G. Robertson, and L. Tickner (eds.), *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change.* London: Routledge, 87–119.

Smith, N. 1996. *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City* New York: Routledge.

Smith, N. 1998. "Giuliani Time: The Revanchist 1990s," *Social Text* 57, 1–20. Smith, N. 2000. "The Restructuring of Spatial Scale and the New Global Geography of Uneven Development," *Jimbun Chiri* 52 (1), 51–65.

Smolla, R. 1992. *Free Speech in an Open Society.* New York: Alfred A. Knopf. Soja, E. 1989. *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory.* Oxford: Blackwell.

Soja, E. 1996. *Third Space.* Oxford: Blackwell.

Solenberger, A. 1911. *One Thousand Homeless Men.* New York: Russell Sage.

Sorkin, M. (ed.) 1992. *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space.* New York: Hill and Wang.

Spradley, J. 1970. *You Owe Yourself a Drunk: An Ethnography of Urban Nomads.* Boston: Little, Brown.

Staeheli, L. 1994. "Restructuring Citizenship in Pueblo, Colorado." *Environ- ment and Planning A* 26, 849–871.

Staeheli, L. 1996. "Publicity, Privacy, and Women's Political Action," *Environ- ment and Planning D: Society and Space* 14, 601–619.

Staeheli, L., and Cope, M. 1994. "Empowering Women's Citizenship," *Political Geography* 13, 443–460.

Staeheli, L., and Mitchell, D. 2008. *The People's Property?: Power, Politics, and the Public.* New York: Routledge.

Stern, S. 1987. "Activists Seek a Solution Beyond Shelters," *Oakland Tribune,* February 22, D10.

Storper, M., and Walker, R. 1989. *The Capitalist Imperative: Territory, Technology and Industrial Growth.* Oxford: Blackwell.

Street, S. 2001. "Promoting Order or Squelching Dissent? Protesters and Civil Libertarians Object to the Use of 'Free-Speech Zones,' " *Chronicle of Higher Education,* January 12, A37–A38.

Sunstein, C. 1992. "Free Speech Now," in G. Stone, R. Epstein, and C. Sunstein (eds.), *The Bill of Rights in the Modern State.* Chicago: University of Chi- cago Press.

Takahashi, L. 1996. "A Decade of Understanding Homelessness in the USA: From Characterization to Representation," *Progress in Human Geography* 20, 291–310.

Takahashi, L. 1998. *Homelessness, AIDS, and Stigmatization: The NIMBY Syn- drome in the United States at the End of the Twentieth Century.* Oxford: Ox- ford University Press.

Tier, R. 1993. "Maintaining Safety and Civility in Public Spaces: A Constitutional Approach to Aggressive Begging," *Louisiana Law Review* 54, 285– 338.

Tier, R. 1998. "Restoring Order in Urban Public Spaces," *Texas Review of Law and Politics* 2, 256–291.

Tomasky, M. 1995. *Left for Dead: The Life, Death, and Possible Resurrection of Progressive Politics in America.* New York: Free Press.

Tushnet, M. 1984. "An Essay on Rights," *Texas Law Review* 62, 1363–1412. Van Deusen, R. 2002. "Urban Design and the Production of Public Space in Syracuse, New York," Paper Presented at the Rights to the City Conference, Rome, June 1.

Veness, A. 1993. "Neither Homed Nor Homeless: Contested Definitions and Personal Worlds of the Poor," *Political Geography* 12, 319–340.

Vidler, A. 2001. "Aftermath: A City Transformed: Designing 'Defensible Space,'" *New York Times,* September 23, 4:6.

Waldron, J. 1991. "Homelessness and the Issue of Freedom," *UCLA Law Review* 39, 295–324.

Walker, R. 1996. "Another Round of Globalization in San Francisco," *Urban Geography* 17, 60–94.

Walker, S. 1990. *In Defense of American Liberties: A History of the ACLU*. New York: Oxford University Press.

Wallace, M. 1996. *Mickey Mouse History and Other Essays on American Memory*. Philadelphia: Temple University Press.

Wallace, S. 1965. *Skid Row as a Way of Life*. Totowa, NJ: The Bedminster Press.

Walters, P. 1990. "Orange County Voices; Fixing Public's 'Broken Windows'; Santa Ana Civic Center Disorder is a 'Broken Window' That Invites More Antisocial Behavior If Not Fixed By Police," *Los Angeles Times*, August 28, B9.

Walzer, M. 1986. "Public Space: Pleasures and Costs of Urbanity," *Dissent* 33, 470–475.

Warren, S. 1994. "Disneyfication of the Metropolis: Popular Resistance in Seattle," *Journal of Urban Affairs* 16, 89–107.

Washington Post 1993a. "D.C. Officers Skeptical of Panhandling Limits," June 3, B1.

Washington Post 1993b. "Panhandlers Tap Deep Pockets of Resentment," May 9, B1.

Weinstock, H. 1912. *Report of Harris Weinstock, Commission to Investigate Recent Disturbances in the City of San Diego and the County of San Diego, California to His Excellency Hiram W. Johnson, Governor of California*. Sacramento: State Printing Office.

Wells, J. 1994. "Begging Law Endorsed by Berkeley Council, Mayor Proposes Ordinance as Part of Compromise," *San Francisco Chronicle*, June 15, A14.

Will, G. 1987. "Living on the Street: Mentally Ill Homeless Contribute to Community Decay," Syndicated Column, Washington Post Writers' Group.

Will, G. 1995. "A Court Victory for Public Order," Syndicated Column, Washington Post Writers' Group.

Will, G. 1997. "Liberalism's Urban Rui ," Syndicated Column, Washington Post Writers' Group.

Williams, K., Johnstone, C., and Goodwin, M. 2000. "CCTV Surveillance in Urban Britain: Beyond the Rhetoric of Crime Prevention," in J. Gold and G. Revill (eds.), *Landscapes of Defence*. Harlow, UK: Pearson Education, 168–187.

Williams, P. 1991. *Alchemy of Race and Rights*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Williams, R. 1977. *Marxism and Literature*. Oxford: Oxford University Press.

Williams, R. 1983. *Keywords*. London: Fontana Press.

Williams, R. 1997. *Problems of Materialism and Culture*. London: Verso. Originally published 1980.

Wilson, A. 1992. *The Culture of Nature: From Disney to the Exxon Valdez*. Oxford: Blackwell.

Wilson, D. 1991. "Urban Change, Circuits of Capital, and Uneven Develop- ment," *Professional Geographer* 43, 403–415.

Wilson, E. 1991. *The Sphinx in the City: Urban Life, the Control of Disorder, and Women*. Berkeley: University of California Press.

Wilson, J. 1968. *Varieties of Police Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wilson, J. 1996. "Forward," in G. Kelling and S. Coles, *Fixing Broken Windows*. New York: The Free Press, xiii–xvi.

Wilson, J., and Kelling, G. 1982. "Broken Windows: The Police and Neighbor- hood Safety," *Atlantic Monthly* (March), 29–38.

Winerip, M. 1999. "Bedlam on the Streets: Increasingly the Mentally Ill Have No Place to Go," *New York Times Magazine*, May 23, 42–49, 56, 65–66, 70. Wolch, J. 1980. "The Residential Location of the Service-Dependent Poor," *Annals of the Association of American Geographers* 70, 330–341.

Wolch, J., and Dear, M. 1993. *Malign Neglect: Homelessness in an American City*. San Francisco: Jossey-Bass.

Wolch, J., Rahimian, A, and Koegel, P. 1993. "Daily and Periodic Mobility Pat- terns of the Urban Homeless," *Professional Geographer* 45, 159–169.

Wolff, R. 1966. "Letter to the Editor," *Atlantic Monthly* 218, November, 38. Wong, E. 1999. "California and the West; A '60's-Style Uproar Over People's Park; Berkeley: A Suggestion to Build Dorms on the Site of Counterculture Clashes Ignites Some of the Same Passions That Raged 30 Years Ago," *Los Angeles Times* May 9, A22.

Young, I. 1990. *Justice and the Politics of Difference*. Princeton: Princeton Uni- versity Press.

Zukin, S. 1991. *Landscapes of Power: From Detroit to Disney World*. Berkeley: University of California Press.

Zukin, S. 1995. *The Cultures of Cities*. Oxford: Blackwell.

CASES CITED

Abrams v. United States 1919. 250 US 616.

American Steel Foundries v. Tri-Cities Central Trades Council 1921. 257 US 184.

Atchison, Topeka and Santa Fe Railway v. Gee 1905. 139 F. 582 (CCSD, Iowa).

Carlson v. California 1940. 310 US 746.

CBS v. DNC 1973. 412 US 94.

Clark v. Community for Creative Non-Violence 1984. 468 US 288.

Debs v. United States 1919. 249 US 211.

DeJong v. Oregon 1937. 299 US 353.

Frohwerk v. United States 1919. 249 US 204

Fox v. Washington 1915. 236 US 273.
Gitlow v. New York 1925. 263 US 252.
Hague v. CIO 1939. 307 US 496.
Hill et al. v. Colorado et al. 2000. 120 S. Ct. 2480.
In re Eichorn 1998. 81 Cal. Rptr. 2d 535 (Ct. App).
In re Phelan 1894 (*Thomas v. Cincinnati, N.O. & T.P. Railway*) 62 7d. 803 (CCSD, Ohio).
Johnson v. City of Dallas 1994. 860 F. Supp. 344 (N.D. Tex.) *Joyce v. San Francisco* 1994. 846 F. Supp. 843 (N.D. Cal.) *Lamont v. Postmaster General* 1965. 381 US 301.
Madsen v. Women's Health Center 1994. 114 S. Ct. 2516.
Operation Rescue v. Women's Health Center, Inc. 1993. 626 So. 2d. 664.
Patterson v. Colorado 1907. 205 US 454.
Pottinger v. City of Miami 1994. 810 F. Supp. 1551 (S.D. Fla.)
Robinson v. California 1962. 370 US 660.
Schenck v. United States 1919. 249 US 47.
Thornhill v. Alabama 1940. 310 US 88.
Tobe v. Santa Ana 1994. 27 Cal Rpte. 2d 386 (Cal. Ct. App.)
Tobe v. Santa Ana 1995. 892 P. 2d. 599 (Cal.)
Truax v. Carrigan 1921. 257 US 312.
United States v. Kokinda 1990. 110 S. Ct. 3115.
Vegelahn v. Guntner 1896. 167 Mass. 92, 44 N.E. 1077.

Dizin

A

Abrams 81, 92, 96, 97, 98, 362
agora 81, 186, 266
aktivist 25, 41, 117, 144, 152, 176, 179, 192, 210, 233, 317, 319
Anderson, Benedict 190
Arendt, Hannah 83, 84, 191, 192, 340
Arnold, Matthew 19, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 42, 56, 64, 83, 102, 117, 185, 192, 215, 217, 240, 253, 307, 314, 321, 322, 338, 341

B

balon 69, 70, 73, 101, 123, 224, 263
Balter, Joni 236, 341
barınma 17, 24, 30, 33, 39, 41, 44, 46, 53, 54, 61, 126, 181, 226, 242, 243, 251, 252, 270, 271, 272, 281, 282, 289, 290, 291, 293, 295, 301, 308, 309, 311
Berdahl, Robert 221
berduş 88, 279, 300
Blomley, Nicholas 10, 39, 40, 41, 43, 48, 55, 72, 73, 79, 114, 116, 193, 265, 294, 341, 342
Brandeis, Louis 78, 104
Bray, Curtis 176, 192
Brennan, William 74, 110, 111, 112, 342
Brown, Edmund G. 60, 81, 143, 149, 185, 190, 216, 217, 228, 267, 342, 346, 353, 360
Brown, Michael 364
Brown, Willie 364
Bunge, William 40, 41, 42, 56, 314, 342, 354

C

Calhoun, Craig 62, 187, 212, 254, 255, 342
California 18, 21, 22, 61, 89, 90, 91, 105, 106, 109, 119, 123, 124, 126,

128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 153, 157, 168, 171, 173, 175, 176, 196, 205, 217, 221, 234, 244, 248, 269, 272, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 308, 309, 315, 332, 335, 337, 340, 343, 345, 348, 349, 350, 354, 355, 357, 358, 361, 362, 363
Cheit, Earl 156, 157, 160
Cloward, Richard 241, 248, 310, 357
Cole, David 94, 97, 110, 111, 343
Coles, Catherine 234, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 291, 294, 351, 362
Cope, Meghan 50, 81, 343, 360
Cosgrove, Denis 260, 261, 343, 344
Cresswell, Tim 157, 195, 255, 272, 278, 318, 344
Crilley, Darrel 191, 197, 200, 201, 202, 203, 261, 266, 344

D

Daniels, Stephen 260, 261, 344
D'Arcus, Bruce 152, 213, 214, 344
Davis, Mike 7, 191, 200, 202, 244, 258, 259, 268, 317, 344, 354
Debord, Guy 38, 56, 201, 344, 350
Debs 92, 94, 95, 362
de Certeau, Michel 212, 345
Delacour, Michael 174, 178, 192
dışlama 18, 23, 80, 81, 215, 258
dilenmek 225, 247, 291, 295, 298
Dinkins, David 227, 228
Domosh, Mona 85, 345

E

Ellickson, Robert 238, 239, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 321, 323, 345, 346
emek 54, 55, 67, 80, 100, 246, 261
Engels, Friedrich 242
evsiz 23, 24, 31, 32, 34, 39, 53, 54, 103, 167, 169, 173, 174, 175, 176, 180, 181, 185, 192, 195, 196, 216, 218, 232, 233, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 243, 244, 249, 250, 251, 252, 253, 256, 257, 259, 261, 265, 266, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 300, 301, 306, 309, 315, 318, 319, 325, 332, 333, 334, 335, 336

F

Fasanelli, Antonia 272, 290, 291, 346
Feuer, Lewis 128, 155, 346
Forbath, William 86, 102, 104, 106, 346
forum 20, 23, 68, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 85, 90, 93, 104, 109, 111, 112, 113, 115, 116, 120, 122, 131, 132, 138, 153, 186, 209, 307
Foscarinis, Maria 267, 271, 346
Foucault, Michel 61, 84
France, Anatole 32
Frank, Thomas 107, 125, 158, 163, 208, 228, 335, 347
Fraser, Nancy 62, 185, 187, 188, 197, 213, 255, 347
Fuchs, Sandor 142

G

Giuliani, Rudy 30, 31, 34, 35, 271, 272, 296, 305, 312, 313, 314, 342, 347, 359
Goldberg, Arthur 142, 149
Goldberg, Jackie 140, 149
Goldfarb, Alan 205

Goss, Jon 191, 197, 198, 199, 202, 347
Gramsci, Antonio 83, 84, 348
grev 52, 91, 100, 103, 107, 127, 149, 150, 158
güney kampüs 126, 129, 135, 136, 137, 154, 155, 156, 157, 166, 168, 178

H

Habermas, Jürgen 50, 62, 187, 188, 191, 192, 207, 213, 254, 321, 342, 348
Hall, Stuart 47, 129, 130, 131, 132, 140, 141, 142, 143, 145, 148, 149, 150, 154, 344, 347, 348, 353, 357
Harcourt, Bernard 275, 312, 313, 340, 348, 356
Harvey, David 43, 48, 57, 58, 60, 183, 197, 200, 228, 229, 244, 245, 246, 262, 310, 322, 323, 324, 325, 348, 349
Hershkovitz, Linda 183, 212, 349
Heyns, Roger 157, 158, 160, 161, 164
Holmes, Oliver Wendell 78, 87, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 104, 107, 110, 111
Howell, Phillip 187, 191, 192, 255, 349
Hyde park 365

İ

ifade özgürlüğü 16, 17, 68, 89, 91, 92, 95, 99, 101, 107, 115, 116, 121, 124, 128, 129, 134, 143, 144, 184, 192, 286, 308, 321
İfade Özgürlüğü Hareketi 21, 39, 119, 123, 127, 128, 129, 131, 135, 137, 138, 142, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 158, 165, 166, 167, 182, 186, 322, 325, 337

J

Jacobs, Jane 298, 350
Jordan, Frank 228

K

Kalven, Harry 75, 350
kamusal alan 9, 12, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 26, 28, 32, 36, 41, 60, 62, 63, 65, 67, 74, 75, 76, 78, 80, 82, 101, 114, 124, 170, 173, 174, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 190, 191, 193, 196, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 216, 217, 218, 222, 236, 254, 255, 265, 271, 276, 288, 292, 293, 294, 296, 297, 299, 306, 307, 308, 318, 320, 322, 324, 328, 330, 337, 338, 339
kapsama 80
Kelling, George 234, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 291, 294, 351, 362
kent hakkı 18, 21, 23, 24, 36, 64, 65, 66, 67, 72, 78, 79, 103, 118, 119, 165, 167, 184, 185, 191, 196, 227, 231, 239, 265, 267, 268, 306, 308, 311, 316, 319, 321, 324, 337, 338
Kerr, Clark 124, 125, 126, 128, 134, 141, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 159, 351
kırık cam teorisi 282
Kızıl Tehlike 100
Kirsch, Scott 231, 351
Kolodny, Annette 159, 160, 351
konut projesi 310
küreselleşme 47, 50, 83, 228, 229, 230

L

Lees, Loretta 199, 200, 351
Lefebvre, Henri 7, 18, 21, 27, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 54, 55, 56, 81, 183,

195, 200, 201, 214, 215, 262, 263, 308, 314, 322, 342, 351, 352, 353, 359
Lipietz, Alain 244, 245, 352
Lipset, Seymour 136, 137, 345, 349, 352
Longan, Michael 63
Low, Setha 211, 352, 353
Lyotard, Jean-François 43, 58, 353

M
MacDonald, Heather 225, 251, 252, 253, 256, 353
mahremiyet 48, 81, 190, 193
Mair, Andrew 193, 195, 231, 242, 243, 250, 344, 353
Marx, Karl 36, 42, 43, 46, 52, 53, 229, 241, 246, 323, 329, 353
Matrix Program 353
McCarthy, Coleman 127, 267, 348, 353
Mitchell, David 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 39, 44, 70, 88, 89, 91, 96, 103, 105, 137, 174, 178, 199, 204, 206, 219, 238, 246, 260, 261, 265, 287, 293, 308, 328, 332, 334, 354, 355, 360
Morgan, Edmund 190, 355
MTV 208
Murray, Patty 259

N
Nadle, David 177, 180, 216
neoliberalizm 24

O-Ö
Ollman, Bertell 25, 60, 356
otoriter popülizm 47
özel mülk 68, 76, 91, 160, 188, 189, 193, 237, 270, 315, 329
özgürlük 16, 21, 38, 51, 56, 77, 114, 152, 191, 239, 254, 258, 265, 279, 321, 325

P
Paisner, Steven 279, 356
Palmer Baskınları 100
protesto 12, 17, 26, 72, 84, 86, 87, 93, 97, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 113, 114, 116, 117, 122, 140, 141, 143, 145, 147, 152, 154, 160, 162, 164, 170, 179, 228, 243, 286, 307, 308, 317, 320, 323, 328, 329, 331, 337

R
Reagan, Ronald 47, 120, 124, 158, 164, 165, 168, 243, 286, 352
Robinson doktrini 289
Rorty, Richard 46, 47, 49, 51, 53, 92, 357
Rosen, Jeffrey 13, 254, 268, 357

S
Safir, Howard 13, 14
San Diego 10, 18, 89, 90, 91, 98, 192, 198, 225, 260, 304, 308, 334, 355, 357, 361
San Francisco 33, 132, 136, 150, 173, 178, 181, 193, 195, 224, 225, 227, 228, 232, 251, 252, 253, 269, 270, 281, 288, 289, 318, 342, 349, 351, 352, 353, 356, 358, 361, 362, 363
Savio, Mario 142, 143, 144, 145, 146, 149, 150, 151
Scalia, Antonin 71, 75, 76, 77, 78, 80, 116, 117, 123, 342
Scheer, Robert 126, 129, 136, 154, 156, 157, 160, 161, 164, 358
Schell, Paul 227, 228

Seattle 33, 46, 204, 210, 211, 213, 225, 227, 228, 232, 233, 234, 235, 236, 240, 241, 248, 313, 334, 341, 352, 356, 358, 359
Shepard, Matthew 35
Sidran, Mark 228, 233, 234, 235, 236, 240, 241, 248, 313, 358, 359
Singer, Daniel 49, 50, 359
Smith, David 57, 58, 61, 62, 226, 227
Smith, J. 272, 289, 290
Smith, Neil 9, 35, 55, 182, 193, 195, 227, 229, 249, 272, 310
Smolla, Rodney 93, 95, 96, 359
sosyal adalet 18, 19, 24, 36, 42, 60, 320
Strong, Edward 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147
Sennett, Richard 80, 185, 189, 191, 197, 208, 209, 263, 264, 265, 266, 359

T

Taft, William Howard 90, 91, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 112, 113
Telegraph Avenue 129, 131, 134, 135, 136, 139, 146, 155, 157, 162, 163, 167, 168, 169, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 306, 315
Tiananmen 211, 212, 213, 216, 342, 349
Tien, Ceng-Lin 216
Tier, Robert 33, 34, 35, 51, 279, 360
Towle, Katherine 137, 139, 140, 141
Tushnet, Mark 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 84, 92, 113, 114, 360

V-W

Van Deusen, Richard 10, 26, 199, 204, 320, 324, 355, 360
Vidler, Anthony 14, 15, 17, 22, 25, 26, 361
Wagner Yasası 106
Waldron, Jeremy 40, 53, 62, 193, 223, 237, 238, 239, 253, 254, 257, 279, 292, 361
Wallace, Michael 202, 299, 361
Walters, Paul 273, 275, 278, 283, 284, 361
Walzer, Michael 266, 361
Warren, Stacy 233, 361
Washington 26, 94, 204, 259, 263, 264, 286, 346, 349, 350, 352, 353, 356, 357, 358, 361, 363
Weinberg, Jack 143, 144
Will, George 31, 32, 33, 35, 83, 194, 320, 359, 361
Williams, Raymond 19, 29, 30, 31, 48, 79, 82, 84, 199, 325, 337, 361
Wilson, Elizabeth 81, 189, 199, 200, 202, 234, 246, 275, 277, 278, 279, 299, 300, 362
Wilson, James Q. 366
Wolff, Robert 128, 362

Y

yaşam kalitesi 14, 23, 35, 224, 225, 234, 266, 291, 313, 315, 316
Young, Iris Marion 49, 58, 59, 60, 139, 187, 188, 199, 311, 318, 321, 324, 349, 358, 362

Z

zaruri ihtiyaçlar 365
Zinmeister, Karl 366
Zukin, Sharon 195, 197, 199, 200, 231, 258, 267, 362

Kamusal alanda var olma ve kamusallığın sınırlarını genişletme mücadelesi demokrasi ve sosyal adalet kavramlarından bağımsız düşünülemez. Bu gerçeklikten yola çıkan Don Mitchell, tarihsel ve mekânsal analizi ustaca harmanlayarak kamusal mekân üzerindeki dinamik mücadele biçimleri ile toplumsal hareketler arasındaki yaşamsal ilişkiyi irdeliyor. Kent hakkı kavramına sosyal adalet perspektifinden yeni katkılar sunuyor ve bu kavramı toplumun en dezavantajlılarının lehine, onların anlatısına ve hislerine yer vererek yeniden yorumluyor. Mitchell bir yandan farklı güç odaklarının hangi gerekçeler ileri sürerek kamusal mekânı kontrol altına almaya çalıştığını göz önüne seriyor, bir yandan da bu güç odaklarına direnen öznelerin eylemlerine mercek doğrultuyor. Yazar, 20. yüzyılın başındaki işçi hareketlerinden 1968 isyanı ve People's Park mücadelesine, yetkililerin evsizleri kamusal alandan uzaklaştırma hamlelerinden 11 Eylül sonrası şehirleri rehin alan güvenlikçi yaklaşımlara kadar birçok somut vakayı derinlikli bir biçimde işliyor. *Kent Hakkı* kamusallık, kent ve sosyal adalet üstüne düşünmek isteyenler için mükemmel bir başvuru kaynağı...

Eğer kitaptan bölüm kullanalım dersek:

"Kitaptaki bölümlerin her birinin alt mesajı, sosyal eylemlerin -protestolar, davaların açılması ve diğer hukuki eylemler, alanın aktif olarak ele geçirilmesi- kent hakkının üzerinde yükseldiği dayanaklar olduğudur; bunu hem fiili uygulamalarla (sınırlıdır), hem de daha açık, daha adil, daha eşitlikçi bir toplum için bir işaret ışığı olarak yol göstermeleriyle sağlayabilirler. Kamusal alanı düzenleyen 'adalet rejimleri' dahilinde ve karşısında bu alanları şekillendiren radikal aktivizmin gizli mesajı, böylesi bir aktivizm sıklıkla mağlup ediliyor veya sist[illegible]sı haline getiriliyor olsa bile, küçük görülmemeli veya göz[illegible]emeli. Benim umut verici gördüğüm noktalar da tam olar[illegible]aktivist hareketlerin şehri geri almak ve daha iyi bir yer hali[illegible]k için -tekrar tekrar- harekete geçtiği anlar."

AYRINTI • İNCELEME
ISBN: 978-605-314-470-0
9 786053 144700

KDV'den muaftır. 50